

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

6-7 EYLÜL 1955 OLAYLARI VE BU OLAYLARA
TÜRK YAZILI BASINININ ETKİSİ

ALPER CEYLAN

2501120254

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SUAT GEZGİN

İSTANBUL 2015

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ALPER CEYLAN Numarası : 2501120254
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : GAZETECİLİK/YÜKSEK LİSANS Danışmanı : PROF. DR. SUAT GEZGİN
Tez Savunma Tarihi : 02.02.2016 Saati : 10.00
Tez Başlığı : 6-7 EYLÜL 1955 OLAYLARI VE BU OLAYLARA TÜRK YAZILI BASININ ETKİSİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. SUAT GEZGİN		Kabul
2- PROF. DR. BELKIS UULUSOY NALCIOĞLU		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. GÜLCENNET ÖZTÜRK		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ASLI YAPAR GÖNENÇ		
2- YRD. DOÇ. DR. HÜSEYİN KAZAN		

ÖZ

**6-7 EYLÜL 1955 OLAYLARI VE BU OLAYLARA TÜRK YAZILI
BASINININ ETKİSİ**

ALPER CEYLAN

Türk-Yunan ilişkileri, Selçukluların Anadolu'ya akınları ile başlamış ve günümüze dek, genel olarak gergin bir havada seyretmiştir. 6-7 Eylül 1955 Olayları da bu sürekli gerginliğin meyvelerinden birisidir. Bu olayların üzerinden 60 yıl geçmesine rağmen, yaşananların üzerimizde bıraktığı izler hala silinememiş ve iki milletin kalbinde derin yaralar açmıştır.

Tezimizde ağırlıklı olarak; kitap, gazete, dergi, mevcut röportajlar, anılar, çevrimiçi kaynaklar ve resmi belgelerden yararlanılmış, içerik ve söylem analizi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmamızın ilk bölümünde; tarih boyunca Türk-Yunan ilişkileri bağlamında iki milletin birbirlerine bakış açıları ile Türkiye'deki Rum azınlığın durumu, olayların patlak vermesinden önce Türkiye'deki siyasi yapı, hadiselerin yaşanmasındaki en önemli sebep olan Kıbrıs sorunu ile bu sorunun Türk yazılı basınında nasıl ele alındığı ve diğer nedenler incelenerek olayların hazırlanışında pay sahibi olan tüm faktörler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde; Atatürk'ün Selanik'teki evinde bomba patlaması ve bu haberin Türkiye'de duyulmasının ardından yurt genelinde yaşanan olaylar, olaylardan sonra alınan güvenlik önlemleri ve yapılan tutuklamalar, hükümet ile muhalefetin tutumu, meydana gelen hasar, Türk yazılı basınının olaylara tepkisi ve olayların ardından Yunanistan ile dış dünyadan gelen tepkiler incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise; olaylardan sonra devletin ve halkın yaşadığı suçluluk duygusunun da etkisiyle, organize edilen yardım kampanyaları ve yaraların sarılması için tüm ülkenin sarf ettiği çaba, Rumların Türkiye'yi terk ediş süreci ve bu sürecin yaşanmasına sebep olan faktörler, DP hükümetinin olayların tek sorumlusu olarak cezalandırıldığı Yassıada Mahkemeleri ve olaylardan günümüze dek Türk-Yunan ilişkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rumlar, Demokrat Parti, 6-7 Eylül Olayları, Kıbrıs Sorunu, Yunanistan, Türk Yazılı Basını.

ABSTRACT
THE INCIDENTS OF 6-7 SEPTEMBER 1955 AND TURKISH
PRINT MEDIA'S EFFECT ON THIS INCIDENTS

ALPER CEYLAN

Turkish-Greek relations have begun with Seljuk invasions of Anatolia and have been continuing in tense atmosphere so far. The incidents of 6-7 September is also fruit of this continuous tension. Although it has been 60 years since these incidents happened, the traces left on us is still not erased and has opened deep wounds in the heart of the two nations.

In our thesis, it was benefited from contents of books, newspapers, magazines, online resources and official documents; additionally, contents and expression analysis techniques were used . In the first part of our study; perspective of two nations each others in the context of Turkish-Greek relations throughout history, situation of Greek minority of Turkey, the political structure in Turkey before the outbreak of the incidents, Cyprus issue; the most important reason which causes incidents and how Turkish print media deal with this problem and other reasons have been analysed and it has been informed about all factors affecting preparation of incidents. In the second part; the bomb explosion in Atatürk's home in Thessaloniki, following this news to be heard in Turkey, breaking out incidents in the country, security precautions and detentions after incidents, way of behaving of government and opposition, damage of incidents, reactions of Turkish press media to incidents, coming reactions from Greece after the pogrom and reactions of other states have been analysed. In the third part; organized fund drive and efforts of state and all people to heal the wounds with the influence of guilty complex after incidents, the process of big emigration of Greeks from Turkey and factors affecting this process, the Yassıada Courts where Democrat Party was punished as only one responsible of incidents and Turkish-Greek relations have been analysed since incidents until now

Key Words: Greeks in Turkey, Democrat Party, The Incidents of 6-7 September, Cyprus Issue, Greece, Turkish Press Media

ÖNSÖZ

92 senelik Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, dini ve etnik azınlıklara karşı dönem dönem oldukça sert politikalar izlenmek zorunda kalınmış ve bu politikalar sonucunda istenmeyen bazı olaylar yaşanmıştır. Bunlardan birisi de 6-7 Eylül 1955 Olaylarıdır. Bu olayların, hala gerçek sorumluları bilinmemekle birlikte dönemin şartları değerlendirildiğinde, birden çok sorumlusunun olduğu muhtemeldir. Bu çalışmada; olayların yaşanmasında etkili olan tüm faktörler sebep sonuç ilişkisi içinde değerlendirilmiştir. Çalışmamız, olayların sorumluluğunu tek bir kişiye veya tek bir siyasi partiye yüklemek yerine, o dönemin şartlarında mevcut olan birçok bileşenin, bu vahim olayların yaşanmasına neden olduğunu göstermek açısından önem taşımaktadır.

Türk yazılı basını da, gerek yayın politikaları gerek söylemleriyle olsun, olayların yaşanmasında büyük bir etkiye sahip olmuş, medyanın tutumu olaylardan önce ve olaylardan sonra olmak üzere ayrıntılı bir biçimde incelenerek medyanın, söylemleriyle ne kadar tehlikeli sonuçlar doğurabilecek güçte olduğu çalışmamız dahilinde görülmüştür.

Bu çalışmamın hazırlanış sürecinde desteğini hiç esirgemeyen annem Nurhayat Ceylan'a, tez çalışmam için beni devamlı motive eden sevgili Fatma Topuz ve arkadaşım Murat Aydın'a, 11 senedir özlemle andığım babam Ali Ceylan'a ve bu süreç boyunca desteğini hiç esirgemeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Suat Gezgin'e teşekkür etmeyi borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1
1. 6-7 EYLÜL 1955 OLAYLARINA KADAR TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ VE OLAYLARIN HAZIRLANIŞ SÜRECİ.....	5
1.1. Kıbrıs Sorununun Ortaya Çıkışına Kadar Türk-Yunan İlişkileri.....	5
1.1.1. Türklerin Anadolu'ya Gelişinden, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Olan Dönemde Türk-Yunan İlişkileri.....	5
1.1.2. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Olan Süreçte Türk-Yunan İlişkileri.....	8
1.1.2.1. Türk Kurtuluş Savaşı.....	11
1.1.2.2. Osmanlı Sınırları İçerisinde Yaşayan Rum Halkının Genel Durumu.....	12
1.1.3. Lozan Barış Antlaşması'nın Türkiye ve Yunanistan'ı İlgilendiren Ortak Hükümleri.....	14
1.1.4. Kıbrıs Sorununun Ortaya Çıkışına Kadar Türkiye Cumhuriyeti- Yunanistan İlişkileri.....	16
1.2. Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Dönemi.....	19
1.3. Demokrat Parti İktidarı (1950-1955).....	23

1.4. Ülkedeki Azınlıkların 1923-1955 Yılları Arasındaki Genel Durumu.....	25
1.4.1. CHP İktidarı Döneminde Azınlıklar ve Azınlıkları Tasfiye Girişimleri.....	25
1.4.2. DP İktidarı Döneminde Azınlıklar (1950-1955).....	26
1.5. Yunanistan'da Yaşayan Batı Trakyalı Türklerin Durumu.....	27
1.6. Kıbrıs Sorunu.....	30
1.6.1. DP İktidarında Kıbrıs Sorununun Gündeme Gelmesi.....	30
1.6.2. EOKA Örgütü.....	32
1.6.3. 1954'ten Olayların Başlangıcına Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu.....	36
1.6.4. Kıbrıs Sorununun Türk Kamuoyunda Yarattığı Etki Bağlamında Rum Azınlığa Karşı Oluşan Tepkiler ile Türk Yazılı Basını ve İstanbul Rum Basınının Tutumu	42
1.6.5. Londra Konferansı.....	57
1.7. Olayların Nedenlerine Genel Bir Bakış.....	59
2. 6-7 EYLÜL 1955 OLAYLARI.....	63
2.1. Atatürk'ün Selanik'teki Evine Atılan Bomba.....	63
2.2. İstanbul'da Yaşanan Olaylar.....	65
2.3. İzmir'de Yaşanan Olaylar.....	76
2.4. Ankara'da Yaşanan Olaylar.....	77
2.5. Olaylardan Sonra Alınan Güvenlik Önlemleri ve Yapılan Tutuklamalar.....	78
2.6. Olayların Sonrasında Hükümetin ve Muhalefetin Tutumu.....	82

2.7. Devletin Basına Karşı Olan Tutumu.....	84
2.8. Türk Basınının Olaylar Karşısındaki Tutumu.....	87
2.9. Olaylardan Sonra İstanbul Rum Basınının Tutumu.....	96
2.10. Olaylardan Sonra Meydana Gelen Hasar ve Rumların Durumu.....	99
2.11. Olayların Yurtdışındaki Yankıları.....	105
2.12. Yunanistan'ın Olaylara Tepkisi.....	108
3. OLAYLARDAN SONRA YAPILAN İTİBAR KURTARMA ÇALIŞMALARI, YASSIADA MAHKEMESİ VE 1955'TEN GÜNÜMÜZE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ.....	110
3.1. Hükümetin Yaşananları Telafi Etme Çabaları.....	110
3.2. Sivil Halkın Yaşananları Telafi Etme Çabaları.....	114
3.3. Olaylardan Günümüze Rumların Türkiye'yi Terk Ediş Süreci.....	116
3.4. Yassıada Mahkemesi'nde Olayların Faillerinin Belirlenmesi.....	119
3.5. Dış Güçlerin Olaylar Üzerindeki Etkileri.....	125
3.6. Olaylardan Sonra Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Genel Bir Bakış.....	127
SONUÇ.....	134
KAYNAKÇA.....	139
EKLER.....	155

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1: Olaylardan zarar gören ev ve işyerlerinin etnik gruplara göre dağılımı...100
- Tablo 2: Olaylardan zarar gören işyerlerinin etnik gruplara göre dağılımı.....100
- Tablo 3: Olaylardan sonra meydana gelen hasarın kişi sayısına göre dağılımı.....112

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB:** Avrupa Birliği
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- AET:** Avrupa Ekonomik Topluluğu
- AKEL:** Emekçi Halkın İlerici Partisi
- AKP:** Adalet ve Kalkınma Partisi
- BM:** Birleşmiş Milletler
- CHP:** Cumhuriyet Halk Partisi
- DP:** Demokrat Parti
- EOKA:** Kıbrıslıların Milli Mücadele Örgütü
- HDP:** Halkların Demokratik Partisi
- KTC:** Kıbrıs Türktür Cemiyeti
- MAH:** Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti
- MP:** Millet Partisi
- NATO:** Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
- PASOK:** Panhelenik Sosyalist Hareket
- PKK:** Kürdistan İşçi Partisi
- SSCB:** Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- SYRIZA:** Radikal Sol Koalisyon
- TBMM:** Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TMTF:** Türkiye Milli Talebe Federasyonu

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

GİRİŞ

Türkler ve Yunanlılar, tarihsel süreçte birçok kez karşı karşıya gelmişler ve birbirleriyle savaşmışlardır. Selçukluların Anadolu'ya girmesiyle iki millet arasındaki ilişkiler başlamış ve günümüze kadar gergin bir şekilde devam etmiştir. 1400'lü yıllarda Osmanlı İmparatorluğu Yunan halkının yaşadığı bütün toprakları fethetmiş ve Yunanlılar yaklaşık 400 yıl Osmanlı egemenliğinde yaşamışlardır. Osmanlı egemenliğinde yaşayan Yunan asıllılara "Rum" adı verilmiş ve Rumlar, Osmanlı'nın sahip olduğu hoşgörü politikasından en çok yararlanan millet olmuşlardır. Rumların, Osmanlı egemenliğinde yaşayan en eğitilmiş ve kültürlü millet olması da, bu halkın bireylerinin devlet kademesinde üst düzey yerlere gelmesini sağlamıştır. 1798-1799 yıllarında gerçekleşen Fransız İhtilali'nin etkisiyle, imparatorluklar sarsılmaya başlamış ve etnik azınlıklar kendi bağımsızlıklarını amaçlayan isyanlar çıkarmışlardır. Osmanlı sınırlarında, bağımsızlıklarını kazanmak için ilk isyan çıkaran millet Sırp'lar olmuş; ancak bağımsızlığını kazanan ilk millet ise Yunanlılar olmuştur. Avrupalı devletler de Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması için bu isyanı desteklemiştir. İlk isyanı çıkaran milletin Sırp'lar, ilk bağımsız olan milletin ise Yunanlılar olmasının sebebinin, Avrupalı devletlerin antik Yunan tarihinden dolayı, Yunanlılara duyduğu saygı ve sempatiyle açıklayabiliriz.

1821'de Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte, batılı devletlerin desteğiyle, Yunanistan Osmanlı Devleti aleyhine topraklarını hızla genişletmiş ve Megali İdea hayalini gerçekleştirmeye çalışmıştır. Girit'in kaybedilmesi, 1. Balkan Savaşı, 1. Dünya Savaşı ve iki devlet arasında gerçekleşen diğer savaşlar, genel olarak Yunanistan'ın üstünlüğüyle sonuçlanmış, 1. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Mondros ve Sevr antlaşmalarıyla, İtilaf devletleri tarafından Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesi kararlaştırılmıştır. Batı Anadolu'nun Yunanlılar tarafından işgali sırasında, Yunan ordusu yerli halkı acımasızca davranmış bu durum Türk milletinin Yunanlılara karşı önyargı beslemesine ve kin duymasına sebep olmuştur. Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde kazanılan Kurtuluş Savaşı sonrası, Osmanlı Devleti sona ermiş ve Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur.

Cumhuriyet döneminde Atatürk ve Yunanistan başbakanı Venizelos, samimi ilişkiler kurmuş, bu ilişkiler iki devletin ilişkilerinin de iyileşmesini sağlamıştır. Atatürk'ten sonra İsmet İnönü'de ilişkilerin daha da iyileşmesi için çaba sarf etmiş ve bu dönemde çeşitli dostluk ve işbirliği antlaşmaları imzalanmıştı. Türkiye'de tek parti CHP iktidarının sona ermesiyle, CHP kökenli birçok milletvekiline sahip DP iktidara gelmiş ve Kıbrıs sorununun ciddi bir boyut kazanmasına kadar iki ülke ilişkileri olumlu bir havada seyretmişti.

İngiltere, Kıbrıs adasını tekrar geri vermek üzere şaibeli bir biçimde Osmanlı'dan almış ve daha sonra da geri vermemişti. Türkiye ise cumhuriyetin ilanından sonra, yoğun bir Türk nüfusun yaşadığı bu adaya gereken ilgiyi göstermemişti. Yunanistan'ın 1950'li yıllarda adaya olan ilgisini arttırmasıyla, bu konu Türkiye'de de yavaş yavaş gündem maddesi olmaya başlamıştı. Yunan devletinin desteklediği ve adanın İngiltere'den bağımsızlığını kazanmasını amaçlayan EOKA örgütü, ilk başlarda saldırılarının hedefi olarak adadaki İngilizleri seçmiş; ancak daha sonra Türkler de, EOKA şiddetinden mağdur olmuşlardır. EOKA'nın Türklerle şiddet uygulamaya başlamasına kadar, DP hükümeti Kıbrıs konusunda suskun bir politika izlemiş; fakat Türk basını ve muhalefet partisi CHP'nin de baskısıyla, politikasını aktifleştirmeye başlamıştır. 1955 yılına gelindiğinde, adada yaşananlar her gün Türk gazetelerinde yer buluyor ve bazı haberler de çarpıtılarak okuyuculara aktarılıyordu. Basının kışkırtmaları, Türk halkının bir kısmında zaten mevcut olan Yunan ve Rum düşmanlığı hızla arttırmaktaydı. Türk Kurtuluş Savaşı'nın ve savaş sırasında Yunan ordusunun yaptığı eziyet ve işkencelerin izlerinin hala silinmemiş olması ve bazı Rumların bu savaş sırasında Yunan ordusunu desteklemesi, Türk milletinin hala hatırasında olup tüm bu faktörlerin etkisiyle olayların yaşanmasından önceki süreçte de Rumlara karşı ufak çaplı protesto gösterileri düzenleniyor ve 6-7 Eylül'de yaşanacak saldırıların ipuçları önceden veriliyordu. Kamuoyu, basın ve muhalefet, hükümetin pasif politikasını aktifleştirmiş ve iktidar olaylara farkındalık yaratmak için Kıbrıs Türktür cemiyetini kurdurtmuştu. Bu cemiyet; hükümetin direktifleriyle basını kullanıp yoğun bir propaganda çalışması yaparak, Türkiye'de Kıbrıs konusu hakkında farkındalık yaratmaya çalışıyor ve alttan alta, İstanbul'daki Rumları gizli hedef gösteriyordu.

6 Eylül 1955'te, Atatürk'ün Selanik'teki evine gizli bir el tarafından tesiri düşük bir bomba konulmuş ve Selanik'ten çok İstanbul'u etkilemiştir. Bu bomba koyma hadisesinin faileri kesin olarak belirlenememiş olup günümüzde de tartışmaları devam etmektedir. Bomba haberinin İstanbul'da duyulmasıyla, ilk önce Taksim'de bir protesto mitingi düzenlenmiş ve bu mitingin ardından kontrol edilemeyen kalabalık ve öfkeli grup Beyoğlu'ndaki Rumların dükkanlarına ve evlerine saldırmaya başlamıştır. Saldırıları, müthiş bir hızla iki saat içerisinde Beyoğlu'ndan, şehirde Rumların yaşadığı tüm bölgelere yayılmıştı. İstanbul'daki kadar şiddetli olmasa da İzmir ve Ankara'da da etkisini gösteren olaylar, gece 02.00 civarlarında sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağının ilan edilmesiyle, şiddetini azaltmış ve sabaha doğru sona ermişti.

Olaylardan sonra başta Rumlar olmak üzere diğer gayrimüslim azınlıkların da evleri ve dükkanları zarar görmüş, hatta can kayıpları da yaşanmıştı. Türk halkı ve devleti, olaylardan sonra müthiş bir dayanışma göstererek, yaraların sarılması ve zararların giderilmesi için büyük çaba sarf etmişti. Bu olaya başta Yunanistan olmak üzere, diğer devletlerden de tepkiler gelmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti büyük bir prestij kaybına uğramıştı.

Çalışmanın ilk bölümünde; olayların temel sebeplerini anlayabilmek için tarih boyunca Türk-Yunan ilişkileri incelenmiş daha sonra, Türkiye'deki demokrasiye geçiş çalışmaları, DP iktidarı ve Cumhuriyet'in ilk 35 yılında azınlıkların genel durumu da ele alınarak o dönemlerde ülkenin içinde bulunduğu siyasi durum anlaşılmasına çalışılmış ve olayların en büyük sebebi olarak gösterilen Kıbrıs sorunu ile bu sorunun Türk hükümeti ve Türk yazılı basını tarafından ele alınış şekli incelenerek olayların sebepleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise; Atatürk'ün evine atılan bomba sonucu, İstanbul'da yaşanan olaylar ve saldırılar, daha sonra bu olayların İzmir ve Ankara'ya da sıçraması ele alınmış, olayların hemen ardından alınan güvenlik önlemleri ve tutuklamalar hakkında bilgiler verilmiş, hükümet ve muhalefetin olaylara olan tepkileri de incelenmiştir. O dönemde yayımlanan Türk gazetelerinden söylem ve içerik analizi yöntemiyle yararlanılmış, olaylara karşı olan tepkileri ve tutumları irdelenmiştir. Yunanistan'dan ve dış dünyadan gelen tepkilere de bu bölümde yer verilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise;

olaylardan sonra hükümet ile sivil halkın gösterdiği iyi niyet ve organize ettikleri yardım kampanyaları incelenmiş, Rumların ülkeyi asıl terk ediş sürecini başlatan, İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Anlaşması'nın Türkiye tarafından 1964 yılında feshedilmesinin sebeplerine ve bu feshin sonuçlarına yer verilmiş, 6-7 Eylül Olaylarından hükümeti sorumlu tutan Yassıada Mahkemesi'nde alınan kararlar ele alınmış ve olaylardan günümüze dek Türkiye-Yunanistan ilişkileri genel anlamda değerlendirilmiştir.

1. 6-7 EYLÜL 1955 OLAYLARINA KADAR TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ VE OLAYLARIN HAZIRLANIŞ SÜRECİ

1.1. Kıbrıs Sorununun Ortaya Çıkışına Kadar Türk-Yunan İlişkileri

1.1.1. Türklerin Anadolu'ya Gelişinden, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Olan Dönemde Türk-Yunan İlişkileri

Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun kurucusu Tuğrul Bey döneminde, Türkmen aşiretleri Bizans egemenliğindeki Doğu Anadolu'ya akın ve keşifler yapmış, bunun sonucunda akın ettikleri topraklara yerleşmeye başlamışlardır; ancak ilişkilerin gerçek anlamda başlamasına sebep olan Pasinler Savaşı olmuştur. Pasinler Savaşı, 1048 yılında Anadolu'ya tümüyle yerleşme amacı güden Büyük Selçuklu Devleti'nin, o dönemlerde Anadolu'nun hakimi olan Bizans İmparatorluğu'nun gücünü anlayabilmek amacıyla yaptığı bir savaştır. Bu savaş sonucunda, Bizans ve onlara yardım eden Gürcü orduları yenilgiye uğratılmış, böylece bundan sonra devamlı bir gerginlik içinde seyredecek olan Türk-Yunan ilişkilerinin temelleri atılmıştır.

Pasinler Savaşı'ndan sonraki süreçte de yaptıkları akın ve keşifler sonucunda Türkmen aşiretleri Doğu Anadolu'ya yerleşmeye devam etmiştir. Pasinler Savaşı'nda elde ettiği başarıyı bir kez daha tekrarlamak isteyen Büyük Selçuklu Devleti 1054 yılında, Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey liderliğinde Anadolu'ya bir sefer daha düzenlemiş; fakat Birinci Malazgirt Muharebesi adı verilen bu savaşta, Bizans ordusu başarılı bir savunma göstermiş ve Türk ordularını geri püskürtmüştür.¹

Tuğrul Bey'den sonra tahta geçen Alparslan da, Anadolu'ya akın ve seferler düzenlemeye devam etmiştir. Bunun sonucunda 1067 yılında Kayseri'ye saldırmış ve

---

¹ Kemal Arkun, **Doğu ve Batı'nın Sultanı Tuğrul Bey**, İstanbul, Akademisyen Yayınevi, 2010, s. 32

Kayseri Muharebesi olarak bilinen bu savaş sonucunda Bizans İmparatorluğu, daha sonra tekrar geri almak üzere bir süreliğine Kayseri'yi kaybetmiştir.²

Yapılan bu muharebelerle birlikte Selçuklular ile Bizans arasındaki gerginlik gitgide artıyordu. Türklerin Anadolu'ya akınları devam ediyor, bu da Bizans'ı gitgide yıpratıyordu. 1071 yılında, yeni tahta geçen Bizans İmparatoru Romen Diyojen, Selçuklulara kaybettiği, Ahlat Kalesi ve Malazgirt Kalesi'ni geri almak için bir sefer düzenlemeye karar verdi. Bizans, bu esnada Halep'te olan Alparslan'ın yokluğunu fırsat bilerek bu kaleleri tekrar almayı umut ediyordu; fakat bu durumu haber alan Alparslan, yaklaşık 30 bin kişilik ordusuyla Malazgirt'e doğru yola çıktı. İki ordu Malazgirt Ovası'nda karşılaştı ve tarihimizde Malazgirt Meydan Muharebesi olarak bilinen bu savaşı Türkler kazandı. Böylece, Anadolu'nun kapıları Türklere kesin olarak açıldı.³

Bu savaşın ardından Türklere, Anadolu'nun kapıları açılmış ve Anadolu'nun Türkleşme süreci hızlanmıştır. Anadolu'ya yerleşen Türkler, Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuştu. Anadolu Selçukluları, Bizans'tan topraklar alıp genişlemeye devam ediyordu. Karadaki başarıların ardından, denizde de Bizans'a zarar vermek isteyen Anadolu Selçuklu hükümdarı 1.Kılıç Arslan, denizciliğiyle ünlü İzmir Beyi Çaka Bey ile ittifak kurarak Ege ve Marmara Denizi'nde başarılar kazanmaya başladı; ancak Çaka Bey'in başarılarından rahatsız olan Bizanslılar, 1. Kılıç Arslan'ı Çaka Bey'e karşı kışkırtmış, bunun sonucunda da 1.Kılıç Arslan, Çaka Bey'i öldürtmüştür. Bunun üzerine, Türklerin denizlerdeki ilerlemesi bir süre durmuştur.⁴

O dönemlerde Papa'nın önderliğinde Haçlı orduları kurulmuş ve bu ordular Kudüs'ü almak üzere sefere çıkmıştı. Anadolu da bu orduların yolu üzerindeydi. Haçlı ordularının bir başka amacı da, Müslüman Türklerin Anadolu'daki ilerlemesini durdurmaktı. 1081 yılında Anadolu Selçuklu Devleti İznik'i kuşatmış, fethetmiş ve başkent ilan etmişti. 1097 yılında Haçlı Orduları, Bizans İmparatorluğu ile ittifak

---

² Oğuz Ünal, **Horasan'dan Anadolu'ya Türk Tarihi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2014, s. 56

³ Muharrem Kesik, **1071 Malazgirt**, İstanbul, Timaş Yayınları, , 2014, s. 56-58

⁴ Işın Demirkent, **Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan 1.Kılıç Arslan**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s. 45-50

yaparak, İznik'i kuşattı ve İznik Kuşatması adı verilen bu kuşatma sonucu Anadolu Selçuklu Devleti, İznik'i kaybetti. Bunun sonucunda başkent, İznik'ten Konya'ya taşınmak zorunda kaldı. 1113 yılında Selçuklular, İznik'i tekrar geri almak için şehri kuşatmış; fakat başarılı olamamıştır.⁵

Türklerin Anadolu'ya yerleşme mücadelesi ve Bizans'ın Anadolu'yu savunma mücadelesi Türk-Yunan ilişkilerinin gergin başlamasına sebep olmuş ve bu gerginlik günümüze kadar devam etmiştir. Anadolu Selçukluları, genişlemesini sürdürmek için Bizans ile irili ufaklı muharebelerde birçok kez daha karşı karşıya gelmiştir. Bu küçük savaşların haricinde Miryokefalon Savaşı da Türk Tarihi için bir hayli önemlidir. 1176 yılında Denizli yakınlarında Miryokefalon adı verilen bölgede Anadolu Selçuklu Hükümdarı 2. Kılıç Arslan ve Bizans İmparatoru Manuel Komnenos arasında yapılan savaş Türklerin galibiyetiyle sonuçlanmış ve böylece Anadolu'daki Türk egemenliği kesin olarak kabul edilmiştir.⁶

Öte yandan 1205 yılında, Selçuklular, Karadeniz'in en önemli limanlarından Trabzon'u da almak isteyip, şehre saldırmış yaklaşık bir yıl süren kuşatma sonucunda adını şehirden alan, halkının çoğunu Yunan kökenlilerin oluşturduğu ve kendisini Bizans'ın ardılı olarak kabul eden "**Trabzon İmparatorluğu**"⁷, Selçukluları geri püskürtmeyi başarmıştır. Böylece Türklerin Anadolu'ya gelişinden itibaren başlayan Türk-Yunan rekabetinde, Yunanlılar nadir galibiyetlerinden birisini daha almışlardır. 1222 yılında Selçuklular, şehri bir kez daha kuşatmış, bir yıl süren kuşatma sonucunda, yine istediği sonuca ulaşamamıştır; ancak Karadeniz'de bulunan bir başka önemli liman olan Sinop için aynı durum geçerli olmamıştır. Aynı Trabzon gibi, Trabzon İmparatorluğu'na bağlı olan Sinop, başarılı bir kuşatmanın ardından Türklerin eline geçmiştir.⁸

---

⁵ Enver Özdemir, "1. Haçlı Seferi/2 (Baron Haçlı Ordusu)", (Çevrimiçi), <http://www.istanbulistan.net/olay/i-hacli-seferi-2-baron-hacli-ordusu/>, Erişim Tarihi: 14.03.2015

⁶ Yusuf Küçükdağ, Caner Arabacı, **Selçuklular ve Konya**, Konya, Selçuklu Belediyesi, 1994, s. 86

⁷ Haçlı Seferleri sırasında Haçlı Orduları, 1204 yılında İstanbul'u, o dönemin adıyla Konstantinopolis'i işgal etmiş, bu işgal sırasında Trabzon'a kaçan eski Bizans İmparatorlarından I.Andronikos Komnenos'un torunu, Aleksios Komnenos, Doğu Karadeniz'de Trabzon İmparatorluğunu kurmuştur.

⁸ **Vilayetlerimizin Tarihi**, Tekirdağ, Trifdruk Matbaacılık Sanayii, 1968, s. 214

Türk-Yunan ilişkilerinin başlangıcında, önemli yerlere sahip olan bu savaşlar dışında, Bizans'ın galibiyetiyle sonuçlanan Akşehir Savaşı, Selçukluların galibiyetiyle sonuçlanan Kütahya Kuşatması, Haçlıların İstanbul'u talan etmelerinin ardından, İznik'e yerleşen Bizans asillerinin kurduğu İznik İmparatorluğu ile yapılan ve Selçukluların kaybettiği Alaşehir Savaşları da yaklaşık bin yıldır sürmekte olan iki millet arasındaki gerginliğin adeta habercisi olmuşlardır.

1.1.2. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Olan Süreçte Türk-Yunan ilişkileri

Anadolu'yu Moğolların istilasıyla birlikte Anadolu Selçukluları zayıflamış ve yerini küçük Türk beyliklerine bırakmıştır. Bu küçük beyliklerden Osmanlı Beyliği, kısa sürede genişleyecek ve tarihte çok önemli bir yere sahip olacaktı. Bizans İmparatorluğu'na sınır olan bu beylik, kuruluş yıllarında sürekli olarak Bizans İmparatorluğu'ndan toprak olarak genişledi. Şüphesiz, Bizans'ın gitgide güçsüzleşmesi, Osmanlı Devleti'nin topraklarını hızlı bir şekilde genişletmesinin en önemli sebeplerindendir.

Hızla topraklarını genişleten Osmanlı Devleti, İzmit'i fethederek Bizans'ın Anadolu'daki varlığını sona erdirmiş, 1353 yılında da Gelibolu yakınlarındaki Çimpe kalesini fethederek, Avrupa'da ilk toprağını almış oluyordu. Bu fetihten sonra, Rumeli'de genişlemeye yönelik bir politika izleyen Osmanlı, 1363 yılında Bulgarlarla ittifak yapan Bizans Ordusunu mağlup etmiş, tarihte Sazlıdere Savaşı olarak bilinen bu savaş sonucunda, Edirne'yi fethederek önemli bir başarıya imza atmıştı.

1364 yılında ise Sırp İmparatorluğu, İkinci Bulgar İmparatorluğu, Eflak Prensiği, Macar Krallığı'nın oluşturduğu Haçlı ittifakıyla, Osmanlı ordusu karşı karşıya gelmiş, amacı Osmanlı'nın Balkanlar'da ilerlemesini durdurmak olan ve Sırpı Savaşı adı verilen bu savaş sonucunda Osmanlı askerleri, Haçlı İttifakı'nı yenmeyi başarmış ve bunun sonucunda, halkının çoğunluğunu Yunan kökenlilerin oluşturduğu Gümülcine, Serez ve Kavala gibi önemli şehirleri fethetmiştir. Bu savaşa Bizans ordusu katılmamıştır.

Osmanlıların Balkan topraklarındaki ilerleyişi hızla devam ederken, Bizans'ın ve Yunan tarihinin en önemli şehirlerinden birisi olan Selanik 1392 yılında Hayrettin Paşa tarafından kuşatılmış ve Osmanlı topraklarına katılmıştır.⁹ 1402 yılında Timur ile yapılan Ankara Savaşı sonucunda, Osmanlı Devleti yenilmiş, Yıldırım Bayezid Timur'a esir düşmüştü. Bu süre zarfında, Yıldırım Bayezid'in oğulları arasında taht kavgası baş göstermiş ve 1402 yılından, 1413 yılına kadar 11 senelik bir taht boşluğu, fetret devri yaşanmıştır. Osmanlı'daki bu otorite eksikliğinden yararlanan Bizans, 1402 yılında Selanik'i tekrar geri aldı. 28 sene sonra, 1430 yılında ise 2.Murad komutasındaki Osmanlı Ordusu Selanik'i, Bizans'ın elinden alan Venediklilerden tekrar geri aldı. Selanik'in tekrar fethinden yaklaşık 1.5 sene sonra da Latin despotluklarının elinde olan, halkını Yunan kökenlilerin oluşturduğu Yanya fethedildi¹⁰

Osmanlı Devleti, 1453 yılına gelindiğinde yaptığı fetihlerle Bizans'ı hem doğudan hem batıdan sıkıştırarak İstanbul'a hapsedmişti. Bizans'ın başkenti olan İstanbul, gerek jeopolitik olarak gerek de kültürel olarak çok büyük bir öneme sahipti. Ayrıca Ortodoks aleminin de başkenti ünvanına sahipti. Osmanlı padişahı 2.Mehmet, İstanbul'u almak için büyük çaba sarf etmiş ve nihayet 29 Mayıs 1453'te bu şehri fethetmişti. Bu tarihten sonra İstanbul, Türk-Yunan ilişkilerinde en temel sorun olacak ve Yunanistan Krallığı'nın 1822'de kurulmasından, günümüze kadar tüm Yunan devletlerinin dış politikasının en önemli amacı Kıbrıs sorunu ile beraber İstanbul'da Yunan bayrağını dalgalandırmak olacaktı. Bundan 5 sene sonra, 1458 yılında 2.Mehmed Atina'ya da sefer düzenlemiş, Yunan milletinin İstanbul'dan sonraki en önemli ikinci şehri olan Atina'yı da, Haçlı Seferleri sırasında şehri ele geçiren Latinlerin elinden almıştır. 1460 yılında ise, Atina'nın güneyindeki Mora Yarımadası, burada hüküm süren Latin despotluklarının elinden alınmıştır. Bu fetihlerle, Yunan halkının yaşadığı toprakların çok büyük bir kısmı Türk egemenliği altına girmiş bulunuyordu. Yaklaşık 350 yıl süren Türk egemenliği sırasında, Yunan

---

⁹ Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu, "Sultan 1.Bayezid Dönemine Ait Grekçe Bir Anlatı", **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM**, Sayı:24, 2008, s. 134

¹⁰ "Selanik ve Yanya Fethedildi" (Çevrimiçi), <http://www.e-tarih.org/sayfa.php?sfid=394>, Erişim Tarihi: 04.04.2015

halkının dini ve kültürel öğelerine büyük saygı gösterilmişti. Osmanlı sınırlarında yaşayan Rumlar; devşirme sisteminin de etkisiyle devlet kademesinde en üst noktalara kadar ulaşabilmişlerdir.

Rodos, Girit gibi halkını Yunanlıların oluşturduğu adalarda fethedilmiş olup 1571 yılında ise Kıbrıs Adası fethedilmiştir. Şu anda da statüsü tam olarak belirlenemeyen, Türk-Yunan ilişkilerinde en önemli sorun olan 6-7 Eylül Olayları, 1974 Kıbrıs Barış Harekatı gibi iki tarafı da üzen olayların ana sebebi olan bu ada, Akdeniz'in Sicilya ve Sardinya'dan sonra üçüncü en büyük adasıdır.

1700'lü yıllara kadar Rumlar, Osmanlı yönetimi altında Türklerle kardeşçe yaşamış dini ve kültürel vecibelerini rahatça yerine getirebilmişlerdi. 1770 yılında Rus Çariçesi Katerina, Osmanlı Devleti'ni içten çökertmek için çalışmalara başlamış, Ruslar gibi Ortodoks olan Yunanlıları kışkırtarak Mora Yarımadası'nda isyan çıkarmaya çalışmıştı. Böylece, Rusların kışkırtmasına gelen Yunanlılar isyan çıkartmış, Osmanlı Donanması isyanı bastırmak için adaya gelmeden önce Rus ajanlar adayı terk etmiş, gelen donanma tarafından isyan bastırılmıştır.¹¹

Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımlarından etkilenen Yunan aydınları, 1796 yılından itibaren Yunan bağımsızlığını amaçlayan cemiyetler kurmuş, bu cemiyetlerden Filiki Eteryia lideri Aleksandros İpsilanti büyük bir isyan çıkartmış, bu isyan Osmanlı Kuvvetleri tarafından bastırılmıştı. 1821 yılında büyük bir Yunan isyanı daha başlamış, bunun sonucunda aynı yıl Mora ve Atina'yı kapsayan bir Yunan Krallığı kurulmuştu. Fransa, Birleşik Krallık ve Rusya'nın da desteklediği bu isyan sonucunda Yunanistan'ın bağımsızlığı 1830 yılında Londra Protokolü ile tanınmıştır.¹²

Bundan sonra Yunanistan, Avrupalı devletlerin de desteğiyle hızla Osmanlı toprakları aleyhine büyümeye başlamış, zaten güçsüz durumda olan Osmanlı

---

¹¹ "09 Nisan 1970 Mora İsyani Son Buldu", (Çevrimiçi), <https://birincibaris.wordpress.com/2011/04/09/09-nisan-1770-mora-isyani-son-buldu/> Erişim Tarihi: 05.04.2015

¹² Barış Hasan, "Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan Bağımsızlık Süreci", (Çevrimiçi), <http://www.batitrakya.org/kose-yazilari/baris-hasan/yunanistanin-osmanli-imparatorlugundan-bagimsizlik-sureci.html>, Erişim Tarihi: 05.04.2015

İmparatorluğu, 1864 yılında İyon Adaları'nı, 1881 yılında Teselya'yı, 1908 yılında Girit'i kaybetmiş, bunun yanında irili ufaklı birçok yeri de Yunanistan'a karşı savaş meydanında veya masa başında kaybetmişti.

1912 yılına gelindiğinde Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ'ın kurduğu Balkan Birliği, Osmanlı Devleti'ne savaş açmış, bu savaş sonucunda Yunanistan, Selanik'i Osmanlı'dan geri almıştır. 1913 yılında Bulgaristan tarafından, Türk ve Yunan halklarının beraber yaşadığı Batı Trakya işgal edilmiş, aynı yıl Atina Antlaşması ile Kavala, Epir, Sisam, Sakız, Limni ve Midilli Adaları Yunanistan'a verilmiştir. 1917 yılına gelindiğinde ise, Yunanistan 1.Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'nin tarafına katılarak, Osmanlı Devleti'nin de bulunduğu İttifak Devletleri'ne savaş açmıştır.¹³

1919 yılında gelindiğinde Neuilly Antlaşması ile Batı Trakya, Yunanistan ve Bulgaristan arasında paylaşılıp Dedeağaç Yunanistan'a bırakıldı. Aynı yıl Yunanistan; İzmir, Gümülcine ve Dimetoka'yı işgal etti. Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıyla Türk Kurtuluş Savaşı başlamış ve bu savaşta en çok Yunanistan ile mücadele edilmiştir. 1920'de Sevr Antlaşması ile Gökçeada, Bozcaada ve Batı Anadolu'da Yunanistan'a verildi. Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesiyle Türk Bağımsızlık Mücadelesi'nin yoğunluğu Batı Anadolu'ya kaymıştı.¹⁴

1.1.2.1. Türk Kurtuluş Savaşı

Türklerin Anadolu'ya girişinden itibaren başlayan ve devamlı gerginlik içinde seyreden Türk-Yunan rekabetinde, Yunanistan'ın bağımsızlığına kadar Türkler Yunanlılara karşı üstünlük kurmuş olup, Yunanistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra ibre tersine dönmüştür. Osmanlı'yı yıkmak isteyen batılı devletlerin de desteğiyle Yunanistan, Osmanlı aleyhine topraklarını devamlı genişletmiştir. 1. Dünya Savaşı'nda Yunanistan İtilaf Devletleri'nin tarafında,

---

¹³ "Türk-Yunan İlişkileri Kronolojisi", (Çevrimiçi), <http://www.osmanli-devleti.com/turk-yunan-iliskileri-kronolojisi.html>, Erişim Tarihi: 05.04.2015

¹⁴ A.e.

Osmanlı Devleti ise İttifak Devletleri'nin tarafında savaşmıştır. İttifak Devletleri savaşı kaybetmiş olup, toprakları çeşitli antlaşmalarla İtilaf Devletleri arasında paylaştırılmıştır. Batı Anadolu'nun Yunanistan tarafından işgaline karar verilmiş ve Yunan askerleri İzmir'e çıkmıştır. Büyük Yunan ülküsü adı verilen '**Megali İdea**'¹⁵ hayalini gerçekleştirmeyi amaçlayan Yunanistan, Batı Anadolu'yu işgali sırasında, halka acımasızca davranmış, Türklere karşı bin yıldır kaybetmenin intikamını almaya çalışmıştır. Yunan askerlerinin işgal sırasındaki tutumları da, 6-7 Eylül Olaylarına sebep olan gizli etmenlerdendir.

Batı Anadolu'yu Yunan işgalinden kurtarmak için ordunun başına İsmet Paşa geçirilmiş, 1. İnönü ve 2. İnönü Muharebeleri, Türk Ordusunun başarısıyla sonuçlanmıştır. Kütahya-Eskişehir Muharebesi'nde ise Yunan ordusu, Türk ordusunu mağlup etmiş, bu durum Yunanistan'ın psikolojik üstünlük kurmasına sebep olmuştur. Bu yenilgiden sonra Batı Cephesi'nin komutanlığına Mustafa Kemal Paşa geçmiş olup, bu mağlubiyetin hemen ardından gerçekleşen Sakarya Meydan Muharebesi Türk ordusunun üstünlüğüyle sonuçlanmıştır.

26 Ağustos 1922'de ise Türk ordusu Afyon yakınlarında Yunan ordusuna karşı taaruz başlatmış, tarihimizde Dumlupınar Meydan Savaşı olarak bilinen bu savaş sonucunda Yunan ordusu mağlup edilmiş, mağlup olan Yunan ordusu büyük bir hızla işgal ettiği yerlerden çekilmeye başlamış ve nihayet 9 Eylül 1922'de Türk ordusu Yunan işgali altında olan İzmir'e girmiştir. Türk Ordusu'nun İzmir'e girmesiyle Batı Anadolu'daki Yunan işgali son bulmuş ve Kurtuluş Savaşı kazanılmıştır.

1.1.2.2 Osmanlı Sınırları İçerisinde Yaşayan Rum Halkının Genel Durumu

Rumlar; Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan Hıristiyan milletler arasında nüfusu en yüksek olan etnik gruptu.

---

¹⁵ Bizans İmparatorluğu'nu tekrar canlandırmak ve imparatorluğun sahip olduğu topraklara tekrar sahip olmak amacı güden bir Yunan ülküsüdür.

Bulduğumuz toprakların yerli halklarından birisi olan Rumlar, İstanbul'un fethiyle başlayan Yeniçağa kadar, İstanbul'da Bizans, Trabzon ve çevresinde ise Pontus olmak üzere iki ayrı imparatorluk halinde yaşamışlardır. Rumlar, genel olarak Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine mensuplardır. Bizanslı Rumlar 1453'te İstanbul'un fethiyle, Pontuslu Rumlar da 1461'de Trabzon'un alınmasıyla Osmanlı egemenliğine girmişlerdir. Gerek İstanbul'daki Rumlara, gerekse de Trabzon'daki Rumlara çok geniş hak ve hürriyetler verilmiş, Fatih'in Patrik ve Patrikhaneye vermiş olduğu ve diğer Osmanlı Padişahları tarafından da sürdürülen haklar Rum halkının, Osmanlı topraklarında Türk ve Müslüman halkla kardeşçe yaşamalarını sağlamıştır. İstanbul Rum Patriği'ne, sadece Rum cemaatinin liderliği verilmekle kalmayıp, bunun yanında Avrupa'daki tüm Ortodoksların lideri olma ayrıcalığı da sunulmuştur. Sırp, Bulgar, Arnavut, Roman Kiliseleri ile beraber Rus Ortodoks Kilisesi de İstanbul Patrikhanesine bağlanmıştır. Rumlar, devlet kademelerinde en üst görevlere getirilmiş, kiliseleri de Katolik kilisesine karşı, Osmanlı Devleti tarafından daima korunmuştur.

1700'lü yılların sonlarından itibaren, Osmanlı egemenliğinde, diğer halklarla beraber kardeşçe yaşayan Rumlar, Fransız İhtilali'nin de getirdiği milliyetçilik akımı, Rusya'nın ve diğer batılı devletlerin de kışkırtmasıyla Osmanlı'ya karşı isyanlar başlatmışlardır. Bu isyanların başlamasında, şüphesiz Avrupa'da eğitim gören Rum gençlerinin etkisi de yadsınamaz bir gerçektir. Avrupa'dan dönen bu Rum gençleri, demokrasi, ulus-devlet gibi fikirleri kendi toplumuna yayarak ayrılıkçı hareketleri körüklüyorlardı. Bunun neticesinde Rumlar, Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanıp bağımsız devlet kurma isteğiyle ayaklanmış ve bağımsızlığı hedefleyen birçok milliyetçi cemiyetler kurmuşlardı. Din adamları da Osmanlı'ya karşı Yunanistan'ın bağımsızlığını savunmuştur. Halkın üzerinde, din adamlarının etkisi çok büyük olup, Yunanistan'ın bağımsızlığını elde etmesinde, din adamlarının da, en az Batı Avrupa'da eğitim gören Rum gençleri kadar payı vardır. 1821'de Mora İsyanı sonrasında Rumlar, batılı devletlerin ve Rusya'nın da desteğiyle 1829 yılında bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Milli Mücadele döneminde ise yeni kurulan Yunan devleti, batılı emperyalist devletlerin de desteğiyle Batı Anadolu'yu işgal girişiminde

bulunmuşlardır; fakat Türk ordusu 9 Eylül'de Yunan işgali altındaki son Türk toprağı olan İzmir'e girerek, Yunan halkının bu hayallerini sona erdirmiştir.¹⁶

1.1.3. Lozan Barış Antlaşması'nın Türkiye ve Yunanistan'ı İlgilendiren Ortak Hükümleri

Kurtuluş Savaşı'ndan başarıyla ayrılan Türkiye ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Lozan Barış Antlaşması Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu antlaşması olarak da kabul edilebilir. 24 Temmuz 1923'te İsviçre'nin Lausanne kentinde imzalanan bu antlaşma 23 Ağustos 1923'te TBMM tarafından onaylanmıştır. Antlaşma 143 madde ve 17 adet ekten meydana gelmektedir. Bu 143 madde; Siyasal Hükümler, Mali Hükümler, Ekonomik Hükümler, Ulaşım Yolları ve Sağlık Sorunları ve Çeşitli Hükümlerden oluşmaktadır. Bu başlık altında, antlaşmanın Türkiye ve Yunanistan'ı ortak olarak ilgilendiren hükümlerini inceleyeceğiz. Antlaşmanın, Siyasal Hükümler kısmında genel olarak Türkiye'nin komşuları ile olan sınırları çizilmiştir. Antlaşmaya göre; Türkiye-Yunanistan sınırı Meriç Nehri'yle Bulgaristan-Türkiye sınırının kesiştiği yerden başlayıp, nehir sınır kabul edilerek Ege Denizi'ne kadar devam eder. Bu hükme göre, Karaağaç da Türkiye'ye bırakılmıştır. Ege Denizi'ndeki İmroz, Bozcaada ve Tavşan Adaları da Türkiye'ye verilmiştir. Yunan hakimiyetinde olan Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları ise silahtan arındırılmak şartıyla Yunanistan'a bırakılmıştır. İtalya'nın Trablusgarp Savaşı'nda işgal ettiği, On iki Ada da Yunanistan'a verilmiştir. İlerleyen yıllarda, iki ülke arasında daima sorun olacak olan Kıbrıs Adası ise, o dönemde İngiliz işgali altında olup antlaşmayla beraber hukuken de İngiliz toprağı olmuştur.

Antlaşmanın siyasal hükümler kısmı ayrıca, Türkiye'deki azınlıklarla ilgili hükümler de içermektedir. Ülkede yaşayan Hristiyan azınlıkların haklarını garanti altına almayı amaçlayan bu haklar, aynı zamanda Batılı devletlerin Türkiye'nin içişlerine karışmasını da meşrulaştırmayı amaçlamaktadır. Bu konuyla ilgili ilk madde antlaşma da şu şekilde yer bulmuştur:

---

¹⁶ Mehmet Dere, "Türkiye'de Azınlık Okulları (1945-2007)", **Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı Dalı**, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2008, s. 9-11

“Türkiye, 38.maddeden 44.maddelerde belirtilen hükümlerin temel yasalar olarak tanınmasını ve hiçbir yasa, hiçbir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin söz konusu hükümlere üstün sayılmamasını yükümlenir.”¹⁷

Sözü edilen 38.madde; Türkiye’den, dil, millet, din ayırt etmeksizin, tüm vatandaşlarının yaşam ve özgürlüklerini korumasını bununla birlikte ülkede kamu düzeni ve genel ahlak ile bağdaşmazlık göstermeyen her din, mezhep ya da inanın özgürce yaşatılmasını talep etmektedir. Ayrıca bu kısımda, Müslüman olmayan azınlıkların, diğerleri gibi ülke içinde serbestçe dolaşım ve göç etme özgürlüklerinden yararlanmaları, istedikleri dili serbestçe konuşabilmeleri, eğitim ve ibadet haklarının tanınması ve bu bahsedilen hakların devlet güvencesi altında düzenlenmesi ile ilgili hükümler de yer almıştır. Bu haklar, uluslararası bir örgüt olan Milletler Cemiyeti tarafından da garanti altına alınmıştır. Aynı şekilde bu hakların, Yunanistan’daki Müslümanlar için de geçerli olduğu hükmü antlaşmada yer bulmuştur.

Antlaşma içerisindeki 143 maddenin dışında, çeşitli konuların yer aldığı 17 farklı sözleşme yer almaktadır. Bunlardan; **‘Boğazlar Rejimi’ne İlişkin Sözleşme**’, Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven devleti tarafından imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre; ticari gemiler ve askeri olmayan uçaklar barış döneminde İstanbul ve Çanakkale Boğazlarından serbestçe geçebileceklerdi. Eğer savaş varsa ve Türkiye savaşta taraf değilse bu serbestlik aynen devam edecekti; ancak savaşta Türkiye tarafsız olan ülkelerin ticaret gemileri ve askeri olmayan uçakları, boğazlar üzerinden düşmana yardımda bulunmamak ve Türkiye tarafından denetlenmek koşuluyla geçebileceklerdi. Eğer Türkiye’nin savaş halinde olduğu bir devletse, Türkiye her türlü müdahale de bulunma hakkına sahip olacaktı.

Barış zamanında savaş gemileri ve uçaklarının boğazlardan geçişinde ise, farklı bir yöntem uygulanacaktı. Bu yöntem gereği; boğazdan geçmek isteyen savaş gemisi

---

¹⁷ İsmail Soysal, **Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2008, s. 95

veya askeri uçak, Karadeniz'e sahili olan devletlerin en güçlüsünün askeri gücünü aşacak askeri güç geçiremeyecekti. Savaş döneminde ise, eğer Türkiye tarafsızsa barış dönemindeki durum geçerli olacaktı. Eğer savaş döneminde Türkiye taraf, boğazdan geçecek gemi veya uçak tarafsız ise, Türkiye'nin düşmanına yardım etmemek ve Türkiye tarafından denetlenmek koşuluyla boğazlardan geçebilecekti. Eğer Türkiye'nin düşmanı ise, her türlü müdahale de bulunabilecekti.

Bu sözleşme de bulunan, Boğazların bazı bölgelerinin asker ve silahlardan arındırılması ile Boğazlar rejimini denetleyecek Boğazlar Komisyonu kurulması kararları ise Türkiye'nin egemenliğini kısıtlayıcı hükümler olarak göze çarpmaktadır.

Bu antlaşmadaki ekli bir diğer sözleşme de, Türkiye-Bulgaristan ve Türkiye-Yunanistan sınırlarının, iki yanındaki toprakların 30 kilometreye kadar askerden ve silahtan arındırılması hükmünü içeriyordu.

Antlaşmanın, Türkiye ve Yunanistan'ı ilgilendiren en önemli konularında birisi ise kuşkusuz nüfus mübadelesidir. Müzakereler sürdüğü sırada, aciliyet nedeniyle 30 Ocak 1923'te **“Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol”** imzalanmıştır. Bu protokole göre, Türkiye'de yaşayan Rum Ortodoks mezhebine bağlı Türk vatandaşlarıyla, Yunanistan'da yaşayan Müslüman Yunan vatandaşlarının 1 Mayıs 1923'ten itibaren, iki ülke arasında mübadele edileceği kararlaştırılmıştı; fakat İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar bu mübadeleden muaf olacaklardı.

1.1.4. Kıbrıs Sorununun Ortaya Çıkışına Kadar Türkiye Cumhuriyeti-Yunanistan İlişkileri

Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve yeni bağımsız Türk devletinin kurulmasıyla birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler farklı bir boyut kazanmıştır. Cumhuriyetin ilk 5 senesinde iki ülke arasındaki ilişkiler, nüfus mübadelesi ve patrikhane sorunu arasında yoğunlaşmıştır. 30 Ocak 1923'te **“Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme”** imzalanmıştır. Lozan Barış Antlaşması'nda, Yunanistan'daki Türklerin ve Türkiye'deki Rumların takasına karar verilmişti. 30 Ocak 1923'te imzalanan bu antlaşmada ise, bu nüfus değişiminin hangi esaslara göre

yapılacağını düzenlemiştir. Sözleşmenin 1.Maddesine göre Yunanistan'da yaşayan Müslümanlar ile Türkiye'de yaşayan Rum Ortodoks mezhebine bağlı Türk vatandaşları değişime tabi tutulacaktı. Aslında bu durum, bu değişimin etnik bazda değil, dini bazda olduğunu göstermektedir. Şayet, Karaman bölgesinde yaşayan Rum Ortodoks mezhebine bağlı olup aynı zamanda etnik olarak Türk olan soydaşlarımız Yunanistan'a göç etmek zorunda kalmış; fakat Müslüman ama Rum kökenli olan ve Doğu Karadeniz'de yaşayan vatandaşlarımız Türkiye'de kalmıştır. Aynı durum Yunanistan'da yaşayan ve Müslüman oldukları için Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Arnavut asıllı Yunan vatandaşları için de geçerlidir; ancak bu sözleşmenin ikinci maddesi, iki ülke arasında büyük bir anlaşmazlığa yol açmıştır:

*'Birinci maddede öngörülen mübadele a) İstanbul'da oturan Rumları b) Batı Trakya'da oturan Müslümanları kapsamayacaktır. 1912 Kanunu'yla sınırlandırıldığı biçimde İstanbul Belediye sınırları içinde 30 Ekim 1918 gününden önce yerleşmiş (établis) ¹⁸ bulunan tüm Rumlar İstanbul'da oturan Rumlar sayılacaktır. 1913 Bükreş Antlaşması'nın saptamış olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş Tüm Müslümanlar, Batı Trakya'da oturan Müslümanlar sayılacaktır.'*¹⁹

Bu madde, 1930 yılına kadar tartışılmış ve iki ülke arasında zaman zaman sorunlara yol açmış olsa da 1930 yılında imzalanan Ankara Sözleşmesi ile Batı Trakya'daki Müslümanlar ile İstanbul'daki Rumlar yerleşik olup olmadıklarına bakılmaksızın, mübadele dışı bırakılmıştır.

Türk-Yunan ilişkilerinin gergin bir ortamda sürmesine sebep olan olaylardan birisi de Patrikhane sorunudur. Patrikhane sorunu, Lozan'da ana tartışma konularından birisi olmuş olup Türkiye, Patrikhane'nin Türkiye'nin içişlerine karıştığı ve Yunan emellerine hizmet ettiği gerekçesiyle, ülke sınırlarından çıkarılmasını istemiş; fakat İtilaf Devletleri ve Yunanistan buna şiddetle karşı çıkmışlardı. Sonunda,

---

¹⁸ Yerleşik

¹⁹ Soysal, a.g.e., s. 177

Patrikhane'nin sadece dini işlerle ilgilenmesi, siyasi konularla ilgilenmemesi şartıyla, İstanbul'da faaliyet göstermesine izin verilmiştir.²⁰

Lozan'dan sonra Patrikhane ile ilgili bir diğer sorun ise, Patrik 7. Giorgios'un ölümünden sonra, 7 Aralık 1924'te Patrik 6. Konstantinos'un patrik seçilmesi üzerine yaşanmıştır. Türkiye, yeni patriğin ve ona bağlı bazı metropolitlerin, İstanbul'da yerleşik statüsüne uymadıklarını ve mübadele kapsamında sınır dışı edileceklerini açıklamış ve bu durum, iki ülke arasında yeni bir krize neden olmuştur. Bunun üzerine konu Milletler Cemiyeti'ne taşınmış ve yoğun bir diplomasi trafiğinden sonra Türkiye Nisan 1925'te, metropolitlerin mübadele edilmeyeceğini ama bunun da yalnızca Patrik 6. Konstantinos'un istifası şartıyla gerçekleşeceğini bildirmiştir. Buna karşılık Patrik Konstantinos, 22 Mayıs 1925'te görevinden istifa etmiş ve bu sorun çözüme kavuşturulmuştur.²¹

Patrikhane ve Mübadele Sorunu'nun çözülmesiyle iki ülke arasındaki ilişkiler olumlu bir havada seyretmeye başlamış, Cumhuriyet'in 7.kuruluş yıldönümünde Yunanistan Başbakanı Elefteriyos Venizelos ve Dışişleri Bakanı Andreas Mikhalakopulos, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet İnönü'nün daveti üzerine Ankara'ya gelmişlerdir. Ziyaret sırasında, iki ülke arasında **'Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Anlaşması'** imzalanmıştır. Adından da belli olacağı üzere, anlaşma iki ülkeye, herhangi bir durumda ikisinden biri aleyhine imzalanan ekonomik veya siyasal anlaşmaya katılmama ve ikisinden birisinin, başka devletler tarafından saldırıya uğraması halinde tarafsız kalmaları şartını getiriyordu.²²

Yunanistan'ın ziyaretine karşılık, Başbakan İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Tevfik Aras, 5 Ekim 1931'de Yunanistan'a iade-i ziyarette bulunmuşlardır. Venizelos'un başbakanlıktan ayrılmasıyla yerine geçen Çaldaris'te iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur. 14 Eylül 1933'te Türkiye ve Yunanistan arasında Bulgaristan'ın bölgedeki tehlikeli emellerine karşı tedbir almak amacıyla **'Türkiye**

---

²⁰ Elçin Macar, **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003, s. 118-122

²¹ **A.e., s. 138**

²² Soysal, **a.g.e.**, s. 393-395

ile Yunanistan Arasında Samimi Anlaşma“ belgesi imzalanmıştır. 1934 yılında, Türk-Yunan Ticaret Bürosu kurulmuş, aynı yıl ayrıca Venizelos Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermiş ve bölgesel bir pakt olan Balkan Antantı'na iki ülkede taraf olmuştur. Böylece 1934 yılı, iki ülke arasındaki ilişkiler için eşi benzeri görülmemiş bir öneme sahip olmuştur.²³

Tek parti döneminin devamında da Yunanistan ile olumlu ilişkiler devam etmiştir. Türkiye'de 1950 yılında yapılan seçimleri Demokrat Parti kazanmış ve ülkedeki 27 senelik CHP iktidarı son bulmuştu. Demokrat Parti'de iktidarının ilk yıllarında Yunanistan ile olumlu ilişkileri devam ettirmiştir. Türkiye-Yunanistan ve Yugoslavya'nın katılımıyla 28 Şubat 1953'te Ankara'da Balkan Paketi imzalanmış daha sonra bu pakt, Sovyetler Birliği ve İtalya'nın baskısı altında olan Yugoslavya'nın ısrarıyla **“İttifak, Siyasi, İş Birliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması”** adını almıştır. Bu anlaşma gereğince, söz konusu üç ülkeden herhangi birisi saldırıya uğrarsa, bu saldırı anlaşmayı imzalayan diğer devletlere de yapılmış sayılacak ve saldıran tarafa anında ortak müdahale de bulunulacaktı.

1.2. Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Dönemi

Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında kurulmuş, 1923'ten itibaren 27 yıl süren tek parti CHP iktidarı, 1950 yılında 27 yaşında sona ermiştir. Aslında Mustafa Kemal Atatürk döneminde de, Atatürk'ün kendi isteği ile çok partili hayata geçiş hamleleri olmuş; ancak ülkenin daha çok genç olması ve henüz buna hazır olmamasının fark edilmesi nedeniyle, bu istek bir süre ertelenmiştir. Ülkemizdeki çok partili hayata geçiş süreci, diğer ülkelerden farklı ve onlara örnek olabilecek bir şekilde gerçekleşmiştir. Ülkeyi 27 yıldır yöneten, otoriter bir iktidar mevcut olup, bu iktidar kendi isteğiyle çok partili hayata geçmek istemiştir ve bu geçiş sürecinde ülkede hiçbir sorun veya karışıklık yaşanmamış, hiçbir kopma olmamıştır.

---

²³ Melek Fırat, **1923-1939 Yunanistan'la İlişkiler, Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Der. Baskın Oran, C.I, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, s. 350

Cumhurbaşkanı ve CHP lideri İsmet İnönü, 1945 yılının Mayıs ayında TBMM’de yaptığı konuşma da şu sözlerle Türkiye’deki çok partili hayata geçişle ilgili ipuçları vermiştir:

“Memleketimizin siyasî idaresi; Cumhuriyetle kurulan halk idaresinin her istikamette ilerlemeleri ve şartlarıyla, gelişmeğe devam edecektir. Harp zamanlarının ihtiyatlı tedbirlere lüzum gösteren darlıkları kalkıkça, memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir.”²⁴

CHP’li dört milletvekili Adnan Menderes, Refik Koraltan, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, TBMM’den uzun uğraşlar sonucu İsmet İnönü’nün kendi müdahalesi ile geçen Toprak Reformu tasarısından sonra, parti tüzüğünün ve bazı kanunlarının demokratik ilkelere uygun şekilde değiştirilmesi için bir önerge sunmuşlardır. Bu önergeden sonra üç milletvekili Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan partiden ihraç edilmiş, bunun üzerine 4. imzanın sahibi Celal Bayar da partisinden istifa etmiştir. CHP’den kopan bu vekiller, Türk siyasi hayatında çok partili hayata geçişin aktörleri olacaktır.

Cumhurbaşkanı İnönü’nün 1 Mayıs 1945’te TBMM’de yaptığı bir diğer konuşma da aynı şekilde, çok partili hayata geçiş için umut vermekteydi:

“Demokratik karakter, bütün Cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük, prensip olarak hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka, zararlı ve Türk milletine yakışmaz olarak daima itham edilmiştir. Büyük Meclis’in her deneti yanında milletin vergileri ve harcadıkları üzerindeki deneti, en ileri demokratik milletlerin hiçbirinden eksik kalmayacak kadar kesin ve kavrayışlıdır. Bizim tek eksiğimiz, hükümet partisinin karşısında başka parti bulunmamasıdır. Bu yolda, memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüslerin muvaffak olmaması bir talihsizliktir.

---

²⁴ Özgür İşçimen, “İsmet İnönü ve Milli Şeflik Dönemi”, (Çevrimiçi), <http://www.iktisadi.org/ismet-inonu-ve-milli-seflik-donemi.html>, Erişim Tarihi: 06.04.2015

Fakat memleketin ihtiyaçları yönünde, hürriyet ve demokrasi havasının tabii işlemesi sayesinde, başka siyasi partinin de kurulması mümkün olacaktır.”²⁵

Cumhurbaşkanı İnönü'nün bunlar gibi çok partili hayata geçişi cesaretlendirici birkaç konuşması daha olmuştur. Bu konuşmaların da etkisiyle, Toprak Reformu tasarısının kabulünden sonra CHP'den ayrılan dördü, Celal Bayar'ın başkanlığında Demokrat Parti'yi kurdu. Partiyi kurar kurmaz Celal Bayar, partinin programını, onaylaması için İnönü'ye vermiştir. İnönü; laiklik, dış politika ve eğitim konularında hassas olduğunu belirtmiş, Celal Bayar'da bu konularda İnönü'yle aynı fikirde olduğunu beyan ederek partisinin kuruluşu için İnönü'den onayı almıştır.

Türkiye Cumhuriyeti çok partili hayatının ilk seçimi 21 Temmuz 1946'da yapılmıştır. Bu seçimler sonucunda CHP 396 milletvekili, DP ise 62 milletvekili çıkarmıştı. Bu iki siyasi partinin vekillerinin yanında 7 vekil de bağımsız olarak TBMM'ye girecekti. DP'liler seçimde hile yapıldığını iddia etmiş, CHP'liler ise böyle bir şeyin söz konusu olmadığını beyan etmişlerdir. Bu seçimde hile yapıldığına dair hala kesin bir kanıt yoktur.

Bu seçimden sonra TBMM'de iki parti yer almıştı. Bu durum TBMM'deki tartışmaların, önceki tartışmalardan daha ateşli geçmesine neden oluyordu. Dönem dönem bu tartışmalar sertleşebiliyordu; fakat böyle durumlarda devreye Cumhurbaşkanı İnönü girerek, arayı yumuşatmaya çalışıyordu. Başbakan Recep Peker ve muhalefet lideri Celal Bayar arasında yaşanan şiddetli bir tartışmadan sonra devreye Cumhurbaşkanı İnönü girmiş, günümüz Türkiye'sinde asla rastlayamayacağımız bir olgunluk sergilemiş ve 12 Temmuz Beyannamesi olarak da bilinen uzun bir demeç vermiştir. Bu demeci özetleyen son cümleleri ise şu şekildedir:

“Varmak istediğim netice, başlıca iki parti arasında temel şartın, yani emniyetin yerleşmesidir. Bu emniyet, bir bakımdan memleketin emniyeti manasını taşıdığı için, benim gözümde çok ehemmiyetlidir. Muhalefet, teminat içinde yaşayacak ve iktidarın kendisini ezmek niyetinde olmadığından müsterih olacaktır. Büyük vatandaş kütlesi ise, iktidarın bu

---

²⁵ Muharrem Ahmetoğlu, “Şaibeli Bir Seçimin Anatomisi”, (Çevrimiçi), <http://akademikperspektif.com/2012/04/09/saibeli-bir-secimin-anatomisi/> Erişim Tarihi: 07.04.2015

partinin veya öteki partinin elinde bulunması ihtimalini vicdan rahatlığı ile düşünebilecektir. Bu neticeye varmak için karşılaştığım güçlükler, çok zaman, yalnız ruhi mahiyette olan amillerdir. Bu güçlükleri yenmek için, siyasi hayatımızı idare eden, iktidarda veya muhalefetteki liderlerin samimi yardımlarını isterim.'²⁶

Türkiye'deki çok partili hayata geçiş sürecinde iktidarın ve muhalefetin sağduyulu olması, bu dönüşümü daha da hızlandırmıştır. Demokrasiye geçiş süreci,1923'ten beri iktidarda olan otoriter CHP iktidarının kendi isteğiyle başlamış ve bu süreç yine iktidarın denetimi altında işlemeye devam etmiştir. Bu sürecin sorunsuz işlemesinin bir diğer önemli sebebi de Kemalist rejimin ülkede yerleşmesinden daha önce hazırlanan ve demokratik özelliklere sahip 1924 Anayasası'nın yürürlükte olmasıdır.

1946-1947 yılları arasında başbakanlık yapan CHP'li Recep Peker, DP'ye karşı sert bir politika izlerken, Cumhurbaşkanı İnönü çoğu zaman iktidarla muhalefet arasında arabuluculuk yapmaya çalışmış, aynı şekilde DP lideri Celal Bayar da, iktidarla ılımlı ilişkilere sahip olmayı tercih etmiştir. DP içindeki, iktidara karşı aşırı muhalif olanlar ise partiden ayrılarak 1948 yılında Millet Partisi'ni kurmuşlardır.

CHP iktidarının, demokrasiye geçiş sürecini kendi elleriyle başlatması daha sonra da 1950 seçimleriyle iktidarı kaybetmesi, partinin neden böyle bir şey yaptığı sorusunu akıllara getirebilir. Bunun hakkında çeşitli varsayımlar olup, en çok kabul edileni ise, CHP'nin, DP'nin ülkede bu denli bir seçmen kitlesine ulaşabileceğini düşünmemesidir. Bunun yanında DP lideri Celal Bayar'ın Atatürk'ün yakın arkadaşı olması, Kemalist rejime karşı olmaması ve CHP içinde de saygı duyulan birisi olması, partinin iktidara yürüyüşünde çokça bir engelle karşılaşmamasına sebep olmuştur. Bunun yanında Türkiye'nin demokrasiye geçmesi için Batılı devletlerden gelen baskılar da bu sürecin başlamasında önemli bir pay sahibidir.²⁷ Ortadoğu'da ABD'nin en yakın müttefiki olan ve Doğu-Batı arasında bir köprü olan Türkiye'nin demokratikleşmesi şüphesiz, Batılı devletlerin işine gelecekti.

---

²⁶ Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, Ankara, TESAV, 2010, s. 9

²⁷ Rıfki Salim Burçak, **Türkiye'de Demokrasiye Geçiş**, İstanbul, Olgaç Matbaası, 1979, s. 43-49

DP 1950 seçimlerine girerken, 1946 yılındaki hüsrandan dersler almış ve de genel olarak halka, demokrasi, liberalleşme, devletin özel sektöre müdahalesinin azaltılacağı, anti-otoriter bir yönetim anlayışlarının olmayacağı, özgürlüklerin kısıtlanmayacağı gibi vaatlerde bulunmuştur. CHP iktidarının, baskısından artık sıkılmaya başlayan halk bu seçimlerde, tercihini çoğunlukla yeni kurulan bu genç partiden yana kullanacaktı.

Aslında tek parti rejimi, Atatürk ve İnönü'nün tercihi doğrultusunda oluşan bir durum değildi. Ülkenin yeni kurulmuş olması, henüz çok genç olması, ayrıca yaklaşık 700 yıldır ülkeyi yöneten Osmanlı hanedanının ölüsünün henüz soğumaması, Türkiye'de demokrasiyi geciktiren önemli etmenlerdendir. Bundan dolayı Atatürk ve İsmet İnönü'nün de rahatsızlık duyduğu, kendilerinin bazı demeçleriyle anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk, bu konu hakkında şöyle bir demeç vermiştir:

“Bugünkü manzaramız, aşağı yukarı bir diktatör manzarasıdır. Halbuki ben Cumhuriyeti kendi menfaatim için yapmadım. Hepimiz fâniyiz. Ben öldükten sonra arkamda kalacak müessese, bir istibdat müessesesidir. Ben ise milletine miras olarak bir istibdat müessesesi bırakmak ve tarihe o suretle geçmek istemiyorum.”²⁸

İsmet İnönü'nün ise, bu konu hakkında etrafına şu şekilde yakındığı rivayet edilmektedir: *“Etrafımızdaki memleketlerin serbest seçimler yaptıklarını görür ve utancımдан odamın duvarlarına bakamazdım.”²⁹*

CHP iktidarının, demokrasiye geçiş sürecinde yaptığı katkılar, bu sürecin sağlıklı işlemesine sebep olmuş ve nihayet 14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimlerde, DP meclisteki 486 sandalyeden 416'sını alarak tek başına iktidar koltuğuna oturmuştur. CHP ise bu seçimler sonucunda sadece 69 tane milletvekili, MP ise 1 milletvekili çıkarabilmiştir.

1.3. Demokrat Parti İktidarı (1950-1955)

---

²⁸ Ali Fethi Okyar, **Üç Devirde Bir Adam**, İstanbul, Tercüman Yayınları, , 1980, s. 392-393

²⁹ Metin Toker, **Tek Partiden Çok Partiye**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1970, s. 17

1950 yılındaki genel seçimlerin ardından ülkedeki 27 yıllık CHP iktidarı son bulmuş ve Türkiye’de yepyeni bir sayfa açılmıştı. Bu seçimlerden önce şüphesiz CHP, seçimleri kaybedeceğini pek düşünmemişti; ancak bazı önemli sebepler CHP’nin neden bu seçimi kaybettiğine delil olarak gösterilebilir. CHP’nin 27 yıl süren iktidarı boyunca uyguladığı Toprak Mahsulleri Vergisi, Varlık Vergisi, Milli Koruma Kanunu ve güvenlik güçlerinin halka keyfi olarak uyguladığı şiddet partinin halk tabanındaki desteğinin azalmasına sebep olmuştur.³⁰

14 Mayıs 1950’de yapılan genel seçimlerin ardından Demokrat Parti Lideri Celal Bayar cumhurbaşkanı olmuş, Adnan Menderes’i de başbakan olarak atamıştır. DP iktidarının ilk yıllarında, Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri yakınlaşmaya başlamış ve Türkiye, ABD’den çeşitli mali yardımlar almıştır. 2.Dünya Savaşı sonrası ülkenin yaşadığı yalnızlık sona ermiş, ABD’nin de yardımlarıyla ülke ekonomisinde kayda değer gelişmeler gözlenmiştir. Bu gelişmeler, partinin halk tabanındaki desteğini de arttırmıştır. CHP iktidarının ekonomideki devletçi politikasından vazgeçilmiş ve liberal bir ekonomi politikası izlenmiştir. 10 yıllık DP iktidarının ilk yarısında, kişi başına düşen milli gelirden %15 artış olmuştur. İsmet İnönü’nün onayıyla ABD’den alınmaya başlayan “**Marshall Yardımı**”³¹ sayesinde tarım alanında da ilerleme kaydedilmiş olup çiftçiler, traktör ve biçerdöver gibi motorlu tarım araçlarıyla tanışmışlardır. DP, sanayi alanında da önemli yeniliklere imza atmış, Makine Kimya Endüstri Kurumu, Denizcilik Bankası, Et ve Balık Kurumu, Devlet Malzeme Ofisi, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı gibi sanayii alanında hizmet veren devlet kurumları, DP iktidarının ilk 5 yıllık sürecinde açılmıştır. Bunun yanında İsmet İnönü’nün açtığı köy enstitüleri, DP döneminde öğretmen okullarına dönüştürülmüş, yurt çapındaki ilkökul, ortaokul, öğrenci ve öğretmen sayılarında, bir önceki iktidara göre büyük artış görülmüştür. Demiryollarına yatırım yapan CHP’nin aksine, DP karayollarına yatırım yapmış ve

---

³⁰ Yusuf Ziya Keskin, “ Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.V, Sayı: 1, 2012, s. 111

³¹ II. Dünya Savaşı sonrasında 1947 yılında önerilen ve 1948-1951 yılları arasında yürürlüğe konan ABD kaynaklı bir ekonomik yardım paketidir

de ülke çapında asfalt yolların sayısı bir önceki iktidarın aksine büyük oranda artmıştır.³²

Siyasi arenada ise, CHP'nin tarihi boyunca ilk defa muhalefet oluşundan doğan kompleksi, DP'nin ise iktidardaki tecrübesizliği çeşitli krizlere yol açmıştır. 1951 yılında halk evlerinin devletleştirilmesi, 1953 yılında CHP'nin tüm malvarlığına haksız iktisap gerekçesiyle el konulması, basın üzerindeki baskılar ve bunlar gibi birçok anti-demokratik uygulama, muhalefetle iktidarın arasında ağır krizlere yol açmıştır; fakat tüm bunlara rağmen 1954 yılında yapılan genel seçimlerde DP oylarını daha da arttırıp %57'ye çıkartmıştır. Halk tabanındaki desteğinin daha da arttığını gören DP bu seçimlerden sonra anti-demokratik uygulamalarının dozunu daha da arttırmıştır. DP iktidarının başına gelen en trajik olay olan 6-7 Eylül Olayları, 1955 yılında yaşanmıştır. Bu olaylar, o dönem de Türkiye'nin hem içeride hem dışarıda prestijini büyük ölçüde sarsmış olup bu olayların yaraları günümüzde bile tam olarak sarılamamıştır.³³

1.4. Ülkedeki Azınlıkların 1923-1955 Yılları Arasındaki Genel Durumu

1.4.1. CHP İktidarı Döneminde Azınlıklar ve Azınlıkları Tasfiye Girişimleri

Olayların yaşanmasında Kıbrıs sorunu, en büyük etken olarak görülse de, yaşananlarda kuşkusuz CHP döneminden miras kalan azınlıklara baskı ve onları sindirme girişimlerinin de etkisi vardır. Bu yüzden, yaşanan hadiseleri daha iyi anlayabilmek için, CHP döneminde azınlıklara gösterilen muameleyi incelemekte fayda vardır.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra, ülkede homojen bir etnik yapı oluşturulmaya çalışılmış ve bu yüzden ülkedeki gayrimüslim azınlıklara çeşitli baskı politikaları

---

³² Sadık Can, "Demokrat Parti Dönemi 1950-1960", (Çevrimiçi) <http://www.sadikcan.com/12-konu-demokrat-parti-donemi-1950-1960.html> Erişim Tarihi: 09.04.2015

³³ A.e.

uygulanmıştı. Bununla birlikte 1942 yılında getirilen Varlık Vergisi Kanunu, ülke ekonomisinde, azınlıkların (Rum, Ermeni, Yahudi vb.) hakimiyetini en aza indirmek, ekonomiyi Türkleştirmek ve Müslümanlaştırmak amacıyla hazırlanmıştı. 1946 yılında CHP tarafından hazırlanan bir raporda, Anadolu ve İstanbul 1950 yılına kadar Rum, Ermeni ve Yahudilerden temizlenmeliydi. CHP'nin bu raporu, 27 yıllık iktidarları döneminde yaşanan ve Trakya'daki Yahudilerin hemen hemen hepsinin göçüne yol açan 1934 Trakya Olayları ve Ermenilerin yaşadıkları köylerden, şehir merkezlerine ve ardından İstanbul'a göç ettirilmelerinin sebepleri hakkında ipuçları vermektedir.

1.4.2. DP İktidarında Azınlıklar (1950-1955)

Türkiye'de yaşayan azınlıklar, CHP iktidarında büyük trajediler yaşamıştı. 11 Kasım 1942'de bir kanunla çıkartılan ve resmi amacı, 2.Dünya Savaşı'ndan sonra olağanüstü savaş koşullarının yarattığı yüksek karlılığı vergilemek olarak açıklanan ama aslında gerçek amacı Türk ekonomisine hakim olan azınlıkları sindirerek ve mallarını elinden alarak, ülke ekonomisine Müslüman halkın egemen olmasını sağlamak olan Varlık Vergisi uygulaması, azınlıklara hem maddi hem manevi olarak çok büyük bir darbe vurmuştur. Bu uygulamadan en çok etkilenen milletler Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler olmuştur.

CHP'den sonra yeni başa geçen DP iktidarı döneminde ise azınlık okullarına mali destekler yapılmış, bu okulların öğretmenleri çalışma koşulları ve aldıkları ücret kapsamında diğer Türk okullarındaki meslektaşları ile hemen hemen aynı seviyeye getirilmiştir. Ayrıca azınlıkların, kurmuş olduğu vakıflar da devlet tarafından mali olarak desteklenmiştir.

Adnan Menderes, 1952 yılında Fener Rum Patrikhanesi'ni ziyaret etmiş ve tarihte patrikhaneyi ziyaret eden ilk Türk başbakanı olarak yer almıştır. CHP iktidarı ile bir türlü yıldızı barışmayan azınlıklar, Adnan Menderes'in bu ziyaretiyle, DP iktidarının kendileri için yeni ve temiz bir sayfa olacağına inanmış; ancak bu ziyaretten 3 sene sonra bu konuda da yanıldıklarını anlamışlardır. Aslında 6-7 Eylül Olaylarından sonra da, azınlıklar genel olarak demokratik tercihlerini DP'den yana kullanmışlardır. Fakat azınlıkların seçimlerde CHP yerine DP'yi tercih etmesi, DP

iktidarına olan sevgilerinden değil, DP'yi kötünün iyisi yani ehven-i şer olarak görmelerindedir. CHP iktidarı döneminde de Yahudilerin hedef alındığı Trakya Olayları ve yine azınlıkların hedef alındığı Varlık Vergisi uygulanmıştı. Bu sebeplerden dolayı azınlıklar, olaylardan sonra istemeyerek de olsa 1960 seçimlerinde DP'yi tercih etmişlerdir.

Öte yandan azınlıklar, Menderes döneminde dini anlamda da çeşitli özgürlükler elde etmişlerdir. Lozan Antlaşması'na göre Yahudiler, hahambaşını direkt olarak seçemiyorlar ve İçişleri Bakanı'nın onayını bekliyorlardı. Aynı şey Ermeniler için de geçerliydi. DP iktidarında bu durum ortadan kalkmış ve bu iki halk, kendi dini liderlerini kendileri direkt olarak seçmeye başlamışlardı.

DP iktidarı, CHP ile kıyaslandığında azınlıklarla daha samimi ilişkiler kurmuş ve siyasi olarak da desteklerini almayı başarabilmişti; fakat 1955 yılında yaşanan 6-7 Eylül Olayları, DP'nin azınlıklar üzerindeki kredisini düşürmüş ve azınlıklar, her ne olursa olsun bu ülkenin gerçek evlatları olmadığını bu kez kesin olarak anlamışlardır.

1.5. Yunanistan'da Yaşayan Batı Trakyalı Türklerin Durumu

Batı Trakya Bölgesi 1354'ten 1913'e kadar Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Bölgedeki Osmanlı egemenliğinin sonlarına doğru, buradaki Türk nüfusu toplam nüfusun yaklaşık dörtte üçünü oluşturmaktaydı. Bölgedeki Osmanlı hakimiyetinin zayıflamasıyla birlikte, 31 Ağustos 1913'e gelindiğinde, tarihteki ilk Türk cumhuriyeti olarak da bilinen Batı Trakya Bağımsız Hükümeti, Batı Trakya Türkleri tarafından kurulmuş ve bu ilk Türk cumhuriyetine 25 Ekim 1913'te Bulgaristan son vermiştir.³⁴ 1. Dünya Savaşı yıllarında bölgeyi ilk önce Fransa işgal etmiş, Fransızların ardından Bulgar kontrolüne geçen bölge son olarak Sevr Antlaşmasının imzalanmasıyla Yunanistan'ın egemenliğine girmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırların kesin olarak çizilmesinin ardından imzalanan Nüfus Mübadelesi antlaşmasına göre Batı Trakya Türkleri, tıpkı İstanbul Rumları gibi bu değişimden muaf tutulmuştur. Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesinden

---

³⁴ "Batı Trakya" (Çevrimiçi), <http://www.iskecemuftulugu.org/batitrakya.php> Erişim Tarihi: 28.10.2015

sadece Türkler değil Batı Trakya haricinde Yunanistan'da yaşayan Müslüman Yunanlılar bile etkilenirken Batı Trakya Müslümanları yaşadıkları toprakları terk etmemiştir; ancak 1922'den günümüze, Yunanistan'ın Müslüman azınlığa olan baskısı başta olmak üzere çeşitli sebeplerden dolayı yaklaşık 400 bin Türk, Batı Trakya'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır.³⁵ Batı Trakya'da yaşayan ve kendilerine Pomak adı verilen grup da etnik ve kültürel olarak bir hayli öneme sahiptir. Birçok kaynağa ve tarihçiye göre Osmanlı'nın, bölgedeki hakimiyeti sırasında Müslümanlaştırdığı Bulgarlar olarak bilinen bu grubun ana dili Bulgarca olmakla birlikte, kültürel olarak Türklere bir hayli yakınlardır.

1. Balkan Savaşı'na kadar Yunanlılar, bölgede nüfus olarak azınlıklardı; fakat Balkan Savaşları ve 1. Dünya Savaşı'nın ardından bölgedeki nüfus yapısı da değişmiştir. 1913 yılından Kurtuluş Savaşı'nın Türkiye tarafından kazanılmasına kadar olan süreçte, devamlı Osmanlı topraklarından Yunanistan'a Rum göçü olmuştur. Batı Trakya'nın da Osmanlı sınırlarına olan yakınlığından dolayı, göçmenler çoğunlukla Batı Trakya'ya yerleştirilmiştir, bu durum da bölgedeki Yunan nüfusun Türk nüfusu geçmesine sebep olmuştur.³⁶ Öyle ki, sadece mübadele sonrası Batı Trakya'ya gelen Rum nüfus, bölge nüfusunun %31'ini oluşturmaktaydı.³⁷ Yunan hükümetinin, Anadolu'dan gelen Rum göçmenleri Batı Trakya'ya yerleştirmesinin en önemli sebebi, bölgedeki Yunan kökenli nüfusu arttırarak Müslüman Türkleri asimile etmek ve baskı altına almaktı. Rum göçmenler genel olarak Türklerin çoğunlukta olduğu İskeçe, Gümülcine gibi şehirlere yerleştirilmişti.

Lozan Barış Antlaşması'nda Yunanistan'daki Müslüman Türkler ile Türkiye'deki Rumları sahip olacağı bazı haklar da kararlaştırılmıştı. İki ülkenin de ortak olarak kabul ettiği hakların önemli bir kısmı şöyledir: Doğum yeri, milliyet, dil, ırk veya din ayrımı yapılmaksızın özgürlüklerin korunması, Serbest ibadet, göç ve taşınma

---

³⁵ Lois Whitman, **Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece**, Human Right Watch, 1990, s.2

³⁶ Dimitri Pentzopoulos, **The Balkan Exchange of Minorities and Its Impact on Greece**, Londra, Hurst & Company, 2002, s. 11

³⁷ Ali Hüseyinoğlu, "The Development of Minority Education at the South-easternmost Corner of the EU: The Case of Muslim Turks in Western Thrace, Greece", **Sussex Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü**, Doktora Tezi, Sussex, 2012, s. 123

hürriyeti - Adalet önünde eşitlik, çoğunluğun sahip olduğu sivil ve siyasal hakların aynısına sahip olma - özel, dini yaşam, basın yayın organları ve mahkemelerde ana dili kullanma hakkı - yardım kuruluşları, dini kuruluşlar vb. gibi sivil toplum hareketlerine destek olmak - iki dilde de eğitim veren okulların kurulması - inanç özgürlüğünün korunması vb. Söz konusu bu haklara genel olarak bakıldığında, tanınan özgürlüklerin genel olarak etnik veya milliyet bazlı değil de dini bazlı olduğunu görebiliriz. Lakin iki devletin de, yaklaşık yüz yıllık süreçte Lozan Antlaşması'nın kendilerine getirdiği bu yükümlülükleri tam anlamıyla yerlerine getirdiğini söyleyemeyiz.

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından beri Yunan devleti, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman azınlık için, Türk değil de Müslüman-Yunanlar ifadesini kullanmıştır. Oysa ki, Yunanistan'da yaşayan Yunan Müslümanlar, Osmanlı'nın bölgeyi hakimiyet altına almasıyla, Müslümanlığı seçen Yunanlılar olup, Batı Trakya'daki Türklerden tamamen farklıdır. Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türkler, Anadolu'dan Yunanistan'a iskan politikasıyla yerleştirilmiş, etnik kökeni Türk olan kimselerdir. Yıllarca Yunan devletinin uyguladığı bu gerçek dışı politika devam etmiş ve Batı Trakya'daki Müslüman azınlığı Türk olarak değil de Yunan kökenli Müslüman azınlık olarak tanımlandırmıştır. Buradaki Türk kökenli halka da gerek eğitim gerek basın yoluyla devamlı olarak Türk olmadıkları, Osmanlı hakimiyeti sırasında İslam dinini kabul eden Yunanlılar oldukları mesajı verilerek asimilasyon politikası uygulanmıştır.³⁸

Yaklaşık yüz yıldır Batı Trakya'da çözüm bulamayan en önemli sorunlardan birisi de Müslümanlara tanınan sözde inanç ve ibadet özgürlüğüdür. Batı Trakyalı Müslüman Türkler, bu haklarının Yunan devleti tarafından suiistimal edildiğini, yeteri sayıda caminin inşa edilmediği veya eski camiilerin onarılmadığını düşünerek bu konuda devamlı Yunanistan'dan olumlu adımlar atmasını beklemişlerdir. Bir diğer önemli sorun olan müftülük sorunu ise, yıllardır Yunan devletinin işgüzarlığıyla çözümlenememiş, Lozan Antlaşması'yla bölgedeki Müslüman Türklere kendi müftülerini seçme hakkı verilirken, bu hüküm asla pratikte uygulanmamış ve Yunan

---

³⁸ Whitman, a.g.e., s.54

devleti bölgenin müftüsünü 1922’de beri kendisi atamıştır. Şu anda Yunan devletinin atadığı iki müftüye karşılık, Batı Trakyalı Müslümanların da kendi oylarıyla seçtikleri iki müftü vardır. Yunan devleti, Müslüman Türklerin seçtiği müftüyü tanımazken, Batı Trakyalı Türkler de Yunan devletinin atadığı müftüyü kabul etmemektedir. Müftülük sorunu yıllardan beri Türkiye ile Yunanistan arasında sorun olurken 6-7 Eylül Olaylarında da Yunanistan’ın başta müftülük konusundaki hukuk tanımazlığı olmak üzere bölgedeki Türk varlığını reddetmesi ve asimilasyon politikası da Türk halkının, İstanbul’daki Rumlara karşı olan bakış açısını şekillendirmesinde önemli bir etken olmuştur.

1.6. Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs Sorunu, Akdeniz’in doğusundaki Kıbrıs adası üzerinde İngiltere, Yunanistan ve Türkiye’nin siyasi çıkarlarının çakışması sonucunda oluşan siyasi bir sorundur.

Sicilya Adası ve Sardinya Adası’ndan sonra Akdeniz’in en büyük üçüncü adası olan Kıbrıs, tarih boyunca birçok imparatorluk için hayati bir öneme sahip olmuştur. Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında yer alan bu ada tarih boyunca Hititler, Artuklular, Roma, Memlûklular, Bizans İmparatorluğu gibi birçok köklü imparatorluğun egemenliğine girmiştir. 1571 yılında Venediklilerin elinden alınan bu ada 1878’e kadar Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. 1878 Osmanlı-Rus Savaşı’nda Osmanlı, Rus tehdidinden korktuğu için adayı İngiltere’den yardım almak şartıyla İngilizlere kiralamış; fakat bir daha da İngilizlerden geri alamamıştır. Ada 1914’te İngilizler tarafından resmen ilhak edilmiş olup bu ilhaktan sonra da Türkiye adaya gereken ilgiyi göstermemiştir. Adanın ülke dış politikasında önemli bir sorun haline gelmesi 1950’li yılların başında yani DP iktidarının ilk yıllarında gerçekleşmiştir.

1.6.1. DP iktidarında Kıbrıs Sorununun Gündeme Gelmesi

1950’li yıllara gelindiğinde adada Türkler ve Rumlar olmak üzere iki etnik grup yaşıyordu. Adanın yerlileri olan Rumların nüfusu, Osmanlı Devleti’nin adayı fethinden sonra buraya yerleşmeye başlayan Türklerden daha fazlaydı. 1.Dünya Savaşı’ndan sonra İngilizler, savaştan önce büyük çoğunluğu Osmanlı egemenliğinde olan Ortadoğu topraklarının, önemli bir kısmını eline geçirmişti. İngiltere’nin

Osmanlı'dan şaibeli bir şekilde aldığı Kıbrıs Adası, 1.Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'nun da İngilizlerin eline geçmesiyle daha büyük bir öneme sahip olmuştu. Ortadoğu'nun güvenliği ve kontrolü için çok büyük bir stratejik öneme sahip olan Kıbrıs Adası'nda yaşayan iki halk, İngiliz egemenliğine ilk başlarda karşı çıkmamış; ancak 1930'lu yıllara gelindiğinde, Kıbrıs Türkleri ve Türkiye'nin aksine Yunanistan ve Kıbrıs Rumları, adanın Yunan topraklarına katılması için çalışmalara başlamışlardı. Yunanistan'ın "**Enosis**"³⁹ adlı politikasının temelleri 1930'lu yıllarda atılmaya başlanmış olup İngiltere bu durumdan rahatsızlık duymaya başlamıştı.

Zaman geçtikçe Yunanistan'ın ada için çabaları artmış; fakat İngiltere bu durumu görmezden gelmeye çalışmıştır. Yunanistan'ın baskısına karşı İngiltere, Türkiye'yi kendi yanına çekmiş, adanın Yunanistan'a ilhakı halinde, bu iki halk arasında daha büyük sorunlar çıkacağını, bu yüzden adada İngiliz egemenliğinin devam etmesi halinde ada halklarının refah içinde yaşamaya devam edeceği tezini ortaya atmıştır.⁴⁰ Bu tez, günümüzde de geçerliliğini sürdürmekte olup özellikle ABD Ortadoğu ülkelerini işgal etmeden önce dünya kamuoyuna, kendilerinin, o toprakları işgal etme amaçlarının olmadığını, tek amaçlarının buralara demokrasi götürmek olduğunu bildirir.

İngiltere'nin Kıbrıs konusunda Türkiye'yi yanına çekme politikası başarılı olmuş böylece İngiltere, olayı daha da karışık hale sokmuş, Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya getirip, daha sonra uluslararası kamuoyuna, barış ve huzur için en iyi seçeneğin adanın İngiltere egemenliğinde kalması olduğu mesajını vermeye çalışmıştır.

1950'li yılların başında, Yunan devleti tarafından kurulan ve Kıbrıs doğumlu bir Rum general olan Georgios Grivas liderliğinde, Yunanistan'da eğitilip adaya gönderilen "**EOKA**"⁴¹ adlı örgüt ada da İngilizlere karşı silahlı bir direniş başlatmıştır. EOKA, ilk başlarda, saldırılarında adanın Türk halkını hedef almamış;

---

³⁹ Yunanca "birleşme" anlamına gelmektedir. Yunanistan'ın Kıbrıs politikasına verilen genel isimdir.

⁴⁰ Faruk Sönmezoğlu, **2.Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası**, İstanbul, Der Yayınları, 2008, s. 78

⁴¹ Yunanca: Ethniki Organosis Kyprion Agoniston, Türkçe: Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü

ancak İngilizlerin Türkleri de olayın tarafı haline getirmesinden sonra Türkler de EOKA saldırılarının hedefi olmuştur.⁴²

Yunanistan, ada halkının kaderini yine ada halkının belirlemesi gerektiğini yani self-determinasyon ilkesini savunmuştur. Adanın, çoğunluğunun Rumlardan oluşması, eğer self-determinasyon uygulanırsa, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması yönünde bir iradenin ortaya çıkacağını gösteriyordu.

1.6.2. EOKA Örgütü

EOKA, 1950'li yılların başında kurulan ve Kıbrıs'taki İngiliz egemenliğini sona erdiren adanın Yunanistan ile birleşmesini amaçlayan, Yunan devletinin desteklediği bir terör örgütüdür.

İngiltere, Yunanistan'a 1.Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'nin tarafında savaşmasını teklif etmiş, eğer bu teklif kabul edilirse Kıbrıs'ı Yunanistan'a vereceğinin sözünü vermişti. O sırada, Yunanistan Kralı olan 1. Constantine, Almanya'da eğitim görmüş olması ve eşinin de Prusya Hanedanı'ndan bir Alman olmasından dolayı Almanya ile iyi ilişkilere sahipti. Almanya'ya karşı olan sempatisinden dolayı savaşın, Almanya'nın da aralarında bulunduğu İttifak Devletleri tarafından kazanılacağına inanıyordu. 1.Constantine'nin aksine Yunanistan başbakanı Eleftherios Venizelos ise İngiliz hayranı olup bu savaşı İtilaf Devletleri'nin kazanacağına inanıyordu. Venizelos, yoğun çabaları ile 1.Constantine'i ikna etmiş ve Yunanistan'ı İtilaf Devletleri'nin tarafında savaşa sokmuştu; ancak İngiltere sözünde durmamış ve savaş sonucunda Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermemişti.

Yunanistan'ın Kıbrıs ile ilgili hayalleri İngiltere'nin bu tutumuna rağmen sona ermemiş, yıllar boyunca devam etmişti. 1950'li yılların başında, ada üzerindeki İngiliz hakimiyetini sona erdirmek ve Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla, EOKA isimli bir silahlı örgüt kurulmuştu. EOKA'nın ortaya çıktığı yıllarda, Kıbrıslı

---

⁴² Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, haz., Ülke Arıboğan, Gülden Ayman, Beril Dedeoğlu, 4.bs., İstanbul, Der Yayınları, 2010, s. 259

Komünist Rumların partisi olan ve adadaki Rumların en çok desteklediği siyasi parti sıfatını taşıyan AKEL, EOKA'ya karşı çıkmış, İngiltere'ye karşı direnişin silahlı olmasından yana olmadıklarını, Gandhi tarzı sivil itaatsizlikle çözüme ulaşmanın daha yararlı olacağı tezini savunmuştur. EOKA'nın güçlenmesinden önce 1950 yılında, Kıbrıs Başpiskoposu Makarios liderliğindeki Kıbrıs Rum Kilisesi'nin düzenlediği ve konusu adanın Yunanistan'la birleşmesi olan bir **'plebisit'**,⁴³ organize edilmiş, AKEL de bu plebisite destek vermiştir. Bu plebisite, sadece Rumlar katılmış, %96 oranında Enosis'e destek çıkmıştı; ancak İngiltere bu referandumu geçersiz saymıştı.

EOKA, kuruluş aşamasında; Kıbrıs'ın İngiliz boyunduruğundan kurtulmasını amaçlayan milliyetçi ve anti-emperyalist bir örgüttü. İlk aşamada, masum bir örgüt olarak ortaya çıksa da 1 Nisan 1955 günü yaptığı, ada genelinde İngiliz yetkilileri hedef alan eş zamanlı ilk saldırılarından dolayı, terörist bir örgüt olarak tanınmıştır. 1 Nisan'daki bu saldırılardan en çok ses getirenleri, İngiliz kontrolü altındaki Kıbrıs Yayın İstasyonu'na yapılan saldırı ile bir İngiliz kışlasına yapılan saldırıdır. Kıbrıs'ın en köklü gazetelerinden olan ve İngilizce yayımlanan Cyprus Mail gazetesi EOKA'nın bu ilk saldırısını şu şekilde okuyucularına aktarmıştır:

“Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi için mücadele veren fanatikler, bu Cuma sabahı Larnaka ve Lefkoşa'da operasyonlara başladılar. İlk şiddetli patlama, insanları yataklarından sokaklara döktü. İlk patlamayı takiben, on beş dakika içinde beş patlama daha meydana geldi.

Yüzü maskeli ve elleri bıçaklı dört adam, Kıbrıs Yayın İstasyonu'nu hedef alarak buradaki iki Kıbrıslı bekçiyi silah zoruyla teslim aldılar ve bu sırada dinamitleri binanın içine yerleştirerek, arabayla olay yerini hemen terk ettiler. Dinamitlerin patlamasının hemen ardından, bina enkaz haline geldi ve çıkan yangın itfaiye ekipleri tarafından söndürüldü’⁴⁴

---

⁴³ Anayasa değişikliği, yasaların kabulü gibi bazı önemli meselelerde halkın iradesini belirlemek amacıyla yapılan oylamadır.

⁴⁴ **Cyprus Mail**, 01.04.1955

İlk patlamalardan bir hafta sonra, Britanya Koloniler Genel Sekreteri Lord Lloyd, Kıbrıs'taki kamu düzenini bozmak isteyen saldırganlar tarafından yapılan bu çirkin saldırıları kınadığını açıklamıştır. İlk saldırıların ardından, İngiltere'de yaşayan Türk veya Rum fark etmeksizin Kıbrıslıların birçoğu da, Kıbrıs Valiliği'ne yaşananları kınadıklarını ve hükümete bağlılıklarını bildirdikleri birçok telgraf ve mektup göndermiştir.⁴⁵ Bu saldırılardan sonra EOKA, genel olarak İngiliz askerlerini hedef almış; birçok İngiliz askeri konvoyunu pusuya düşürmüş ve katletmiş, bunun yanında İngiliz askerlerine veya memurlarına muhbirlik yaptığını düşündükleri Rumları da katletmekten geri kalmamışlardır. General Grivas liderliğindeki örgüt, farklı bir taktik izlemiş, hiçbir bölgeyi kontrol altına almaya çalışmamış, sadece terör eylemleri yaparak, düşmanı yıpratmaya çalışmıştır.⁴⁶

Örgüt, Yunan devleti tarafından kurulmuş olup lideri Yunan Askeri Akademisi'nden mezun olan ve Yunan ordusuna uzun yıllar boyunca hizmet eden George Grivas adında Kıbrıs doğumlu bir generaldi. Grivas, 1.Dünya Savaşı, 2.Dünya Savaşı, Türk Kurtuluş Savaşı gibi önemli savaşlarda savaşmış olup, ayrıca 2.Dünya Savaşı yıllarında, Yunanistan'daki komünistlere karşı mücadele veren **'Organization X'** adında sağ görüşlü bir örgütün de liderliğini yapmıştır. Organization X, hem 2.Dünya Savaşı sırasında hem de savaştan hemen sonra patlak veren Yunanistan İç Savaşı'nda, sol-komünist silahlı örgütlere karşı mücadele vermiştir.⁴⁷

EOKA, asıl hedefi olan İngiliz askerleri ile genel olarak şehirlerde çatışmıştı. EOKA'nın 1955'ten 1959'a kadar aktif olduğu dört sene boyunca, 155 İngiliz askeri, 51 tane de İngiliz memuru olan Kıbrıs Polisi öldürülmüştür.⁴⁸ Örgüt, sadece İngiliz

---

⁴⁵ **Cyprus Mail**, 07.04.1955

⁴⁶ Charles Fooley, **General Grivas Hayatım**, Çev. Cumhur Atay, İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2012, s. 38-50

⁴⁷ Daniele Gansere, **Nato's Secret Armies: Operation GLADIO and Terrorism in Western Europe**, Taylor&Francis, 2004, s. 213-214

⁴⁸ Alfred William Brian, **Human Rights and the End of Empire: Britain and the Genesis of the European Convention**, New York, Oxford University Press, 2001, s. 893

kolluk güçlerini hedef almakla kalmayıp, onların adada yaşayan ailelerini, yakınlarını da hedef almıştır.⁴⁹

İngilizlerin adada verdiği can kayıplarına nazaran daha az olsa da, İngilizlere bilgi verdiğini düşündükleri adalı Rumlarda, EOKA'nın saldırılarından paylarını almışlardır. Örgüt, 148 tane adalı Rum'u, İngilizlere bilgi verdiği ve yardım ettiği gerekçesiyle öldürmüştür; ancak EOKA'nın katlettiği Rumlardan birçoğunun komünist olması, sağ görüşlü faşist bir oluşum olan bu örgütün, kurbanlarını İngilizlere yardım ettiğinden değil de, siyasi görüşlerinden dolayı öldürdükleri ihtimalini güçlendirmektedir. Bu ihtimali güçlendiren diğer önemli bir etmen ise örgütün lideri olan Grivas'ın, daha önceden Yunanistan'daki sağ-sol çatışmalarından tecrübeli olması ve o zaman da birçok katliamda imzasının olmasıdır. Bu süreçte, öldürdükleri Rumların birçoğu Kıbrıs'ın Komünist Partisi olan AKEL'den olmakla birlikte, komünist parti ile EOKA arasında siyasi anlaşmazlıklardan kaynaklı birçok sorun da yaşanmıştır.⁵⁰

İngiltere'nin adaya 1955 yılında yeni atadığı valisi Sir John Harding'in, Kıbrıs'taki ilk icraatlerinden birisi adadaki polis sayısını arttırmak olmuştur. Yeni vali, polis memuru alımlarında genel olarak Türk memurları tercih ediyordu. Bu durum, EOKA'nın İngilizlerden sonra, Türkleri de hedef almalarına sebep olmuştur. Çünkü EOKA'ya göre Türkler, adada kolluk kuvveti olarak sömürgeci İngiltere'ye hizmet ediyordu. Bu durumdan etkilenen EOKA, adadaki Türklere karşı olan ilk terör eylemini 14 Haziran 1955'de Lefke'deki bir Türk mahallesine saldırarak gerçekleştirmiş, bu saldırı da 14 Türk yaralanmıştı. Bu durum, Türk kamuoyunda büyük tepki yaratmış olup, bundan sonra Türklere karşı gitgide artacak olan EOKA şiddeti, 6-7 Eylül Olaylarının en önemli sebeplerinden birisi olacaktır.

EOKA'nın şiddeti 1955'te İstanbul'da acı olayların yaşanmasını tetiklemiş, bu olayları takip eden süreçte de adada Türkler ve Rumlar arasındaki toplumsal şiddet devam etmişti. 1957 yılına gelindiğinde, Kuzey Kıbrıs'ın unutulmaz liderlerinden

---

⁴⁹ Charles Fooley, W.I Scobbie, **The Struggle for Cyprus**, California, Hoover Institution Press, 1975, s. 84

⁵⁰ Elias Hazou, "Christofias Comments Spark EOKA Storm", **Cyprus Mail**, 12.04.2015

Rauf Denktaş'ın liderliğinde ‘‘Türk Mukavemet Teşkilatı’’ isimli silahlı bir direniş örgütü kurulmuş; bu örgütle Türkler, EOKA'nın şiddetinden korunmaya çalışmışlardır. 1958'teki iki grup arasındaki çatışmalarda, TMT 60 tane Rum öldürürken, EOKA 55 tane Türkü öldürmüştür.

1.6.3. 1954'ten Olayların Başlangıcına Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu

1950'li yılların başında, Yunanistan'ın ve adadaki Rumların, ada üzerindeki ilgilerinin ve baskılarının artmasının aksine Türkiye, Yunanistan ile arasını bozmamak amacıyla adaya pek ilgilenmemiş, bu da ada da yaşayan Türklerin kendilerini tehlikede hissetmesine yol açmıştı. Kıbrıs'taki Türk cemiyetleri, Dünya ve Türk kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla protestolar ve mitingler düzenlemeye başlamıştı.⁵¹ Adnan Menderes, Yunanistan'ın ada üzerindeki baskılarının artmasına rağmen olaylardan haberi yokmuş gibi davranıyor, Yunanistan ile olumlu ilişkileri devam ettirmek istiyordu; ancak Yunanistan, Kıbrıs'ın kendine bağlanması konusunda ne Türkiye'nin dostane yaklaşımını ne de İngiltere'yi dikkate alıyordu.

Türkiye'de gençler arasında da adaya olan duyarlılık hızla artıyordu. Bir gençlik birliği olan Türk Milli Talebe Federasyonu, Türkiye'de Kıbrıs konusunda duyarlılık oluşturmak amacıyla 1954 yılının Temmuz ayında Kıbrıs Türktür Komitesi adlı bir cemiyet kurdu. Bu cemiyet; Hikmet Bil, Orhan Birgit, Ahmet Emin Yalman gibi ünlü gazetecilerden oluşmaktaydı. Bu cemiyet, hızla büyümüş, Türkiye'nin diğer illerinde hatta İngiltere'de de şubeleri açılmaya başlanmıştı. Türkiye geneli ve İngiltere'de çeşitli protesto ve mitingler organize eden Kıbrıs Türktür Komitesi, bu mitinglerle hükümetin dikkatini çekmekte ve hükümete Kıbrıs konusunda bir politika üretmesi için baskı yapmaktaydı. Bu dönemlerde, Yunanistan'ın Kıbrıs'taki emellerine karşılık Türk basını da, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türklerin

---

⁵¹ Metin Hülagü, Türkiye, Yunanistan ve Avrupa İlişkilerinde Kıbrıs, **Ata Dergisi**, Sayı: 12, 2004, s. 77-78

durumu ve Oniki Ada konularını gündeme getirmeye çalışmış, Yunanlıların Kıbrıs konusundaki tahrik ve isteklerine karşı koyarak yeni kamuoyu yaratmak istemişti.⁵²

Adanın, Türkiye'nin en önemli dış politika konusu haline gelmesi, Yunanistan'ın 16 Ağustos 1954'te BM'ye, adanın kendine ilhakının görüşülmesi için başvurmasıyla gerçekleşmiştir.⁵³ 24 Eylül 1954 tarihinde, BM toplantısında bu konunun görüşülmesi amacıyla oylama yapılmış, bu oylama sonucunda 30 olumlu, 19 olumsuz ve 11'de çekimser oyla, Yunanistan istediğini almıştır. Bu oylamada Yunanistan'a destek veren ülkeler; Sovyet ülkeleri, Irak dışındaki Arap ülkeleri, Birmanya, Endonezya, Filipinler, Meksika'dır. Yunan tezinin aksine, adanın İngiltere'nin egemenliğinde kalması tezine destek veren, dolayısıyla Yunan tezine olumsuz oy veren ülkeler ise: Avustralya, Belçika, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Fransa, Güney Afrika Cumhuriyeti, Hollanda, İsveç, Kanada, Kolombiya, Liberya, Lüksemburg, Norveç, Paraguay, Peru, Şili, Türkiye ve Yeni Zelanda'dır. ABD, Arjantin, Bolivya, Brezilya, Habeşistan, Hindistan, Irak, İran, Pakistan, Panama ve Venezüella ise çekimser oy kullanmıştır. Bu oylamadan sonra söz alan İngiliz yetkili, her şeye rağmen Kıbrıs meselesinin BM nezdinde görüşülmesi halinde, müzakereleri terk edeceklerini açıklamıştır. BM toplantısında alınan bu kararın ardından DP yanlısı Zafer gazetesi, Yunanistan'ı Lozan'a uymamakla suçlamış, adanın İngiltere'den ayrılması halinde, Yunanistan'a değil, Türkiye'ye bağlanması gerektiğini savunmuştur. DP'nin yayın organı Zafer Gazetesi'nin bu çıkışının ardından, artık DP'de olayın ciddiyetinin farkına varmış ve ada konusundaki politikasını ciddileştirmiştir.⁵⁴

Bunun üzerine 14 Aralık 1954'te Kıbrıs problemi, BM siyasi komitesinde görüşülmeye başlanmıştır. Görüşmeler esnasında, Türkiye'yi temsil eden Selim Sarper, adanın Yunanistan'a kesinlikle verilmeyeceğini açıklamıştır. Bunun üzerine

---

⁵² Fahir Armaoğlu, "1955 Yılında Kıbrıs Meselesinde Türk Hükümeti ve Türk Kamuoyu", **Ankara Üniversitesi Siyasi İlimler ve Hukuk Dergisi**, C. XIV, Sayı: 2, 1959, s. 66

⁵³ Sevin Toluner, **Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977, s. 175-176

⁵⁴ Mustafa Albayrak, Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960), **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. XVI, Sayı: 46, 2000, s. 253

Atatürk'ün Selanik'te bulunan, doğduğu evin önünde Yunanlılar Türkiye ve İngiltere'yi protesto eden gösteriler düzenlemişlerdir.⁵⁵ 17 Aralık 1954 tarihinde

BM, hem Türkiye, hem de İngiltere'den gelen baskılar üzerine, Yunanistan'ın self-determinasyon talebini '**şimdilik**' müzakere etmeme kararı almıştır.⁵⁶

BM'de alınan bu kararın ardından, DP iktidarı Kıbrıs konusunda rahat bir nefes almış, Adnan Menderes bu kararın ardından Kıbrıs konusunun artık kapandığını, komşu ve dost olarak adlandırdığı Yunanistan ile Türkiye'nin arasını bozacak yeni olaylara izin verilmemesi ve bu hususta dikkat edilmesi gerektiğini belirten açıklamalar yapmıştır; ancak BM'nin bu kararı, Yunan kamuoyunda büyük bir tepkiye neden olmuş, Selanik ve Atina'da üniversite öğrencileri ile gençler İngiliz ve ABD dış temsilcilerine saldırmışlardır.

DP'nin yayın organı Zafer Gazetesi'nin 19 Aralık 1954'teki başyazısında, Kıbrıs konusundaki gerçeklerin artık kabul edildiği yazıyordu. Yunanistan'a karşı sert ve olumsuz bir tutum içeren yazının genelinde, DP iktidarının olayların başından beri izlediği sağduyulu politikanın aksine bir görüntü çizilmişti. DP'nin yayın organında yayımlanan bu yazı artık iktidarın, Kıbrıs konusunda sağduyulu pasif bir politika yerine aktif bir politika izleyeceğinin habercisi idi.⁵⁷

Kıbrıs konusunda farkındalık yaratmak ve milli duyguları uyandırmak amacıyla kurulan KTC'nin üyeleri arasında çok sayıda DP üyesinin de bulunması, DP'nin artık Kıbrıs konusunda aktif bir siyaset izleyeceğinin sinyallerini veriyordu. Bu cemiyet kurulurken Adnan Menderes, yardım amacıyla cemiyetin başkanı ve aynı zamanda Hürriyet Gazetesi yazı işleri müdürü Hikmet Bil'e, 5 bin liralık bir banka çeki vermiştir.⁵⁸ Ayrıca hükümetin kasasından, KTC'ye toplam 230 bin TL tutarında bir bağış yapılmış, ancak KTC yetkilileri hükümetin kendilerine yardım ettiğini inkar

---

⁵⁵ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1976, s. 131

⁵⁶ Erol Mütercimler-Mim Kemal Öke, **Düşler ve Entrikalar Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s. 309

⁵⁷ Olgun Gökçal, '6/7 Eylül 1955 Olayları ve Türk Basını', **9 Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 22

⁵⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 010.09/108.337.1.41

ederek, derneğin harcamalarının toplanan bağışlarla yapıldığı, hatta bu bağışların bir bölümünü Maliye Bakanlığı aracılığıyla Kıbrıs'taki Türklere gönderdiklerini belirtmişlerdir.⁵⁹

1955 yılının başından itibaren Yunanistan, adadaki terör eylemlerini arttırarak İngiltere'yi çaresiz bırakmayı böylece konuyu tekrar uluslararası arenaya taşımayı planlıyordu. Yunanistan, bu süreçte Kıbrıs'ın silahlı Rum örgütlerini de el altından desteklemeyi ihmal etmemiştir.⁶⁰

1950'li yılların başında Yunan Devleti tarafından kurulan ve Yunan albayı Grivas'ın liderliğinde faaliyet gösteren EOKA, adadaki ilk büyük kanlı eylemini yapmak için Yunanistan'ın Osmanlı'dan bağımsızlığını kazandığı gün olan 29 Mart'ı seçmişti; ancak işler planladıkları gibi gitmediği için bu eylemlerini 1955 yılının 30 Mart'ını, 1 Nisan'a bağlayan gece yapabilmişlerdir. Bu tarihte ada genelinde eş zamanlı birçok patlama meydana gelmiş ve bu saldırılar Kıbrıs'ta çok büyük trajedilerin yaşanacağını haberini vermişti⁶¹

EOKA'nın saldırılarında, ilk olarak polis, asker ve İngiliz devlet yetkilileri hedef alınmıştı; fakat hem Yunanistan'ın hem de İngiltere'nin Türkiye'yi de olayın içine katmaya çalışmalarının bir sonucu olarak, EOKA 21 Haziran 1955'te Lefke'deki Türk mahallelerine saldırmış, bu saldırılar sonucunda 14 Türk yaralanmıştır.⁶² Bu saldırı Türkiye'de geniş bir yankı uyandırmış, bunun üzerine TMTF bir bildiri yayınlamış ve bu bildiride, Türkiye Türklerinin daima Kıbrıslı Türk kardeşlerinin yanında olduğunu ve daima onları destekleyeceğini, her ne pahasına olursa olsun Kıbrıs'ın sonunda Türkiye'ye katılacağını ima eden bir açıklama yer almıştır.⁶³

Öte yandan Yunan dostluğunun Kıbrıs'tan daha önemli olduğuna dair bir açıklama yapan Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü Başbakan Yardımcılığı'na, Başbakan

---

⁵⁹ Dilek Güven, **Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 EYLÜL OLAYLARI**, 1.bs., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005, s. 58

⁶⁰ Mahmut Dikerdem, **Ortadoğu'da Devrim Yılları (Bir Büyükelçinin Anıları)**, 2. bs., İstanbul, Cem Yayınları, 1990, s. 123-124.

⁶¹ Gökçal, **a.g.t.**, s. 22

⁶² **Ulus**, 22.06.1955.

⁶³ **Milliyet**, 24.06.1955

Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu'da Dışişleri Bakanlığı'na getiriliyordu. Olayların ciddiyetinin artmasından sonra Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'dan bir komisyon kurarak Kıbrıs ile ilgili çalışmalara, acele ile başlamasını istemiştir. Dışişleri Bakanlığı nezdinde kurulan bu komisyon, hemen çalışmalara başlamış, Kıbrıs'taki Türk tezini anlatan **'Beyaz Kitap'** basılıp yayımlanmaya başlamıştır. Bu kitabın temel amacı, Kıbrıs üzerinde Türkiye'nin de en az Yunanistan kadar hak sahibi olduğunu kanıtlamaktır.⁶⁴ Zorlu'nun kurduğu Kıbrıs Komisyonu'nun iki temel amacı vardı. Bu amaçlardan birisi, Beyaz Kitap'ta da ortaya konulan, Türkiye'nin de en az Yunanistan kadar adada hak sahibi olduğu tezini kanıtlamak ve dünya kamuoyuna duyurmak, diğeri ise dava çözümlünceye kadar Kıbrıs Türklerine her türlü yardımda bulunmak ve destek sağlamaktır.⁶⁵

İngiltere'de 1955 yılında iktidar değişmiş ve yönetime Muhafazakar Parti geçmişti. Yeni İngiliz Hükümeti, Kıbrıs sorununu çözüme kavuşturmak için 30 Haziran 1955'te, Türkiye ve Yunanistan'ı 29 Ağustos 1955'te Londra'da düzenlenecek bir konferansa davet etti.⁶⁶ Adada baş gösteren ve artan terör eylemleri, İngiltere'nin adadaki işgalci pozisyonu, bu kararı almasında önemli olan etkenlerdendi. Konferansa, Türkiye'nin de çağrılmasının amacı, adada Rumlardan ayrı olarak Türklerin de olduğunu, adadan İngilizlerin ayrılması halinde, bu iki millet arasında çatışmaların olacağını, bu yüzden İngiltere'nin adada kalmasının, ada halkları için en olumlu seçenek olduğu mesajını uluslararası kamuoyuna vermektir. Londra Konferansı'na Türkiye'nin çağrılması, ülke kamuoyunda büyük bir sevince yol açmıştı.

Adadaki EOKA terörünün yavaş yavaş Türklere yönelmesi ile birlikte, son yıllarda yaşanan dostluğun aksine Türkiye'de, Yunanistan'a ve Kıbrıs Rumlarına karşı kin ve nefret tekrar ortaya çıkmıştı. Temmuz 1955'te KTC'nin İzmir toplantısında, eğer Kıbrıs'ta kan akacaksa bu akacak kanın Türk kanı olmayacağı aksine bir zamanlar

---

⁶⁴ Resul Babaoğlu, "6/7 Eylül 1955 Olaylarının Türkiye Rumları Üzerindeki Etkileri: 1955-1959", **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı**, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2012, s. 39

⁶⁵ Gökçal, **a.g.t.**, s. 25

⁶⁶ "İngiliz İdaresinde Kıbrıs", (Çevrimiçi), <http://turk-dunyasi.cokbilgi.com/ingiliz-idaresinde-kibris/> Erişim Tarihi: 28.04.2015

İzmir'i de kirleten Yunan milletinin kanı olacağı açıklaması yapılmış olup bu açıklama iki millet arasındaki tehlikeli gerginliğin ciddi boyutlara ulaştığını gösteriyordu.⁶⁷

Adnan Menderes, Londra Konferansı'ndan hemen önce, 24 Ağustos 1955'te, Liman Lokantası'nda bir konuşma yapmış ve bu konuşma DP hükümetinin iktidara geldiği günden beri, Yunanistan aleyhine yapılan en ağır konuşma olarak tarihe geçmiştir. Menderes, bu nutkunda Kıbrıs konusunda sergilediği sağduyunun aksine bir tutum sergilemiş ve de konferansa gitmeden önce duygularını, şu coşkulu sözlerle açıklamıştır:

'Memleketlerin hudutlarının mutlak ve tek amil olarak ırki esasa istinaden çizilmediği hususunda, bugünkü dünyada yüzlerce misal vermek mümkündür. Aynı zamanda, muayyen bir nüfus topluluğunun, mesela Kıbrıs'ta olduğu gibi sakin bulunduğu arazi parçası mutlaka falan memlekete ilhak edilmediği takdirde orada sakin olanların bedbaht ve felaket içinde olacakları iddiası da hiçbir suretle doğru değildir. Baksınlar, görsünler: memleketimizdeki Rum vatandaşlarımızla ne derecelere kadar kardeşçe ve hepimiz aynı vatanın çocukları olmak bahtiyarlığı içinde yaşamaktayız. Bugün tahrikçilerin istinat etmek istedikleri Ada'daki nüfus sayısının fazlalığı esasını, kendi ifadeleriyle bir hamlede çürütmek mümkündür. Vaktiyle Garbi Trakya için Lozan'da bir plebisit yapılmasını istemiştik. Buna şiddetle itiraz eden Yunanistan olmuştu. O günkü iddia ve delillerini bugün kendilerine karşı kullanmak kolaydır. Bunun ötesinde, tarihi hadiselerin akışına bakarak şurasını dikkatleri önüne koymak lazımdır. Nüfus ekseriyetinin kendilerinde olması esasına dayanarak mı daha dün Ankara'nın önüne kadar gelmiş bulunuyorlardı? İzmir'de, Aydın'da, Denizli'de, Eskişehir'de işleri ne idi? Acaba oralarda Self-Determination, milletlerin kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmesi prensibinin hakimiyetini tahakkuk ettirmek için ilahi bir misyonları mı vardı? Birinci Cihan Harbi'nin emsalsiz felaketleri içinden tamamiyle takatsız, silahsız, hatta milli birliğini kaybetmiş bir halde çıktığımız bir anda, bizi istikbalimize ve milli mevcudiyetimize mal olacak derecelerde tehlikelerle karşı karşıya bırakmış olan hadiseleri Atatürk'ün ve Venizelos'un realist görüşlerine uyarak unutmak ve kaale almamak istiyoruz. Fakat bugünkü manzara, bize milli mevcudiyetimiz için yaptığımız sonsuz fedakarlıkları ve yaşadığımız çok tehlikeli ve elemli seneleri zaruri olarak

---

⁶⁷ Ege Ekspres, 4 Temmuz 1955.

*hatırlatıyor. Fakat muhasebesi tam yapıldığı takdirde, bu politikanın, hem Yunanistan için hem Türkiye için şemati olduğunu kabul etmemeye imkan yoktur. Girit alındı, şurası burası alındı. Daha da birçok yerler alınacak sanıldı. Ankara'ya kadar gidildi ve hadiseler, oralarda asırlardan beri Türklerle yan yana, kucak kucağa yaşıyan ırkdaşlarının, tarihte misli görülmemiş bir tasfiyesi ile nihayet buldu. Girit'i almak metodlarının Kıbrıs'ta tekrar edilmekte olması, ister istemez Türkleri, Yunan irrendantizm hareketlerinin başlangıcından bugüne kadar olan seyrini hatırlamaya sevk ediyor. Kıbrıs'taki bir avuç ekseriyetlerine istinat ederek dünyanın başına yeni yeni gaileler açmak isteyenlere, ister istemez, "Ankara önünde ne işleri vardı?" sualini sormak zaruretini hissettiriyor. Fakat şurasını da katiyetle ifade edeyim ki, bu memleketin, Kıbrıs statükosunda bugün için ve hatta yarın için memleket aleyhine olabilecek bir değişikliğe katiyen tahammülü yoktur.'*⁶⁸

Menderes'in bu konuşması yaklaşık iki hafta sonra yaşanacak olayların bir habercisi olmuş olup Yunanistan'ın, Kıbrıs konusunda baştan beri Türkiye'yi tahrik etme amacının başarıya ulaştığını göstermiştir.

Kıbrıs konusunda, Türkiye iktidar ve muhalefetle birlikte tek yürek olmuş, Menderes'in Liman Lokantası'nda verdiği nutku takdir eden CHP lideri İsmet İnönü 25 Ağustos'ta şöyle bir açıklama yaparak bu hususta, iktidarın yanında olduğunu belli etmiştir:

*"Dış meseleler ve tehlikeler üzerinde, iktidarın muhalefetle işbirliği yapması usulü, bizde henüz teessüs etmemiştir. Onun için, tehlike zamanında yapabileceklerimizi acilen bildirmek isteriz. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin can ve mallarını tehlikeden kurtarmak için, hükümeti gayretlerinde destekleyeceğiz.'*⁶⁹

1.6.4. Kıbrıs Sorununun Türk Kamuoyunda Yarattığı Etki Bağlamında Rum Azınlığa Karşı Oluşan Tepkiler ile Türk Yazılı Basını ve İstanbul Rum Basınının Tutumu

Demokrat Parti döneminin ilk yıllarında hükümet azınlıklarla sıcak ilişkiler kurmuştur; ancak ortaya çıkan Kıbrıs sorunu ve buna bağlı olarak İstanbul'daki

---

⁶⁸ Gürhan Gürcan, "6-7 Eylül 1955 Olayları", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 62-64

⁶⁹ Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, C. III, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2006, s. 208

Rumlara karşı oluşan kamuoyu, 6-7 Eylül 1955 Olaylarının yaşanmasına sebep olmuş ve Atatürk'ün evinin bombalandığına dair bir haber, önce İstanbul'u daha sonra da İstanbul kadar olmasa da Ankara ve İzmir'i karıştırmış ve yurt genelinde istenmeyen olaylar yaşanmıştır.

1950'li yılların başında ortaya çıkan Kıbrıs sorunu, hem Türkiye de yaşayan Rum azınlığı hem de Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığı tedirgin etmiş, Kıbrıs Türklerinin, adadaki Rumlar ve EOKA tarafından maruz kaldığı şiddet, İstanbul'daki Rumlara ve Rum Patrikhanesi'ne karşı tepkilerin artmasına sebep olmuştur.

DP dönemine kadar Kıbrıs, Türk siyasetinde önemli bir sorun olmamış, DP'nin iktidara gelişiyle paralel adadaki Rumlar ve İngiltere arasında bazı sorunlar yaşanmaya başlamış ve Türkiye'de bir anda kendini bu sorunun içinde bulmuştur. İlk başlarda Türkiye, Yunanistan ile kurduğu iyi ilişkilerin bozulmaması için bu sorunu pek önemsememişti. Hatta Yunanlı gazetecilerin, dönemin Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'ye Kıbrıs problemi hakkında sordukları soruya karşılık, Köprülü böyle bir sorunun olmadığını beyan etmişti.

Yunanistan, Kıbrıs sorununu 1950'li yılların başından itibaren yavaş yavaş uluslararası arenaya taşımaktaydı. Aslında Yunan hükümeti, Kıbrıs talebinden dolayı Türkiye'den önemli bir tepki beklemiyordu çünkü Atatürk ve Venizelos tarafından başlatılan iyi ilişkiler, 1950'li yılların başında iki ülkenin de Balkan Paktı ve NATO'ya üye olmasıyla daha da ilerlemiş, 2.Dünya Savaşı sırasında, İtalya'nın işgal ettiği Yunan adalarından çekilmesi konusunda Türkiye, Yunanistan'ı desteklemişti. Ayrıca, Kıbrıs halkının çoğunluğunu Rumlar oluşturduğundan dolayı Yunanistan, Türkiye'nin olaya müdahil olmayacağını, zaten Lozan Barış Antlaşması'nda da adadaki haklarından vazgeçtiği için, bu konuda hukuksal bir talebinin olmayacağını düşünmüştür. Belki, işlerin Yunanistan'ın planladığı gibi gitme olasılığı da vardı; ancak Türk kamuoyunun ve basınının DP hükümetine baskısı, iktidarı farklı bir şekilde politika izlemeye yöneltmişti.

1955'li yıllara gelindiğinde Kıbrıs sorunu iyice şiddetleniyor, adadaki EOKA teröründen sadece İngilizler değil Türklerde nasibini alıyor ve daha önceden de bahsedildiği üzere hükümetin desteklediği KTC cemiyeti, ülke çapında Kıbrıs ile

ilgili mitingler ve protestolar düzenliyordu. Kıbrıs, adeta ülkenin milli bir davası haline gelmişti. Kıbrıs sorunundan doğan ve Rumlara yönelen bu tepki aslında DP'nin de işine geliyordu. Çünkü DP, tüm liberal söylemlerine rağmen, özellikle İstanbul çevresinde yoğunlaşan Rum sermayesini millileştirmeyi ve müslümanlaştırmayı planlıyordu. Kıbrıs sorunundan kaynaklı yaşanan 6/7 Eylül Olayları da aslında, DP'nin bu hedefe ulaşmak için izlediği yollardan birisi olarak tanımlandırılabilir.

Kıbrıs meselesinin ortaya çıkışından itibaren, Türk yazılı basınının tutumu da incelenmeye değerdir. Genel olarak, Kıbrıs'ta yaşanan olayların hıncını, İstanbul'da yaşayan Rum halkından çıkarmaya çalışan ve Türk-Müslüman halkı onlara karşı kışkırtmaya çalışan yanlış bir tutum içinde faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Kıbrıs'ta yaşanan olaylardan dolayı devamlı İstanbul Fener Rum Patriği'ne yüklenen gazeteler, Patrik'in olaya müdahale etmesini, kendisinin Rum-Ortodoksların lideri olduğunu, Kıbrıs'ta EOKA'ya yardım eden ve destekleyen Makarios'un da İstanbul'daki patriğe bağlı olduğundan dolayı kendisini dinleyeceğini belirtiyorlardı; ancak Patrik Athinagoras'ı, bunları yapmamasının aksine olaylara sessiz kalmasından dolayı devamlı ağır bir dille eleştiriyorlardı.⁷⁰ Bu eleştiriler, 6 Eylül gecesine kadar her geçen gün daha da artarak gazetelerde yer almıştır.

Yapılan bu haberlerle, patrikhaneye karşı tepkiler her geçen gün artmış ve 29 Ağustos günü Patrikhane polis tarafından koruma altına alınmıştı. Dönemin ulusal gazetelerini elinde bulunduran ve bu gazetelerde yazılar yazan milliyetçi aydın kesimin, Rum azınlığa karşı olan olumsuz tutumları ve milliyetçi üslupları, halkın üzerinde etkili olmuş ve yaklaşık 30 sene önce yaşanan Kurtuluş Savaşı'nda, Yunan askerlerinin zalim davranışlarının hala unutulmaması, halkın saldırganlaşmasını kolaylaştıran unsurlar arasında yer almıştır.⁷¹ Ayrıca Yunan basınının da Türkiye'ye karşı olan tutumu, özellikle "**Ethnikos Kiriks**" gazetesinde yayımlanan Atatürk'ün

---

⁷⁰ Foti Benlisoy, "6/7 Eylül Olayları Öncesinde Basında Rumlar", **Toplumsal Tarih Dergisi**, C. XIV, Sayı: 81, 2000, s. 29

⁷¹ Gültekin Genç, "53.Yılında 6-7 Eylül Olayları", (Çevrimiçi), <http://www.birikimdergisi.com/guncel/53-yilinda-6-7-eylul-olaylari> Erişim Tarihi: 01.05.2015

İtalya'nın çıkarları için mücadele eden bir İtalyan ajanı olduğunu iddia eden köşe yazısı⁷² ile birlikte İstanbul Rum basınına temsil eden başta **'Embros'** ile **'Apoyevmatini'** olmak üzere Rum gazetelerinin de genel olarak Kıbrıs sorunundan haberleri yokmuş gibi davranmaları, gerilimin artmasına sebep olan diğer nedenlerdendir.

Başta Embros ve Apoyevmatini olmak üzere, İstanbul'da yayımlanan Rum gazeteleri, Kıbrıs konusunda Türk tezini desteklemedikleri için sürekli eleştiriliyor ve Kıbrıs'ta yaşanan EOKA katliamlarına haberlerinde yer vermedikleri için Yunanistan'ı desteklemekle suçlanıyorlardı. Kıbrıs ile ilgili nadir haberlerinde Yunan devletinin söylemlerine, Türk devletinden daha çok yer veren Rum gazeteleri, bu yüzden de çeşitli eleştiriler alıyor ve Rumların bu gazetelere yoğun ilgi göstermesi de, Rum azınlığın Kıbrıs konusunda Yunanistan'ı desteklediği hakkında ipucu veriyordu. Rum gazetelerinin bu süreçte, Kıbrıs sorunu ile ilgili adeta üç maymunu oynamasının bazı sebepleri vardır; Şayet, Rum gazeteleri eğer Kıbrıs konusunda Türk tarafını destekleyen haberler ve yazılar yayımlasa, hem İstanbul'daki Rum azınlık hem de Yunanistan'da yaşayan soydaşları tarafından vatan haini damgası yiyecekler ve İstanbul'daki Rum okurlarının büyük bir kısmını kaybedeceklerdi. Aksine, haberlerinde Yunan tarafını desteklediği takdirde de, bu sefer vatandaşı oldukları ülkeye ihanet etmekle suçlanacaklardı.⁷³ Rum gazetelerinin, Türk tarafını desteklemeleri halinde, Rum azınlığın tepkisinden korkmaları, şehirdeki Rumların Kıbrıs konusunda içten içe Yunanistan'ı desteklediği hakkında da ipuçları vermektedir.

Apoyevmatini'de yayımlanan ve bu sorununun büyütülmemesi gereken basit bir mesele olduğunu ayrıca bu meselenin Türk-Yunan dostluğuna gölge düşürmesine izin verilmemesi gerektiğini savunan bir yazı, Hürriyet gazetesi tarafından ağır bir şekilde eleştirilmiştir. Hürriyet'in bu yazıyı eleştirmesinin en önemli sebebi de Apoyevmatini'nin Kıbrıs kelimesini kullanmaması ve bu sorundan sadece **'mesele**

---

⁷² **Hürriyet**, 13 Ağustos 1955

⁷³ **Mihail Vasiliadis ile Mülakat**, 22.09.215

‘ olarak bahsetmesidir. Hürriyet’in, Apoyevmatini’ye cevap niteliğinde olan yazısı şöyledir:

*“ Apoyevmatini’nin bu yorum yazısı Kıbrıs hakkındaki bütün haberleri gibi, son zamanlarda Atina gazetelerinin kullanmağa başladıkları dilin bir naziresinden farksızdır ve adeta İstanbul’da çıkan bir Atina gazetesinin yazıhanesinden aynen nakledilmiş gibidir. Rumca Gazete’ye göre; bu mesele yüzünden mukaddes Türk- Yunan dostluğunun feda edilmesi büyük bir günahmış. Hangi mesele bu? Burası meçhul ve esrarengiz! A mübarek ağzındaki baklayı çıkarsana! Ne olur bu mesele yerine, Yunanistan’ın kendine ilhakını istediği Kıbrıs meselesi deyiver.”*⁷⁴

Yunanistan Dış İşleri Bakanı Stefanopoulos Londra Konferansı sırasında taraflara Kıbrıs’ın tarihsel ve kültürel olarak Yunanistan’a ait olduğunu anlatmaya çalışmış ve Apoyevmatini gazetesi de konferans sürecinde, Stefanopoulos’un bu tezini destekler nitelikte bir yayın politikası izlemiştir. Buna karşın Türk tezi ile ilgili hiçbir yorum veya haber yapmaması ve Rumların bu gazeteye yoğun ilgi göstermesi de, Türk kamuoyu ve basını tarafından eleştirilmiştir.

Başta Apoyevmatini ve Embros olmak üzere Rum gazetelerinin, şehirde Rumlara saldırılar olacağına dair korkuları ve bu korkularını yerel Rum halkına da yansıtmaları, Türk basını tarafından alay konusu olmuştur. Türk basını Rum gazetelerinin boş yere paniğe kapılarak, ortamı gerginleştirdiklerine yazılarında değinmiş ve Rumlarının bu hezeyanlarının son derece gereksiz olduğunu savunmuştu. Öyle ki, bir grup gencin İstiklal Caddesi’ndeki Apoyevmatini’ye yürüdüklerine dair bir Rum’un polise yaptığı asılsız ihbar ve bu ihbarı haber yapan Apoyevmatini, Hürriyet gazetesi tarafından ortamı gerginleştirmekle itham edilmişti.⁷⁵

Olaylardan önceki süreçte, Türk basını tarafından Rum basınına getirilen en büyük eleştiri, daha önceden de bahsettiğimiz üzere Rum basınının Kıbrıs ile ilgili çok fazla haber yapmaması, yaptığı zaman da haberleri Yunan kaynaklarından aktarması ve bu haberlerin bazen dolaylı olarak Yunan tezini destekler şekilde verilmesidir. Rum

---

⁷⁴ Hürriyet, 25.08.1955

⁷⁵ Hürriyet, 27.08.1955

basını da bu konuda ikilemde kalmış, vatandaşı oldukları Türkiye Cumhuriyeti'nin tezini mi yoksa soydaşlarının yaşadığı Yunanistan'ın tezini mi destekleyecekleri konusunda net bir duruş sergileyememiş ve apaçık bir şekilde ifade edemeseler de genel olarak Yunanistan lehine bir yayın politikası izlemişlerdir. Rum basınının bu tutumu hem Türk basınında hem de Türk halkında bazı hoşnutsuzluklara yol açmış ve bu durum olayların sebepleri arasında yerini almıştır.

Türk basını ise yönetici kadrosunu, ünlü gazetecilerin oluşturduğu KTC ve TMTF'nin de etkisiyle, Kıbrıs sorununu yoğun bir şekilde işliyordu. KTC, yurt çapında her geçen gün şube sayısını arttırmakta, bu şubelerinde Kıbrıs ile ilgili kampanyalar yürütmekte ve bu kampanyaların çoğunu basın yoluyla halka duyurmaktaydı. KTC başkanı Hikmet Bil Hürriyet Gazetesi başyazarı olmasının yanında DP ile de iyi ilişkilere sahip olduğu bilinen bir gazeteci idi.

16 Ağustos'ta KTC lideri Hikmet Bil, Kıbrıs Türklerinin lideri olan Dr. Fazıl Küçük'ten EOKA'nın Kıbrıslı Türklere saldırı hazırlığında olduğunu bildiren bir telgraf almış ve de bu telgrafı, tüm KTC şubelerine göndererek, üyelerini Atina ile Londra'nın korkacağı erkekçe bir tepki vermeye çağırmıştır. Hikmet Bil'in provokasyonlarından bir diğeri de, Kıbrıs'taki EOKA katliamları ile ilgili sorulan bir soruya Bil'in cevabı şöyle olmuştur: *"Bu harekete verilecek cevabın çok kısa olması lazım! İstanbul'da çok Rum var."* Hükümetle çok yakın ilişkilere sahip olan bu gazetecinin, bu şekilde bir açıklama yapması ve bu açıklamasıyla birebir örtüşecek olan olayların kısa bir süre sonra yaşanacak olması hükümetin de bu yaşananlarda emeğinin olduğunu göstermektedir. Adnan Menderes'in Liman Lokantası'nda yaptığı 24 Ağustos 1955 tarihli konuşma, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği'nin yaptığı Rumların mallarına el konulup sınır dışı edilmeleri talebi, öte yandan gazetelerden okudukları haberlerle Kıbrıslı Türklerin zor durumda olduklarını düşünerek, Kıbrıs'a savaşmaya gitmek isteyen vatandaşlarımızın, TMTF'ye kitleler halinde başvurular yapması, yakın zamanda trajik olayların yaşanacağına dair önemli ipuçları vermiştir.⁷⁶

---

⁷⁶ Ayşe Hür, "6-7 Eylül'de Devletin Muhteşem Örgütlenmesi", **Taraf**, 07.09.2008

Olaylardan önce, Kıbrıs tansiyonunun zirveye çıktığı zamanlar ‘**Türkiye Türklerindir**’ alt başlığıyla çıkan Hürriyet gazetesi, Yeni Asır, Zafer, Ulus, Vatan, Cumhuriyet, Ege Ekspres, Yeni Sabah, İzmir’de yayınlanan Gece Postası gazeteleri ve bunlara ek olarak birçok yerel ve ulusal gazete ağır bir biçimde Fener Rum Patrikhanesi ve İstanbul’daki Rum azınlık aleyhtarı bir yayın politikasına sahip olmuşlardır.

KTC ve TMTF’nin hem Türkiye’nin dört bir yanında hem de yurtdışında özellikle İngiltere’de yaptığı miting ve gösteriler, halkın zihninin açık tutulmasını sağlamış ve bu derneklerin tahrikçi propagandaları yazılı basın yoluyla kolayca halka iletilmiştir.

Türkiye’yi temsilen Londra Konferansı’na katılan Fatin Rüştü Zorlu’nun gönderdiği ve olayların fitilini ateşlediği düşünülen telgraf da, basının önemine dikkat çekmiş olup 1960 darbesinden sonra yapılan Yassıda mahkemelerinde, bu olayları hükümetin tertip ettiğine ve de Fatin Rüştü Zorlu’nun hüküm giymesine sebep olan en önemli kanıtlar arasında yer almıştır. Kesinliği tam olarak kanıtlanmasa bile, Adnan Menderes’in Londra’dan gelen bu telgrafı KTC başkanı Hikmet Bil ile paylaştığı rivayet edilmektedir. Bu telgrafta şu cümleler yer almaktadır:⁷⁷ (EK- 1)

‘‘Muhtelif İngiliz gazetecileriyle ve nihayet bugün Hariciye Nazırı ile yaptığımız görüşmelerden aldığımız intiba İngilizlerin muhtemel bir hal çaresi olarak ilerde bir self determinationa fırsat verebileceği vaadi ile Yunanlılara taviz vermek suretiyle bir hal çaresi bulunabileceğini düşünmekte olduklarını fakat zatı devletlerinin (Başbakan Adnan Menderes) beyanatı ve burada iki gündür yaptığımız mülakatlar ve beyanatlar neticesinde tebellür eden hattı hareketimizin bunları şaşırttığı merkezindedir. Ancak bizim haklarımızda ne dereceye kadar ısrar edeceğimiz hususunda tereddüd sahibi oldukları müşahade edilmektedir. Bu sabahki mükalemelerimiz gayet nazikhane cereyan etmekle beraber gayet kat’i ifadeler altında geçti ve bizim haklarımızı savunmamız hususunda cesaretimizi kıracak bir eda takınmadılar. Fakat ifadelerimizle haklarımızda musır davranacağımıza kendilerini teyakkun ettirdiğimizi zannediyorsak da bu sahada çok çalışılması icap ettiğini, anlamaktayız. Bu sebeble gerek biz, gerek gazetecilerimiz bu yolda, gayret sarf

---

⁷⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 010.09.109/340.45

ediyoruz.Tarafı devletlerinden bu hususdaki ilgililere verilecek emirlerin pek faydeli olacağını saygılarımla arz ederiz.’’

Olaylardan önce birçok ulusal çaplı gazete halkı tahrik edici yayın yapmış ancak bunlardan en çok ileri gideni Hürriyet gazetesi olmuştur. Aslında, Kıbrıs konusunda halk duyarlılığının oluşmasını ve hükümetin pasif bir politika izlemeyi terk edip aktif bir politika seyretmesi, gazetelerin etkisiyle olmuştur. Sedat Simavi'nin başyazarlığını yaptığı Hürriyet Gazetesi, dönemin en yüksek tirajlı gazetesi olup Kıbrıs problemini, ülkede başlıca ana gündem maddesi yapmış ve bu konuda halkı bilgilendirmeyi kendisine görev bilmiştir.

Olaylardan yaklaşık iki ay önce Ahmed İhsan'ın Hürriyet'teki köşesinden yazdığı ve Kıbrıs'ta olanları acındırıcı bir şekilde anlattığı köşe yazısı, olaylardan daha iki ay önce Türk basınının bu konuya ne kadar duyarlı olduğunu göstermektedir. Ahmed İhsan, bu yazısında; Kıbrıslı Rumların, Türk mahallelerine saldırarak yüzlerce cana kıydıklarını, ada yönetiminin İngilizlerden kendilerine geçmesi halinde daha da fazla katliam yapacaklarını yazmıştır.⁷⁸ Aslında her ne kadar Türk tarafından can kayıpları yaşansa da, adadaki çatışmalarda yüzlerce Türk ölmemişti. İşte bu yazı, 6-7 Eylül'e kadar Türk basınının gösterdiği tahrik edici ve haberleri çarpıtıcı tutumunun en küçük örneklerinden birisidir. 28 Ağustos'ta hemen hemen tüm gazetelerde yer alan, EOKA'nın Türklere karşı katliam yapacağı söylentisi, Türk halkının, Rumlara olan öfkesini daha da arttırmıştır. Bu söylenti şüphesiz asılsız bir söylenti olup, Kıbrıs konusunda giderek artan bir duyarlılığa sahip olan halkı, daha da öfkelenmişti.

Olayların başlamasından önceki yaklaşık on günlük süreçte Türk yazılı basınında Rumlar ve Kıbrıs sorunu ile ilgili çıkan bazı önemli haberleri ve yazıları incelemek istersek ilk olarak Hürriyet Gazetesi'nin Patrikhane ile ilgili yaptığı bu haberle başlayabiliriz; Fener Rum Patrikhanesi'nin, İstanbul Rumlarından topladığı paraları gizlice EOKA'ya gönderdiğinden bahseden bir haber⁷⁹, halk nezdinde patrikhaneye ve Rumlara karşı büyük bir tepki yaratmıştır. O dönemlerde, Türkiye'nin en çok satan gazetesi olan ve halkı yönlendirme konusunda büyük bir güce sahip olan

⁷⁸ Ahmed İhsan, "Akdenizde Çıbanbaşı", **Hürriyet**, 17 Temmuz 1955.

⁷⁹ **Hürriyet**, 27.08.1955

Hürriyet'in yaptığı bu haber, İstanbullu Rumlara ve Patrikhane'ye yöneltilen eleştirilerin daha da artmasına sebep olmuştur. Aynı gazetenin, birinci sayfasında yer alan diğer bir haberde ise şu cümlelere yer verilmiştir:

‘‘ Şehrimizde intişar eden bir Rum gazetesinin mensupları ile Şehir Meclisinde aza olan bir Rum doktor hiçbir sebep yokken dün akşamüstü ortalığı velveleye vermişler ve polis kuvvetlerini işgal etmişlerdir. Hadise polisi yanıltmak ve fuzuli yere meşgul etmek bakımından olduğu kadar, Rum doktorla, Rum gazetesi sahiplerinin taşıdıkları zihniyet bakımından da dikkate şayandır. ’’⁸⁰

KTC lideri Hikmet Bil'in organize ettiği bir diğer dikkat çekici organizasyon ise, İstanbul Rum gazete binalarının önünde gerçekleştirilen ve bu gazetelerin sayfalarının yakıldığı eylemlerdi. Bu eylemlerden en çok etkilenen, tirajı en yüksek olan Rum gazetesi Apoyevmatini olmuştur.⁸¹

Yine aynı gazetede Kıbrıs ile ilgili verilen bir haberde, Kıbrıs Türkleri tarafından kendilerini koruma amaçlı kurulan Volkan adlı örgütün, EOKA'nın öldürdüğü her Türk'e karşın 4 Rum'u öldüreceği şeklinde bir haber yapması da, ırkçılığı tetikleyen bir başka haber olmuştur. Bu haber, Volkan adlı örgütün Kıbrıs'ta sivil Rumlara karşı yapacağı saldırıları meşru kılmayı amaçlayan bir haber niteliği taşımaktadır.⁸²

Olaylardan bir hafta önce yine Hürriyet'te yayınlanan bir haberde, üç küçük çocuğun patrikhanenin duvarına **‘‘Kıbrıs Türk'tür’’** yazdığı, bu küçük çocukları destekleyen yetişkin grubunun polis zoruyla dağıtıldığı yazılmıştır.⁸³ Olaylardan bir hafta önce, Rumlara ve patrikhaneye karşı halk tarafından yapılan ve kitlesel olmayan bu küçük protestolar, bir hafta sonra yerini çok büyük protestolara bırakacaktı.

Kıbrıs'ta Ağustos ayının son günlerinde EOKA ile Kıbrıs Türkleri arasında çatışmalar artmış olup bu çatışmanın ertesi günü Rumlar, belki de bir hafta sonra yaşanacak olayları tahmin etmiş ve o gün genel olarak dükkanlarını açmamışlardır. Bu durum, Hürriyet'in gözüne batmış ve birinci sayfasından Rumların boşuna paniğe

---

⁸⁰ **Hürriyet**, 27.08.1955

⁸¹ **Vatan**, 27.08.1955

⁸² **Hürriyet**, 28.08.1955

⁸³ **Hürriyet**, 29.08.1955

kapıldığını, dükkanlarını kapatmalarını gerektirecek hiçbir olayın yaşanmadığını yazmıştır.⁸⁴ Bu haber, o gün sadece Hürriyet gazetesinde yer almamış, İzmir'in yerel gazetesi olan Demokrat İzmir gazetesinde de yer bulmuştur.⁸⁵

Olayların başlamasına yaklaşık bir hafta kala, Patrikhane ve Rumların yaşadığı mahalleler polis koruması altına alınırken, bu bölgelerde yapılan KTC ve TMTF protestoları, sözde polis korumasına rağmen hız kesmemiştir.⁸⁶ DP'nin gazetesi olarak bilinen Zafer Gazetesi ise, tahriklerinde ilginç bir yol seyretmiş, ülke genelindeki önemli veya önemsiz tüm adli olaylarda suça karışan Rumları tespit edip haber yaparak, suçluların Rumluğunu ön plana çıkarmış, halkın tepkisini daha da arttırmayı planlamıştır. 60 sene önce yaşanan bu suçlunun etnik veya mezhepsel grubunu ön çıkarma durumu, günümüz Türkiye'sinde de hala gözlemlenmektedir. Hürriyet'in hazırladığı olayları tetikleyen haberler silsilesinde en çok göze çarpanlarından birisi de 31 Ağustos'ta yaptığı haberdir. O dönemlerde Türk halkı şimdikiye nazaran milliyetçi duygulara aşırı derecede önem vermekte, milli bayramlar ve milli kahramanlar halk için büyük önem taşımaktaydı. Bu değerlere yapılan hakaretler, saldırılar ve hatta eleştiriler bile büyük tepkilere yol açabiliyordu. Zaten 6-7 Eylül Olayları da böyle bir sebepten dolayı meydana gelmişti. 30 Ağustos Zafer Bayramı'nı konu alan haberde, okları yine patrikhanenin üzerine yönlendiren şu tehlikeli cümleler sarf edilmiştir:

“ Dün 30 Ağustos Zafer Bayramı yurdun her tarafında olduğu gibi şehrimizde de büyük coşkunluk içinde kutlanmış, gece her taraf ışıklandırılmıştır. Bu arada Fener Patrikhanesi'nin karanlık gömülmüş olduğu sanki bu bayramla sanki hiç alakaları yokmuş gibi tenvirat yapmadıkları konusunda gazetemize yoğun şikâyetler gelmiştir.”⁸⁷

1 Eylül günü ise Hürriyet, EOKA'nın Lefkoşa'da Türklerin yaşadığı bir mahallede sabah saatlerinde iki tane bomba patlattığı, patlama sonucundan bazı kamu kurumlarında maddi hasar meydana geldiğini yazmıştır. Ayrıca EOKA ile komünist

---

⁸⁴ Hürriyet, 28.08.1955

⁸⁵ Demokrat İzmir, 28.08.1955

⁸⁶ Zafer, 01.09.1955

⁸⁷ Hürriyet, 31.08.1955

AKEL'in birlikte çalıştığını beyan ederek⁸⁸, o dönemdeki devletin ana düşmanı olan Komünizmi de hedef tahtasına oturtmuş ve Kıbrıs sorununu Komünizm ile bağdaştırmaya çalışmıştır; ancak şurası bir gerçektir ki EOKA, bu süreçte hem İngilizler, hem Türkler, hem de AKEL ile mücadele etmiştir. Hatta birçok AKEL üyesini, milli davaya destek vermedikleri gerekçesiyle katletmiştir.

2 Eylül'de, Kemal Aydar'ın Vatan gazetesinde yayımladığı köşe yazısında ise Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumları arasında kıyaslama yapılmış ve Rumların Batı Trakya Türklerine göre daha fazla sosyal ve ekonomik haklara sahip olduğundan bahsedilmiştir. Aydar, bu yazıda özetle; Kıbrıs'ın da diğer kaybettiğimiz Ege adaları gibi özünde Türk olduğunu, tarihin de bunu böyle kabul ettiğini söyleyerek, Batı Trakya'daki Türkler ile İstanbul'daki Rumlar kıyaslandığında, Batı Trakya Türklerinin yoksul ve de baskı altında olduğunu, asimile edilmeye çalışıldıklarını ancak Batı Trakya Türklerinin aksine İstanbul'daki Rumların, Türkiye'nin varlıklı kesimi arasında yer aldığını ve tüm istediklerini yerine getirebilmekte özgür olduklarını yazmıştır. Bu yüzden Batı Trakya Türkleri ile de ilgilenilmesi ve korunmaları gerektiği, İstanbul'da yaşayan Rumlarla aynı hayat standartlarına ulaştırılmaları için Yunanistan'a baskı yapılması gerektiği vurgulanmıştır.⁸⁹

Ulus Gazetesi'nin baş sayfasında 4 Eylül'de yayımlanan bir haberde ise Beşiktaş-Güneyspor maçında Güneyspor futbol takımının sahaya **“Kıbrıs Türktür”** pankartı ve Türk bayrağı ile çıktığı ve bu şekilde sahayı turlayıp seyircileri coşturdıkları yazılmıştır. Bu haberin başlığının **“Kıbrıs Türktür”** olması ise dikkat çekicidir.⁹⁰

29 Ağustos'ta başlayan ve olayların başladığı güne kadar sürecek olan Londra Konferansı'nda Türkiye'yi temsil eden Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun 3 Eylül günü Yunan gazetecilere verdiği ve Yunanistan'ın ya Türk dostluğundan ya da Kıbrıs'tan vazgeçmesinin gerektiğini, eğer Kıbrıs konusunda ısrar ederse iki ülke arasındaki ilişkilerin tekrar Milli Mücadele Dönemi'ndeki gibi gerginlik içinde devam edeceğini özetleyen açıklaması, 4 Eylül'de birçok ulusal gazetede yer

---

⁸⁸ **Hürriyet**, 01.09.1955

⁸⁹ Kemal Aydar, “Bizim Olanları İsteyeceğiz”, **Vatan**, 03.09.1955

⁹⁰ “Kıbrıs Türktür”, **Ulus**, 04.09.1955

bulmuştur. Zorlu'nun bu açıklaması, gazetelerin zaten o dönemlerde kabarık olan milliyetçi damarlarının daha da kabarmasına neden olmuştur.

Olaylarda Hürriyet kadar olmasa da, önemli derecede etkisi olan Vatan Gazetesi, ayağında Kıbrıs Türktür yazısı asılan bir güvercinin Kars'tan Kıbrıs'a gönderildiği haberini yapmış, ayrıca birçok resmi ve gayriresmi kuruluştan Londra'da yaşayan Türklere, İngiltere'nin başkentinde 4 Eylül'de Kıbrıs ile ilgili büyük bir mitingin yapılacağı hakkında telgraflar gönderildiğini de yazmıştır.⁹¹

Tarihler 5 Eylül 1955'i gösterdiğinde Başbakan Adnan Menderes ve KTC lideri Hikmet Bil, Londra Konferansı'ndaki durumu istişare etmek üzere bir akşam yemeğinde buluşmuşlardı. Menderes, Bil'e; Zorlu'nun kendisine Londra Konferansı'nda zor durumda olduğunu, müzakerelerin tıkanıp kaldığını söylediğini ve dizginlenemeyen bir Türk kamuoyuna ihtiyacı olduğunu bildirdiğini söylemiştir. Bunu bir emir olarak gören Bil, hemen çalışmalara başlamış, ertesi gün gazeteleri, üç Rum casusun yakalanması, bir grup gencin "**Kıbrıs Türktür**" yazılı bir pankartı Rum Patrikhanesi'nin önüne bıraktığı, Türk bayrağına laf ettiği ileri sürülen bir Rum gencinin dövüldüğü ve o günlerin sıradan aktiviteleri haline gelen Rum gazetelerinin yakıldığı haberleri süslemiştir.⁹²

4 Eylül Günü, İzmir'in Tire ilçesinin kurtuluşu, Kıbrıs sorununun da etkisiyle, daha coşkulu kutlanmış, "**Bir Türk beş Ruma bedeldir, Palikaryalar dünü ne çabuk unuttunuz**" yazılı bir pankart, kutlamaların en dikkat çekici noktalarından birisi olmuştur. Bu haber, kutlamadan çekilen fotoğraflarla süslenmiş ve İzmir gazetesi olan Yeni Asır'ın ilk sayfasında manşetten verilmiştir.⁹³

Ertesi gün ise Hürriyet, bu miting ile ilgili haberini mitingden görsellerle süslemiş, göstericilerin adanın Yunanistan'a self-determinasyon ile katılması halinde, canları pahasına savaşarak ada için mücadele edeceklerini söylediklerini yazmıştır. Aynı gün, birkaç kişinin kanlarıyla çizdiği Kıbrıs haritasının fotoğrafı gazetede

---

⁹¹ **Vatan**, 04.09.1955

⁹² Ayşe Hür, **a.g.m.**

⁹³ **Yeni Asır**, 05.09.1955

yayımlanmıştır. Ayrıca fotoğrafın altında bu haritayı çizenlerin, fotoğrafı gazetenin matbaasına kendilerinin getirdiği de belirtilmiştir.⁹⁴

Olayların başlamasından bir gün önce de, iki üniversiteli Türk gencinin, Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen Yunan gazetelerini Taksim Meydanı'nda yaktığı haberi yapılmış⁹⁵ ve bu haber, gençleri öven bir üslupla okuyuculara ulaştırılmıştır.

Olayların başlamasından bir gün önce Yeni Sabah Gazetesi'nde yer alan bir haberde, IMF toplantısı için İstanbul Üniversitesi Beyazıt Kampüsü'nün önünde göndere çekilen Yunan bayrağının bir grup tarafından indirilerek siyaha boyanmış olduğu, öte yandan Stavro adında bir Rum'un birkaç kişi tarafından dövüldüğü ve dükkanına maddi zarar verildiği yazılmıştır.⁹⁶ Bu haberler, olayların başlamasından bir gün önce, şehrin patlamaya hazır bir bomba haline geldiğini göstermektedir.

Olaylardan bir gün önce, Hürriyet Gazetesi'nin birinci sayfasından verdiği haberler de, İstanbul'daki tansiyonun gittikçe yükseldiğini göstermekteydi. Hürriyet, 6-7 Eylül Olaylarının bir gün öncesinde İstanbul'da yaşanan gelişmeleri okuyucularına şu şekilde aktarmıştır:

''Muhtelif yerlere yazılan ve asılan Kıbrıs Türktür ibaresi dün gece yarısına doğru Patrikhane'nin duvarına da yapıştırılmıştır. Fener Patrikhanesi'nin Kıbrıs mevzuundaki sükûtu da Fenerli gençler arasında nefret uyandırmıştır. Dün akşam bir Türk ile Rum arasında çıkan münakaşa karakolda neticelenince Fenerli gençler Patrikhane'nin duvarına Türk bayrağı ile süslü ve üzerinde Kıbrıs Türktür ibaresi yazılı bir yafta asmağa karar vermişlerdir.

*Şişli otobüsünde seyahat eden bir yüzbaşı yüksek sesle Rumca konuşan iki kişiyi dövmüş, birkaç genç de Ada vapurunda Rumca şarkı söyleyen bir grubu zorla susturmuştur.*⁹⁷

KTC'nin başkanı Hikmet Bil'in, Hürriyet Gazetesi'nin başyazarı olması, bu tarz olumsuz bir üslubun kullanılmasında oldukça etkili olmuştur. Rumlara karşı tahrik edici haberleri sadece Hürriyet yayınlamamış, yurt çapındaki birçok ulusal ve yerel

---

⁹⁴ **Hürriyet**, 05.09.1955

⁹⁵ **Hürriyet**, 05.09.1955

⁹⁶ **Yeni Sabah**, 06.09.1955

⁹⁷ **Hürriyet**, 06.09.1955

gazete, aynı tarzda haberler yapmıştır, ancak Hürriyet'in o dönemde en çok satılan gazete olması ve verdiği haberlerin halkın düşüncelerini şekillendirmek açısından büyük önem taşıması, olayların yaşanmasına sebep olan önemli faktörlerden birisidir. 1950'li yıllarda hem dünyada hem de Türkiye'de, en önemli kitle iletişim araçlarının gazeteler olması, gazetelere büyük bir sorumluluk yüklemiş olup Türk gazeteleri ne yazık ki, bu sorumluluğun yükünü kaldıramayarak bu trajik olayların hazırlanmasında baş aktörlerden birisi olmuşlardır. Bir başka deyişle Türk yazılı basını, olayların meydana gelmesinde itici bir güç olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Soğuk Savaş sürecinde, Türkiye'nin de dahil olduğu NATO tarafından ortak düşman olarak bellenen Sovyetler Birliği ve Komünizm, Türk hükümeti tarafından da düşman olarak tanımlanmış, Kıbrıs tartışmaları dahilinde de çoğu zaman Türk basını, hükümetin emriyle Kıbrıs'taki ayrılıkçı Rumları komünizmle bağdaştırarak Türk halkının dikkatini çekmeye çalışmıştır. Vatan Gazetesi'nden Ahmet Emin Yalman'ın olaylardan yaklaşık bir ay önce köşesinden yazdığı bir yazı buna güzel bir örnektir:

“Pan- Helen hareketinin Moskova tarafından şeytani usullerle alevlenmesi ve Panortodoks oyunuyla Atina ve Kıbrıs kiliselerinin birer tahrik aleti diye kullanılması neticesinde Kıbrıs bizim için bir serhat manzarasını almıştır. Anavatanda milli basiret ve tesanüt ne kadar uyanık olursa olsun, türlü türlü politika ihtirasları, muvakkat gafletler yaratabilir. Genç Kıbrıslıların asil bir serhat sahasından bize getirdikleri saf vatani havaya daima ihtiyacımız vardır.”⁹⁸

Daha önce de belirtildiği üzere; basın, devamlı olarak yazılarında, patrikhanenin Rumlar arasında para toplayıp, toplanan bu paraları EOKA'ya gönderdiğine yer vermiş ve bu tür haberler, olayların hazırlanış sürecinde neredeyse bütün ulusal gazeteler tarafından halka aktarılmış,ü böylece halkın Patrikhaneye ve Rum azınlığa karşı olan bakış açısı gittikçe daha da olumsuz bir hal almıştı. Ayrıca, patrikhanenin kendisine bağlı olan Kıbrıs Kilisesi'ne ve bu kilisenin lideri olan, aynı zamanda da EOKA'nın mücadelesine büyük destek gösteren Makarios'a müdahale etmeyişi, Türk basını tarafından devamlı sorgulanarak eleştirilmiştir. Patrik Athenagoras ise bu

---

⁹⁸ Ahmet Emin Yalman, “Kıbrıs Ruhu”, **Vatan**, 04.08.1955

konu hakkında, Lozan'da kendilerinin siyasete karışmaması yönünde karar alındığını, Makarios'a müdahale etme veya uyarma halinde bu antlaşmayı çiğneyeceklerini hatırlatarak kendisini savunmuştur; ancak bu savunma Athenogoras'a olan eleştirilerin sona ermesini engelleyememiştir. TMTF temsilciler ile görüşen Türk-Ortodoks Kilisesi Lideri Papa Eftim, Athenogoras'ın Makarios'a müdahale edebileceğini, çünkü kendisinin tüm Rum-Ortodoks kilisesinin lideri olduğunu beyan etmiştir.⁹⁹ Patrikhane'ye yönelik eleştirilere ek olarak, İzmir'de çıkartılan Demokrat İzmir Gazetesi'nde bir fotoğrafa yer verilmiş, bu fotoğrafta Patrik Athenogoras'ın üzerine çarpı işareti atılmış ve haberin içeriğinde İstanbul'daki patrikhanenin de Makarios'un etkisinde kaldığını, bunun yanında İzmir'deki Rum metropolitlerin, şehirdeki Rum azınlıktan para toplayarak, Kıbrıs'a gönderdiği verilmiştir.¹⁰⁰ Patrikhanenin, yöneltilen bu eleştirilere karşılık, basın ve kamuoyunu tatmin edecek bir şekilde savunma yapamaması, bu kuruma karşı oluşan olumsuz önyargının meydana gelmesinde etkili olmuştur.

Bu dönemde gazetelerde sadece yazılan yazılar değil, karikatürler de Kıbrıs sorununu ele almış ve okuyucuya çeşitli mesajlar vermeye çalışmıştı. Basının hükümetten aldığı talimatlarla uyguladığı bir diğer politika ise Yunan halkının, Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki çabalarından endişe duyduğunu, bu çabalardan dolayı da Yunan kamuoyunda Kıbrıs konusunda bir umutsuzluk hakim olduğunu okuyucularına aktararak, Türk halkının bundan mutluluk duymasını ve DP hükümetini takdir etmesini sağlamak olmuştur.

1955 yılının ağustos ayının son günleri ve eylül ayının ilk günlerinde; basının, Kıbrıs sorununun ve EOKA katliamlarının etkisiyle İstanbul'daki gerginlik en üst noktaya çıkmış, iki halk arasında gerçekleşen küçük gerginlikler, 6-7 Eylül'de yaşanacak olayların adeta bir fragmanı niteliğini taşımışlardı.¹⁰¹

Bazen halk arasında yayılan, kaynağı belirsiz ve gerçeklikle hiç alakası olmayan söylentiler de, gerginliğin daha da artmasına sebep olabiliyordu. Bu söylentilerden,

---

⁹⁹ Cumhuriyet, 30.07.1955

¹⁰⁰ Demokrat İzmir, 28.08.1955

¹⁰¹ Babaoğlu, a.g.t., s. 51

en çok dikkat çekenini ise Batı Trakya’da yaşayan 600 Türk’ün bir camiye kapatılarak yakıldıklarıydı. Bu gerçek dışı söylenti, Türk halkı tarafından inandırıcı bulunmuş, bu ve bunun gibi birçok söylenti, zaten gergin olan havanın daha da gerginleşmesine yol açmıştı.

6-7 Eylül Olaylarının sebepleri şüphesiz ki sadece Kıbrıs sorunu ve basının tutumu değildir. İngiltere’nin etkisi, öte yandan Türkiye’nin Osmanlı Devleti’nden sonra ulus-devletleşme süreci ve buna paralel olarak ulus-devletleşmenin önünde engel çıkarabilecek olan etnik grupları baskı altına alma uğraşları da bu olayları hazırlayan etkenlerdendir. Yaşanan Eylül Olayları, bu baskı ve sindirme çabalarının son halkalarından birisiydi. CHP döneminde yaşanan **“Vatandaş Türkçe Konuş, Varlık Vergisi, Azınlıkların Devlet Memuru Olmasının Yasaklanması”** gibi hükümet aktiviteleri ve hatta 1934 yılında yaşanan **“Trakya Olayları”** bu sindirme çabalarına örnek olarak verilebilir.

Olayların hazırlanma sürecinde, son imza ise yine Türk yazılı basını tarafından atılmış, İstanbul Ekspres adlı gazetenin, Atatürk’ün evinin bombalanması hadisesini okuyuculara duyurmasıyla olaylar başlamıştır.¹⁰² Olayların başlamasıyla, basın bu unutulması güç olayların yaşanması için elinden geleni yapmış olup 60 yıl sonra da, bu yaşananların hükümet ile birlikte en büyük sorumluları olarak tanımlanmayı hak etmişti.

1.6.5. Londra Konferansı

29 Ağustos 1955’te Londra Konferansı İngiltere, Yunanistan ve Türkiye’nin katılımıyla başladı. Konferansın başında, hem Türkiye hem de Yunanistan, bilinen tezlerini tekrar etti. Yunanistan, ada halkının kendi kaderini tayin etmesi gerektiği görüşünü savunurken, Türkiye, adadaki İngiliz egemenliğinin devam etmesi ve EOKA terörünün engellenmesi gerektiği görüşünü savunuyordu.

Konferansa Zorlu 28 sayfalık Türk tezini okuyarak başlamıştır. Bu tezin kısa bir özeti şöyledir:

---

¹⁰² Foti Benlisoy, a.g.m., s. 35

"Lozan Antlaşmasınının 30 ve 31inci maddeleri, 16ıncı maddeden ayrı olarak Kıbrıs adasına Özel statü tanımıştır. Gerçekten de 16ın-cı maddenin genel hükmüne karşılık, 30uncu madde ile Türkiye Kıbrıs adası üzerinde egemenlik haklarını yalnız İngiltere'ye devrettiğini belirtmiştir. 31'inci madde ile de Ada'da yaşayan halklara, antlaşmanın imzalanmasından başlayarak iki yıllık bir süre içinde, Türk ya da İngiliz uyrukluğu arasında tercih hakkı tanınmıştır. Lozan Antlaşması'nın tutanakları incelenince görülür ki, bu hükümler anlaşmaya rasgele değil, uzun tartışmaları cunda konulmuştur. Türkiye'nin Kıbrıs adasınının geleceği üzerinde titizlikle durmasının nedeni tarihi, coğrafi, etnik stratejik verilere dayanmaktadır. Ada dört yüz yıla yakın bir süre Türklerin elinde bulunmuş, tarihin hiçbir devrinde Yunan yönetimine geçmemiştir. Anadolu kıyılarına kırk, Yunanistan'a ise 1000 mil uzaklıktadır. Birinci Dünya Savaşına kadar Ada halkının çoğunluğunu Türkler oluşturmuştur ve şu anda da tapulu toprakların % 60'ı Türklerin elindedir. Güvenlik bakımından da Kıbrıs Ada'sının önemi Türkiye için çok büyüktür. Bütün bu nedenlerle, Yunanistan'a karşı kurtuluş savaşı vermiş olan yeni Türk devleti, Kıbrıs üzerindeki egemenlik hakkından vazgeçmek niyetinde ise, Kıbrıs adası asıl sahibine döner. Çünkü çağdaş devletler hukuku, şahıs hukuku gibi toprak parçaları üzerinde devletlere salt kullanım hakkı tanımamıştır. İngiltere, Türkiye'den aldığı bir toprağı Yunanistan'a devredemez. Şu halde Yunanistan, Kıbrıs meselesinde Türkiye için muhatap bile değildir."

103

Bu tezde Zorlu, Kıbrıs'ın Türkiye'ye, Yunanistan'dan daha yakın olması, İngiltere'den önce Osmanlı egemenliğinde olması ve tapulu topraklarının çoğunun Türklerin elinde olması gibi sebeplerden dolayı, buranın eğer İngiltere denetiminden çıkacaksa Yunanistan'a değil Türkiye'ye ilhak edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Konferans boyunca, Türkiye'yi temsil eden Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, adadaki statükonun korunması taraftarı olduğunu, ancak bunun gerçekleştirilememesi halinde, adanın Türkiye'ye geri verilmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁰⁴ Öte yandan Zorlu, adanın Lozan Antlaşması ile İngiltere'ye bırakıldığını, statükonun değişmesi halinde bu antlaşmanın maddelerinin tekrar

---

¹⁰³ Erol Mütercimler, **Kıbrıs Barış Harekatının Bilinmeyen Yönleri**, İstanbul, Yaprak Yayınevi, 1990, s. 60

¹⁰⁴ "Turkey and Cyprus, Press Attache's Office", Türkiye Büyükelçiliği, Londra, 1956, s. 58

gözden geçirilmesi gerektiğini de beyan etmiştir.¹⁰⁵ Ek olarak Zorlu, tedhişçiliğin durdurulduğu, din adamların siyaset yapmadığı, ada halklarının eşit haklara sahip olduğu bir muhtar yönetime de hayır demeyeceklerini konferans sırasında, hem Yunanistan'a hem de İngiltere'ye bildirmiştir.¹⁰⁶

Konferans sırasında Yunanistan, Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla, self-determinasyon yani halkın kendi kaderini kendisinin tayin etmesi fikrini şiddetle savunmaya devam etmekteydi. Yunanistan'ın bu fikri savunmasının sebebi, ada halkının çoğunluğunun Rumlardan oluşmasıydı. İngiltere, Yunanistan'ın bu talebine karşılık, adanın İngiltere'den önceki sahibi Türkiye'yi koz olarak kullanıyordu. Adanın Yunanistan'a verilmesinin imkansız olduğu, burada Türklerin de yaşadığını vurgulayarak, adanın istikrarı için kendi egemenliğinin şart olduğu fikrini konferans boyunca yineliyordu. Bundan dolayıdır ki, İngiltere Dışişleri Bakanı MacMillan; konferanstan önce İngiliz diplomatlara verdiği beyanatta, Türkiye görüşlerini ne kadar ciddi olarak ortaya koyarsa, İngiltere'nin o kadar yararına olacağını dile getirmiştir.¹⁰⁷ 2 Eylül'e kadar konferans devam etmiş, üç ülkede bu süreçte tezlerinden ödün vermemiştir. 2 Eylül'de İngiltere'nin isteğiyle, konferansın 6 Eylül'e kadar ertelenmesine karar verilmiştir.

6 Eylül'de, konferanstaki gergin ortam devam etmiş, Yunan Dışişleri bakanı Stefanopoulos, bu şartlarda kalkıp gideriz diyerek konferansın diğer taraflarını tehdit etmiş, 6 Eylül gecesi İstanbul'da yaşanan olayların Londra'da duyulması ile de konferans sonuçsuz bir şekilde dağılmış ve İngiltere'nin adadaki hakimiyeti bir süre daha devam etmiştir.¹⁰⁸

1.7. Olayların Nedenlerine Genel Bir Bakış

Olayların ardından Yassıda'da yapılan yargılamalarda, DP hükümeti yaşananların sorumlusu olarak gösterilmiş ve Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve İzmir Valisi

---

¹⁰⁵ A.e., s. 52

¹⁰⁶ Faruk Sönmezoğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kıbrıs Politikası (1945'den Günümüze)**, Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi, Ed. Mustafa Bıyıklı, İstanbul, Gökkuşbu Yayınları, 2008, s. 263-265.

¹⁰⁷ Babaoğlu, **a.g.t.**, s.52

¹⁰⁸ Sami Kohen, "50 Yıl Sonra", **Milliyet**, 06.09.2005, s.20

Kemal Hadımlı hapis cezalarına çarptırılmışlardır; ancak olaylar incelendiğinde DP'nin elbette hadiselerin yaşanmasına sebebiyet veren davranışlarının olduğunu fakat tüm suçun da DP'nin üzerine atılmaması gerektiğini görebiliriz. O dönemde Kıbrıs'ta yaşananlar, Türk gazeteleri aracılığıyla halka aktarılmış; ancak aktarılış şekli bazen tahrik edici bazen de objektiflikten uzak bir şekilde olmuştur. Kıbrıs'ta yaşananlardan haberdar olan Türk halkı, adadaki soydaşlarının zulüm görmesine ve öldürülmesine büyük tepkiler göstermiş ve bu olaylarda her ne kadar planlı programlı bir organizasyon olduğuna dair şüpheler olsa da yaşananlar eğitimsiz halka ait bir öfke patlamasının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Türk basının halkı galeyana getirebilecek nitelikte haberler yapmasının yanı sıra İstanbul Rum basını da, tarafsız görünmeye çalışmış; ancak soydaşları olan Kıbrıslı Rumlar ile Yunanlıların ada üzerindeki emellerine tam olarak karşı çıkamamışlardır. Bu durum da Türk halkı ve basını tarafından tepki çekmiş olup olayların yaşanmasından önce Rumlara karşı olan bakış açısını daha da olumsuz bir seviyeye indirmiştir.

Bir diğer sebep olarak ise İstanbul Rumlarının şehirdeki ekonomik hayatı genel olarak yönlendiren kişiler olması ve birçok Türk'ün patronunun Rum olması olarak gösterebiliriz. Bu durum Türklerin, Rumların zenginliğini gerek Osmanlı döneminde, gerekse Cumhuriyet döneminde kıskanmasına yol açmıştır. Bu yüzden yaşanan bu olaylarda, Türklerin Rumlara göre, ekonomik olarak daha alt bir düzeyde yaşamasının da kuşkusuz etkisi vardır.

DP hükümetine getirilebilecek önemli eleştirilerden birisi de, alınan güvenlik önlemlerinin yetersizliği ve kolluk kuvvetlerinin olayların genelinde takındığı umursamaz tutumlarıdır. Kolluk kuvvetlerinin bu tutumu, bazı çevrelerce DP'nin olayların tek sorumlusu olarak gösterilmesine sebep olsa da, polis ve askerinin olaylar sırasında profesyonelce düşünemediğini ve milliyetçilik duygusunun mesleklerinin önüne geçtiğini söyleyebiliriz. Olaylar sırasında Kastamonu, Sivas, Erzincan, Trabzon gibi illerden gelip, yağmalama olaylarına karışan ve Haydarpaşa Tren Garı'ndan memleketlerine gitmeye çalışırken, üzerlerinde yağmaladıkları mallarla yakalanan yağmacılar da, olayların daha önceden hükümet tarafından planlandığı ve bazı yağmacıların şehir dışından getirildiğine dair ipuçları vermektedir. Tüm bunların yanında, iktidar mensuplarının Rumlara karşı olan söylemlerinin de

olayların yaşanmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz. Genel kaniya göre, iktidar Rumlara karşı ufak çaplı gösterilerin yaşanacağından haberdardı. Bu gösterilerle birlikte, EOKA'ya ve Yunanistan'a gözdağı verilmiş olacak ve Kıbrıs konusunda hükümetin eli güçlenmiş olacaktı. Gerçekleşeceği tahmin edilen bu protestoların, saldırı, yağma hatta cinayete kadar varacağı muhtemelen hükümet tarafından da tahmin edilmemişti.

Kıbrıs konusunda İngiltere'nin ilk başta tarafsız olan Türkiye'yi de sorunun tarafı haline getirmesiyle, Türkiye ve Yunanistan arasında anlaşmazlıklar boş göstermiş aynı şekilde bu anlaşmazlıklar adadaki Türkler ve Rumlara da yansımış, böylece İngiltere, adada kalmasının, Kıbrıs halkının güvenliği ve barışı için şart olduğunu uluslararası kamuoyuna kanıtlamaya çalışmıştır. Türkiye, bu davanın tarafı haline gelmeseydi, şüphesiz geçmişimizdeki bu üzücü olay yaşanmamış olacaktı.

Olaylardan hemen sonra, yaşananların tek sorumlusu olarak gösterilen komünistler, saldırının bazı niteliklerinin (ibadethanelere saldırılması, zengin halkın mallarının yağmalanması) komünistlerin karşı olduğu bazı durumlarla benzerlik göstermesinden dolayı suçlanmış, ancak daha sonra yapılan soruşturmalar ve araştırmaların ardından olayların bir komünist tertibi olmadığı anlaşılmıştır.

Her ne kadar olaylardan sonra CHP, DP'yi suçlasa da, CHP'nin olaylardan önceki söylemleri ve Kıbrıs konusunda hükümeti sert bir politika yapmaya zorlaması yaşananlarda CHP'nin de emeğinin olduğunu göstermektedir. KTC'nin provokasyonları ve tahrik edici açıklamaları da olayların sebepleri arasında gösterilebilir. Türk basını da, bazen olayları çarpıtarak okuyucularına aktarmış, milliyetçi söylemler kullanmış ve halkı Rumlara karşı kışkırtmaya çalışmış böylece, olayların yaşanmasına katkı sağlamıştır. CHP iktidarı sırasında uygulanan **“Vatandaş Türkçe Konuş”** kampanyası, Varlık Vergisi, 1934 Trakya olayları da baz alındığında, 1923 yılından beri, devletin gizli amaçlarından birisi olan azınlıkları baskı altına alma veya tasfiye hareketleri ile birlikte ekonomiyi Türkleştirme çalışmaları sonucunda azınlıklara karşı oluşan devlet politikasının bir tezahürü olarak da bu olayların yaşandığı ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Aslında, olayların en önemli sebebi, tarih boyunca yaşanan Türk-Yunan gerginliğinin, geçmişte kalan

izleridir. Kurtuluş Savaşı zamanındaki, Batı Anadolu'daki Yunan mezalimi ve bu mezalim sırasında Anadolu'daki ve İstanbul'daki Rumların, Yunan ordusuna gizli veya açık olarak destek vermesi, o dönemde yaşayan insanların hala hatıralarında olup Yunanistan'a ve Rumlara karşı büyük bir kin beslemektelerdi. Öte yandan Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine karşı uyguladığı baskı ve asimilasyon politikası da, Türk halkının Rumlara karşı önyargısının oluşmasına destek olmuştur. Her ne kadar iki ülkenin liderleri, birbirleriyle iyi ilişkiler kursalar da gerek Türkler gerek Yunanlılar, yakın tarihte yaşanan işbu sebeplerden dolayı birbirlerine kin duyuyorlardı. Tüm bunların üzerine ortaya çıkan Kıbrıs sorunu, Kıbrıs'ta yaşanan olaylar ve Atatürk'ün Selanik'teki evinde bomba patlaması, Türk halkında muhteşem bir öfke patlamasına yol açmış ve bu üzücü hadiseler yaşanmıştır. Nedenleri siyasi ve ideolojik olan bu olayların etkisi ise genel olarak ekonomik ve psikolojik olmuştur.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Herkül Millas, "6-7 Eylül Neden Hala Gündemde", **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:277, 2008, s.9

2. 6-7 EYLÜL 1955 OLAYLARI

2.1. Atatürk'ün Selanik'teki Evine Atılan Bomba

Kıbrıs'ta yaşanan olaylar ve Türk basınının tutumu, İstanbul'daki havayı her geçen gün daha da gerginleştiriyordu. Takvimler 6 Eylül 1955'i gösterdiğinde, İngiltere'de Londra Konferansı sürerken, İstanbul'da TRT Radyo Kanalı'ndan ve gazetelerden duyurulan Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atıldığı haberi, bir anda geniş kitlelere yayılmış ve yaşanacak trajik olayların fitilini ateşlemişti.

Bu haberin yayılmasıyla birlikte, başta İstanbul olmak üzere daha sonra Ankara ve İzmir'de istenmeyen olaylar yaşanmış asıl hedef Rumlar olup Ermeniler ve Musevilere de saldırılmış, azınlıklara yönelik evler ve işyerleri tahrip edilmiş, binlerce kişi yaşadıkları evleri terk etmiş, hatta can kayıpları da yaşanmıştı. 1960 darbesinden sonra kurulan Yassıada Mahkemesi'nde, DP yöneticileri olayların şüphelisi olarak yargılanmış ve mahkeme sonucuna göre çeşitli cezalara çarptırılmışlardır.

5 Eylül gecesi, Atatürk'ün Selanik'teki evinin yanındaki Türk Konsoloslugu'nda bir bomba patlamış olup bu bomba asıl zararı patladığı yere değil, İstanbul'a vermişti. Sadece konsoloslugin ve Atatürk'ün evinin birer camına hasar veren ve patladığı yerde ufak bir çukur açan¹ bu bombanın infilakının haberi İstanbul'da saat 13.00 sularında ilk olarak Başbakan Adnan Menderes'in onayıyla TRT Radyosu'ndan duyurulmuştu, ancak DP milletvekili Mithat Perin'in sahibi olduğu İstanbul Ekspres gazetesi, haberi "**Atamızın Evi Bomba ile Hasara Uğradı**" başlığı altında müthiş bir hızla kitlelere yaymıştı.² (EK- 2) Günlük tirajı 30 bin olan gazete sanki bomba hadisesini önceden biliyormuş gibi 6 Eylül günü tam 269 bin adet basılmıştır ve yıldırım baskı yaparak bu haberi iki ayrı baskıyla duyurmuştur.³ İlk baskısında haberi ikinci sayfasından vermiş, ikinci baskısında ise ilk sayfadan vermiştir. İstanbul Ekspres gazetesinin günlük tirajına rağmen, 6 Eylül günü neredeyse on kat

---

¹ Can Dündar, **O Gün (Utaç Gecesi) Belgeseli**

² **İstanbul Ekspres**, 06.09.1955

³ "Mithat Perin Öldü", **Hürriyet**, 02.01.2001

daha fazla basılması, gazetenin sahibi olan Mithat Perin'in de içinde bulunduğu DP cemiyetinin, bombalama hadisesinden önceden haberi olduğuna dair bazı şüpheler uyandırmıştır, ancak haberin ilk olarak ikinci sayfadan verilmesi, daha sonra da ikinci baskı yapılarak ilk sayfadan verilmesi de gazete yetkililerinin, hadiseden önceden haberdar olmadığına dair ipuçları vermektedir.

İstanbul Ekspres gazetesi hadiseyle ilgili haberinde, KTC Genel Sekreteri Kamil Önal'ın da şöyle bir açıklamasına da yer vermiştir: *'' Mukkadesel uzatanlara bunu çok pahalıya ödedeğiz, ödedeğimizi alenen söylemekte de bir mazhar görmüyoruz.''*

Haberin duyulmasıyla Londra Konferansı sonuçsuz bir şekilde dağılmış olup bomba hadisesinden sonra Yunan makamları, bu saldırıyı asla bir Yunanlının gerçekleştirmeyeceğini beyan etmiş, yaptıkları araştırmalara göre; bombanın diplomatik kurye ile Selanik Başkonsolos Yardımcısı Mehmet Ali Tekinalp tarafından getirildiğini, başkonsoloslukta bekçi olarak çalışan Hasan Uçar tarafından evin bahçesine konduğunu ve olayın azmettiricisinin, Selanik Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okuyan ve Türkiye Cumhuriyeti'nden burs alan Oktay Engin isimli bir Batı Trakyalı gencin olduğunu açıklamışlardır. Buna göre Hasan Uçar 2 yıl, Oktay Engin ise 3 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Tahliye edildikten sonra, Türk İstihbaratı tarafından Türkiye'ye kaçırılan Oktay Engin, Selanik'te yarıda bıraktığı hukuk eğitimini Türkiye'de tamamlamış daha sonra bürokraside hızla yükselerek kaymakamlık ve valilik gibi üst düzey görevlere getirilmiştir.

Haberini Türkiye'ye aktaran Anadolu Ajansı'nın Atina Muhabiri Cemile Sara Korle, yaptığı haberle ilgili şöyle bir açıklama yapmıştır:

''Atina'da iken yardımcı olarak Yunan birini tutmuştum. Rumca bilmediğim için bazı konuları o takip ediyordu. Bir gün bana geldi ve 'Selanik'te Atatürk evinde bomba patladı' diye haber verdi. Patlayan bomba değildi. Benim de verdiğim haber, gazete kâğıdına sarılmış iki tane dinamit lokumuydu. Kocaman bomba değil. O zamanlar bilmiyorum, her nedense bazı gazeteler büyük manşetlerle verdi.'' ⁴

---

⁴ ''Hanedan Torununu 82 Kişi Uğurladı'', **Hürriyet**, 20.05.2004

Genel olarak Eminönü, Beyoğlu, Beşiktaş ve Fatih ilçelerinde satılan ⁵ İstanbul Ekspres Gazetesi, bombalama olayını ilk baskısında ikinci sayfasından, ikinci baskısında da ilk sayfasından vermiş, Kıbrıs sorununun ülkede yarattığı gerilimin baş aktörlerinden olan KTC üyeleri de şehrin dört bir yanında bu gazeteyi okuyuculara ulaştırmaya çalışmıştır. Gazetenin hızla okuyuculara ulaşması, zaten patlamaya hazır bir bomba haline gelen İstanbul halkını, daha da ateşlendirmiş ve tarihimizde sarılmaz yaralara yol açan 6-7 Eylül 1955 Olayları yaşanmıştır.

2.2. İstanbul'da Yaşanan Olaylar

İstanbul Ekspres Gazetesi'nin, saat 16.00'da ikinci baskı yaparak büyük puntolarla yayınladığı haber kısa bir sürede KTC, Milli Amele Teşkilatı, İstanbul Yüksek Okul Talebe Birliği gibi milliyetçi cemiyetlerinde katkısıyla geniş kitlelere ulaşmıştır. Gazetenin ilk sayfada yayınladığı haberin içeriğinde, KTC yetkililerinin saldırgan ve tehdit edici beyanlarına da yer verilmiş olup, Rumlar hedef gösterilmiştir. İstanbul Ekspres'in sahibi olup aynı zaman da o dönemde DP üyesi olan, olaylardan sonra da DP'den milletvekili olacak olan Mithat Perin, olayları başlatan bu haberle ilgili olarak beş sene sonra Yassıada'da ifade verirken şu cümleleri kurmuştur:

“İkinci baskı yapıldığı sırada gazetede bulunmadığımı, buna yazı işleri müdürleriyle bayilerin karar verdiğini, işin vahametini ancak sokakta gazetenin kapışıldığını gördüğüm zaman anladığımı ve matbaaya koşup baskıyı durdurduğumu ama iş işten geçtiğini gördüğümü bir bir anlattım.”⁶

Yalnızca İstanbul Ekspres Gazetesi değil, Cumhuriyet, Milliyet ve Sabah gazeteleri de, bombalama hadisesini provokatif bir üslupla ele alarak, olayların başlamasında etkili olmuşlardır. Olayların başlamasında, Kıbrıs'ta yaşanan katliamlara karşı sessiz kalan İstanbul Rumlarının da etkisi göz ardı edilemez. Bu süreçte, İstanbul'daki Rumların çoğunun Türkiye'yi değil de Yunanistan'ı destekleyip EOKA'ya sempati

---

⁵“İstanbul Yağmalandığında Teğmendim”, Özcan Büyükoğlu, Çevrimiçi, <http://silivriyiz.com/silivri-9528> Erişim Tarihi: 01.05.2015

⁶ Rıdvan Akar, “İki Yıllık Gecikme: 6-7 Eylül 1955”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:117, 2003,s. 90

beslemesi ve bunu çoğu zaman İstanbul Rum basını yoluyla belli etmesi, olayların yaşanmasına neden olan tahrik edici unsurlardan birisi olmuştur.

Olayların başlamasına sebep olan bombalama hadisesinin Türkiye'deki haberini ilk olarak saat 13.00'da radyodan TRT vermiştir. TRT'nin verdiği haberde şu cümleler yer almıştır:

“Selanik'te Aziz Atatürk'ün doğduğu ev ile Türk Konsoloslugu binası arasında bahçede saat gece yarısını dört geçe bir bomba patlamış ve bu infilak neticesinde Aziz Atatürk'ün doğduğu evin pencereleriyle Konsoloshanenin camları hasara uğramıştır. İnfilak esnasında insanca zayıf olmamıştır. Yunan polisi tahkikata başlamış ve daha sıkı emniyet tedbirleri almıştır. 5 şüpheli şahsın tevkif edildiği bildirilmektedir. Yunan Hükümeti meydana gelen hasarı ödeyeceğini söylemiştir. Yunan Dahiliye Vekili basına verdiği beyanatta ‘bu işi hakiki bir Yunanlının yaptığı zannetmiyorum’ demiştir.”⁷

Haberin duyulmasıyla birlikte bazı gençler, Beyoğlu'nun ana caddelerinde, duvarlara Rumlar aleyhinde bazı yazılar yazmaya başlamışlardı. Saat 17.30 itibariyle de Taksim meydanına göstericiler toplanmaya başlamıştı. (EK- 3) Saat 18.00 civarında Taksim Meydanı'nda KTC'nin düzenlediği bir miting düzenlenmiş, bu mitingle beraber milli duyguları daha da artan topluluktan bir grup İstiklal Caddesi'ndeki Yunan Konsoloslugu'na yürümek istemiş; ancak polis güçleri çabuk davranarak konsolosluk binasını koruma altına almıştı. Taksim Meydanı'ndan İstiklal Caddesi'ne doğru bir sel gibi akan grup, sahibi Rum olan küçük büyük tüm dükkanları ve mağazaları taşlamaya ve içindeki eşyaları tahrip etmeye başlamıştı. İlk saldırı saat 20.15 civarında Şişli'deki Haylaf Pastanesi'ne yapılmış ve bu saldırıyı Rum gazete büroları ile Yunan Hava Yolları Bürosu'na yapılan saldırılar izlemiştir.⁸ Bu sırada Karaköy, Cihangir, Tarlabası vb. gibi çevre semtlerden de gelen gruplar, İstiklal Caddesi'ndeki ana grupla birleşiyor ve öfkeli kalabalık daha da büyüyordu. (EK- 4) Kalabalık çeşitli sloganlarla yürüyor; ancak en çok duyulanı **“Kıbrıs Türktür Türk Kalacak”** ve **“Bayrak As”** oluyordu. Taksim Meydanı'nda miting

---

⁷ Mehmet Arif Demirel, **6-7 Eylül Olaylarına 50.Yılda Yeni Bakış, Hangi Derin Devlet**, İstanbul, Demokratlar Kulübü Yayınları, 2006, s. 76

⁸ **Dündar, a.g.b.**

adı altında başlayan bu protesto gösterisi nitelik değiştirerek saldırı ve yağmaya dönüşmüş, iki saat içinde de İstanbul'da Rumların yaşadığı tüm bölgelere yayılmıştı.

Saldırıları, 20 ila 30 kişilik organize gruplar tarafından gerçekleştiriliyordu. Her grubun bir önderi veya kışkırtıcısı vardı. Bu önderlerin ellerinde, Atatürk veya Celal Bayar'ın posterlerinden birisi olup grupların önlerinde yürüyorlardı. KTC'nin rozetlerini dağıtıyor ve de halkı dükkanlarına veya evlerine Türk bayrağı asmaya davet ediyorlardı.⁹ Yaklaşık 100 bin kişinin katıldığı tahmin edilen yağmalama ve saldırılar, ilk önce Taksim Meydanı'nda KTC'nin düzenlediği mitingin sona erip, öfkeli kalabalığın İstiklal Caddesi'ne yönelmesiyle başlamış daha sonra, Rumların yoğun yaşadığı yerler başta olmak üzere tüm İstanbul'a hatta Ankara ve İzmir'e de yayılmıştır. Olaylardan sonra ilk olarak suçlananlar komünistler olmuş, o dönemde ülkedeki komünist görüşün en önemli temsilcilerinden olan ve bu yüzden bir süre cezaevinde yatan Aziz Nesin, olayların başlangıcını şu sözlerle tasvir etmiştir:

“Selanik'teki Atatürk'ün evinin bombalandığı haberi, 6 Eylül günü Türkiye radyolarından saat 13'de duyuruldu. Ben o gün radyo dinlememiştım. Ancak bu haber ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yayılmıştı. Benim gibi birçoklarına da bu haber (Yunanlıların bombayı patlattığı haberi) inandırıcı gelmemiştir. Pek çok İstanbullu gibi biz de bu kalabalıkların Taksim Anıtı önünde toplanıp gösteride bulduktan sonra dağılacığını sanıyorduk. Belki, bu gösteriyi elaltından düzenlemiş olan hükümetin isteği de buydu. Tophane'den saptık, Firuzağa yokuşundan çıkarken ‘‘ Kıbrıs Türktür!’’ diye bağırarak ordan burdan yürüyen öbekler sıklaşmaya ve yığınlaşmaya başlamıştı. Arabalar zorlukla ilerliyor, yığınlar geçemiyordu.’’¹⁰

Saldırılarından sadece Rumlar değil, Ermeniler ve Yahudiler de etkilenmiştir. Ermeni asıllı aktörlerimizden Nubar Terziyan'ın 6-7 Eylül hatıraları şu cümlelerle anlatılmıştır:

“Terziyan, 6 Eylül akşamı, Osmanbey'de zemin katta bulunan evinde, “büyük keyifle gazetesini” okurken, eşi Katrin Hanım, sokaktan gürültüler geldiğini söyleyerek, Terziyan'ı uyarır. İlk başta, bunun kuruntu olduğunu düşünerek, pek aldırmaz. Aslında gazete

---

⁹ Güven, a.g.e., s. 14

¹⁰ Nesin, a.g.e., s. 16-17

keyfini bölmeye hiç niyeti yoktur. Sesler giderek artar, “kulakları sağır eden bağırmalar” artık evlerine kadar geliyordur. Terziyan, ne olup bittiğini anlamak için sokağa çıkar ve “Bayrak asın!” diye bağırarak gelen bir insan topluluğuyla karşılaşır. Eşinin eline tutuşturduğu bayrağı, camın önündeki parmaklıklara assa da, olan bitene hiçbir anlam veremez. “Bayrak asmayanların kepenklerini ve camlarını kırın” komutunu duyunca, bunun anı kurtarmak için bir zorunluluk olduğunu anlar. Oturdıkları apartmanın kapıcısının kapıya astığı dev bayrakla artık güvence altındadırlar. Ama sokağın karşısındaki kırtasiyeciyi arkadaşı aklına gelir, hemen kendi penceresindeki bayrağı alıp, onun kepengine bir şekilde iliştirir. Kalabalık, “kepenkte bayrak var” diyerek dükkanın önünden geçip gider. Yıkıcı güruhun gazabından, arkadaşının dükkanı da kurtulmuştur. Terziyan biraz rahatlamıştır, fakat aklına Balıkpazarı’nda oturan kızkardeşi gelir. Bir bayrak alıp ona gitmeye karar verir.”¹¹

Görüldüğü üzere saldırılar sırasında, saldırganların en önemli ilkesi Rumların yaşadığı bölgelerde evlerine veya dükkanlarına bayrak asmayanların, gayrimenkullerine saldırmak ve yağmalamak olmuştur. Birçok gayrimüslim vatandaşımız, bayrak asarak ve de Türk-Müslüman taklidi yaparak saldırılardan kurtulmayı başarabilmiştir. Bazı saldırganların, müslümanlık sorgulama yöntemi olarak, kişileri anadan doğma soyup sünnetli olup olmadıklarını denetlemesi ise bu olayların trajikomik hatıraları arasında sayılabilir. Ayrıca olaylar sırasında birçok Rum papaz zorla sünnet edilmiştir.¹²

Saat 19.00’den 20.00’ye kadar İstiklal Caddesi’nde sahibi gayrimüslim olan bütün dükkanlar tahrip edilmiş veya taşlanmıştı. Bayrak asmayan ve sahibi Türk olan bazı dükkanlar da saldırılardan zarar görmüştü. Bunun yanında, bayilerde satılan Yunan gazeteleri alınıyor ve saldırganlar tarafından sokakta yakılıyordu.¹³

Olaylar sırasında bazı yağmacıların davranışları, olayların planlı bir şekilde gerçekleştirildiği hakkında ipuçları vermektedir. Saldırganların önceden hazırladıkları listelere göre, hedeflerini belirlemeleri ve bu hedeflere saldırmaları,

---

¹¹ Sevag Beşiktaşlıyan, “Nubar Terziyan 6-7 Eylül’ü Anlatıyor”, **Agos**, 29 Eylül 2012

¹² Nesin, **a.g.e.**, s.27

¹³ **Hürriyet**, 07.09.1955

olaylar sırasında birçok canlı tank tarafından gözlemlenmiştir. Bununla ilgili anılardan birisi şöyledir:

"Bir Rum arkadaşımın dükkanının önünde elimde bir Türk bayrağı ile nöbet tutuyordum. Ellerinde bir listeye geldiler. Onlara bu dükkanın bir Türk'e ait olduğunu söyledim. O bunun imkansız olduğunu, çünkü listede olduğunu belirtti. Ben de 'O zaman listede bir hata olmuştur' dedim. Ellerindeki listelerde tüm cadde isimleri ve ev numaraları vardı. Kendi aralarında sürekli birbirlerine talimat veriyorlardı. 'Bu ev bir Rumun, şu Ermeninin, bu dükkanı yağmalayın, şu eve girin'".¹⁴

Bazı evler ise olaylardan kısa bir süre önce kapılarına haç işareti veya çarpı işareti konularak hedef gösterilmişti. Olayların canlı bir Rum tanığı bu işaretler hakkında şu cümleleri beyan etmiştir:

"Ben o zaman Yedikule'de otunuyordum. Olaylardan iki hafta evvel genelde Rum, ama Ermeni evleri de, yıldız soba borusu boyası ile işaretlendi. Biz bu işaretleri siliyorduk, ama ertesi gün evler yine boyanıyordu."¹⁵

Olayların başlamasından önce, Taksim Meydanı'nda yapılan mitingi arabalarının içinden Celal Bayar ve Adnan Menderes'te izlemiş, henüz olaylar başlamadan Ankara'ya dönmek için Haydarpaşa Tren Garı'na hareket etmişlerdir. Menderes İzmit'teyken İzmit Valisi, İstanbul'daki olayın tehlikeli boyutlara ulaştığını Menderes ve Bayar'a haber vermiş, bunun üzerine Menderes askeri birliklerin başındaki komutana gerekirse saldırganlara ateş açın emrini vermiştir. Sapanca'ya geldiklerinde, olayların hala yatışmadığını öğrenen Bayar ve Menderes, trenin rotasını tekrar İstanbul'a çevirmiştir.¹⁶ Trenden kurulan telsiz bağlantısıyla İstanbul Valiliği ve İçişleri Bakanlığı ile bağlantı kurulmuş olup sıkıyönetim emri buradan verilmiştir.¹⁷

Olaylar sırasında birçok üzücü aynı zamanda üzerken tebessüm de ettiren sıra dışı olaylar yaşanmıştır. Saldırganlar, çoğu zaman dükkanların isimlerine göre

---

¹⁴ Güven, a.g.e., s. 15

¹⁵ a.e. s. 16

¹⁶ Şerif Demir, "Adnan Menderes ve 6-7 Eylül Olayları", İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, Sayı:12, 2007, s. 45-46

¹⁷ Akşam, 07.09.1955

saldırılacak yerleri belirlemiş, hatta Türklere ait olan İngilizce, Fransızca isimli dükkanlar bile saldırıların hedefi olabilmişlerdir. İbranice bir isme sahip olan bir dükkanın sahibi, saldırılardan kurtulmak için şöyle bir yol izlemiştir:

"Yüksekkaldırım'da bir Yahudi, o kargaşada kendi levhasını bir Türk dükkanının tabelasıyla değiştirdi. Yahudinin dükkanına hiçbir şey olmadı ama Türk'ünki yağmalanmıştı. Sonra komşusuna dedi ki 'Ne yapalım, senin insanların bunu yaptılar.' Ama garip hatalar da oluyordu. Benim bir profesör arkadaşım vardı. Muayenehanesinin üzerinde Doçent Dr. diye bir levha yazılmıştı. Doçent kelimesini gayrimüslim bir isim zannedip muayenehanesini tahrip etmişler."¹⁸

Üzerinde doçent yazan bir muayenehanenin de tahrip edilmesi, saldırganların ne kadar eğitimsiz olduğunu göstermesi açısından çok önemlidir. Olaylar sırasında, Rumların yoğunluk olarak daha fazla olduğu bölgelerde, Müslüman-Türk halk evlerine Türk bayrağı asarak veya KTC'nin dağıttığı, Kıbrıs'ın Türk olduğunu gösteren haritayı göstererek saldırılardan veya yağmalamalardan kurtulabiliyordu. Bazı durumlarda Rumlar da bu yönteme başvurabiliyor; ancak saldırganların ellerindeki listelerden veya komşularının kendilerini Rum diye ihbar etmelerinden dolayı, yağmalamalardan ve saldırılardan bazı istisnalar dışında kurtulamıyorlardı.

Bazı saldırganların ellerinde aynı büyüklükte demir sopalar, çubuklar bulunmaktaydı. Aynı büyüklükteki bu nesnelere, saldırı ekipmanlarının daha önceden hazırlanmış olabileceğini işaret etmekteydi. Saldırılardan önce de azınlık evlerinin işaretlenmesi, olayların önceden hazırlandığını ve planlandığı varsayımını güçlendirmektedir.¹⁹

Olayların daha da ilerlemesi üzerine, o dönemlerde DP Hükümeti'nde Devlet Bakanı olan Mükerrerem Sarol'un, dönemin İstanbul Valisi olan Fahrettin Kerim Gökay'ı aramış ve aralarında bir telefon görüşmesi geçmiştir. Bu görüşmeyi Sarol, şöyle anlatmıştır:

---

¹⁸ Güven, a.g.e., s. 16

¹⁹ Resul Babaoğlu, "Türkiye Rum Cemaati ve 6-7 Eylül 1955 Olayları", **History Studies International Journal of History**, Sayı:4, 2012, s. 22

“Telefona Vali Fahrettin Kerim Gökay çıktı: “-Vali Beyefendi' dedim, ciddiyetini anlasın diye, 'İstanbul yakılıp yıkılırken nasıl gönlünüz razı oluyor da orada polislerin size sağladığı emniyet içinde oturuyorsunuz' dedim. 'Ayıp değil mi' dedim. 'Bu büyük bir felaket. milli bir felaket.' Yanımda Dahiliye Vekili var, O'nu veriyorum' dedi. Telefonu Namık'a verdi. Namık dedi ki, 'Öyle milli felaket filan değil' 'Bu milli bir isyan. Gençliğin milli kıyımı.' 'Namık' dedim, 'Bunu senden duyduğuma çok üzülüm. Bu gerçekten milli bir felaket. İstanbul'da devlet yok, emniyet yok, can güvenliği yok. Beyoğlu'nda mağazaları yağma ediyorlar ve sen buna “Milli gençlik kıyımı” diyorsun.”²⁰

Bu görüşme, olaylar sırasında hükümet ve devlet üyelerinin olayları yatıştırmak için pek bir çaba sarf etmediğini, hatta İçişleri Bakanı'nın bile olayları meşru gördüğünü göstermektedir. Saldırıları sırasında, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan polisin de olaylara pek müdahale etmemesi ile İçişleri Bakanı'nın bu tutumu arasında bir bağlantı kurulabilir.

Olaylar sırasında toplu ulaşım araçlarından da aktif bir şekilde yararlanmış kamyonlar, otobüsler, hatta devlete ait olan şehir içi vapur hatları bile saldırganları taşıma ve ulaştırma görevi üstlenmiştir. Birçok saldırgan, hedeflerine kamyonlarla ulaşmış ve saldırı ekipmanlarını bu araçlarla taşımışlardır. Olayların canlı bir Rum tanığı, saldırıya kamyon ve taşlarla gelen bir grubun, kiliselerine nasıl saldırdığını şöyle anlatmıştır:

“Çok, çok fena. O zaman ben evliydim, iki yaşındaydı Lula. (Sarıyer) Yenimahalle'de yazlıktaydık. İstanbul'dan haber geldi, Beyoğlu yanıyor. Saat sekiz, sekiz buçuk filan. Taş dolu bir kamyon geldi. Kamyonun içinden 10-15 kişi çıktı, ilk evvela gazinoyu kırdılar, bir şey bırakmadılar. Bir araya toplandık, zangoç vardı, karısı ve oğluyla; papaz vardı kızları ve karısıyla beraber. Başladılar dışarıdan camları kırmaya, taş atmaya. Aman n'apalım derken artık karanlık da oldu. Arka tarafta bir Türk ailesi oturuyordu, biliyordu o ne olacağını. Hemen papazın kızlarını aldılar, pencereden.”²¹

Olaylar esnasında, genel olarak saldırganlar, Rumların dükkanlarını ve evlerini yağmalama yöntemini seçmişti. Saldırganların genel olarak yoksul ve eğitimsiz

---

²⁰ Mehmet Ali Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı, **Demirkırat**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1993, s. 125-126

²¹ Dilek Güven, “6-7 Eylül Olayları (1)”, **Radikal**, 06.09.2005

kişiler olması, saldırdıkları Rumların mallarını yağmalamasına sebep olmuştur. O dönemler de İstiklal Caddesi ve Beyoğlu'nda çoğunlukla Rumlar yaşamaktaydı ve bu bölgedeki ticari hayatta Rumların elindeydi. Olayların yaşanmasına sebep olan önemli nedenlerden birisi de kuşkusuz Rumların Türkiye'de, Türk ve Müslümanlara göre şaşalı, lüks bir hayata sahip olmalarıydı. İşte bu yüzden saldırganlar, belki de Rumların zenginliklerine olan kıskançlıklarından ve kendi yoksulluklarından dolayı onların mallarını yağmalama yolunu seçtiler. Ünlü yazar Orhan Pamuk, olayları canlı olarak yaşamasa da, ailesinden dinlediklerinden esinlenerek, o günkü durumu şöyle anlatmıştır:

“Sokaklarda Müslüman olmayan herkesin linç edilme tehlikesi geçirdiği gecenin sabahında, Beyoğlu ve İstiklal Caddesi, vitrinleri, kapıları kırılıp yağmalanmış dükkanlardan götürülemeyen, ama zevkle tahrip edilen eşyalarla doluydu. Renk renk, top top, cins cins kumaşların, halıların, elbiselerin üzerine o zamanlar Türkiye'de yeni yeni yaygınlaşan buzdolapları, radyolar, çamaşır makineleri devrilmiş; cadde kırılmış, parçalanmış, porselen takımları, oyuncaklar (zamanın en iyi oyuncakçı dükkanları Beyoğlu'ndaydı), mutfak eşyaları, o zamanların modası akvaryumlar ve avizelerin cam kırıklarıyla kaplanmıştı. Oada burada bisikletler, devrilmiş ya da yakılmış otomobiller, parçalanmış bir piyano ya da bir büyük mağazanın vitrininden kumaş kaplı caddeye devrilerek gökyüzünü seyreden kırık mankenler ve olayları yatıştırmaya geç de olsa gelen tanklar gözükiyordu. Bütün bunlar yıllarca evin içinde uzun uzun anlatıldığı için kafamda kendim görmüşüm gibi bütün ayrıntılarıyla canlıdır.”²²

Gayrimüslimlerin, evlerine yapılan saldırılar, dükkanlara yapılan saldırılardan daha korkutucuydu. Saldırılar akşam saatinde başladığından dolayı, birçok dükkan o saatlerde kapalıydı ve içlerinde kimse yoktu; ancak evlere yapılan saldırılarda birçok gayrimüslim, mallarının yağmalanması ve tahrip edilmesinden ziyade, kendi canlarına da zarar verileceğinden korkmuş ve büyük panik yaşamışlardı. Aslında, yağmacıların liderleri saldırgan güruhu genel olarak cana değil de mala saldırmaları yönünde uyarmaktaydı, ancak bazı bölgelerde saldırganların ileri gitmesi sonucu

---

²² “6-7 Eylül'de Doğanlar Bugün 55 Yaşında”, (Çevrimiçi), <http://bianet.org/bianet/azinliklar/124609-6-7-eylul-de-doganlar-bugun-55-yasinda> Erişim Tarihi: 10.05.2015

maalesef bazı can kayıpları da yaşanmıştır. Saldırıların cana değil de mala yönelik olmasını telkin eden uyarılar, bu olayların daha önceden planlandığı görüşünü savunanların elini de güçlendirmiştir.

Saldırılar sırasında, gayrimüslimlerin kiliseleri ve mezarlıkları da hedef alınmış, kiliselerdeki birçok kutsal eşya tahrip edilmiş ve bazı kiliseler de yakılmıştır. (EK- 5) Mezarların taşları da parçalanmış hatta bazı iskeletler yakılmış, kırılmış ve hatta bıçaklanmıştır.²³ Mezarlıklardan çıkarılan bazı cesetlere yönelik birkaç tecavüz hadisesi de yaşanmıştır. Saat 21.00 sularında, Taksim'deki Aya Triada Kilisesi'ni saldırganlar ateşe vermiş, buradan çıkan yangın hemen yanındaki Rum Zapyon Okulu'na da sıçramıştır. Olaylar esnasında, yaklaşık 26 kilise de yangın çıkmıştır. Rum gazeteleri Embros ile Tahidromos da saldırılar sırasında tahrip edilmişti.²⁴

Olayların çığırından çıkması üzerine Vali Fahrettin Kerim Gökay, şehri askeri kordon altına aldirmaya karar verdi. Bu emre dayanarak 1. Ordu Müfettişi Vedat Garan'da, birçok askeri, olayların yaşandığı bölgelere sevk etti. Saat 22.00 civarında, Beyoğlu ile şehrin bağlantısını sağlayan Galata Köprüsü kapandı ve de banliyo trenleri hariç diğer tüm ulaşım araçlarının çalışması yasaklandı. Açık olan ve eğlence hizmeti veren tüm yerler kapatıldı. Askerin şehirde hızlı bir biçimde hareket edebilmesi için Denizcilik Bankası'nın tüm araçları, askeriye'nin hizmetine verilmiş ve saat 24.30 sularında, Başbakan Adnan Menderes'ten gelen talimatla örfi idare yani sıkıyönetim ilan edilmiştir. Saat 02.00'den sonra da şehirde sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş ve 02.30'dan sonra asker, şehrin çoğu yerini tamamen kontrol altına almıştı.²⁵

Saldırlardan, dönemin DP milletvekili olan Rum asıllı Aleksandros Haçopulos'un evi de nasibini almıştı. Haçopulos, saldırılar sırasında kolluk kuvvetlerinin hiçbir müdahale de bulunmadığını beyan etmiş ve başından geçen olayları şu şekilde aktarmıştır:

---

²³ Güven, a.g.e., s. 19-20

²⁴ Hürriyet, 7 Eylül 1955.

²⁵ Gökçal, a.g.t., s. 69

“Evimin yanında polis karakolu var. Bizi tanır, anne ve babamı bilirler. Tahripçiler evimin içine girdiler. Tamamiyle tahrip ettiler. Evimin önünde duran jandarmalar ise hiç bir müdahalede bulunmadı. Bu hadisede evim değil, tahripçiler muhafaza edildi. Babam ve annem 80 yaşındaydı. Yataktan atılmış ve gece yarısı yatakları dahil her şeyi tahrip edilmişti. Başbakanlık müsteşarı Salih Korur evimin halini gözleriyle gördü. Saldırganların sarf ettikleri cümleler de şunlardı: ‘Kırın, yıkın mebusun evini bedavadan para alıyor.’”²⁶

DP milletvekili olan Rum asıllı Haçopolos’un evine saldırılırken bile kolluk kuvvetlerinin, olaya müdahale etmeyeşine gece boyunca birçok kez rastlanmıştır. Rumlarla iyi ilişkilere sahip olan polis memurlarının bile olaylar esnasında suskun kalması dikkat çekicidir. Kolluk kuvvetlerinin olaylara müdahale etmeyeşine sebep olarak, ortada yazılı bir emir olmasa da, memurlara üstlerinden sözlü olarak gelen ve olaylar karşısında pasif kalmalarını emreden talimatlar gösterilmektedir.²⁷ Sivil halk gibi polisin de o gün, günlük hayatta iyi ilişkiler kurduğu gayrimüslim azınlıklara karşı farklı bir tavır takınması, o gecedeki kalan birçok hatıra konu olmuştur. Bununla ilgili örneklerden bir tanesi şöyledir:

“Beyoğlunda evimizin köşesinde bir fırın vardı. Sahibi aslında Arnavuttu ama Rumca konuştuğu için ve Ortodoks olduğu için herkes onu Rum zannederdi. Bizim karşımızda ise bir karakol vardı. Bu adam pasta veya çöreklerini hiçbir zaman ertesi güne bırakmazdı. Her akşam fırını kapattıktan sonra arta kalanları karakoldaki polisler verirdi. O gün, iki kişi fırının camlarını aşağı indirince hemen komiser gitti. Komiser ona şöyle bir cevap verir: ‘Hiçbir şey yapamam, ben bugün polis değil Türküm.’ Bu garip, ama bu cevap o günler polislerden sıkça duyuldu.”²⁸

Meslektaşlarının aksine bazı polis memurları da, olaylar esnasında mesleklerinin gereğini yerine getirmeye çalışmıştır. İstanbul’un bazı yerlerinde, bununla ilgili pek çok örnek yaşanmıştır. Hatta bazı polisler, görevlerini yerine getirmeye çalışırken, öfkeli kalabalığında hedefi olmuşlardır. Olaylara müdahale etmek isteyen iki polis memurunun başına gelenler şu cümlelerle anlatılmıştır:

---

²⁶ “6-7 Eylül 1955, Kan-Gözyaşı ve Ölüm”, (Çevrimiçi), <https://ozgurgelecek.net/secme-makaleler/6711-6-7-eyluel-1955-kan-goezya-ve-oluem.html> Erişim Tarihi: 12.05.2015

²⁷ Demir, a.g.m., s. 8

²⁸ Güven, a.g.e., s. 21

“Beyoğlu’nda İnci ve Butak Pastanelerinin önünde kalabalık arasında bir kaynaşma vardı. Göstericiler birbirlerini tekmeliyor ve dövüşüyordu. Yaklaştığımızda bu kişilerden birinin İstanbul Emniyet Müdür Muavini ve Trafik Şubesi Müdürü Orhan Eyüboğlu olduğunu gördüm. İlhan Turalı ve Muammer Kaylan’la onu tartaklayanlara ne yapıyorsunuz, bu adam polis müdürü! diye bağırdık ve araya girip Eyüboğlu’nu zor kurtardık”²⁹

Olaylar esnasında, komşuluk ilişkilerinin ne kadar önemli olduğu da ortaya çıkmıştır. Bazı Türk komşular, gayrimüslim komşularını canı pahasına korumaya çalışırlarken bazıları ise komşularını gayrimüslim diye saldırganlara ihbar etmişlerdir. İşin ilginç tarafı bu komşular, günlük hayatta, gayrimüslim komşularıyla normal veya samimi ilişkilere sahip olmalarına rağmen olaylar esnasında milliyetçi duyguları, insanlıklarının önüne geçmiştir. Saldırıları sırasında komşularını korumak isteyen iki Türkün başından geçen olaylar şöyledir:

"Bizim sokağımızda şoför Nusret yaşardı. O gün 40 kişilik bir grup bizim evlere doğru gelmeye başladı. Nusret bunların önünü kesti ve ne istediklerini sordu. Onlar Rumların evlerine saldıracaklarını söylediler. Nusret, burada Rumların oturmadığını söyledi. Gruptan birkaç kişi yine de yürümeye devam edince Nusret bağırdı ve ancak onun cesedinin üzerinden yollarına devam edebileceğini söyledi. Ve grup hemen geri döndü. Nusret, 50 metrelik bir sokağı kurtarmıştı. Yan sokakta ise arkadaşım Zafer'in teyzesi Rum komşusunun kapısına dikildi ve adamlara şöyle dedi: 'Pavli Efendinin evine girmek için ilk önce bana saldırmamız gerekir. Adamlar hemen geri döndüler. Bu sokaktaki 60 Rum evinden sadece ikisi tahrip edilmişti."³⁰

6 Eylül’ü, 7 Eylül’e bağlayan gece İstanbul’da yaşanan olaylar, Türkiye Cumhuriyeti tarihi için hatırlanmak istenmeyen anılardan birisi olmuş ve bu gece açılan yaralar günümüze dek hala sarılamamıştır. Çoğu kaynağa göre 13-16 arasında Rum vatandaşımız ve 1 Ermeni vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Hayatını kaybeden 2 kişinin Rum Ortodoks din adamı olduğu bilinmektedir. Türk resmi kaynakları olaylar sırasında kimsenin hayatını kaybetmediğini açıklasa da, görgü şahitlerinin ve bazı haber kaynaklarının ifadeleri, olaylar sırasında can kayıplarının yaşandığını kesin

---

²⁹ Altan Öymen, **Öfkeli Yıllar**, İstanbul, Doğan Kitap, 2009, s. 578

³⁰ Güven, **a.g.e.**, s. 23-24

olarak doğrulamaktadır.³¹ Resmi makamlar, yaralı sayısının 30 olduğunu açıklarken, gayriresmi makamlara göre ise yaralı sayısı 300'dür. Olaylar sırasında tecavüz hadiseleri de yaşanmış olup, 60 tane kadın Balıklı Rum Hastanesi'nde tedavi görmüştür. Olaylar sırasında İstanbul'da yaklaşık 200 gayrimüslim kadına tecavüz edildiği tahmin edilmektedir. Yaklaşık 200 bin kişinin katıldığı saldırılar sırasında, ölüm olaylarının fazla yaşanmaması, saldırıların genelde mala yönelik olması, Rumların en ufak bir direniş göstermesi halinde, saldırganların başka hedeflere yönelmeleri, olayları hazırlayanların bir katliam planlamadığını, saldırıların ve yağmalamaların Rumlara gözdağı vermek ve onları sindirerek etkin oldukları Türkiye ekonomisinde pasifleşmelerini sağlamak amacıyla planlandığı ihtimalini arttırmaktadır. Olaylardan sonra İstiklal Caddesi'ndeki hasarı gören Celal Bayar'ın yanındaki İçişleri Bakanı Namık Gedik'e etraftakilerinde duyduğu bir sesle '' Galiba dozu kaçırdık'' demesi, olayların hükümet kontrolünde başlamış olma ihtimaline karşılık, bir süre sonra iktidarın kontrolünden çıktığını göstermektedir.³² Tüm gece boyunca devam eden saldırılar sonucunda, 73 kilise ateşe verilirken gayrimüslimlere ait veya onlarla ilişkili 5 binden fazla taşınmaz tahrip edildi, milyonlarca dolarlık mallar yağmalanarak sokaklara saçıldı. Olaylar sırasında Haydarpaşa Tren Garı'nda birçoğu Trabzon, Erzincan, Sivas, Sakarya, Kastamonu gibi illerden gelen ve olaylar esnasında yağmaladıkları eşyalarla memleketlerine geri dönmeye çalışan kişilerin yakalanması da, olayların önceden planlandığına dair kuşkular uyandırmaktadır.³³

2.3. İzmir'de Yaşanan Olaylar

İzmir'de yaşanan olaylar, şehirde yoğun bir Rum nüfusu olmadığından dolayı, İstanbul'daki saldırılara göre daha sönük kalmıştır. Şehirde 14 ev, 6 dükkan, 1 fuar pavyonu, 1 konsolosluk binası, 1 katolik kilisesi, gayrimüslimlere ait 3 otomobil ve İngiliz Kültür Binası tahrip edilmiş veya yakılmıştır. 1960 darbesinden sonra kurulan Yassıada Mahkemesi'ne tanık olarak çağrılan NATO Telefon Hatları Bakım Servisi Teknisyeni Arif Bartu, mahkeme sırasında olaylar esnasında İzmir Valisi Kemal

---

³¹ Richard Douglas Robinson, **The First Turkish Republic: A Case Study in National Development**, Massachusets, Harward University Press, 1965, s. 157

³² Hür, a.g.m.

³³ ''Affet ama asla unutma: 6-7 Eylül 1955'', **Şalom**, 07.09.1955

Hadımlı'nın yanındaki bir emniyet müdürüne "Yapın, vurun, ama öldürmeyin" dediğini beyan etmiştir. Valinin bu emri, olayların devlet tarafından provoke edildiğine dair önemli bir ipucu olarak görülmüştür. Bartu, olaylar sırasında İzmir Valisi'nin göstericiler tarafından bir ara omuzlarda taşındığını ve halka "Sağolun, varolun, İzmir'in yüzünü ağarttınız" dediğini de beyanına eklemiştir.³⁴

Şehirdeki gayrimüslimlere yönelik saldırılarda bazı evlerdeki piyanolar ve bir otomobil denize atılmış, özellikle Alsancak'taki Rumlara ait ev ve işyerleri tahrip edilmişti. Gazi Kadınlar, Bornova Caddesi ve Şerafettin Bey Caddesi'nde de tahribat yaşanmış, Rum olmayan yabancılar da olaylar sırasında büyük panik yaşamıştır. Fuardaki yangın sırasında, İzmir Valisi polis ve itfaiyenin yangına müdahalesini önlemeye çalışmıştı. İzmir'deki saldırıları yönlendirenlerin liderleri arasında DP Tepecik Şube Başkanı Kara Ali, DP Tepecik Bucak Başkanı İsmet Uç ve DP'den Yeşilyurt Meclis Azası Elektrikçi Topal Ahmet bulunmaktaydı.³⁵

2.4. Ankara'da Yaşanan Olaylar

Ankara'da yaşanan olaylarda, İstanbul ve İzmir'in aksine herhangi bir saldırı veya yağmalama yaşanmamıştır. Bunun nedeni olarak şehirde yaşayan gayrimüslim nüfusun azlığı ve Ankara Valisi Kemal Aygün'ün şehir genelindeki tüm toplantıları ve gösterileri yasaklayarak önceden tedbir almasıdır. 6 Eylül gecesi, TMTF İstanbul'dan Ankara'daki tüm öğrenci yurtlarını arayarak İstanbul'daki olaylar hakkında bilgi vermiş ve tüm üniversite öğrencilerini Ulus'ta bir protesto mitingi düzenlemeye çağırmıştır, bunun üzerine yaklaşık 4 bin öğrenci toplanmış; ancak toplanan kalabalık, polis ve askeri güçlerin kullandığı göz yaşartıcı gazın etkisiyle, miting yapmadan dağılmış ve 479 gösterici tutuklanmıştır. Şehirde o gece, öğrencilerin organize ettiği ufak çaplı birkaç protesto gösterisi düzenlenmiş, kayıtlara

---

³⁴ Mehmet Tıraş, "6/7 Eylül'de Ne Vahşetler Yaşandı Ama Siyasilerden Kimse Hatırlamadı!" (Çevrimiçi), <http://www.duzceyerehaber.com/Mehmet-TIRAS/28008-67-Eylulde-ne-vahsetler-yasandi-ama-siyasilerden-kimse-hatirlamadi> Erişim Tarihi: 15.05.2015

³⁵ Hamit Erdem, "6-7 Eylül (1955) Olayları, İstanbul-İzmir", (Çevrimiçi), <http://www.toplumsal.org/6-7-eylul-1955-olaylari-istanbul-izmir-hamit-erdem/> Erişim Tarihi: 15.05.2015

geçen önemli bir şiddet olayı yaşanmamıştır.³⁶ Şehirde, şiddet olayına örnek verilebilecek tek hadise bazı protestocuların, emniyet güçlerini taşlaması ve 3 zabıta memurunun yaralanmasıdır. 6-7 Eylül gecesini İstanbul, Ankara ve İzmir'in yanı sıra Adana, Bursa ve Gökçeada'da küçük çapta bazı gerginlikler yaşanmıştır.

2.5. Olaylardan Sonra Alınan Güvenlik Önlemleri ve Yapılan Tutuklamalar

Olaylardan sonra alınan güvenlik önlemlerinin bir kısmı, basınla ilgili olup basına getirilen yasaklar kısmında ele alınmıştır. Bunun yanında 6 Eylül'ü, 7 Eylül'e bağlayan gece, olayların şiddetinin artmasının sonucu olarak İstanbul ve İzmir'de sıkıyönetim ilan edilmişti. 7 Eylül sabahında ise Sıkıyönetim emri kaldırılmıştır; ancak bir sonraki gün İstanbul, İzmir'de sıkıyönetim tekrar ilan edilmiş, bu iki şehre Ankara'da eklenmişti. Sıkıyönetimin ilan edilmesinden sonra İstanbul'da 5104, Ankara'da 300 ve İzmir'de 170 kişi tutuklanmıştı. Olaylardan hemen sonra tutuklanan grup liderlerinin bazılarının DP üyeleri olmaları da dikkat çekicidir. Şüphelileri yargılamak amacıyla, 10 Eylül'de İstanbul'da 3 tane sıkıyönetim mahkemesi kurulmuş bunu Ankara ve İzmir'de kurulan birer tane sıkıyönetim mahkemesi izlemiştir. İzmir'deki olaylardan dolayı şehrin Yunan işgalinden kurtuluş günü olan 8 Eylül'de, şehirde yapılması planlanan kutlamalar Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emriyle iptal edilmişti. Olaylardan sonra, yaşananların sorumlularından birisi olarak gösterilen KTC mahkeme kararıyla feshedildi ve evrakları, zabıta tarafından koruma altına alındı.³⁷

Olayların hemen ardından ilk olarak 3151 kişi tutuklanmış daha sonra bu sayı 5 bin civarlarına yükselmiştir.³⁸ Olayların hemen ertesi gününde Adnan Menderes, yaşananların en büyük sorumlularından birisi olan KTC'yi kapatmış ve birçok üyesini tutuklatmıştır. İçişleri Bakanı Namık Gedik'te olaylardan 3 gün sonra 10 Eylül'de Menderes'in baskısıyla istifa etmek zorunda kalmıştır. Olaylardan sonra, ilk

---

³⁶ Güven, a.g.t., s. 29

³⁷ Halil Şimşek, "Yarım Yüzyıl Sonrasında 6-7 Eylül 1955 Olayları", (Çevrimiçi), <http://www.demokratcanakkale.com/yazar/858/yarim-yuzyil-sonrasinda-6-7-eylul-1955-olaylari>
Erişim Tarihi: 20.05.2015

³⁸ Yahya Koçoğlu, **Azınlık Gençleri Anlatıyor**, İstanbul, Metis Yayınları, 2001, s. 25-31

inceleme ve araştırmalar KTC'nin üzerinde yoğunlaşmıştı. KTC yetkililerinden Kamil Önal sorgulanırken cemiyet üyesi bir grup üniversite öğrencisi genç, polis tarafından mühürlenmiş olan KTC binasına girerek, KTC ve Milli İstihbarat Teşkilatı'nın 1965'e kadarki resmi adı olan Milli Emniyet/Amele Hizmetleri arasındaki ilişkileri belgeleyecek olan evrakları yakmıştır. Bunun yanında tutuklanan birçok KTC üyesinin cebinden gayrimüslim vatandaşların adreslerinin yazıldığı listeler çıkmıştır. KTC üyelerinin olaylardaki sorumluluğunu gösteren bu kadar çok delil varken, 12 Eylül günü hükümet olayların sorumlusu olarak komünistleri göstermiş ve ülkedeki popüler 45 komünist tutuklanmıştır. Bunlar arasında; Aziz Nesin, Kemal Tahir, İlhan Berktaş, Asım Bezirci, Hasan İzzetin Dinamo ve Müeyyet Dosdoğru gibi önemli isimler yer almaktadır.³⁹ Olaylardan sonra komünistlere yönelik gerçekteştirilen bu operasyonların sahte bayrak operasyonu olarak adlandırılan operasyon türüyle ortak özellikleri olması, olayların "**Gladio**" adı verilen ve NATO üyesi ülkelerdeki sol örgütlere karşı kurulan derin devlet yapılanması tarafından yaptırıldığı ihtimalini arttırmaktadır. Gladio'nun Türkiye'deki karşılığını "**Kontrgerilla**" olarak verebiliriz. Sahte bayrak operasyonu kavramı, istihbarat örgütlerinin, halkı kışkırtmak ve galeyana getirmek için kendi hazırladıkları olayları, hedeflerindeki kişi grup ya da örgütlerin üzerine atarak, kamuoyunu ve halkı aldatmaya çalışmalarıdır.

Olayların sorumlusu olarak suçlanan bu 45 komünist, Eylül ayından Aralık ayına kadar 3 ay, suçlarını bilmeden cezaevinde kalmışlardır. Hatta, Sıkıyönetim Komutanı Nurettin Aknoz'un olayların sorumluları olarak komünistleri gördüğü ve çevresindekilere, cezaevinde yatan bu 45 komünisti astıracağını söylediği bilinmektedir. ⁴⁰Muhalefet lideri İsmet İnönü, gerçek sorumlular yerine, masum insanların cezaevinde tutulduğunu belirtmekte ve cezaevinden çıkartılmaları yönünde hükümete devamlı baskılar yapmaktaydı. Bu baskılar Aralık ayında sonuç vermiş ve Aziz Nesin'in de aralarında bulunduğu bu komünistler serbest bırakılmıştı. Menderes ise bu süreçte, İnönü'yü komünistlere destek vermekle suçlamıştı.

---

³⁹ Hür, a.g.m.

⁴⁰ Hasan İzzetin Dinamo, **6-7 Eylül Kasırgası**, İstanbul, May Yayınları, 1971, s. 38

Olayların başlamasına sebep olan Selanik'teki bombalama hadisesinin sorumluları arasında gösterilen Oktay Engin ve konsolosluk görevlisi Hasan Uçar ise 18 Eylül'de Yunanistan'da tutuklandı. Engin ilk olarak saldırıyı gerçekleştirmekle suçlanmıştır; ancak mahkeme heyetine saldırı sırasında Selanik'te olmadığını kanıtlamış, bunun üzerine saldırıyı gerçekleştirmediği anlaşılmış ama bu sefer de saldırıyı teşvik etmekten dolayı suçlanmıştır. 9 ay cezaevinde tutuklu olarak alıkonunan Engin, daha sonra serbest bırakıldı. Yunan Mahkemesi'nin kendisini 3 yıl 6 ay cezaya çarptırma kararı almasından hemen önce de, Türkiye'ye kaçtı. Yunanistan'ın geri iade talebi ise, Türkiye tarafından reddedilmiştir.⁴¹ Bombayı, bahçeye Türk istihbaratının emriyle koydurduğu iddia edilen Oktay Engin, bir dergiye verdiği röportajda, bomba hadisesinin kendisi ile hiçbir ilgisi olmadığını muhtemelen bu bombayı Anadolu'dan mübadele ile gelmiş, Türklere karşı aşırı antipati besleyen Rumların yerleştirmiş olabileceğini belirtmiştir. Bu röportajın bir kısmı şöyledir:

"Selanik Enternasyonal Fuarı açılacaktı. Bizim hükümetimiz de katılma kararı aldı. Selanik Başkonsolosu, fuardaki Türk pavyonunun kurulmasına yardımcı olmamı istedi. 4 Eylül günü Selanik Fuarının açılışıydı. Yunan Kralı ve Kraliçesi de bizim pavyonu ziyaret etti. İki gün sonra, 5 Eylül"ü 6 Eylül"e bağlayan gece yarısı, Atatürk"ün doğduğu evin yanında o gece patlama oluyor. Atatürk"ün evinin arka tarafında bir çıkamaz sokak var. Orada bir infilak olmuş. Yunan ekspertiz raporlarına göre, bazı demir parçaları, çivi parçaları gibi yabancı maddelerden oluşan iptidai bir bomba. Atatürk"ün doğduğu ev konsoloslukla aynı bahçenin içindedir. Selanik belediyesi vaktiyle Venizelos"la dostluk vesilesiyle bu evi bahçesiyle beraber Türk hükümetine hediye etmiş. Patlama neticesinde Atatürk"ün evinin arka tarafında 20"ye otuzluk bir cam kırıldı. Konsolosluga hiçbir şey olmuyor. Tabii, 6 Eylül günü İstanbul"daki olaylar üzerine ertesi gün, muazzam hasmane bir hava oldu ve 7 Eylül sabahı fuardaki bizim pavyon kapandı. Biz de atladık Gümülcine"ye geldik. 12 Eylül günü Konsolosluk hademesi Hasan"ı tevkif etmişler. Gümülcineli bir hukuk öğrencisi var, Konsolosluga girmem onun tavsiyesi ile oldu demiş. Ayın 18"inde Gümülcine"de beni tevkif ettiler. Bombayı sen attın dediler. O gece kimlerle nerede olduğumu anlattım. O saatlerde

---

⁴¹ Ecevit Kılıç, "Bombayı Atan da Vali Oldu", **Sabah**, 25.12.2008

çok uzak bir yerde bulunduğum ispatlandı. Bunun üzerine sen atmadın ama Hasan'ı teşvik etmişsindir dediler."⁴²

1955 yılının Aralık ayında tutuklanan 87 KTC yöneticisi serbest bırakılırken, 17'sinin tutukluluğu devam etmiştir. Bu 17 KTC üyesi; mahkemede, sadece üniversite öğrencilerini Taksim Meydanı'nda Yunan gazetelerini yakmaya teşvik etmekle suçlanmıştı. KTC, olayların başlamasında ve yaşanmasında şüphesiz büyük bir çaba sarf etmiş, ancak mahkeme tarafından tek suçu öğrencileri Yunan gazetelerini yakmaya teşvik etmek olmuştur. Öte yandan, emniyetin hazırladığı bir başka raporda; olayların "**Komintern**" ve "**Kominform**" tarafından organize edildiği, amacının ise NATO üyesi iki ülke olan Türkiye ve Yunanistan'ın aralarını bozarak NATO'yu sabote etmek olduğu beyan edilmiştir. Komintern, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından kurulan ve diğer ülkelerde komünizmi yayma amacı güden bir uluslararası örgüttür. Kominform ise, SSCB liderliğindeki tüm komünist ülkelerin oluşturduğu uluslararası bir örgüttür yani NATO'nun muadilidir. İddia makamı, buna kanıt olarak Türkiye Komünist Partisi'nin Kıbrıs'taki işçileri emperyalizme karşı mücadele etmeye çağırarak için dağıttığı broşürler ile ünlü komünist şairlerimizden Nazım Hikmet'in aynı sebeple Kıbrıslı işçilere gönderdiği mektupları göstermiştir. Buna paralel olarak KTC'nin önde gelen liderlerinden olan ve MAH görevlisi olduğuna dair önemli varsayımlar olan Kamil Önal, Lübnan'da Komintern yetkilileri ile görüşmekle ve olayları planlamakla suçlanmıştı; ancak Önal'ın bu görüşmesinden dolayı MAH değil, bireysel olarak Önal suçlanmıştır. MAH'tan yapılan savunmada, Önal'ın Lübnan'daki görüşme sırasında MAH ile hiçbir ilişkisi olmadığı ve kurumdan ayrılmış olduğu belirtilmiştir. Eğer, iddia makamları Önal'dan dolayı MAH'ı suçlasaydı, devlet de resmi olarak şüphelilerin arasında yer alacaktı. Bu yüzdendir ki, iddia makamı, Önal'ın Komintern yetkilileri ile MAH'tan bağımsız olarak görüşüğünü beyan etmiştir.

17 Ocak'ta ise tutukluluğu devam eden 17 KTC üyesi, delil yetersizliği tarafından İstanbul 1.Ceza Mahkemesi tarafından serbest bırakılmıştır.

---

⁴² Faruk Mercan, "Bombacı da, Mit Elemanı da Değildim", **Aksiyon**, Sayı: 457, 2003

2.6. Olayların Sonrasında Hükümetin ve Muhalefetin Tutumu

Olaylar devam ederken, hükümetin emriyle sıkıyönetim ilan edilmiş ve güvenlik güçleri tarafından saldırıların yaşandığı bölgeler kontrol altına alınmıştır. Menderes, olayların başladığı sıralarda İstanbul'da olup daha sonra Cumhurbaşkanı Bayar'la birlikte Ankara'ya gitmek için Haydarpaşa Garı'ndan trenle hareket etmiş, olayların kontrol altına alınmadığını öğrenince Sapanca'dan İstanbul'a geri dönmüştür. Sıkıyönetim emrini de, trenle İstanbul'dan Ankara'ya geri dönerken vermiştir. Bu sıkıyönetim talimatı, kanunlara uygun bir şekilde Bakanlar Kurulu tarafından değil, Menderes'in kendisi tarafından verilmiştir, dolayısıyla kanunlara aykırı bir nitelik taşımaktadır. İstanbul ve İzmir'de sıkıyönetimin ilan edilmesiyle saat 24.00-05.00 arası sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş ve sabaha doğru olaylar kontrol altına alınmıştır. (EK- 6) İstanbul'da 5104, Ankara'da 300 ila 469, İzmir'de de 50 ila 70 arasında tutuklama vakasının olduğu tahmin edilmektedir.⁴³ Tutuklanan kişilerin nitelikleri ve meslekleri göz önüne alındığında, olayların planlamasını yapacak ve kitleleri yönlendirecek özellikte olmadıkları anlaşılmaktadır. Emekli Tümamiral Fahri Çoker'e göre tutuklanan kişilerin genel olarak nitelikleri şöyledir:

*'607 amele ve işçi, 86 seyyar satıcı, 71 hamal, 33 boyacı, 29 işsiz, 22 çıtrak, 19 kapıcı ve odacı, 14 çöpçü, 13 arabacı ve 12 gemici gibi tamamen cahil kimselerden tereddüp etmekte mütebakisini de muhtelif sanatlara mensup kısmen okuryazarlar teşkil etmektedir ki bunlar arasında 54 talebe, 9 memur, 20 tüccar, 4 astsubay, 4 kâtip, 3 emekli ve telsizci bulunmaktadır.'*⁴⁴

Çeşitli görgü tanıkları, olayların ertesi günü İstiklal Caddesi'ni gezen Adnan Menderes ve Celal Bayar'ın yaşananlar karşısında şaşkınlıklarını gizleyemediklerini ayrıca üzgün ve aşırı düşünceli göründüklerini beyan etmişlerdir.⁴⁵ Olayların hemen ardından Türk hükümeti yaşananlardan dolayı üzgün olduğunu ve zararların karşılanacağını belirten bir açıklama yapmıştır. DP 7 Eylül günü bir bildiri yayınlamış ve bu bildiri de olayların bir komünist tertibi olduğundan bahsetmiştir.

---

⁴³ Güven, a.g.e., s. 31

⁴⁴ Fahri Çoker, **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005, s. 303

⁴⁵ Dündar, a.g.b.

Söz konusu bildiride ayrıca İstanbul ve İzmir’de sıkıyönetim ilan edilerek olayların kontrol altına alındığı, olayların kontrol altına alınmasından sonra sıkıyönetimin kaldırıldığı belirtilmiştir. DP’nin bu bildirisine paralel olarak, olayların ertesi günü çıkan hemen hemen bütün ulusal gazetelerde ağız birliği edilmişcesine olayların bir komünist tertibi olduğu yazılmış, Atatürk’ün evine bomba atılması ve bu patlama sonucunda İstanbul ile İzmir’de halk kitlelerinin sokaklara dökülerek, Rumlara saldırması ve mallarını yağmalamasının ülkeye komünizmi getirmek isteyen dış güçler tarafından planlandığı ima edilmiştir.

Olayların ertesi gününde Cumhurbaşkanı Celal Bayar TBMM’yi 12 Eylül’de bir olağanüstü toplantıya çağırmış, bu toplantıda söz alan muhalefet vekillerinden sonra kürsüye çıkan Başbakan Yardımcısı Fuad Köprülü, olayların hükümet tarafından desteklendiği düşüncesinin gerçekleri yansıtmadığını, devlet başkanı ve hükümet üyelerinin olayların bastırılması için yoğun çaba sarf ettiğini beyan edip hükümetten daha çok gençlerin, basın, muhalefetin suçlu olduğunu, bu üç bileşenin halkı kışkırttığını ve gittikçe artan milliyetçi duygularla birlikte Selanik’teki bomba hadisesinden sonra olayların patlak verdiğini belirtmiş olup olayların çıkmasından sonra da bazı komünist grupların sahaya indiğini buna örnek olarak komünist ideolojiyle tamamen ters olan dini ibadethanelerin tahrip edildiğini beyan etmiştir.⁴⁶

Olaylardan 2 gün sonra Maliye Bakanlığı’nın yaptığı açıklamada, olaylardan zarar görenlere vergi kolaylığı, cam ithalatı, banka borcu olanlara geri ödeme ve banka kredisi alma gibi kolaylıklar sağlanacağı beyan edilmiş ve bu süreçte bürokratik zorluk çıkarılmayacağı belirtilmiştir.⁴⁷ Olaylardan sonra aktif bir çalışma başlatan Kızılay, olaylardan en çok zarar gören semt olan Beyoğlu’ndaki ihtiyaç sahiplerine nakit 20 TL, kömür yardımı ve erzak dağıtmıştır. Belediye tarafından mağdurlara çivi ve boya camı dağıtılmıştır. Mağdurlara yapılan yardımlar, genel olarak bağış niteliğinde olmuş, iktidar destekli ilk önemli yardım kampanyası ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın önderliğinde başlamıştır. Bayar; Kızılay Başkanı Rıza Çerçel, Borsa

---

⁴⁶ **Ulus**, 13.09.1955

⁴⁷ Uygur Kocabaşoğlu, “6/7 Eylül Olaylarından Sonra Hasar Tespit Çalışmaları Üzerine Birkaç Ayrıntı”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:81, 2000, s. 45

ve Sanayi ve Ticaret Odaları Başkanı Üzeyir Avunduk, Yapı Kredi Bankası Yönetim Kurulu Başkanı Kazım Taşkent ve Sanayi Odası Başkanı İbrahim Esi'den oluşan bir gönüllü komitesi kurmuştur. Bu komite üyelerinin yönettikleri kurumlar toplam 600 bin TL bağış yapmıştır.⁴⁸

Hükümet, olayların öncesine nazaran olaylardan sonra daha sağduyulu ve yapıcı bir politika izlemiştir. Kendisini olayların tek sorumlusu olarak kabul etmese de, hadisenin ortaya çıkması ve yaşanmasındaki ihmallerinin farkında olup kısmen bu hatalarını kabul etmiş ve bir suçluluk duygusu yaşamıştır.

Olaylardan hemen sonra muhalefet, iktidarı suçlayıcı bir yaklaşım sergilememiş, olayların sorumlularının tespit edilmesi ve cezalandırılması için iktidara destek olunması gerektiğini vurgulamıştır. CHP lideri İsmet İnönü, 7 Eylül'de yaptığı basın açıklamasında olaylardan zarar gören vatandaşlar için üzüntü duyduğunu, yurttaşların ve basının sağduyulu davranarak, resmi makamlara yardım edip üzerlerine düşen görevi yerine getirmeleri gerektiğini, bunun yanında hükümetin de ülkede güvenliği sağlamak zorunda olduğunu belirtmiştir.

Cumhuriyetçi Millet Partisi ise, 7 Eylül'de yayınladığı bildiri de, olayların komünist tertibi olduğuna dikkat çekerek, iktidarla aynı üslubu kullanmış ve olayların vicdanlarda derin bir yara açtığını belirtmiştir.

2.7. Devletin Basına Karşı Olan Tutumu

Olayların şiddetinin dozunun artmasından sonra İstanbul, İzmir ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edilmiş, sıkıyönetimden ilk etkilenen basın olmuştur. Sıkıyönetim komutanlığına getirilen 3. Ordu Komutanı Nurettin Aknoz, 10 Eylül günü bir basın toplantısı yapmıştı. Sıkıyönetim Komutanlığı, bu toplantıya tüm gazetelerin yazı işleri müdürlerini çağırarak toplantıya temsilci göndermeyecek olan gazetelerin

---

⁴⁸ **Aynı Tarihi**, Sayı:262, Eylül 1955 s. 16

kapatılacağını önceden bildirerek, basın organlarını tehdit etmişti. Aknoz, bu toplantıda sert ifadeler içeren şu açıklamaları yapmıştır.⁴⁹

“Gergin günler yaşadık. Şimdi artık sınırların yatıştırılması lazım çok dikkatli olacaksınız. Sizden şunları istiyorum. Büyük Millet Meclisi’ndeki müzakereler halkı heyecanlandırarak nitelikte ise yazmayacaksınız. Yokluk ve kıtlık haberlerinin hepsi yasaktır. Örneğin fırınların önünde ekmek almak için sıra bekleyenlerin resimleri yayınlanamaz. Bu tür haberler ülkede panik yaratır. Hükümeti tenkit etmek yasaktır. Böyle bir şey yaparsanız gazetenizi kapatırım. Sıkıyönetim konularıyla ilgili haber yayınlamayacaksınız. NATO devletleri hakkında siyasi haber, makale neşretmeyeceksiniz. NATO devletlerinin kendi aralarındaki ilişkilerle ilgili haber yayınlanması da yasaktır; yazan olursa kapatırım. 6-7 Eylül olaylarını komünistlerden başkasının yaptığı yolunda yazılar ve yorumlar yasaktır; kapatırım. 6-7 Eylül olaylarında zarar görenlerin istekleri gibi yazılar yazamazsınız. Heyecana uyandıracak haber yayını yasaktır. Hükümetin icraatını etkileyecek türde yazı yazılması yasaktır. Türklüğe hakaret, bayrak yırtma gibi haberler gazetelere giremez; kapatırım. İkinci, üçüncü baskı yapamazsınız; toplatırım. Çıplak kadın resmi basmak yasaktır. Bundan maksat genel ahlaki bozmak ve ülkeyi çökertmektir; kapatırım. Hükümetin alacağı kararlarla ilgili hayal ürürünü yazı yazmak yasaktır. Mesela falanca vali değişecekmiş gibi haberler yazamazsınız; kapatırım. Basına sansür koymayacağım. Yayıncılığı sizin insiyatifinize bırakıyorum. Doğru kullanamazsanız bana verilen yetkileri kullanırım. Sizin kötü bir alışkanlığınız var, aklınıza geleni yazıyorsunuz, yazamazsınız. Anadolu Ajansı’nın ve Radyonun yayınladığı her şeyi alabilirsiniz. Ona izin veriyorum. Bu başıma gelenler doğrudan doğruya komünistlerin hazırladığı bir hadisedir.Yazılarınızda bunu gözden uzak tutmayın. Ona göre aklınızı başınıza toplayın. İşimizi güçleştirmeyin.”⁵⁰

Bu ifadelerden sonra aynı gün bir bildiri daha yayımlayan Aknoz, olaylardan sonraki üç günlük süreçte basının faaliyetlerinden memnun olduğunu ve gösterilen bu tutumdan dolayı basına teşekkür ettiğini belirtmiştir.⁵¹

Yukarıda bahsedilen kurallara uymayan birçok gazete olaylardan sonraki süreçte süresiz olarak kapatıldı veya yayınları kısa ya da uzun süreli olarak durduruldu.⁵² Bu

---

⁴⁹ Hıfzı Topuz, “6-7 Eylül Olayları ve Aknoz Paşa’nın Yasakları”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:81, 2000, s.3 9

⁵⁰ **A.e.**, s.40-41

⁵¹ **Hürriyet**, 11.09.1955

kısıtlamaların neden olaylardan önce değil de sonra getirildiği ise düşündürücüdür. Sıkıyönetim komutanı Nurettin Aknoz'un bu sert uygulamaları, DP'nin kendisini 1957 yılında yapılan 11.Dönem TBMM Milletvekilleri Seçimi'nde Tekirdağ'dan aday göstermesini ve seçimler sonucunda milletvekili olmasını sağlamıştır.

Olaylardan sonra basın, Aknoz Paşa'nın sert uyarılarından dolayı, nasıl bir yayın politikası izleyeceğine karar verememiş, bu talimatları en ufak bir ihlal edişte hemen Sıkıyönetim Komutanlığı'ndan çeşitli uyarılar almışlardır. Ulus Gazetesi, Medeniyet, Delil, Kleftrifoni, Dünya Gazetesi başta olmak üzere birçok irili ufaklı gazete, bu süreçte yayınlarına ara vermek zorunda kalmıştır. Bu söz konusu gazetelerden; Hürriyet, Tercüman, Her Gün, Zaman, Karos, Vatan, Dünya, Son Havadis ve Sabah Postası gazeteleri 15'er gün, Kıbrıs Postası ve Kleftrifoni süresiz, Zafer yirmi gün, 24 Saat yirmi beş gün, İstanbul Ekspres ise on üç gün süreyle kapatılmıştır. Ulus Gazetesi ise 20 Eylül ile 21 Ekim ve 27 Ekim ile 29 Kasım arasında olmak üzere ikişer kez kapatılmıştır.⁵³

Bu dönemde hükümeti ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nı en çok sinirlendiren gazete ve yazıların başında CHP'nin yayın organı olarak bilinen Ulus Gazetesi ve İsmet İnönü'nün bu gazetede yayımlanan 19 Eylül 1955 tarihli "**Çetin Bir İmtihan**" adlı makalesi gelmektedir. Bu yazının ardından gazete süresiz kapatılmış ve olaylardan sonra on beşer gün süreyle kapatılan Hürriyet ve Tercüman gazetelerinin kapatılma sebebi de, söz konusu bu makaleyi alıntı yapmaları olmuştur.⁵⁴ Ulus gazetesi İsmet İnönü'nün makalesinin ardından bir ay basılmamış, tekrar basılmaya başladıktan birkaç gün sonra yayımladığı 25 Ekim 1955 tarihli baskısında, "Türk Ordusu Ancak Vatanın Hizmetindedir" başlıklı yazısıyla, hükümete hizmet ettiğini düşündüğü Türk Silahlı Kuvvetleri'nin eleştirmiş ve bu eleştiriden dolayı tekrar süresiz olarak kapatılmıştır. On beş gün süreyle kapatılan bir diğer gazete olan Her Gün Gazetesi'nin kapatılma sebebi ise "**Amerika'nın Bir Tavsiyesi**" adlı bir köşe yazısının gazetede yayınlanmasıdır. Kapatılan diğer gazetelerin bir kısmının, yayının

---

⁵² Cemalettin Özdoğan, **Özeleştirisi-Basının Prestij Sorunu**, İzmir, 1993, s. 47-48

⁵³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. 010.09.108.337.2

⁵⁴ İsmail Bostancıoğlu, "Menderes de Muhalif Basını Susturmaya Çalışmıştı", (Çevrimiçi), <http://www.turksolu.com.tr/439/ibostancioglu439.html> Erişim Tarihi: 10.10.2015

durdurulmasına yol açan bazı yazıların veya haberlerin başlıkları da şunlardır: Dünya Gazetesi – DP Grubundaki Huzursuzluk Arttı, Vatan Gazetesi – Bu Böyle Gitmez, Zafer Gazetesi – Şimdi Orduyu Tahrik Ediyorlar.⁵⁵

Öte yandan Sıkıyönetim Komutanlığı, Aknoz'un 10 Eylül Tarihli bildirisine ek olarak gazetelere, devamlı yeni emirler göndermekteydi. Bu emirler arasında, olayların yaşandığı gün çekilen fotoğraf vb. materyallerin gazetelerde yayınlanmaması, Kıbrıs'taki terör olayları ve adadaki Türklere yapılan saldırıların haber yapılmaması gibi maddeler bulunmaktaydı.⁵⁶

Hükümetin ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nın basına karşı uyguladığı bu sansür ve gazetelerin de ceza almamak için kendilerine uyguladıkları oto-sansür, halkın haber alma özgürlüğünü engellemiş ve yaşananları gerektiği biçimde sorgulayamamasına sebep olmuştur.

2.8. Türk Basının Olaylar Karşısındaki Tutumu

Olayların meydana gelmesinde büyük pay sahibi olan basın, saldırılardan sonra o gece yaşananları ana gündem maddesi yapmış ve 6-7 Eylül Olayları, uzun bir süre ülkenin en çok tartışılan konusu olmuştur.

7 Eylül'de tüm gazeteler, 6/7 Eylül gecesi yaşanan hadiseleri manşetlerine taşımışlardır. O dönemde popüler olan ulusal gazetelerin, 7 Eylül'deki ilk sayfa haber başlıklarını ve olaylar karşısındaki tutumlarını inceleyecek olursak ilk olarak Ulus Gazetesi'nden başlayabiliriz.

Ulus Gazetesi 7 Eylül'de manşetten **“İstanbul ve İzmir'de Örfi İdare”** başlığı atmış, alt kısımda yer alan **“Kıbrıs Konferansı Devam Ederken Yunanlılar Atatürk'ün Evine Bomba Attılar”** konu başlıklı haberinde ise Selanik'teki bombalama hadisesi ve oluşan hasar ile ilgili bilgi vermiş, bu haberi de Türk devlet yetkililerinin bir masada toplantı halinde olduğunu gösteren bir görselle süslemiştir. Bu haberin yanında ise **“Hükümet Bir Tebliğ Neşretti”** başlıklı bir haber

---

⁵⁵ Gökçal, a.g.t., s.123

⁵⁶ Topuz, a.g.m., s.41

yayımlanmış olup bu haberde 6/7 Eylül gecesi yaşanan olaylarla ilgili hükümetin yayımladığı bildiri okuyuculara aktarılmıştır. Sayfanın sağındaki haber ise, **“Selanik Hadisesinin Tepkileri Dün Yapılan Nümayişler”** başlığıyla verilmiş ve İstanbul ve İzmir’de birçok dükkan ve kilisenin yakılıp yağmalandığı vurgulanarak bir gece önceki olaylarla ilgili ayrıntılar okuyuculara aktarılmıştır.⁵⁷ (EK- 7)

Milliyet gazetesi ise olaylardan önce takındığı provokatif tutumu, olayların ertesi günü de devam ettirmiş ve manşetten **“Selanikte Atatürkün Evine Yapılan Tecavüz Karşısında Dün İstanbul ve İzmirde Cereyan Eden Hadiseler Üzerine Örfi İdare İlan Edildi”** başlığını atmış ve haber kısmında olaylar esnasında mağazaların tahrip edildiğini ve yer yer yangınların çıktığını okuyucularına iletmış ayrıca trenle Ankara’ya giden Menderes ve Bayar’ın hadiseleri duyması üzerine, İstanbul’a geri döndüklerini yazmıştır. Sayfanın sol tarafında ise, hükümetin olaylar hakkında yayımladığı bildiri yer almıştır. Sayfanın sağında ise **“Atamızın Selanikte doğduğu eve ve Konsolosluğumuza bomba atıldı”** başlığı altında, Selanik’te yaşanan bomba hadisesi hakkında bilgi verilmiştir.⁵⁸ (EK- 8) Gazetenin 7.sayfasında yer alan **“İlk Tekme”** başlığı ile yayımlanan haber ise provokatif bir nitelik taşımaktadır. Bu haberde şu cümleler yer almaktadır:

"Taksim meydanı mahşeri bir manzara arz ediyor. Şehir Kulübünün karşısında bir Rum manavının önüne biriken topluluk 'Bayrak, bayrak as' diye ihtar ediyor. Dükkana bayrak asılmaması üzerine kepenklere ilk tekme iniyor. Bunu taş ve sopa darbeleri takip ediyor. Manav dükkanı beş dakika geçmeden bir harabeye dönüyor. Bunu Ankara bakkaliesinin tahribi takip ediyor.

"Vili bayrak asarak dükkanını kurtarmak istiyor. Fakat bu hileye inanan kim? Onu takiben İnci, Franguli, Baylan Pastanesi, 'Smart', 'Mtolo', 'Silvio', 'Osep', 'Daryo' ve nihayet 'Saray' sineması, Atlantik, Orman'ın içi dışına geçiriliyor, lokanta, birahane, bar, meyhane, kumaşçı, parfümeri velhasıl, ne rast gelirse, taş, moloz, kereste ve kürek darbeleri altında tarumar ediliyor.

---

⁵⁷ **Ulus**, 07.09.1955, s.1

⁵⁸ **Milliyet**, 07.09.1955, s.1

"Kısaca İstiklal Caddesi'nin sağı sollu bütün Rum dükkanlarının içi dışarıya çıkmış. ... Yerlerde buzdolaplarının, elektrik süpürgelerinin yanında pasta ve şekerlemeler. Silvio'nun, Osep'in kumaş, gömlek ve kravatlarının yanında, bir manav dükkanının artıklarını kucak kucağa, çamur ve pislik içinde ayaklar altında yüzerken görüyorsunuz."⁵⁹

Yeni Sabah Gazetesi ise olayların ertesi gününde, manşetten **“Selanikte Atatürkün evine atılan bomba Halkı Galeyana Getirdi”** başlığını atmış olup olaylarla ilgili bilgi vermiş ve önceki gece yaşananlardan iki görselle bu haberi süslemiştir. Bu fotoğraflardan birisi Taksim Meydanı'ndaki insan yığınlarından birisine aitken, ikincisi ise bir elin tuttuğu Türk bayrağı ve bu bayrağın üzerindeki Kıbrıs Türktür yazısıydı. Üçüncü resimde ise Sayfanın alt kısmında ise **“İngiltere Kıbrıs'a muhtariyet vereceğini resmen açıkladı”** başlığı atılmış ve olayların başladığı güne kadar sürmekte olan Londra Konferansı ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu haberin yanında ise, Türklerin Londra'da organize ettiği Kıbrıs temalı bir mitingde çekilen bir fotoğraf yer almıştır. Bu haberin altında da **“Tethişçilerin Yatağı Kasabada Örfi İdare İlan Edildi”** başlıklı bir haber yer almış ve bu haberde EOKA'ya yardım ve yataklık eden Kıbrıs'taki bir Rum kasabasında ilan edilen sıkıyönetimle ilgili bilgiler verilmiştir.⁶⁰ (EK- 9)

Olayların yaşanmasında en büyük pay sahiplerinden olan Hürriyet Gazetesi ise, 7 Eylül'de manşetten **“Atamızın Selanik'te doğduğu eve atılan bombanın sebep olduğu hadiseleri önlemek için örfi idare ilan edildi”** başlığı atmıştır.⁶¹ Bu başlığın altında yer alan haber kısmındaki cümleler ise, Hürriyet'in olaylar öncesinde gösterdiği sağduyudan uzak tavrı devam ettirdiğini kanıtlamaktadır. Gazete, İstanbul'da yaşanan olayları, okuyucularına şu şekilde aktarmıştır.

“Aziz Ata'nın Selanik'te evin bahçesine atılan bombanın haberi üzerine muhtelif gruplar Taksim Meydanı'nda toplanmaya başladı. Saat 18.30'da Taksim Abidesi'nin etrafı coşkun bir insan seliyle dolmuş bulunuyordu. Bu saatten sonra kalabalık dükkân ve evlere bayrak astırmak maksadıyla İstiklal Caddesi'ne doğru yürüyüşe geçti ve yolun iki kıyısını kırmızı beyaz renklerle donatarak Tüneli doğru aktı. Asmalımescit'teki bir eczanenin sahibi Rumun

---

⁵⁹ 'İlk Tekme'', **Milliyet**, 07.09.1955 ,s. 7

⁶⁰ **Yeni Sabah**, 07.09.1955, s. 1

⁶¹ **Hürriyet**, 07.09.1955, s.1

nümayişçilerin ihtarına rağmen dükkânına bayrak asmayı reddetmesi üzerine tahrip hadiseleri başladı ve kalabalığın coşkun tezahürlerine artık mani olunamadı.’’⁶²

Ana sayfada yer alan diğer bir başlık ise **“Hedef Patrikhane”** idi. Bu başlığı taşıyan haber ise okuyuculara şu şekilde aktarılmıştır:

“Ellerinde bayraklar, Büyük Atatürk’ün resimleri olduğu halde, Taksim Abidesi’nde biraraya gelen küçük topluluklar, evvela istiklal marşını söylediler ve sonra içlerinden biri “Arkadaşlar bir sakallı patrik var bu adam Makarios’a elini uzatarak dini siyasete alet ediyor. Hedefimiz patrikhane olsun” dedi. Tepebaşına kadar olan yürüyüş hadisesiz geçti.’’⁶³

Dönemin iktidarının yayın organı olan Zafer Gazetesi ise 7 Eylül’de, ilk sayfada manşetten **“İstanbul ve İzmir’de örfi idare”** başlığı atmıştır.⁶⁴ (EK- 10) Gazete, olayların olduğu gece yaşananları, bu başlığın altından okuyuculara şu şekilde ulaştırmıştır:

“Selanik’teki tecavüz hadisesi yüzünden İstanbul ve İzmir’de dün çok müessif kargaşalıklar oldu. Akşam saat 19 da Taksim meydanında başlayan bir nümayiş anide büyüyerek Şehrin her tarafına zirayet etti – Yer yer yangınlar çıkarıldı – Mağaza vitrinleri tahrip edildi – Yaralananlar var. Şehrimize gelmekte olan Reiscumhur ve Başvekil İzmit’ten geri döndüler.’’⁶⁵

Gazetenin ilk sayfasındaki diğer kısımlarda ise, **“Başvekaletin Tebliği”** başlığı altında, olaylardan sonra yayımlanan hükümet bildirisine yer verilmiştir. Sayfanın sağında ise, **“Selanikte Menfur bir tethiş hadisesi”** başlığı altında, olayların başlamasına sebep olan Selanik’te yaşanan bomba olayıyla ilgili bilgi verilmiştir. Bu haber, Atatürk’ün evinin fotoğrafıyla süslenmiştir.⁶⁶

Vatan Gazetesi ise 7 Eylül’de manşetten **“Tahrikler, Yağmalar ve Yangınlar Çıkarılması Üzerine İstanbul ve İzmir’de Örfi İdare İlan Edildi”** başlığını atmış, sayfanın diğer kısımlarına yer alan haberlerde ise Başbakanlık’ın olaylar hakkında yayımladığı bildiri, Atatürk’ün evine bomba atılması ile ilgili haber ve Bayar ile

---

⁶² A.g.g., s. 1

⁶³ A.g.g., s. 1

⁶⁴ Zafer, 07.09.1955, s. 1

⁶⁵ A.g.g., s. 1

⁶⁶ A.g.g., s. 1

Menderes'in olayları duymaları üzerine, Ankara'ya giderlerken tekrar İstanbul'a geri dönmeleri ile ilgili haber yer almıştır. Bu haberlere, olaylar sırasında saldırganların bir dükkanı yağmalarken çekildiği fotoğraf ve Atatürk'ün Selanik'teki evinin fotoğrafı eklenmiştir.⁶⁷ (EK- 11)

Akşam Gazetesi ise, **“Fevkalade Hal Kaldırıldı, Hükümet Kuvvetlerinin Vaziyete Hakim Olmaları Üzerine Fevkalade Halin Devamına Lüzum Olmadığı Anlaşıldı”** başlığıyla manşetini süslemiş ve bir önceki gece ilan edilen sıkıyönetimin kalktığını okuyucularına iletmiştir.⁶⁸ Cumhuriyet gazetesi malum gece de yaşananları **“Selanik'te Atatürk'ün Evine Bomba Atılması Yurda İnfial Yarattı”**⁶⁹ başlığıyla verirken Tercüman Gazetesi ise **“Selanik'te Dün Atatürk'ün Evine Atılan Bomba Hadisesi Büyük Nümayişlere Sebebiyet Verdi”**⁷⁰ başlığını atmıştır. Bir diğer önemli gazete olan Yeni Asır ise, olaylardan direkt olarak Yunanlıları suçlamış ve manşetten **“Atatürk'ün Selanik'teki Evini ve Konsoloshanemizi Bombalayan Yunanlılara Karşı İzmir ve İstanbul'da Muazzam Feveran!”** başlığını atmıştır.⁷¹

Olayların şiddetli yaşandığı bir diğer şehir olan İzmir'in yerel gazeteleri de olayları ana gündem maddesi olarak ele almıştır. Şehrin popüler gazetelerinden olan Demokrat İzmir Gazetesi, olayların hemen ertesi gününde, manşetten **“Atatürk'ün Selanik'teki evine yapılan menfur suikast üzerine: Türk Milleti Hakareti Hazmetmedi”** başlığını atmıştı. Olayların sıcığışı sıcığışına atılan bu başlık, olayların hazırlanışında emeği olan bazı gazetelerin, olaylardan sonra da bu hatalarından ders almadıklarını göstermektedir. Bu başlığın altında İzmir ve İstanbul'daki olaylar hakkında bilgi verilmiş ve saldırılar sırasında çekilen görüntüler sayfaya eklenmiştir. Sayfada yer alan diğer haberlerde ise devam etmekte olan Londra Konferansı,

---

⁶⁷ Vatan, 07.09.1955, s. 1

⁶⁸ Akşam, 07.09.1955, s. 1

⁶⁹ Cumhuriyet, 07.09.1955, s. 1

⁷⁰ Tercüman, 07.09.1955, s. 1

⁷¹ Yeni Asır, 07.09.1955, s. 1

Londra’da Kıbrıs için Türkler tarafından organize edilen bir miting ve Atatürk’ün evinin bombalanması ile ilgili bilgiler okuyuculara aktarılmıştır.⁷² (EK- 12)

Şehrin bir diğer önemli gazetesi Ege Ekspres ise, **‘Atatürk’ün Doğduğu Evde Pathyan Bomba Üzerine Türk Gençliğinin Büyük Heyecanı’** manşetini atmış, İstanbul ve İzmir’de yaşananlar okuyuculara aktarılmıştır.⁷³ (EK- 13)

İzmir’de çıkan yerel gazetelerin başlıklarını ve haberlerinin içeriğini incelediğimizde, ulusal gazetelere göre daha ağır bir söylem kullandığını, olaylar sonrasında da Rumlara karşı olan kin ve öfkelerinin geçmediğini görebiliriz. İzmir’in Yunan işgalinden en çok zarar gören ve en geç kurtulan şehrimiz olması, şehirde yaşayan Türk halkın, Rumlara ve Yunanistan’a karşı şiddetli bir antipati oluşturmaya yol açmış, yerel gazetelerin hem olaylar öncesinde hem de sonrasında kullandığı söylemler de, şehir halkının Rumlara karşı hala kinlerinin soğumadığını göstermiştir.

Olaylardan sonra hükümetin yazılı basın organı olan Zafer Gazetesi, tıpkı hükümet yetkilileri gibi, olayların komünistler tarafından organize edildiği fikrini savunmuştu. 8 Eylül’de, söz konusu gazetede yayımlanan **‘Hükümetin Tedbirleri’** başlıklı başyazı da, olaylar ile komünistler arasında bağlantı olduğu tezini savunan şu cümleler yer almıştır.

‘‘Selanik’te korunulan en kutsal yerimize yöneltilmiş bir saldırı üzerine kabaran duygularımızı ve Kıbrıs sorunu ortaya çıktığından beri erime derecesine gelmiş bulunan sabır ve temkinimizi, hesaplı ve planlı bir komünist eylemin döneğe kötüye kullanıp masum bir protestodan ibaret olan içten bir halk ve gençlik hareketini bambaşka yönlere sevk etme olanağını bulduğu ortaya konulmuş ve ...hepimizin soğukkanlı ve temkinli olmamız gerektiği, komünist kötülük ve kışkırtma kollarının yuvalarının ve merkezlerinin çıkarılmasında hükümete yardımcı olunmasının gerektiği vurgulanmıştır.’’⁷⁴

Olaylardan hemen sonra yazılı basın, hükümetin söylemleriyle paralel söylemlerde bulunmuş ve halka, olayların sorumlularının komünistler olduğunu inandırmayı görev bilmişti. 9 Eylül’de Hürriyet, **‘Nümayiş Gecesi Tahrikat Yapan Otuzdan**

⁷² Demokrat İzmir, 07.09.1955, s. 1

⁷³ Ege Ekspres, 07.09.1955, s. 1

⁷⁴ ‘‘Hükümetin Tedbirleri’’, Zafer, 08.09.1955

Fazla Komünist Yakalandı’’ manşetini atmış ve bu komünistler arasında Aziz Nesin, Kemal Tahir, Hasan İzzetin Dinamo, Nihat Sargın, Asım Bezirci, Can Boratav gibi popüler komünistlerin olduğunu yazmıştır.⁷⁵ Olayların sorumlularının komünistler olduğuna dair sadece Hürriyet ve Zafer değil, ülkedeki gazetelerin çoğunluğu haberler yapmaktaydı. Milliyet gazetesinde, 11 Eylül’de bir yazı yayımlanmış ve bu yazı olayların sorumlusu olarak komünistleri göstererek onları ağır bir dille suçlamıştır. Söz konusu yazıda şu cümleler kullanılmıştır:

Meclis, hükümet, siyasî partiler halk, 6 Eylül vakasının geniş ve gizli bir teşkilâtça uzun zaman evvelden hazırlanmış bir kızıl baskın olduğunda müttefikdir. Komünistler, namlusunu ferdî mülkiyete, sermayeye ve mabetlere tevcih ettikleri silâhta, Kıbrıs meselesinden doğan millî heyecanı infilâk maddesi gibi kullanmışlardır. Kıbrıs'ta, Atina'da, Selanik'te ve İstanbul'da birbirine sınıksız bağlı heyecan ve hareketlerin körukleyicileri de, tertipleycileri de, tatbikçileri de onlardır. Tek merkezden ve tek plâna göre idare edilmişlerdir. Dururken bir Kıbrıs meselesi çıkaran Yunanlılarla Türklerin millî duygularını birbirine karşı ayaklandıran, Kıbrıs'ta katliam planları kuran, Selanik'te, Atatürk'ün evini bombalayan ve aynı zamanda, İstanbul İzmir ve Ankara halkının millî reaksiyon ânını bir ihtilâl denemesi için en uygun bir hareket ânı olarak seçip bütün teşkilât elemanlarını bir kaç saat içinde faaliyet hâline sokanbu yeraltı fitnesi. Yıllardan beri Türkiye'de ettikleri tohumların ilk mahsulünü 6 Eylül gecesi toplamıştır.”⁷⁶

Olaylardan dolayı komünistleri suçlayan bir başka gazeteci-yazar da Peyami Safa idi. Safa, olaylardan hemen sonra ele aldığı köşe yazılarında devamlı olarak komünistleri suçlamaktaydı. Peyami Safa'nın 8 Eylül’de Milliyet’te yayınladığı ve yine komünistleri suçladığı köşe yazısının bir bölümü şöyledir:

“Fakat biz gözlerimizle gördük ve eminiz ki İstanbul’u bu şekilde yakıp yıkanlar, onun münevver ve vatansver halkından ziyade, saf ve cahil tabakaları kışkırtan kızıl tahrikçilerle onların arasına karışan bazı yağmacı ve çapulculardır. Yoksa İstanbullular, bu hadiselerden, büyük şahsi zararlar gören vatandaşları kadar müteesirdirler. İzmir’de ve Ankarada da durumun bir başka izahı olmadığından eminiz.”⁷⁷

---

⁷⁵ **Hürriyet**, 07.09.1955, s. 1

⁷⁶ **Milliyet**, 11.09.1955

⁷⁷ **Milliyet**, 08.09.1955

Olaylar sonrasında bazı yazarlar da, halkı yaşananlar karşısında soğukkanlı ve ağırbaşlı olmaya çağırıyordu. Aslında bu tutum, olaylardan önce sergilenseydi, belki de bu kötü anılar yaşanmayacaktı; ancak olaylardan sonra da hala halkı tahrik eden gazete ve gazetecilerin olduğunu düşünürsek, olaylardan sonra halkı sağduyuya çağıran gazetecilerin üzerlerine düşen görevi geçte olsa yaptıklarını söyleyebiliriz. Bu gazetecilere verilebilecek örneklerden birisi Şevket Rado'dur. Rado, 8 Eylül'de Akşam Gazetesi'nde yayımlanan, **“Hepimizden Beklenen Vazife”** başlıklı köşe yazısında, Türk halkını sağduyuya ve ağırbaşlılığa davet ettiğini, planlanan kirli oyunlara alet olunmaması gerektiğini yazmıştır.⁷⁸

Olaylardan sonra gazetelerde görülen genel tutum; Atatürk'ün Türk milleti için kutsal bir değer olarak görüldüğü, ona yapılacak en ufak bir hakaretin, Türk milletinin kalbinde derin yaralar açabileceğini ve halkı saldırganlığa teşvik edebileceğini, olayların bu denli şiddetli yaşanmasının sebebinin de Selanik'teki Atatürk'ün evine yapılan çirkin saldırı olduğunu, ancak her ne olursa olsun, olayların istenmeyen boyutlara ulaşmasının, Türk milletine yakışmadığıdır. Olaylardan sonra, bazı gazeteler haricinde çoğu yerel veya ulusal gazete Türk milletini sağduyulu olmaya çağırmıştır. Nitekim, eski başbakanlarımızdan Bülent Ecevit, CHP'nin yayın organı Ulus Gazetesi'nde, 9 Eylül'de yazdığı köşe yazısında Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethedişinde Rumlara karşı gösterdiği tutumla, olaylar sırasında saldırganların sergilediği davranışları karşılaştırarak, Türk halkının Fatih Sultan Mehmet'e ihanet ettiğini savunmuştur. **“Fatih Bizi Affet”** başlıklı yazıda, özetle fetihten sonra Fatih Sultan Mehmet'in, Rumların can güvenliğini bizzat kendisinin koruma altına aldığını aynı şekilde Rum Ortodoks Kilisesi'ne de ayrıcalıklar verdiğini, sadece Rumlara değil diğer tüm etnik veya dini azınlıklara da önemli haklar tanıdığını, imparatorluk sınırları içinde tüm halkların kardeşçe yaşadığını belirtmiştir. Son olaylarda, ise Türk halkının Osmanlı'dan miras aldığı hoşgörü, sevgi ve saygı ilkelerine bağlı kalmadığını, ne kadar haklı olunursa olunsun bir ülkenin konsolosluğuna zarar vermenin, farklı dinlere ait ibadethaneleri yakmanın

---

⁷⁸ Şevket Rado, **“Hepimizden Beklenen Vazife”**, **Akşam**, 08.09.1955

Türk milletine yakışmadığını ve ne yazık ki bizi haklı durumdan haksız duruma düşürdüğünü yazmıştır.⁷⁹

Bülent Ecevit, Ulus'ta 14 Eylül'de yayımladığı köşe yazısında ise, olayları daha derin bir şekilde değerlendirmişti. Ecevit, olayların ortaya çıkış bakımından doğaçlama bir şekilde meydana gelmediğini, muhtemelen daha önceden planlanmış olduğunu belirtmiştir. Bu yazısında Ecevit özetle, hükümetin aslında 6 Eylül'den önce, İstanbul'da devamlı yükselen tansiyon nedeniyle çeşitli önlemler aldığını, ancak bu tedbirleri yerine getirmekle görevli bazı kolluk kuvvetlerinin, milliyetçi duyguların etkisinde kalarak, olayları engellemekte gönülsüz ve isteksiz davrandıklarını, bu yüzden olayların daha da şiddetlendiğini yazmıştır. Ecevit, hükümetin çıkacak olaylardan haberdar olduğunu, fakat olayların ne zaman çıkacağını bilmediğini belirtmiştir. Hadiselerin yaşanmasında, Menderes'in başında olduğu hükümetin de ihmallerinin olduğunu, bunu Menderes'in de kabul ettiğini okuyucularına aktarmıştır.⁸⁰

Ünlü gazeteci ve yazarlarımızdan Hüseyin Cahit Yalçın'da olaylardan hemen sonra, hadiselerle ilgili köşe yazıları yazmıştır. O dönemde Ulus'ta köşe yazarlığı yapan Yalçın, 12 Eylül'de yayımladığı bir yazısında, yaşananların sadece Rumların değil Türk halkının da aleyhine olduğunu, Atatürk'ün evinin bombalanması haberinin duyulmasından sonra halkın öfkelenmesinin ve şiddete başvurmasının her ne olursa olsun kabul edilemeyeceğini yazmıştır. Olaylar sırasında kolluk kuvvetlerinin ihmalkarlığına ve saldırganların davranışları gözlemlendiğinde olayların önceden planlanmış olabileceğine dikkat çeken Yalçın, bu olayların sonunda ne Kıbrıs'ın Türk egemenliğine gireceğini ne de Türkiye'nin yurtdışındaki saygınlığının artacağını belirtmiş ve bu olaylar bir milli felaket olarak tanımlamıştır.⁸¹

Olaylardan önce kışkırtıcı bir tutum izleyen Türk yazılı basını, olaylardan sonra yaşananlardan dolayı bir nebze de olsa pişmanlık duymuştu. Bu yüzde genel olarak gazetelerin çoğu, yaşanan olayların Türk milletine yakışmadığını, olayları organize

---

⁷⁹ Bülent Ecevit, "Fatih Bizi Affet", **Ulus**, 09.09.1955

⁸⁰ Bülent Ecevit, "Resmi İzahlara Göre 6 Eylül Hadisesi", **Ulus**, 14.09.1955

⁸¹ Gökçal, **a.g.t.**, s. 99

edenlerin komünistler olduğunu ve saf, milliyetçi halkın komünistlerin oyununa geldiğini yazmıştır. Gazetelerin, olayları komünistlere bağlamasının en önemli sebebi hükümetin bu konudaki söylemleri ve baskısıydı. Hükümet, olaylardan hemen sonra bu yaşananların komünist tertibi olduğunu vurgulamış ve daha sonra da hadiseleri bahane ederek ülkedeki fişli komünistleri tutuklamıştı. Hükümetin, bunu yapmasındaki en büyük sebep dost ve müttefik olan ABD'nin ve üyesi olduğu NATO'nun gözüne girmek aynı zamanda o dönem SSCB'nin etkisiyle güçlenen komünizm fikir akımını kamuoyuna suçlu göstererek bertaraf etmektir.

2.9 Olaylardan Sonra İstanbul Rum Basımının Tutumu

Olayların ertesi gününde, İstanbul'da yayımlanan Rum gazetelerinden Tahidromos, Efimeris, Vima, Embros, Kiriatici Proia ve Hronos, yaşananlar esnasında tahrip edildiği için yayımlanamamış, 7 Eylül günü satışa çıkan tek Rum gazetesi Eleftheri Foni olmuştu.⁸²

Şehrin en önemli Rum gazetesi Apoyevmatini ise olayların yaşandığı gün gazetenin karşısında bulunan Sovyet Konsoloslugu'nun polis koruması altında olmasından dolayı, hiçbir zarar görmemiş; ancak gazete yetkililerinin yaşadıkları tedirginlikten dolayı 21 Eylül' kadar yayınlanmamıştır. Yayımlanmadığı süre zarfında yaklaşık 500 bin TL zarara uğradığı tahmin edilen ve on beş gün boyunca yayımlanmayan gazete, 21 Eylül günü tekrardan okuyucularına ulaşmış ve olaylardan sonraki ilk baskısında genel olarak hükümetin, olaylardan sonra aldığı güvenlik önlemleri ve yardım kampanyaları hakkında bilgiler vermiş, toplumun hiçbir kesimini suçlayıcı herhangi bir yazı yazmamıştır. Gazetenin olayların failleri ile ilgili hiçbir yorum veya tahmin yapmamasının en büyük sebebi ise kısa bir zaman önce yaşanan olayların Rum azınlık üzerinde yarattığı korkunun devam etmesi ve yeni saldırılara maruz kalmama korkusudur.⁸³ Olaylardan sonra tekrar İstanbul Rum cemaati ile buluşan Apoyevmatini gazetesinin baş sayfasında yayımlanan yazı şöyledir:

---

⁸² Mihail Vasilyadis ile Mülakat, 22.09.2015

⁸³ Mihail Vasilyadis ile Mülakat, 22.09.2015

“Türkiye Cumhuriyeti hükümeti olaylardan sonra, yapılanları kınadılar ve bir daha böyle olayların tekrarlanmayacağını sözünü vermekle birlikte zararların en kısa zamanda tazmin edileceğini belirttiler. Yaşananların, yaraları henüz sarılmamışken, devlet büyüklerimizden gelen bu mesajlar bizleri umutlandırdı. Devletimizin ve sağduyulu bütün vatandaşlarımızın bu yaşananları en samimi duygularıyla kınadıklarının farkındayız”⁸⁴

Embros gazetesi ise olaylar sırasında, matbaası zarar gördüğü için 15 Eylül’e kadar, sekiz gün boyunca yayın yapmamıştır. Embros, olaylardan sonraki ilk baskısında ve ilk sayfasında şöyle duygusal ve sağduyulu bir yazıya yer vermiştir.

“Burada, yerimizde kalacağız. Kiliselerimizi yeniden yapmak, ölümlerimizi gömmek, okullarımızı, işyerlerimizi, evlerimizi toparlamak için düştüğümüz yerden doğrulacak ve yerimizde kalacağız. Doğduğumuz, büyüdüğümüz, dedelerimizin ve babalarımızın şimdi kırık dökük de olsa mezarlarının bulunduğu bu ülkede kalacağız kırık mezarlardan, harabeye dönmüş kilise, okul, dükkan ve evlerimizden yeni bir dünya yaratacağız. Sebat ve cesaretle o harabelerin arasında yine yaşantımızı düzene koyacağız.

Sesimizi yükselteceğiz ve başımıza gelen bu felâketin gelmemiş olması gerektiğini haykıracağız. Üzerinde yaşamakta olduğumuz ve bizim de vatanımız olan bu ülkede rehine ya da esir olmadığımızı ve bazıları bizi kovmak istiyor diye gitmek zorunda olmadığımızı haykıracağız. Burada kalacağız. Büyük bir çınarın toprağı kökleri ile sarması gibi, bu ülkede köklerimiz olduğunu devamlı söyleyeceğiz. Dallarımızı budayabilirler ama yaşlı ağacımızın köklerine kimse ulaşamaz.

Bizler bu ülkede lütuf ve keyfi kararlarla kalmıyoruz. Kalmaya hakkımız olduğu için buradayız. Devletin bizi korumasını istemiyoruz. Ancak bu ülkenin vatandaşları olarak devlet kavramının korunmasını istiyoruz.

Güvenlik olmayan bir ülkede devlet kavramından söz edilemez Türk devleti var oldukça onun içinde bizler de olacağız.

---

⁸⁴ Apoyevmatini, 21.09.1955, Mihail Vasilyadis ile Mülakat, 22.09.2015

Yaşadıklarımızı unutacağız ve burada kalacağız. Ancak yarınımız için garanti istiyoruz. Tanrı'nın manevi desteği ve devletin koruması ile Rumlar kısa zamanda kendilerini toparlamayı başaracaklardır.'⁸⁵

İstanbul Rum basınının en önemli iki gazetesi olan Embros ve Apoyevmati'nin gösterdiği bu sağduyulu tutum ve olaylardan sonra kimseyi hedef göstermemesi, Türk hükümeti ve toplumu tarafından da takdir kazanmıştır. Öte yandan Rum gazeteleri, olaylardan zarar gören vatandaşlar için düzenlenen yardım kampanyalarında da etkili rol oynamışlardır.

Ayrıca, Rum basını ve Patrikhane olaylardan sonra Yunanistan'a olası büyük bir göç dalgasını engellemek için beraber mücadele etmişlerdir. İstanbul'un Helen-Bizans tarihindeki önemi, Patrikhane'nin İstanbul'da olması vb. gibi sebeplerden dolayı, hadiselerden sonra, Patrikhane ve Rum basını devamlı olarak Rumların yaşananlara rağmen İstanbul'da kalmak için mücadele etmeleri gerektiğini, hükümetin ve Türk toplumunun yaraları sarmak için Rum halkının yanında olduğunu, Rumların bu topraklarda misafir değil diğer etnik gruplar gibi ev sahibi olduğunu ve yıllardır kardeşçe yaşadıklarını ima eden telkinler yapmışlardır. Patrikhane ve Rum basınının bu çalışmaları kısa vadede başarılı olmuş ve 1964 yılına kadar, Yunanistan'a büyük bir göç dalgası yaşanmamıştır.

Patrikhanenin dergisi Apostolos Andreas'ta yayımlanan bir makalede ise, Rumların olaylardan kaynaklanan bu acıyı çekmek zorunda olduklarını ve bunun bir sınav olduğu yazılmış, İslam'daki **"Takdir-i İlahi"** olgusuna benzer bir şekilde, yaşananlar dini sebeplere bağlanarak, Rum halkının tepkisi azaltılmaya çalışılmıştır.

86

Embros ve Apoyevmatini haricindeki Rum gazetelerinin de yaşananlardan sonra yayın politikaları ılımlı bir çizgide seyretmiş olup her fırsatta, hükümetin ortaya çıkan zararları karşılama ve suçluları bulma konusundaki çabaları, okuyuculara

---

⁸⁵ Embros, 15.09.1955

⁸⁶ Konstantina Andrianopulu, İstanbul Rum Basınının Tepkisi ve 6/7 Eylül Olayları, **Tarih ve Toplum Dergisi**, Sayı: 237, 2003, s. 27

aktarılmaya çalışılmıştır. Rum gazetelerinin seyrettiği bu politika, olaylardan sonra Sıkıyönetim Komutanlığı'nın Türk gazetelerine verdiği kapatma ve yayın durdurma cezalarından hemen hemen hiç etkilenmemelerini sağlamıştır.

2.10. Olaylardan Sonra Meydana Gelen Hasar ve Rumların Durumu

Olaylar esnasında yaşanan can kayıplarıyla ilgili Türk hükümeti ölü sayısını 3 olarak vermişti; ancak yaşananlar ve görgü tanıklarının ifadeleri ele alındığında bu rakamın gerçeği yansıtmadığını söyleyebiliriz. Türk basınına göre 11 kişi hayatını kaybederken, Yunan basınına göre ise, can kaybı 15 ila 17 kişi arasında olmuştur. Bu verilen rakamlar arasında bir tane Ermeni vatandaşımızın olduğu kesin olarak bilinmekle birlikte diğerleri Rum asıllı vatandaşlarımızdandır. Resmi makamlara göre 30 kişi, gayri resmi kaynaklara göre ise yaklaşık 300 kişi yaralanmıştır. Meydana gelen hasar da can kaybı sayısı gibi, kesin olarak belirlenememiştir. Meydana gelen hasar ve bu hasarlara ait rakamlar, haber kaynakları tarafından farklı yorumlanmıştır. Resmi bir Türk kaynağına göre, olaylar sırasında 4214 ev, 1004 işyeri, 73 kilise, 1 sinagog, 2 manastır, 26 okul ile aralarında fabrika, otel, bar ve çeşitli yerlerin de bulunduğu 5317 işletme saldırıya uğramış ve zarar görmüştür.⁸⁷ Olaylar sırasında oluşan hasar, her kaynak tarafından farklı bir biçimde yorumlanmış olup, yukarıda sözü edilen rakamlar kesin olmamakla birlikte, olaylar sırasında oluşan hasarı gösteren en gerçekçi rakamlardır. Yunan Enformasyon Servisi'ne göre ise; 1004 ev, 4348 dükkan, 27 eczane ve laboratuvar, 21 fabrika, 110 lokanta ve kafe, 73 kilise, 26 okul, 5 spor kulübü ve 2 mezarlığın olaylar sırasında saldırılardan zarar gördüğü yer almaktadır.⁸⁸ İstanbul'daki olaylarda en çok zarar gören semt doğal olarak Rum nüfusun yoğun olduğu yer olan Beyoğlu'dur. Beyoğlu'nu Eminönü, Fatih, Şişli, Beşiktaş, Sarıyer, Kadıköy, Adalar, Üsküdar, Bakırköy, Beykoz ve Eyüp semtleri izlemiştir.⁸⁹ ABD Dışişleri kaynaklarına göre, olaylar esnasında hasar gören ev ve işyerlerinin etnik gruplara göre dağılımı şöyledir:

---

⁸⁷ AESF, Fahri Çöker Dosyası, 6 Eylül Hadiseleri Hasar Endeksi

⁸⁸ Akar, **a.g.e.**, s. 91

⁸⁹ Güven, **a.g.e.**, s. 34

Tablo 1: Olaylardan zarar gören ev ve işyerlerinin etnik gruplara göre dağılımı

İşyerleri (%)	İşyerleri (sayı)	Evler (%)	Evler (sayı)
Rumlar 59	2500	80	670
Ermeniler 17	1000	9	150
Museviler 12	500	3	25
Müslümanlar 10	400	5	40

Dilek Güven, Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 EYLÜL OLAYLARI, 1.bs., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005, s.35

Alman Dışişleri kaynaklarına göre ise, olaylardan hasar gören işyerlerinin ait olduğu etnik gruplara göre dağılımı şöyledir:

Tablo 2: Olaylardan zarar gören işyerlerinin etnik gruplara göre dağılımı

İşyerleri
Rumlar 2.200
Ermeniler 900
Museviler 400
Müslümanlar 400

AA PA 270 Türkiye 21 1-00/9242, İstanbul Başkonsolosluğu Raporu, 06.10.1955

Gazeteci Ayşe Hür ise, bir gazetede köşe yazısında olaylar sırasında meydana gelen can kayıpları ve hasarlar hakkında şu bilgileri vermiştir:

“Olayların bilançosu kısa sürede ortaya çıkar. Türk basınına göre 11 kişi ölmüştür ancak sadece üç kişinin adları verilmiştir. Bazı Yunan kaynaklarına göre 15 ölü vardır ancak, daha

sonra öldüğü iddia edilen bazı kişilerin Yunanistan'da yaşadığı anlaşılmıştır. Yaralı sayısı resmî rakamlara göre 30, gayri resmî rakamlara göre 300'dür. Sadece Balıklı Hastanesi'nde 60 kadın tecavüz nedeniyle tedavi görmüştür. Tecavüze uğrayanların 200'ü aştığı sanılır. 200 bin kişilik güruhun katıldığı tahmin edilen bu harekâta, ölüm olaylarının az olması ve saldırganların en ufak bir direnişte geri çekilerek başka hedeflere yönelmesi, hükümetin bir katliam planlamadığını, amacın başta Rumlar olmak üzere gayrimüslimleri ekonomik olarak güçten düşürmek, sonra da korkutarak ülkeden kaçırtmak olduğunu düşündürür. Nitekim, Celal Bayar İstiklal Caddesi'ndeki hasarı görünce, etrafındakilerin duyacağı bir sesle İçişleri Bakanı Namık Gedik'e "Galiba dozu kaçırdık" demiştir.'⁹⁰

Dönemin basını, olaylardan doğan maddi hasarı da farklı bir biçimde yorumlamıştır. Vatan gazetesi, İstanbul'daki zararın 2 milyar olduğunu, Tercüman gazetesi, İstanbul'daki zararın 300 milyonun altında olup İzmir'deki zararın 2 milyon civarında olduğunu, Akşam gazetesi ise olaylardan doğan zararın iki milyon civarında olduğunu yazmıştır. Olaylardan sonra zararları karşılamak amacıyla kurulan Yardım Komitesi'nin tespitleri göz önüne alındığında, maddi zararın 200 milyonu aşmadığı söylenebilir.⁹¹

Seferberlik Tetkik Kurulu (Özel Harp Dairesi) kurucularından emekli Albay İsmail Tansu'nun, dönemin başbakanı Adnan Menderes'le ilgili şu anısı da, olaylardan sonra meydana gelen maddi hasar hakkında ipuçları vermektedir:

"1953'te ABD'nin telkiniyle Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde kurulan Seferberlik Tetkik Kurulu, 4 yıl sonra Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'ni oluşturmaya başladı. Dışişleri Bakanı F. Rüştü Zorlu'nun teklifiyle kurulan bu örgüte Başbakan Menderes büyük destek veriyordu. 1960'ın şubat ayıydı. 27 Mayıs darbesinden kısa bir süre önce TMT'nin Kıbrıs'taki gizli faaliyetleri hakkında Menderes'e bir brifing verildi. Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanı Daniş Karabelen Paşa, sağ kolu İsmail Tansu ve Kıbrıs komutanı Yarbay Ali Rıza vardı Menderes'in karşısında. Saat 21.30'da başlayan toplantı gece yarısına kadar sürdü. Kıbrıs'ta son durumun ne olduğu, 10 binden fazla kişinin silahlandırıldığı anlatıldı. Tansu, Menderes'e "Londra Anlaşması imza edildi, devlet kuruldu. Biz tereddütteyiz. Teşkilat ne olacak, askıya mı alınacak?" diye soru yöneltti. Menderes ise "Kesinlikle hayır."

⁹⁰ Hür, a.g.m.

⁹¹ Serdar Sakin, "6-7 Eylül Olayları Sonrasında Türk Kamuoyunun Tutumu" **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.III, Sayı:12, 2010, s. 380-381

deyip Rum ve Yunanlara güvenmediğini, TMT'nin daha da güçlendirilmesi gerektiğini kaydetti. Konu 6-7 Eylül olaylarına gelmişti. "Bunu bu kulaklar duydu." diyen İsmail Tansu, o tarihten gününü unutmamasının mümkün olmadığını söyleyip gizli toplantıya ilişkin şunları aktarıyor: "Benim söylediğim, Menderes'in ağzından, bizzat kendisinin söylediğidir. 6-7 Eylül hadiseleri devleti 300 milyon dolar zarara soktu, dedi. Acı acı yakındı. Ne kadar kötü, ne kadar fena, bizi zor duruma düşürdü, dedi. Kınadı olayları. Bir şey olsa başka türlü konuşurdu." ⁹²

Olaylardan sonra, binlerce Rum İstanbul'dan, Yunanistan'a göç etmiş, bu göçle birlikte Türkiye ekonomisini yönetenlerin Müslümanlaşma süreci hızlanmıştır. Olaylardan önce İstanbul'daki Rum nüfusun 90 bin civarında olduğu, olaylardan sonra da 48 bin civarına indiği tahmin edilmektedir. Olaylardan sadece Rumlar değil Ermeniler, Yahudiler, Süryaniler ve diğer gayrimüslim azınlıklar da etkilenmiş ve tedirgin olmuş, onların nüfus sayılarında da küçük düşüşler gözlemlenmiştir. 1955-1964 yılları arasında Rum nüfus azalmaya devam etmiş ve 1964 yılına gelindiğinde yine ortaya çıkan Kıbrıs sorununun etkisiyle alınan, Türkiye'deki Yunan uyruklu Rumların sınır dışı edilmesi kararı ile birlikte olaylardan sonra 48 bin civarına inen Rum nüfusun büyük çoğunluğu ülkeden tasfiye edilmiştir. Cumhuriyetin kurulmasından sonra gerçekleştirilen nüfus mübadelesinden sonra, İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada dışındaki Rumlar, Yunanistan'a gönderilmiş ve ülkedeki Rum nüfus 100 bin civarına inmişti. Mübadeleden günümüze kadar yaşanan Varlık Vergisi, 6-7 Eylül Olayları, 1964 Rum Tehciri, 1974 Kıbrıs Barış Harekatı gibi sebeplerden dolayı, şu anda ülkemizdeki Rum nüfus yaklaşık olarak 2 bin 500 civarındadır. Rumların yaklaşık 2 bini İstanbul'da, diğerleri de Gökçeada, Bozcaada ve diğer şehirlerde dir.

Beyoğlu'ndaki Zoğrafyon Rum Lisesi öğretmenlerinden Andonis Parizianos, Rumların İstanbul'dan göçüyle ilgili şu cümleleri kurmuştur:

"Rum toplumu 1964 ve 1974'ün aksine 1955'de İstanbul'u terk etmedi. Hayatını tekrar kurmaya çalıştı. Bunun en önemli nedeni de Yunanistan'ın o yıllarda 2.bir göç dalgasını (ilki

---

⁹² İbrahim Doğan, "6-7 Eylül'ün Faturası 300 Milyon Dolar", **Aksiyon Dergisi**, Sayı:741, Şubat 2009

1922) pek kabul edecek durumda olmaması idi. Rumların çoğu evlerini dükkanlarını onardı, işlerine devam etti.’’⁹³

Olaylardan sonra, Türk hükümetinin arzuladığı gibi bir göç dalgası başlasa da bu göç dalgası beklenildiği gibi yoğun ve şiddetli olmamıştır. Yunanistan’a göçün beklenenin altında olmasının bazı nedenleri vardı. Örneğin; İstanbul’daki Patrikhane ve Yunan Konsoloslugu, şehirdeki Rumları küllerinden yeniden doğma vaadiyle, şehri terk etmemeleri konusunda yüreklendirmişlerdi. Ayrıca Yunan hükümeti de, büyük bir göç dalgasını istememiş olacak ki, İstanbul’dan göç etmek isteyen Rumlara sürekli bürokratik engeller çıkarmıştı. Bu nedenlere ek olarak, Rumların Türkiye’deki mallarının satışının yasaklanmasından dolayı, mallarını satamadıklarını bu nedenle de Türkiye’den ayrılamadıklarını söyleyebiliriz. İstanbul’un Yunan tarihi için en önemli şehir olması da olaylardan sonra Rum nüfusun burada yaşamak için gösterdiği çabayla ilişkilendirilebilir. İstanbul’da yaşayan Rumların büyük bir çoğunluğunun tarih boyunca günümüz Yunanistan coğrafyasıyla bir ilişkisi olmamıştır. Hiç bilmedikleri bir coğrafya da kendi soydaşları ile yaşamaktansa, yerlisi oldukları topraklarda azınlık olarak çoğunluk olan halkın baskılarıyla, tehditleriyle yaşamayı tercih etmişlerdir; ancak bu direnişleri maalesef çok uzun sürmemiştir. Olaylardan sonra, yaşananlara rağmen İstanbul’da kalan bazı Rumların anıları şöyledir:

‘‘15 yaşında idim. Manolis, erkek kardeşim, o da 12 yaşında idi. Babam Mimoza Çiçek’te çalışırdı. Biz de o gün yanına çalışmaya, ona yardım etmeye gitmiştik. Babam hemen bizi eve götürdü. Korku içinde saklandık. Babam Türk bayrağını astı pencereye. Dükkanı yerle bir ettiler tabii ki. Kötü bir anıdır bu olay ve herkesi de kötü etkilerdi sanırım. Ama tabii ki İstanbul’u terk etmeyi düşünmedik çünkü burada doğduk, büyüdük. Vatanımız burası bizim.’’⁹⁴

İstanbullu Rumların Evrensel Federasyonu Başkanı Niko Uzunoğlu bir gazeteye verdiği röportajda, Rumların çoğunluğunun olaylardan sonra değil de 1964 yılında,

---

⁹³ Yorgo Kirbaki, ‘‘Keşke Olmasaydı’’, **Hürriyet**, 07.09.2014

⁹⁴ Serdar M. Değirmencioğlu, ‘‘6-7 Eylül ve Çocuklar’’, **Evrensel Gazetesi**, 15.09.2012

şehri terk ettiğini beyan etmiştir. Uzunoglu, bu konuyla ilgili sorulan soruya şöyle bir cevap vermiştir:

‘‘Hayır 1955’te gitmedik. Bütün 1955-1974 yıllarında İstanbul Rum toplumuna karşı devlet politikası neticesinde baskı ortamında yaşadık. Bu olayları Kıbrıs veya Türkiye-Yunanistan arasında sorunlar ile doğrudan ilgilendirmek konuya yalnız yüzeysel bakmaktan ibarettir. Maalesef Cumhuriyet devrinde de azınlıklara karşı İttihatçı zihniyet devam etti, azınlıklar bir iç düşman olarak algılandı. Biz Kadıköy’den ailece 1974’ten sonra ayrılmaya mecbur kaldık. Kıbrıs’ta savaşın başladığı gün, evimize bir grup saldırmak için Şifa sokağında hangi evde Rum oturduğunu sormaya başladı. Komşumuz olan bir öğretmen bu saldırganlara karşı bizi korudu.’’⁹⁵

Olaylardan sonra Rumlara ait olan çoğu dükkan Müslüman yerli halka satılmıştır. Bunun yanında bazı dükkan ve işyerleri ise, olaylardan sonra hiç açılmamıştır. Olaylardan sonra, yabancı yatırımcılar Türkiye’ye yatırım yapmaktan çekinmeye başlamıştır.

Olaylardan hemen sonra, İstanbul’daki Rum nüfusun bir bölümü Yunanistan’a göç etse de, asıl göç dalgası 1964 yılında yaşanmıştır. Hatta, DP’nin olaylardan sonraki yardımsever ve sağduyulu tavrı ile birlikte 1923’ten 1950’ye kadar olan dönemde CHP’nin gayrimüslimler üzerindeki baskıcı ve olumsuz politikalarının da (Nüfus Mübadelesi, Trakya Olayları, Varlık Vergisi, Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyası) etkisiyle 1957 seçimlerinde Rumlara, genel olarak DP’ye oy vermişlerdir. 1963 yılında iki ülke arasında yeniden gerginliğe yol açacak olan Kıbrıs sorununun da etkisiyle 1964 yılında, Yunan vatandaşı Rumlara sınır dışı edilmelerine karar verilmiş bu durum, önceki olaylardan ders alan Türk vatandaşı Rumlara da artık bu ülkede kesin olarak yabancı olduklarını anlamalarına sebep olmuş ve Yunanistan’a büyük bir göç dalgası yaşanmıştır.⁹⁶

Görüldüğü üzere, 6-7 Eylül Olayları ülkede yaşayan Rumlara büyük bir darbe vursa da, ülkeden asıl tasfiyeleri 1964 ve 1974 yıllarında CHP iktidarları sırasında

---

⁹⁵ Gökçe Uygun, ‘‘Rumlara Sarsan 2 Gün’’, **Gazete Kadıköy**, 12.09.2014

⁹⁶ Gürkan, **a.g.m.**, s. 108-109

olmuştur. Rumların, 1964'ten 1970'lerin sonuna kadar olan dönemde, Yunanistan'a göç süreçleri ilerleyen bölümlerde incelenecektir

2.11. Olayların Yurtdışındaki Yankıları

DP iktidarının beşinci yılında meydana gelen bu olaylar DP'nin hem içteki hem dıştaki prestijini sarsmış olup aynı şekilde Türkiye'de yurtdışında önemli bir prestij kaybına uğramıştı. 1960 darbesi ve daha sonra kurulan Yassıada Mahkemesi'nde alınan kararlar da göz önüne alındığında, 6-7 Eylül Olaylarının DP için sonun başlangıcı olduğunu söyleyebiliriz.

6-7 Eylül Olayları, uluslararası arenada Türkiye'nin önemli tepkiler almasına yol açmış, bu önemli tepkilerden birisi de süper güç olarak tabir edilen ABD'den gelmiştir. ABD Dışişleri Bakanı Foster Dulles, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'e olaylardan hemen sonra gönderdiği mektupta, Türkiye-Yunanistan dostluğunun sağlanması için ABD'nin elinden geleni yaptığını, bundan sonra iki ülke arasındaki dostluğun zedelenmemesi için iki tarafında yoğun çaba göstermesi gerektiğini belirtmiştir.⁹⁷

Yaşanan olaylar, uluslararası platformlarda Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki haklılığına da gölge düşürmüştür. Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki her talebine karşılık bu olayları hatırlatan Yunanistan, yaşanan bu hadiseleri istismar ederek Kıbrıs konusundaki çözümsüzlük sürecinin devam etmesini sağlamıştır. Ayrıca, olayların yaşanmasında büyük payı olan EOKA terör örgütü de olaylardan sonra, Yunan Devleti'nden aldığı destekle, Kıbrıs'taki Türk katliamlarına devam etmiştir.

Britanya Ankara Büyükelçiliği ise direkt olarak Adnan Menderes ve Demokrat Parti'yi sorumlu tutmuştur. Büyükelçilik, İstanbul'da ve Adalar'da meydana gelen şiddet olaylarında Menderes'in ve hükümetin organize ettiğine dair önemli kanıtların olduğunu belirtmiş olup bu konuda İngiltere Dış İşleri Bakanlığı'nın aksine bu tutum sergilemiştir. İngiliz Dışişleri Bakanlığı ise, daha yumuşak bir tutum sergilemiş olup, Türkiye'ye saldırılar sırasında zarar gören İngiliz vatandaşlarının zararlarının

---

⁹⁷ **Demokrat İzmir**, 20.09.1955

ödenmesinin ertelenmesini öngören yumuşak bir protesto çekmiştir. Ayrıca, İngiltere'nin uluslararası kamuoyuna, olaylar sırasında İngiliz vatandaşlarının da zarar gördüğünü sık sık yinelemesi, olaylarla ilgisi olmadığını kanıtlama çalışmalarına örnek gösterilebilir.⁹⁸ İngiltere ve ABD, olaylar sırasında direkt olarak Türkiye'yi suçlama yöntemini seçmemişlerdir. Bunun sebebi olarak, o dönemde devam eden Soğuk Savaş sürecinde Türkiye'ye ihtiyaçlarının olmasındandır. Olaylardan sonra dikkat çeken bir diğer nokta ise Kıbrıs sorununun, 23 Eylül 1955'te yapılan oylamayla beraber BM'de tartışılacak gündem konularından çıkarılmasıdır.⁹⁹ İngiltere'nin bu diplomatik başarısı, olayların hazırlanması ve planlanmasında, İngiltere'nin etkili olduğu yönündeki şüpheleri de tartışmaya açmaktadır.

Olayların hemen ertesi gününde dünyaca ünlü New York Times Gazetesi, İstanbul'da yaşanan hadiseleri ilk sayfadan okuyucularına bildirmiş; ancak o dönemdeki teknolojik yetersizlikleri ve ABD ile İstanbul arasındaki mesafeyi de düşündüğümüzde New York'a yeterli derecede enformasyon gitmediğinden dolayı olaylar, ayrıntılı bir şekilde işlenememiştir. Olaylardan bir hafta sonra 13 Eylül'de aynı gazete, hadiselerden sonra doğan maddi zararın resmi olmayan kaynaklara göre 300 milyon Amerikan Doları olduğunu, olaylardan hemen sonra Türkiye'ye giden ABD'li senatör Homer Capehart'ın olayları korkunç ve inanılmaz olarak tanımladığını, Capehart'a göre ise olaylardan doğan maddi zararın 500 milyon Amerikan Doları civarında olduğunu ve Türk hükümetinin bu maddi zararı, mağdur vatandaşlara ödeyeceğinin garantisini verdiğini yazmıştır.¹⁰⁰ ABD hükümetinin iki NATO üyesi ülkenin arasındaki gerginliğin daha fazla devam etmemesi amacıyla Türkiye'yi olayların tek sorumlusu olarak göstermekten kaçınmasından dolayı ABD medyası da, hükümetle aynı politikayı izlemiş ve Türkiye'yi suçlamaktan genel olarak kaçınmıştır. 1956 yılının Haziran ayına geldiğimizde Harper's Magazine adlı dergide yayımlanan bir yazıda Türkiye aleyhinde ağır sözler kullanılmış ve bu

---

⁹⁸ Hür, a.g.m.

⁹⁹ Dilek Güven, "6-7 Eylül Olayları (2)", **Radikal**, 07.09.2005

¹⁰⁰ Genne Rosides, "Britain's Role, the U.S Response and Lessons for Today", **Greek News**, 13.09.2005

yazının ardından ABD medyası da bu konudaki suskunluğunu bozmuştur. Söz konusu yazının bir bölümünde şu cümleler kullanılmıştır:

‘‘5 Eylül’de Selanik’te Türk Konsoloslugu’nda bir bomba patladı. Bu olaydan sonra, hükümetin kontrolü altındaki Türk gazeteleri ve radyosu, olayı çarpıtarak bu bombanın sonucunda Atatürk’ün doğduğu evin büyük zarar gördüğünü yazdı.

Bu bombalama hadisesinden bir gün sonra Türkiye’de çıkan olaylar, plan ve organizasyon bakımından Nazilerin, Yahudilere karşı yaptığı saldırılarla benzerlikler göstermekteydi. Saldırganlar hedeflerine taksiler ve kamyonetlerle taşınmış, suç aletleri olarak levyeler ve kazmalar kullanmışlardı. Elllerinde saldırılacak evler ve dükkanlara ait listeler vardı ve polis bu olanlara sadece tebessüm ediyordu.’’¹⁰¹

Bu yazıdan sonra ABD medyası cesaretlenmiş ve hükümetin aksi yöndeki tutumuna karşın, olaylardan Türkiye’yi sorumlu tutan çeşitli yazılar Amerikan medyasında kendisini göstermeye başlamıştı. Bu duruma, ABD’de yaşayan Yunan lobisinin de doğrudan etki ettiğini söyleyebiliriz.

Yaşanan bu acı hatıralar Türkiye’nin dış ticaret ve sanayi sektöründe de prestijini sarsmış yabancı işadamları Türkiye’ye yatırım yapmaktan vazgeçmeye başlamışlardı. Sanayici ve işadamı Dündar Soyer, uluslararası bir bira markasının Türkiye’de fabrika açacağını, ancak olaylardan sonra bu hamlelerinden vazgeçtiğini şu sözlerle açıklamıştır:

‘‘Bu olay Türkiye’ye çok pahalıya patladı. 6/7 Eylül olaylarından sonra, Avrupa bize çok soğuk davranmaya başladı. Böylece bizim için belki de ilk yabancı büyük yatırımlardan biri olabilecek olan bira fabrikası kurma çalışmaları bu hava içinde suya düştü ve gerçekleşemedi. Bundan kaybeden, yatırımcı olan sadece biz değildik. Avrupa’da yıllarca unutulmayan bu olay, Türkiye’ye gelebilecek yabancı yatırımları kaybettirdi.’’¹⁰²

Şüphesiz ki bu olaylar, Türkiye’nin sadece uluslararası politik anlamda prestijini azaltmamış, birçok alanda hem Türk Devleti’nin hem de Kurtuluş Savaşı yıllarında

---

¹⁰¹ John Phillips, ‘‘The Tragicomedy of Cyprus’’, **Harper’s Magazine**, Sayı: 212, 1956.

¹⁰² Dündar Soyer, **Cumhuriyetle Adım Adım Olaylar (1940- 1960)**, İstanbul, Büke Yayınları, 2000, s. 132.

gösterdiği haklı mücadeleden dolayı batı ülkelerinde büyük sempati kazanan Türk milletinin de yanlış tanınmasına yol açmıştır.

2.12. Yunanistan'ın Olaylara Tepkisi

Olaylar, Türkiye'nin ABD ve İngiltere ile olan ilişkilerine farklı boyutlar getirmiş olmakla birlikte, hadiselerden sonra zaten gergin durumda olan Türk-Yunan ilişkileri daha da zarar görmüştür.

Olayların başladığı esnada Londra Konferansı'nda olan Türk heyeti, konferans sırasında gösterdiği çabayla kazandığı diplomatik başarıyı, bu üzücü hadiselerin baş göstermesinden sonra ne yazık ki kaybetmiştir ve 8 Eylül'de Zorlu'nun başında olduğu Türk heyeti, konferanstan hiçbir sonuç alamadan Türkiye'ye geri dönmüştür.¹⁰³

Olaylardan hemen sonra Yunan hükümeti, saldırılar sırasında oluşan maddi hasardan dolayı Türkiye'den tazminat talep eden iki notadan birisini Türkiye'nin Atina Büyükelçisine, diğerini ise Türk Dışişleri Bakanlığı'na teslim edilmek üzere Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi'ne vermiştir. Yunan büyükelçisi, Türk Dışişleri Bakanlığı'na bu notayı teslim etmiş daha sonra Türkiye, Yunanistan'a yaşanan olaylardan dolayı üzgün olduğunu, saldırılardan zarar gören Rumların haklarının anayasal güvence altına alındığı, olaylar sırasında da sıkıyönetim ilan edilerek gereken önlemlerin alındığını ve gerekirse yine çeşitli güvenlik önlemlerinin alınacağını belirten bir nota göndermiştir.¹⁰⁴

1955 yılının sonlarına gelindiğinde DP hükümetinin olaylardan sonra gösterdiği iyi niyet ve zararların karşılanması için gösterdiği olumlu çaba sayesinde iki ülke ilişkilerinde tekrar iyileşmeler görülmeye başlanmıştır. 1 Ocak 1956'da Yunan Kralı yayınladığı yeni yıl mesajında, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin bazı olaylar nedeniyle sarsıldığını belirtmiş, 1956 yılının iki ülke arasında tekrar olumlu ilişkilerin kurulduğu bir yıl olmasını dilemiştir.¹⁰⁵ Aslında Türkiye-Yunanistan

---

¹⁰³ Babaoğlu, a.g.t., s. 102

¹⁰⁴ Gökçal, a.g.t., s.134-135

¹⁰⁵ Cumhuriyet, 02.01.1956

ilişkilerinin olaylardan sonra daha da gerginleşmesini engelleyen g ABD idi. nk Türkiye ve Yunanistan ABD'nin iki yakın mtfeiki olmakla birlikte NATO için de önem taşımaktalardı. İki ülkenin de SSCB'ye yakınlığı nedeniyle, bu söz konusu ülkelerin arasında başlayacak herhangi bir çatışma veya savaş NATO'nun gücünü azaltacak buna paralel olarak da SSCB ve onun komünist ideolojisi daha geniş alanlara yayılma fırsatı bulacaktı. Bu yüzdendir ki, olaylarla hiç alakaları olmamakla birlikte, Türkiye'de ilk komünistler suçlanmış, cezaevine gnderilmış ve Türk devleti olayların tek sorumlusu olarak komünistleri göstermişti.

3. OLAYLARDAN SONRA YAPILAN İTİBAR KURTARMA ÇALIŞMALARI, YASSIADA MAHKEMESİ VE 1955'TEN GÜNÜMÜZE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

3.1. Hükümetin Yaşananları Telafi Etme Çabaları

Başbakan Adnan Menderes, olaylardan doğan maddi zararı karşılamak amacıyla bütün herkesin, hasarların onarılması için bir araya gelerek çaba göstermesini istemiş ve Türk halkına şöyle bir çağrıda bulunmuştur.

*"Bütün vatandaşlar bir araya gelerek çalışacağız. Tahribattan iz bırakmayacağız. Manevi zararların telafisi için milli bir tesanüt göstermeli, sefkat elimizi uzatmalı onlara kardeşçe yaşamak istediğimizi anlatmalıyız. Mabetleri ve mektepleri süratle tamir edeceğiz. Bütün mağazaları kısa zaman da açacağız."*¹

Bu açıklama ile birlikte hükümet, olaylardan zarar gören vatandaşlara güven vermeye çalışmış, tüm Türk halkının da yaraların sarılması için seferber olacağı teminatını vermiştir. Olaylardan hemen sonra, Menderes'in bu açıklamasını takiben Maliye Bakanlığı bir açıklama yapmış ve bu açıklamada olaylardan mağdur olan vatandaşlarımızın maddi zararlarının ödeneceği ve de tekrar eski durumlarına gelebilmeleri için çeşitli kolaylıklarının sağlanacağı belirtilmiştir. Olayların sonrasında Kızılay, Beyoğlu'ndaki ihtiyaç sahiplerine nakdi yardımlar yapmış, bunun yanında erzak ve taş kömürü dağıtmıştı. Olaylardan sonra hükümetin tutumu başlıklı bölümde kısaca değindiğimiz yardım komitesini bu bölümde daha ayrıntılı incelememiz gerekmektedir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın liderliğinde, Kızılay Başkanı Rıza Çerçel, Borsa ve Sanayi ve Ticaret Odaları Başkanı Üzeyir Avunduk, Yapı Kredi Bankası Yönetim Kurulu Başkanı Kazım Taşkent ve Sanayi Odası Başkanı İbrahim Esi'den oluşan bir komite kuruldu ve bu komitenin başkanı Üzeyir Avunduk seçildi. İlk olarak bu komitenin başkanları, kendi kurumlarının bütçesini kullanarak bağışlar yaptılar. Daha sonra basını da kullanarak iş adamlarını ve vatandaşları bu yardım komitesinin bağış kampanyasına destek vermeye çağırdılar.

---

¹ Pakize Başaran, **Ben Yaşarken 27 Mayıs 1960 ve Öncesi**, İstanbul, Simurg Yayınları, 2008, s. 126

Komitenin kuruluş aşamasında, Türkiye İş Bankası'ndan 200 bin, Yapı ve Kredi Bankası'ndan 100 bin, İstanbul Ticaret Odası'ndan 200 bin, İstanbul Sanayi Odası'ndan 100 bin lira olmak üzere toplam 600 bin lira bağış yapılmıştır.² Bu bağış kampanyasına en çok destek veren diğer kurumlar; 500 bin TL ile Ziraat Bankası, Sümer Bank ve Merkez Bankası olmuştur. Bu bankaların ortak özelliği devlet bankaları olmalarıdır.³ İstanbul Genel Meclisi 31 Aralık 1957'ye gelindiğinde, toplanan bağış miktarı 8.7 milyon Türk Lirası'na ulaşmış ve bu toplanan bağışların neredeyse yarısı büyük şirketler ve bankalar tarafından ödenmişti. Bu kampanyaya katılanlar arasında birçok azınlık üyesi (Rum, Ermeni, Musevi vb.) işadamlarının olması da dikkat çekicidir.⁴ Bu bağış kampanyasına Menderes, Başbakanlık adına 50 bin TL, kendisi adına da 5 bin TL ödeyerek destek vermiştir.⁵ DP adına sadece Menderes değil bazı bakanlar, milletvekilleri, parti üyeleri hatta bununla birlikte partinin il veya ilçe teşkilatlarından da bağışlar gelmiştir. İleri, orta ve alt düzeyde birçok devlet memuru da gönüllülük esasına dayanan bu bağış kampanyalarına destek vermişlerdir. Olaylardan sonra hem hükümet hem de vatandaşlar, bir suçluluk duygusu yaşamış ve de yaşananları telafi etmek için yoğun bir çaba sarf etmiştir. Hükümet, çeşitli açıklamalarla olaylardan üzüntü duyduğunu belirtmiş, suçluların en acil şekilde tespit edilip, cezalandırılacağını defalarca vurgulayıp, Cumhurbaşkanı Bayar'ın önderliğinde bu yardım komitesinin kurulmasına vesile olarak olayların yaralarının hızla sarılmasına çalışmıştır.

Olaylardan zarar görenlerin başvuru yapabilmeleri için 26 Eylül'den 15 Ekim'e kadar süre verilmişti. Talepleri alınan vatandaşların adreslerine daha sonra Kızılay'dan yetkililer gönderilmiş ve hasarları tespit edilmişti. Zarara uğradığı tespit edilen kişiler, komite toplantılarına çağrılıyor ve burada ödenecek tazminatın tutarı belirlenerek, taraflar arasında bir sözleşme imzalanıyordu. Bu yardım komitesi 1957 yılının sonuna kadar, toplam da 6.533.856 TL tutarında ödeme yapmıştır.

---

² **Akşam**, 11.09.1955, s. 1

³ **Tan**, 13.09.1955, s. 1

⁴ Güven, **a.g.e.**, s. 40-42

⁵ "Olaylar", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 33, 1986, s. 13-14

Komiteye yapılan başvurular sonucunda yapılan hasar tespit çalışmalarına göre, meydana gelen hasarın kişi sayısına göre dağılımı şöyledir:

Tablo 3: Olaylardan sonra meydana gelen hasarın kişi sayısına göre dağılımı

Hasar (TL)	Kişi Sayısı	Toplam Hasar (TL)
1-5000	2300	17.798.198
5000-10000	730	4.966.500
10000-20000	599	8.193.574
20000-30000	313	7.654.382
30000-50000	247	9.451.715
50000 üzeri	283	31.514.875

Dilek Güven, Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 EYLÜL OLAYLARI, 1.bs., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005, s.44

Bu onarım sürecinde çeşitli aksaklıklar da meydana gelmiştir. Örneğin; çeşitli yasaklardan ve vergi ödemelerinden dolayı bazı kişiler, devlete mallarıyla ilgili bildirimde bulunurken sahip olduklarının hepsini bildirmemiştir. Olaylar sonrasında da, hasar tespit etme çalışmalarında, bu yaptıkları ortaya çıkıp ceza yemelerinden veya kara listeye alınmalarından korktukları için başvuru da bulunmaktan kaçınmışlardır. Kızılay'dan hasarı tespit etmek için gelen bilirkişilerin, mağdurlardan rüşvet istemeleri veya yardım çıkarsa, alınacak olan paradan komisyon istemeleri ve mağdurların da bu durumu kabul etmemeleri, hasar tespit çalışmalarının objektifliğine gölge düşürmüştür.⁶ Yardım komitesine yapılan bağışlara bakıldığında bu bağışların aslında gönüllük esasından çok, komitenin baskısına dayandığı söylenebilir. Almanya'nın İstanbul Başkonsolosluğu'nun hazırladığı raporda, Türkiye'nin bu komiteyi, batılı ülkelerin gözünü boyamak ve tepkilerini azaltmak için kurduğu ve komitenin yaptığı yardımların, mağdurların birçoğu tarafından yeterli görülmediği belirtilmiştir. DP döneminde gerçekleşen 6-7 Eylül Olaylarından büyük zarar gören Rumlar, hükümetin olaylardan sonraki sağduyulu tavrı ve oluşan maddi hasarın karşılanması için büyük çaba sarf etmesini olumlu karşılamış ve

⁶ Güven, a.g.e., s. 43-45

kendilerine bu topraklarda kalmak için bir şans daha vermişlerdir. Hatta 1957 yılında yapılacak seçimlerde, tekrardan CHP yerine DP'yi tercih etmişlerdir.⁷

Komitenin tespit çalışmalarına göre, en çok maddi zarara uğrayan etnik grup Rumlar olmuş, onları Ermeniler ve Yahudiler takip etmiştir. Olaylar esnasında, Müslümanlara ait olan bazı işyerleri ve evler de çeşitli yanlış anlaşılmalardan dolayı zarar görmüştür. 2015 yılındaki İstanbul ilçe sınırlarını ele alırsak; hasar tespit çalışmalarına göre olaylarda en çok zarar gören bölge Beyoğlu'dur. Bu bölgeyi sırasıyla Şişli, Fatih, Beşiktaş, Sarıyer, Üsküdar, Kadıköy ve Bakırköy ilçeleri izlemiştir. Öte yandan, bu yardım komitesinin çalışmaları sadece İstanbul ile sınırlı kalmamış, fazla bir hasarın meydana gelmediği İzmir'de de hasar tespit çalışmaları ve tespit edilen hasara göre tazminat ödemeleri yapılmıştır.

Olaylardan bir hafta sonra İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, şehirdeki onarım çalışmalarının gayet memnuniyet verici olduğunu belirtmiş, zarar gören dükkanların tamir edildiğini hatta bazılarının tekrardan faaliyete geçtiğini beyan etmiştir.

Öte yandan Yunanistan, olaylar sırasında Yunan bayrağının ve askerlerinin hakarete uğradığı gerekçesiyle Türkiye'den manevi bir tazminat talep etmiş; ancak Türkiye bu duruma tepkisiz kalmıştır. Bundan dolayı, olaylardan bir ay sonra Trakya'da yapılan NATO tatbikatlarına Yunanistan, Türkiye'nin de tatbikatta yer almasından dolayı tepki göstererek katılmamıştır. Bunun üzerine Türkiye, Yunanistan'a karşı yapılan bu hatayı telafi etmek amacıyla, İzmir'de yeni hizmete girecek olan Yunan Konsolosluğu binasının açılışı sırasında bir bayrak töreni yapmaya karar vermiştir. Bu törende, çeşitli Yunan bürokratları ve komutanları hazır bulunmuş, Türk tarafını da dönemin Ulaştırma Bakanı, İzmir Valisi ve birçok komutan temsil etmiştir. Bu bayrak töreni, çok olumlu bir havada geçmiş, iki tarafta yapılan bu törenden son derece memnun kalmıştı.⁸

Olaylardan sonra, hükümetin yaptığı telafi çalışmalarından birisi de, hadiseler yaşanırken görevde olan devlet adamları ve bürokratları görevden almaktı. Örneğin;

---

⁷ Sakin, **a.g.m.**, s.385

⁸ Güven, **a.g.e.**, s.49-50

İçişleri Bakanı Namık Gedik görevinden istifa etmiş veya ettirilmiş, İzmir Valisi ve üç general görevden alınmıştı. Mecliste yapılan olağanüstü toplantıda, Menderes kolluk kuvvetlerinin ihmalini dile getirerek olaylar olduğu sırada İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik ile Emniyet Genel Müdürü Ethem Yetkiner'i gerekli önlemleri almadığı konusunda eleştirmişti. Eleştiriden sonra İçişleri Bakanı Gedik istifa etti ve yerine vekâleten Ethem Menderes getirildi. Olaylarda ihmali söz konusu olan görevlilerin birçoğu da olaylar hakkındaki soruşturma ve incelemelerin daha güvenli bir biçimde yapılması maksadıyla başka yerlere atandı. Görevde ihmali olduğu düşünülen bazı kişilerin de görev yerleri değiştirildi. Ankara Valisi Kemal Aygün Emniyet Genel Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürü Ethem Yetkiner Konya Valiliğine, Konya Valisi Cemal Gökten Ankara Valiliğine, Beyoğlu Kaymakamı Hayrettin Nakiboğlu İstanbul Emniyet Müdürlüğüne, Beykoz Kaymakamı Cevat Çapanoğlu'da Beyoğlu Kaymakamlığına getirildi. Ayrıca birçok emniyet ve ordu personelinin de olaylarda gösterdiği ihmalkar tutumdan dolayı görev yerleri değiştirilmişti.⁹ Olayların yaşanmasında önemli bir etkiye sahip olan KTC'nin kapatılması da hükümetin olumlu icraatlerinden birisi olarak görülebilir.¹⁰ Hükümetin, olaylardan hemen sonra sığağı sığağına komünistleri suçlaması da, ABD'den gelecek olası ağır bir tepkiyi önleme amacı taşımaktadır.

3.2. Sivil Halkın Yaşananları Telafi Etme Çabaları

Hükümetin desteğiyle Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın himayesinde kurulan Yardım Komitesi'ne sadece devlet kurumlarından veya özel firmalardan değil, sivil halktan da çeşitli bağışlar gelmiştir. Bu bağışlar, bazen dernekler veya topluluklar adına bazen de bireysel olarak yapılmıştır. Örneğin; Rize Çay Derneği, İşçiler Sendikası, Tekirdağ Şekerciler ve Muhallebiciler Derneği, İstanbul Kasket İşçileri ve Esnaf Derneği, Edirnekapı Şehitlikler İmar Cemiyeti gibi birçok dernek veya meslek topluluğunu, kampanyaya bağış yapanlar arasında sayabiliriz. Aslında bu yardım kampanyasına katılmakla birçok kişi, azınlık olan vatandaşlarımızla barışmayı değil

---

⁹ Cengiz Atlı, "İngiliz ve Cumhuriyet Arşiv Belgeleri Işığında 6/7 Eylül Olayları", **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 9/10, 2014, s. 1189

¹⁰ **Cumhuriyet**, 09.09.1955

de, bu zor günün de devletin yanında olmayı amaçlıyordu. Başbakan Adnan Menderes, çoğu zaman milliyetçi çevrelerden, halkın hükümet ve devletin yanında olduğunu bildiren telgraflar alıyordu. Kısacası, Türk halkının bu tarz gönüllülük esasına dayalı kampanyalara katılmasının en büyük sebebi, Türkiye'nin olaylar sonrasında içeride ve dışarıda azalan prestijini tekrar yükseltmekti. Olaylara aktif bir biçimde katılan üniversite öğrencileri de, Adnan Menderes'e bir telgraf göndermiş ve yaşanan olaylardan sonra doğan zararı gidermek için çalışabileceklerini ve bu konuda hükümetin emrini beklediklerini belirtmişlerdir.¹¹

Yardım kampanyasına destek veren diğer meslek kuruluşları, dernekler ve sivil gönüllüler arasında, Ankara Kız Lisesi'ni Bitirenler Derneği, Ordu'dan Raif ve Bayram kardeşler, Tunçbilek İşçi Sendikaları, Bafra Şoförler Cemiyeti, İzmir CHP Karşıyaka Gençlik Kolu Muhasibi Bedrettin Kazar ve Samsun'dan Mehmet Kara, Uzunköprü Ticaret ve Sanayi Odası Meclisi adına başkan Mustafa Soykan, İdare Heyeti adına da heyet başkanı Mehmet Akpınar, Trabzon Tütün İşçileri Sendikası adına Hilmi Cengiz, Nazilli'den Osman Ergi, İskenderun Liman Sendikası adına Sendika Sekreteri Cemal Çevik, Devlet Demir Yolları Ankara Deposu işçileri, Aydın Demirciler Derneği daire Heyeti Başkanı Osman Balkan, Türkiye Sağlık Memurları Cemiyeti Genel Başkanı Haşim Bingöl'ü sayabiliriz. Öte yandan Gökçeada halkı kendi adına 1823 TL, Elazığ'ın Ağın ilçesi halkı 400 TL, Kıbrıslı işadamı Salim Aziz 1.000 TL yardımda bulunmuştur. Bu yapılan bağışlar için Başbakan Adnan Menderes, 13 Ekim 1955'te bir yazı yayınlamış ve bu yazı da Adana Ticaret ve Sanayi Odası İdare Heyeti Başkanı Ömer Başeğmez, Trabzon Tütün İşçileri Sendikası adına Hilmi Cengiz, İskenderun Liman Sendikası adına Cemal Çevik, Uzunköprü Ticaret ve Sanayi Odası Meclisi adına Mustafa Soykan, Tekirdağ Ticaret Borsası adına Nedim Karahalil, Ankara Demir ve Çelik Sanayi Esnaf Federasyonu adına Rasim Tacer'e kampanyaya gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkür etmiştir.¹²

Bu bağış kampanyalarına sadece hükümet üyeleri, devlet kurumları, meslek kuruluşları, özel firmalar veya halkın içinden gönüllüler değil, sivil birçok işadamı da

---

¹¹ Güven, **a.g.e.**, s. 52-53

¹² Sakin, **a.g.m.**, s. 384-385

katılmıştır. Bu iş adamlarından bazıları da, hem firmaları adına hem de kendi adlarına ayrı ayrı bağışlar yapmışlardır. Vehbi Koç, İzzet Akosman, Refik Bezmez, Hilmi Gürkan, İbrahim Dilber, Afif Tektaş, Hasan Derman, Arsen Gesar, Papadapulo Arşemidis, Kazım Yurdakul, Sadık Bigat, Eli Burla, Remzi Peker, Onnik Balıkçıyan, Yomtov Kohen, J. Naum, Yekta Teksel, Kiryako Pamukoğlu, Osman German, Yorgi Erman ve Asgasar Boncuk gibi Müslüman ve Gayrimüslim işadamları, asıl yardım komitesine yardımcı olacak mahiyette bir mahalli yardım komitesi kurmuşlar ve bağış kampanyalarının bir bölümünü buradan yürütmüşlerdi.

Olaylardan önce hükümet, basın, Türk halkı ve toplumun diğer bileşenleri Rumlara karşı art niyetli bir tutum takınarak bu olayların yaşanmasına vesile olmuş; ancak olaylardan sonra yaşananlardan dolayı suçluluk duygusu yaşamışlardı. Hadiselerin ardından hükümet ile birlikte Türk yazılı basını sağduyulu ve yardımsever bir niteliğe bürünmüş olup sivil halkı ve çeşitli meslek kuruluşlarını, yaşananları unutturmak için beraber mücadele etmeye çağırmış ve böylece günah çıkarmaya çalışmışlardır.

3.3. Olaylardan Günümüze Rumların Türkiye'yi Terk Ediş Süreci

Bilinenin aksine Rumların tamamen Türkiye'yi terk edişi, olaylardan hemen sonra olmamıştır. Elbette, yaşananlardan sonra ülkemizdeki Rum nüfusta bir azalma meydana gelse de, bu azalma ciddi oranlarda değildi. Olaylardan bir yıl geçtikten sonra, Almanya'nın İstanbul Başkonsolosluğu'nun yayınladığı raporda 1955-1956 yılları arasındaki bir senelik süreçte yalnızca 5 bin civarında Rum vatandaş Türkiye'yi terk etmiştir.¹³ Asıl nüfus kaybı, Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan Kıbrıs gerginliğinden dolayı, 1964 yılına kadar uygulanan İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması'nın tek taraflı olarak Türkiye tarafından feshedilmesinden sonra yaşanmış ve 1970'li yıllarda tekrar artan Kıbrıs tansiyonunun, İstanbul'daki Rumları mazide yaşananlardan dolayı tedirgin etmesinden dolayı da kalan Rum nüfusun önemli bir kısmı bu topraklardan ayrılmak zorunda kalmıştı. Öyle ki, olaylardan önce İstanbul'da Rum nüfusu 80 bin civarlarında iken, 1960 yılında 75

---

¹³ Güven, a.g.e., s. 146

bin civarına, 1965 yılında ise 48 bin civarına düşmüştür. Günümüzde ise İstanbul'daki Rum nüfusunun 2 bin civarlarında olduğu tahmin edilmektedir. Gökçeada ve Bozcaada'da da toplam olarak 500 civarında Rum'un yaşadığı tahmin edilmektedir.

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler olumlu bir çizgide seyretmiş, 1930 yılında başbakanlar İsmet İnönü ve Venizelos arasında, iki ülke vatandaşlarının, diğer ülkeye serbestçe girebileceği, seyahat yapabileceği, ikamet edebileceği ve ticaret yapabileceğini öngören **“Türkiye ile Yunanistan Arasında İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesi”** imzalanmıştır. 6-7 Eylül Olaylarının da yaşanmasına sebep olan Kıbrıs sorunu 1960'lı yıllarda da devam etmiş, Türk basını geçmişteki olaylardan ders almayarak tekrardan İstanbul'daki Rumları ve özellikle zengin Rum işadamlarını Kıbrıs'taki Rum direnişçilere para göndermekle suçlamaya başlamıştı. Yavaş yavaş yine ülkede hedef haline gelmeye başlayan Rumlar, dönemin başbakanı İsmet İnönü'nün 16 Mart 1964 günü bu antlaşmayı tek taraflı olarak feshetmesiyle, bu ülkede yaşamak için ne kadar direnmeye çalışırlarsa çalışsınlar, artık burada kalmalarının imkansız olduğunu anlamışlardı. Bu antlaşmaya göre; Yunan pasaportu taşıyan Rumlardan, 48 saat ile 10 gün içerisinde yanlarında sadece 20 kg eşya ve 20 Amerikan Doları karşılığında Türk parası olacak şekilde ülkeyi terk etmeleri isteniyordu. Giderlerken de gayrimenkullerine tedbir konuluyor ve banka hesapları bloke ediliyordu. Bu karardan etkilenen Rum sayısı yaklaşık olarak 13 bin civarındaydı; ancak Yunan pasaportu taşıyan Rumların yanında Türk pasaportu taşıyan Rumların büyük bir kısmı da, Varlık Vergisi, 6-7 Eylül Olayları gibi yaşanan kötü olaylar ve son olarak bu haksız kararın alınmasından sonra, bu ülkede asla ev sahibi muamelesi göremeyeceklerini anlamış ve yerlisi oldukları bu toprakları terk etme kararı almışlardır.¹⁴

Yunan vatandaşı olduğu için anlaşmanın feshinden etkilenen Rumlar ile Türk vatandaşı olan Rumlar arasında hiçbir fark olmayıp Yunan uyruklu Rumlar daha önceden, kişisel tercihlerinden dolayı Yunan vatandaşlığını seçmişti. Hatta, Yunan vatandaşı Rumların birçoğu hayatında hiç Yunanistan'a bile gitmemişti. Bu

---

¹⁴ Emre Can Dağlıoğlu, “1964 Tehciri İstanbul Rumlarının Sonu Oldu”, **Agos**, 30.01.2014

anlaşmanın getirdiği kolaylıklar da bazı Rumların, Yunan vatandaşlığını seçmesine sebep olmuştur. Öyle ki aynı ailede Türk vatandaşı olan da Yunan vatandaşı olan da vardı. Bu yüzden bu karar, birçok ailenin bölünmesine sebep olacağından, Rumların birçoğu bu kararın ardından ülkeyi terk etmiştir.¹⁵

1930'lu yıllarda işgücü ve sermaye piyasasını Türkleştirmek amacıyla, genel olarak azınlıkların icra ettiği berberlik, ayakkabıcılık, terzilik, sütçülük, yoğurtçuluk gibi 20 civarındaki meslek dalının yabancılar tarafından yapılması yasaklanmıştı. Bu yasaklamalara meşruluk sağlayan 2007 sayılı kanun, 1930'lu yılların sonuna kadar geçerliliğini sürdürdükten sonra, yürürlükten kaldırılmıştı. DP iktidarına son veren 1960 darbesinden sonra hazırlanan 1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden iki ay sonra Emniyet Genel Müdürlüğü bu 2007 sayılı kanunu yeniden yürürlüğe soktu. Bu kanuna göre, Türk vatandaşı olmayan Rumların işyerlerini bir sene içerisinde bir Türk vatandaşa devretmeleri gerekiyordu.¹⁶ Bu kanunun tekrar yürürlüğe konması ve 1964'teki anlaşmanın feshedilmesine kadar geçen süre içinde Türk basınının geçmişteki olaylardan ders almayarak, Kıbrıs konusunda yine İstanbullu Rumları ve özellikle Rum işadamlarını suçlaması, Rumlar tarafından korkuyla karşılanmıştır ve 1964 yılında yaşanacak büyük Rum göçüne altyapı hazırlamıştır.

1964 yılının sonlarına doğru, bazı çevrelerce '**Rum Tehciri**' olarak adlandırılan bu tasfiye işlemi yaklaşık 13 bin Rum'un sınır dışı edilmesiyle tamamlanmıştı. 1960'lı yıllarda, Kıbrıs sorunu hep tartışılmış bu da geride kalan Rumların, kendilerini tedirgin hissetmesine sebep olmuştu. Bu tedirginlik, 1964 tehcirinden Kıbrıs Barış Harekatı'nın yapıldığı 1974 yılına kadar, geride kalan Rumların büyük bir kısmının ülkeyi terk etmesine sebep olmuştu. 1927 yılında yapılan nüfus sayımına göre, İstanbul'da 100 binin üzerinde Rum nüfus yaşıyor iken günümüzde bu rakam 2 bin 500 civarlarına düşmüştür.¹⁷

---

¹⁵ A.e.

¹⁶ "1964 Sürgünü: Meslekleri Yasaklanan Rumlar", (Çevrimiçi), <http://bianet.org/bianet/siyaset/159943-1964-surgunu-meslekleri-yasaklanan-rumlar> Erişim Tarihi: 01.08.2015

¹⁷ "6-7 Eylül Olayları", (Çevrimiçi), <http://www.sabah.com.tr/fotohaber/yasam/6--7-eylul-olaylari> Erişim Tarihi: 17.09.2015

Hızla azalan Rum nüfusun da etkisiyle günümüzde aktif olarak yayın hayatını sürdüren tek Rum gazetesi Apoyevmatini'dir. Şehirdeki Rum nüfusun azalmasına paralel olarak, Rum gazeteleri maddi imkansızlıklar sebebiyle bir bir kapanmak zorunda kalmıştır. Şehrin en köklü Rum gazetesi olan Apoyevmatini de içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıdan dolayı yıllarca hizmet verdiği Taksim'deki ofisini kapatmış ancak yayın hayatını sona erdirmemiştir. Gazetenin sahibi olan Mihail Vasilyadis, halen Rumlar için bir hayli önemli olan bu gazetenin sayfa tasarımlarını kendi evinde hazırlayıp matbaaya göndermekte ve öğleden sonra okuyucularıyla buluşmasını sağlamaktadır.¹⁸

3.4. Yassıada Mahkemesi'nde 6-7 Eylül Olaylarının Faillerinin Belirlenmesi

1960 darbesinden sonra, Marmara Denizi'nde bulunan Yassıada'da bir mahkeme kurulmuş ve DP hükümetinin ileri gelenleri bu mahkemede yargılanmışlardır. Mahkemedeki ilk duruşmaya 14 Ekim'de başlanmış ve mahkemenin Yüksek Adalet Divanı Başkanlığı'na Yargıtay 1.Dair Başkanı Salim Başol, Yüksek Adalet Divanı Başsavcılığı'na ise Yüksek Soruşturma Kurulu Üyesi Altay Ömer Egesel getirilmiştir. DP hükümetinin ileri gelenleri, toplam 19 davadan ayrı ayrı olarak yargılanmıştı. Bu davaların isimleri şöyledir: Köpek Davası, 6-7 Eylül Olayları Davası, Anayasa İhlali Davası, Vatan Cephesi Davası, İstimlak Davası, Üniversite Olayları Davası, Demokrat İzmir Davası, Kayseri Olayı Davası, Çanakkale Olayı Davası, Topkapı Olayları Davası, Radyo Davası, Örtülü Ödenek Davası, Barbara Davası, Değirmen Davası, Ali İpar Davası, Arsa Davası, Dolandırıcılık Davası, Vinileks Şirketi Davası ve Bebek Davası.

1960 darbesinden sonra kurulan Yassıada Mahkemesi'nde, DP iktidarının ileri gelenleri birçok davadan yargılanmışlardı. Bu davalardan birisi de 6-7 Eylül Olayları idi. 20 Ekim 1960 ve 5 Ocak 1961 tarihleri arasında görülen dava da, 12 sanık hazır bulunmuştu. Bu sanıklar şöyledir: Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, darbeden hemen sonra intihar eden

---

¹⁸ Mihail Vasilyadis ile Mülakat, 22.09.2015

İçişleri Bakanı Namık Gedik, İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, İstanbul Belediye Başkanı Kemal Hadımlı, İstanbul Emniyet Müdürü Alaeddin Eriş, Selanik Başkonsolosu Mehmet Ali Balin, Başkonsolos Yardımcısı Mehmet Ali Tekinalp ve bombanın Atatürk'ün evine konulmasından dolayı suçlanan Oktay Engin, Hasan Uçar ve Başbakan Yardımcısı Fuat Köprülü. Dava sırasında 98 tane tanık dinlenmiş, Başbakan Menderes ve Dışişleri Bakanı Zorlu, ayaklanma emrini vermekle, Başbakan Yardımcısı Fuat Köprülü planı desteklemekle, Mehmet Ali Balin ve Oktay Uçar, olaylara sebep olan bombalama hadisesini gerçekleştirmekle suçlanmışlardı. Ayrıca Menderes, Bayar, Zorlu ve Köprülü; Rumların, Türk vatandaşı olarak anayasal haklarını çiğnemek ve halkı şiddet olaylarına teşvik etmekle suçlanmışlardır. 21 Eylül 1960'da dava ile ilgili ilk duruşma yapılmış ve davanın başlamasından önce, hazırlanan raporları inceleyen Yüksek Soruşturma Kurulu şunları saptamıştır: Kıbrıs probleminden dolayı, Türk gazeteleri kışkırtıcı yayınlar yapmış, bununla birlikte KTC de halkı kışkırtıcı söylemlerde bulunmuştur. Patrikhanenin Kıbrıslı Rumlara para yardımı yaptığına dair spekülasyonlar basın tarafından ortaya atılmış ve Rumlar hedef gösterilmişti. Başbakan Menderes'in Londra Konferansı'ndan önce Liman Lokantası'nda yaptığı konuşma da tahrik edici bulunmuş olup, olaylardan önce gerekli güvenlik önlemleri alınmaya çalışılmış, bomba hadisesinden sonra Menderes, bu haberin öğle haberlerine yetiştirilmesi için TRT Radyosu'na talimat vermiş, olayların akşama doğru başlayacağı hükümetin ileri gelenleri tarafından tahmin edilmiş ve 6 Eylül gecesi sıkıyönetim ilan edilip sabah 08.00'de kaldırılmış ve 7 Eylül'de saat 15.00 'da İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere tekrar konulmuştur. Olaylardan sonra KTC üyeleri ve komünistler, eldeki delil yetersizliklerine rağmen, yaşananlardan sorumlu tutularak tutuklanmıştır.¹⁹

Mahkeme Salim Başol başkanlığında toplanmış ve Menderes'e yönelik 4 suçlamada bulunmuştu. Bu suçlar; Liman Lokantası'nda Menderesin yaptığı sert konuşma, KTC'nin faaliyetlerini destekleyerek olayları teşvik etmek, Fatin Rüştü Zorlu'nun konferans sırasında kendisine gönderdiği telgrafa dayanarak olayların başlaması için

---

¹⁹ Gürcan, **a.g.t.**, s. 125-127

talimat vermek, Fuat Köprülü'nün Yeni Sabah Gazetesi'nde yayınlanan iddiaları ve DP'nin, olaylardaki gerçek sorumlu olması.²⁰

Menderes; bu suçlamalara karşılık, Kıbrıs'ta Rumların Türklere karşı bir katliam yapacağına dair bir istihbarat aldıklarını, Liman Lokantası'nda yaptığı konuşmanın sert bir üsluba sahip olmasının da Rumlara gözdağı vermek ve onları katliam yapmaktan alıkoymak için olduğunu beyan etmiştir. KTC'nin de daha önceki mahkeme süreçlerinde suçsuz bulunduğunu söyleyen Menderes, bu yüzden KTC'ye destek vererek olayları teşvik etmesinin de imkansız olduğunu belirtmiştir. Selanik'teki bomba hadisesi ile ilgili önceden hiçbir şekilde haberi olmadığını söyleyen Menderes, bombalama hadisesinden sonra, İstanbul'da protesto gösterilerinin olacağını, ancak bu denli ileri gideceğini düşünmediğini, hatta olayların şiddetlenmemesi için gerekli güvenlik önlemlerini de aldığını ama olayların bir anda şiddetlendiğini ve kolluk kuvvetlerinin de neye uğradıklarını anlamadıklarını mahkeme heyetine açıklamıştır. Söz konusu telgraf içinse KTC Lideri Hikmet Bil, Menderes'in kendisine Londra'dan yeni bir şifre geldiğini bu şifrede Fatin Rüştü Zorlu'nun zayıf durumdayım, konferansın taraflarına Türk kamuoyunu zapt edemiyoruz diyebilmek için hükümetin bu konuda aktif olması gerektiğini yazdığını beyan etmiş, Menderes ise böyle bir şeyi hatırlamadığını, Bil'in mahkemeyi yanıltmak için böyle bir açıklama yapmış olabileceğini belirtmiştir.²¹ Hikmet Bil ile Menderes'in arasında geçen bir konuşma ise KTC'nin bizzat Menderes tarafından desteklendiğini göstermekte olup Bil'in ağzından şu şekilde aktarılmıştır:

“Efendim, sonra kendisi otomobile biniyordu, gene ben 15-20 metre uzaktaydım, otomobile binerken Zafer Ersu benim yanıma geldi. ‘Beyefendi sizi istiyor’ dedi. Otomobile gittim, kendisi sağ tarafta oturuyordu, sol tarafa da beni oturttu. ‘Biz bu cemiyeti zaten halkın malı olan Kıbrıs davasını devlete mal etmek için kurmuştuk. Görülüyor ki zat-ı âliniz

---

²⁰ **Yüksek Adalet Divanı Kararları**, İstanbul, Kabaici Yayınevi, 2007, s. 409-413

²¹ Demir, **a.g.m.**, s. 54-56

mükemmelen benimsemişsiniz, müsaade ederseniz bu cemiyeti fesh edelim' dedim ' Yok daha dursun, cemiyet bize lazım' dedi."²²

Olaylardan dolayı DP'nin suçlanmasının en büyük sebebi Dışişleri Bakanı Zorlu'nun, Menderes'e gönderdiği iddia edilen telgraftır. Daha önceki bölümlerimizde değindiğimiz bu telgrafta direkt olarak Rumlara karşı saldırı yapılmasının gerekliliğinden bahsetmemiştik; ancak dikkatli okunduğunda bu konuda şifreli sözler içerdiği görülebilmektedir. Dava sırasındaki birçok tanığa göre, Menderes bu telgrafi okuduktan sonra, olayların başlaması için gerekli talimatları vermiştir. Yassıada'da Zorlu'nun aleyhine tanıklık yapan NATO Büyükelçiliği İkinci Katibi Coşkun Kırca, bu telgrafta sanığın biz burada gazeteciler ile üzerimize düşen görevi yapıyoruz, başbakanın da gereken yerlere emir vermesinde fayda olacaktır dediğini söylemiş, Zorlu'da, bu gereken yerlere emir kısmının alınması gereken diplomatik önlemlerin alınması konusunda olduğunu beyan ederek kendisini savunmuştur. Zorlu'nun yaptığı bu savunma mahkeme heyetini pek ikna etmemiştir.²³

Başsavcı ayrıca, olaylar sırasında kolluk kuvvetlerinin olaylara müdahale etmemesinin, olaylardan hemen sonra görevden alınan memurların açığa alındıktan veya bir süre farklı yerlerde çalıştıktan sonra tekrar eski görevlerine iade edilmesinin, Menderes ve Bayar'ın olayların başlamasından hemen sonra İstanbul'dan ayrılmasının, CHP'nin olaylarla ilgili Menderes hakkında soruşturulma açılmak istemesine karşılık DP'nin meclisteki çoğunluğundan dolayı bu talebi redderek Menderes'in yargılanmasının önlenmesi ve buna benzer birkaç olayın, olaylardan büyük ölçüde DP iktidarının sorumlu olduğunu gösterdiğini iddia etmiştir.

Yaklaşık üç ay süren dava 5 Ocak 1960'ta sona ermiş ve davanın sonunda 8 sanık beraat etmiş, ancak Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu 6'şar yıl

---

²² "6-7 Eylül Yassıada Duruşmalarının En Can Alıcı Bölümlerinden Biridir...", (Çevrimiçi), <http://bianet.org/bianet/siyaset/122323-6-7-eylul-yassıada-durusmalarinin-en-can-alici-bolumlerinden-biridir> Erişim Tarihi: 01.08.2015

²³ Resul Babaoğlu, "6/7 Eylül Olayları'nın Muhtemel Failerleri Üzerine Bir Değerlendirme", **The Journal of Academic Social Science Studies**, Volume 6 Issue 2, 2013, s. 1352

hapse, İzmir Valisi Kemal Hadımlı da 4,5 yıl hapse mahkum olmuştur.²⁴ Söz konusu diğer 19 dava da dikkate alındığında Celal Bayar, Refik Koraltan, Hasan Polatkan, Agah Erozan, Ahmet Hamdi Sancar, Bahadır Dülger, Baha Akşit, İbrahim Kirazoğlu, Nusret Kirişçioğlu, Zeki Erataman, Osman Kavrakoğlu, Rüştü Erdelhun, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Emin Kalafat idam cezasına çarptırılmış, ancak sadece Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edilmiştir.

İdam kararları kamuoyunda geniş tepki bulmuş hatta Menderes'in en büyük rakibi CHP lideri İsmet İnönü idam kararlarının uygulanmaması için darbeden sonra oluşturulan Milli Birlik Komitesi Başkanı Cemal Gürsel'e şu mektubu göndermiştir:

'Sayın Orgeneralim,

Memleketimizin bugünkü halinde ne kadar az sayıda olursa olsun, ölüm kararlarının tasdik ve infazı yüksek milli menfaatlere her suretle aykırıdır. Kansız bir ihtilal yapıldı. Böyle bir ihtilalden bir buçuk sene sonra, geçmiş bir iktidar erkânının siyasi suçlarından dolayı idam edilmeleri, siyasi idamların bünyesinde zaten mevcut olan hak tereddüdünü azami ölçüde arttırmış olacaktır. Suçluların en ziyade kahrını çekmiş vatandaşlar bile bu infazı aşırı bulacak ve müteessir olacaklardır. İhtilalden bir buçuk sene sonra seçimlere gidiyoruz. Eski, yeni siyasi parti mensupları arasında yaklaşma ve anlaşma çareleri arıyoruz. Bu çabalama içinde artık eskimiş olan siyasi suçlardan dolayı idam cezası tatbik etmek, siyasi partiler arasında ve memlekette manen huzur teessüsünü imkânsız kılacaktır. Unutmamalı ki, yarın seçime gidecek ve seçimlerden sonra idareye katılacak siyasi partilerin çoğu, geçmiş iktidar partisinin mensuplarına büyük mikyasta istinat etmektedir. Bunlar yalnız seçim esnasında değil, seçimden sonra da ruhlardaki daimi yarayı işletmekten geri kalmayacaklardır. Ceza tatbikinin bünyesinde taşıdığı ibret ve tenbih hususları, şimdiye kadar infaz yapılmamasında daha ziyade mevcuttur. Memleket huzurunun ve vatandaş münasebetlerinin iyi yola girmesi için ümitlerin bağlanabileceği tek çare bundan ibarettir. Suçluların idam olunmaması, ayaklanma teşebbüsünde olacakların cüretini arttıracığı endişesi mübalağa edilmemelidir. Ayaklanma teşebbüsünün maddi kuvveti, hiçbir zaman devlet ve hükümetin kuvveti ile başa çıkamaz. Bu teşebbüslerin dikkate alınacak tarafları daha ziyade ruhi ve manevi kuvvetleridir. Bu kuvvetler ise, idam cezasının infaz olunması ile

---

²⁴ Akar, a.g.m., s. 93

*artmak ve infaz olunmaması ile zayıflamak istidadındadırlar. İnsanların tecrübesinin bir değeri varsa, bizim her yerde gördüğümüz sonuç budur.*²⁵

Ancak bu mektup da Menderes ve arkadaşlarının idamına engel olamamış ve Hasan Polatkan ile Fatin Rüştü Zorlu 16 Eylül 1961’de, Adnan Menderes ise 17 Eylül 1961’de Yassıada’da idam edilmişlerdir.

1955-1957 yılları arasında kurulan ve genel olarak KTC üyelerinin yargılandığı İstanbul Mahkemesi’ndeki dava, hükümetin baskısı ve kontrolü altında olduğu için, KTC ile hükümetin arasındaki bağın ortaya çıkmaması ve hükümetin de suçlu hale gelmemesi amacıyla, objektiflikten uzak bir nitelik taşımış ve bu yüzden KTC aklanmıştır. Askeri darbeden sonra kurulan Yassıada Mahkemesi ise, olaylardan tamamen hükümeti sorumlu tutmak ve askeri darbeyi meşrulaştırma amacı gütmüş ve bu yüzden tam anlamıyla objektif bir mahkeme olmamıştır. 1957’de KTC’nin aklanmış olması bu mahkeme tarafından da kabul edilmiş, dönemin istihbarat teşkilatı olan MAH, askeriye içinde bir kurum olduğundan dolayı ve bu yüzden bu kuruma getirilecek olan suçlamanın, darbenin sorumlusu olan Türk Silahlı Kuvvetleri’ni de olayların sorumlularından birisi haline getireceği için suçlanmamıştır ve bundan dolayı bir anda bütün bu olayların sorumlusu DP hükümeti haline gelmiştir. Mahkeme bir çok durumda, olaylarla pek ilgisi olmayan tanıkların ve CHP’ye yakın olan kişilerin aleyhte beyanlarını dikkate almış, beyanları sanıkların lehine olacak tanıklardan ise genel olarak yararlanmamıştır. DP’nin Yassıada’daki en büyük handikapı ise sadece bu dava da değil, diğer davalarda da partinin ileri gelenlerinin verdiği beyanlarla birbirlerini suçlamaları ve bir başka deyimle birbirlerini arkalarından vurmalarıdır. Mahkemenin objektifliğe aykırı bir tutumuna örnek vermek istersek; Menderes’in avukatları, 6 Eylül’de Menderes ile birlikte trende olan Atıf Benderlioğlu, Ramiz Eren, dönemin DP İstanbul İdare Kurul Başkanı ve ikinci başkanının dinlenmesini ve KTC mensuplarından Ahmet Emin Yalman ve Hikmet Bil’in 1955-1957 yılları arasında sanık olarak ifade verdikleri Örfi İdare Mahkemesi’ndeki beyanlarının Yassıada’ya getirilmesini talep etmiş;

---

²⁵ Altan Öymen, “Rahmetli Menderes’i Saygıyla Anarken”, **Radikal**, 21.09.2012

ancak mahkeme heyeti bu talebi reddetmiştir.²⁶ Mahkemeye getirilen bir başka eleştiri ise savcıların Yunan Mahkemesi'nin aldığı kararları aynı şekilde iddianame olarak hazırlaması ve bu iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesi idi.²⁷ Ayrıca mahkemenin hükümet aleyhinde aldığı karar, yabancı devletler tarafından, bu olayların Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından planlandığı ve gerçekleştirildiğine dair kanıt olarak kabul edilmiş ve ilerleyen yıllarda da hep gündemde kalacak olan Kıbrıs tartışmalarında Yunanistan'ın elini güçlendirmiştir. Bunun yanında böyle üzücü ve barbarca bir olayın, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından organize edildiği yönünde sonuçlanan bu dava, Türkiye'nin prestij kaybetmesine de yol açmıştır.

Davadan yıllar sonra, dönemin başbakanı Adnan Menderes'in oğlu Aydın Menderes, bir belgeselde verdiği demeçte; hükümetin Kıbrıs'a destek olmak için protesto veya miting istemiş olabileceğini, ancak bu protestoların kontrol edilemeyerek istenmeyen sonuçlara yol açabileceğinin iktidar tarafından da tahmin edilemediğini beyan etmiştir.²⁸ Bu açıklama, olayların yaşanmasında hükümetin kasıtlı olmasa da mühim bir payının olduğunun kabul edilmesi açısından önem taşımaktadır.

3.5. Dış Güçlerin Olaylar Üzerindeki Etkileri

1945 yılında BM'ye, 1952 yılında NATO'ya üye olan Türkiye, ABD ile olan ilişkilerini, DP iktidarı döneminde daha da iyileştirmişti. Güneyindeki Türkiye ve Yunanistan'ın, NATO'ya üye olmasından rahatsız olan SSCB'nin ise çoğu ülkede yaptığı gibi Türkiye ve Yunanistan'da da istihbarat çalışmaları yaptığı biliniyordu. Olaylardan önce Türk basını genel olarak, EOKA ve Makarios'u SSCB'nin desteklediğini yazmış yaşanan olaylardan sonra da, İstanbul'daki hadiselerin Sovyet oyunu olduğunu ve NATO üyesi iki ülkeyi karıştırmak amacıyla böyle bir işe girişildiği belirtilmiştir. Hükümette bu tezi benimsemiş ve olaylardan sonra ilk olarak komünistleri tutuklamıştı.

---

²⁶ Emine Gürsoy Naskali, **Yassıada Zabıtları-II 6-7 Eylül Olayları Davası**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2005, s. 441-443

²⁷ Abdullah Kılıç, "Yassıada Gerçeği", **Zaman**, 29.05.2010

²⁸ Dündar, **a.g.b.**

Olayların bir diğere şüphelisi olarak görülen İngiltere ise, hadiselerin yaşanmasının ardından Yunan kamuoyu tarafından yaşananların en büyük sorumlusu olarak görülmüştür. Yunan tarafının yaşananlardan İngiltere'yi, Türkiye'nin de komünistler üzerinden SSCB'yi suçladığını düşündüğümüzde Yunanistan'ın haklılık payının daha fazla olduğunu görebiliriz. İngiltere kontrolündeki Kıbrıs adası, uzun yıllar boyunca bir sorun teşkil etmezken, adadaki Rumlar yavaş yavaş İngiliz yönetimine karşı tepkiler göstermeye başlamış ve bu tepkiler bir süre sonra siyasi krize dönüşmüştü. Adadaki Rumlar, Yunanistan ve İngiltere arasında olan bu sorunun Türkiye ile bir ilgisi yokken, bir anda İngiltere kasti olarak Türkiye'yi de anlaşmazlığın taraflarından birisi yapmıştır. Böylece, adada sadece Rumların olmadığını, Türklerin de olduğunu, bu yüzden adada barışın sağlanması için kendi hakimiyetinin şart olduğunu uluslararası kamuoyuna kanıtlamaya çalışmıştır. Kıbrıs sorunu kapsamında genel olarak Türkiye ve İngiltere birbirlerini destekleyici açıklamalarda bulunmuş olup Londra Konferansı sırasında da bu karşılıklı destek devam etmiştir. Aslında konferansın amaçlarından birisi de Türkiye ve Yunanistan'ın ada üzerinde anlaşmasının imkansız olduğunu tüm dünyaya göstermek ve adadaki kalıcılığını devam ettirmektir. İngiltere'nin olaylardan sonra Türkiye'ye yumuşak bir protesto çekmesi ve olaylarla bir ilgisi olmadığını vurgulamak için İngiliz basınına, olaylardan İngiliz vatandaşlarının da zarar gördüğünü yazmaları konusunda sık sık baskı yapması, olaylarda İngiliz parmağı olmasının şüphesini arttırmaktadır. Nitekim, 6-7 Eylül Olaylarından sonra, Kıbrıs sorunu bir süre için BM nezdinde rafa kalkmış, bu da İngiltere'nin işine gelmişti. Gerçekten, İngiltere'nin adanın kontrolünü elinde tutabilmek için, bu olayları organize ettiğini ve sonucunda da istediğini elde ettiğini düşünürsek, mükemmel bir diplomatik başarıya ulaştıklarını söyleyebiliriz.²⁹

NATO'ya üye olan ülkelerdeki sol örgütlere karşı kurulan ve Türkiye'deki versiyonunun adı Kontrgerilla olan oluşum da bazı çevrelerce, olayların şüphelisi olarak görülmektedir. Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olan Özel Harp Dairesi'nin, Türkiye'deki bu yapılanmanın sorumlusu olduğu söylenmektedir. Eski MGK

---

²⁹ Hür, a.g.m.

Sekreteri ve Özel Harp Dairesi Kurmay Başkanı Sabri Yirmibeşoğlu, verdiği bir röportajda olayların, Özel Harp Dairesi tarafından planlandığını şu sözlerle belirtmiştir:

*"6-7 Eylül de bir Özel Harp işidir. Muhteşem bir örgütlenmeydi. Amacına da ulaştı."*³⁰

Yirmibeşoğlu'nun bu açıklaması, olayların Kontrgerilla tarafından planlandığını resmi ağızdan kabul etse de, dönemin şartları incelendiğinde ABD ve NATO'nun bu olaylardan hiçbir şekilde çıkar sağlamamış aksine olumsuz bir şekilde etkilenmişlerdir.

3.6. Olaylardan sonra Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Genel Bir Bakış

Adadaki gerginlik olaylardan sonra da devam etmiş ve 1950'li yılların sonuna gelindiğinde İngiltere ne kendisinin ada üzerindeki statüsünün ne Yunanistan'ın Enosis tezinin ne de Türkiye'nin "**Taksim**"³¹ tezinin, ada için barışı getirmeyeceğini düşünmüş ve 1959 yılında İsviçre'nin Zürih kentinde üç ülkenin katılacağı bir konferansın toplanmasını önermiştir. Bu konferanstan sonra aynı konuyla alakalı olarak Londra'da bir konferans daha toplanmış ve sonuç olarak İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğü altında bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmasına karar verilmiş ve bu iki antlaşmanın şartları dahilinde imzalanan Lefkoşa Antlaşması ile 16 Ağustos 1960'da bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.

Adanın yeni statüsünün ardından, gerginlikler sona ermemiş bu sefer de Kıbrışlı Rumlar, ülkenin anayasasında kendileri lehinde bazı düzenlemeler yapmak istemiş ve Türkler de bu duruma karşı çıkmışlardır.³² Bu durum Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin tekrardan gerginleşmesine yol açmış ve 1963 yılında adadaki gerginlikler sırasında Rum polisinin iki Türk'ü öldürmesiyle ülkede çatışmalar

---

³⁰ Fatih Güllapoğlu, **Tanksız, Topsuz Harekât: Psikolojik Harekât**, İstanbul, Tekin Yayınevi,1991, s. 104

³¹ Adanın, Türkiye ve Yunanistan arasında bölüştürülmesini öngören tezdır.

³² Süha Bölükbaşı, **Barışçı Çözömsüzlük**, Ankara, İmge Kitabevi Yayıncılık, 2001, s. 92

yeniden başlamıştır.³³ Çatışmaların artması üzerine Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'ye adada ortak bir barış gücü kurulmasını önermiş, ilk başta bu iki ülke öneriyi reddetse de daha sonra kabul etmişlerdir. Kurulan barış gücü de çatışmaların sona ermesini engelleyememiş ve yeni çözüm yolları aranmaya başlanmıştır. ABD'de bu çözüm sürecine dahil olmak istemiş ve 1964 yılında ülkenin eski dışişleri bakanlarından, dönemin başkan sözcüsü Dean Acheson Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik bir tez üretmişti. Acheson Planı olarak bilinen bu tezde, adadaki Karpaz Yarımadası'nın bir kısmı Türkiye'ye bırakılmak üzere, geri kalan kısmının Yunanistan'a bırakılması, Meis Adası'nın Türkiye'ye verilmesi ve Kıbrıs'ta Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelerde ise özerk idareler kurulması öneriliyordu.³⁴ Türkiye, bu planı kabul etmiş, Yunanistan bazı değişiklikler istemiş adadaki Rumlar ise direkt olarak reddetmiştir. Bu planın da reddedilmesiyle, adadaki çözümsüzlük süreci devam etmiş ve gerginlik devam etmiştir.

1960'lı yıllarda devam eden gerginlik, 1970'li yıllarda da devam etmiş, Yunanistan'da çoğunluğu askerlerden oluşan ve Albaylar Cuntası adı verilen bir grubun 1967'de yönetime el koymasıyla, adadaki Yunan baskısı daha da artmış, adadaki Rumların, Türklere karşı uyguladığı katliamlar daha da şiddetlenmiş ve tüm bu olaylar 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nın gerçekleştirilmesine sebep olmuştur. Bu müdahale ABD'nin Türkiye'ye büyük bir tepki göstermesine yol açmıştır. ABD'nin bu harekattan dolayı Türkiye'yi tepki göstermesinin nedeni; Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyesi olmalarından dolayı burada çıkacak bir savaşın NATO'nun güneydoğu kanadını zayıflatacağını bu durumun da bölgedeki SSCB nüfuzunu arttıracığı ihtimalidir.³⁵

Yunanistan'da darbeyle iktidara gelen Albaylar Cuntası, Kıbrıs Lideri Makarios ile problemler yaşamaya başlamıştı. Bu problemler neticesinde, 15 Temmuz 1974'te Makarios'u devirmiş ve yerine Nikos Sampson'u getirmiştir. ABD'nin Makarios ile iyi ilişkilere sahip olmamasından dolayı bu darbe ABD tarafından bir tepki almamış,

---

³³ A.e., s. 98

³⁴ Sönmezoğlu, **2.Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası**, s. 75

³⁵ A.e., s. 238

o sıralar İrlanda problemi ile uğraşan İngiltere, adada yaşananlara pek ilgi gösterememiş, SSCB ise darbeye şiddetle karşı çıkmış ve de yeni iktidarı tanımayacağını belirtmiştir. Yeni iktidar, Kıbrıs Cumhuriyeti olan ülkenin ismini, Kıbrıs Helen Cumhuriyeti olarak değiştirmiş ve bu durum hem Türkiye’de hem de adadaki Türkler üzerinde büyük bir endişeye yol açmıştır. Yunanca, Yunan manasına gelen Helen sözcüğü, yeni yönetimin adadaki Türklerin varlığını kabul etmediğini göstermekteydi. Kıbrıs’taki tüm bu gelişmeler üzerine CHP ve Milli Selamet Partisi koalisyonu, ani bir tepki vermiş ve 20 Temmuz 1974’te adaya müdahalede bulunmuştur. Bu müdahalenin sonunda Türk ordusu başarılı bir performans sergilemiş ve iki gün süren hareketin sonunda adanın %7’sini ele geçirmiştir. Daha sonra BM tarafından, savaşı taraflara ateşkes teklifinde bulunulmuş ve Kıbrıs’taki bu başarısızlığın ardından Yunanistan’daki Albaylar Cuntası ve buna paralel olarak Kıbrıs’taki Sampson hükümeti devrilmiş ve yeni yönetimler iktidara gelmiştir. Ateşkesten üç gün sonra başlayan Cenevre Konferansı’nda, Türkiye’nin adaya müdahalesi haklı bulunmuş ve birçok talebi kabul edilmiştir. Ada kurulurken kabul edilen 1960 Anayasası’da yürürlükte kalacaktı; ancak bazı pürüzler nedeniyle 8 Ağustos’ta Cenevre’de bir konferans daha toplanmış, bu konferans sırasında Yunanistan aksi bir tutum sergilemiş bunun üzerine Türkiye adaya 14 Ağustos’ta ikinci kez çıkarma yapmış ve adanın %37’sini işgal etmiştir. Bu ikinci hareket uluslararası alanda birçok tepkiye yol açmıştır. İlk hareket, hem Yunanistan’da hem de Kıbrıs’ta darbeye başa gelen hükümetlere karşı yapılmış olduğu için olumlu tepki almış ikinci hareket ise demokrasiyle başa gelmiş hükümetlere karşı olduğu ve daha 2. Cenevre Konferansı devam ettiği sürede gerçekleştirildiği için ABD, İngiltere ve SSCB’den büyük tepki almıştır. Bu hareketin ardından Yunanistan, NATO’nun askeri kanadından ayrılmış ve böylece ABD’nin Türkiye’ye olan tepkisi daha da şiddetlenmiş olup Türkiye’ye ambargo uygulamaya başlamıştır. Bu hareketin bir diğer sonucu ise, Yunanistan’ın Kıbrıs konusunda kendisini mağdur göstermesi ve bu yüzden Türkiye’den daha avantajlı bir konuma gelmesidir.

Bu dönemlerde Türkiye ile Yunanistan arasındaki bir diğer problem de Ege Denizi sorunuydu. 1930’lu yıllarda ortaya çıkmaya başlayan bu sorun, Yunanistan’ın 3 mil olarak kabul edilen kara suları sınırını tek taraflı olarak 6 mile çıkarmasıyla

başlamıştır. Bu dönemlerde Türkiye ile Yunanistan arasındaki olumlu ilişkiler ve İtalya'nın yayılcılığına karşı oluşan ortak dış politika nedeniyle bu duruma bir tepki verilmemişti. Kıbrıs'taki tansiyonun yükselmesiyle 1964 yılında Türkiye'de kendi karasularını 6 mile çıkardığını ilan etmiş bunun üzerine Yunanistan Ege'deki adalarına silahlandırmaya başlamıştı. Böylece, Kıbrıs sorunu ile birlikte Ege sorunu da 1960'lı ve 1970'li yıllarda iki ülke arasındaki en önemli sorunlardan birisi olmuştu. Günümüzde şiddetini yitirmiş olsa da iki ülke arasındaki bu Ege Denizi gerginliği devam etmektedir.

1980'li yıllarda ise Türkiye'de bir askeri darbe olmuş ve bu darbe Türkiye'nin Avrupa ülkelerinden uzaklaşıp ABD'ye yakınlaşmasına sebep olmuştur. Yunanistan'da ise Panhelenik Sosyalist Parti iktidara gelmiş ve bu sosyalist partinin lideri Papandreu SSCB ile yakın ilişkiler kurmuştur. Evren döneminde ABD; Türkiye'ye, Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönmek istediğini ancak bunun için Türkiye'nin Yunanistan'ın bu talebini veto etmemesi gerektiğini söylemiş ve bu konuda baskı yapmıştır. Evren, ilk başlarda bu konuda direnmiş bunun üzerine ABD, Yunanistan'ın Kıbrıs sorunu, Ege sorunu ve Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyeliği konusunda zorluk çıkarmayacağını teminatını vermişti. Belki istemeyerek de olsa Evren, ABD'nin bu baskısına dayanamamış ve Türkiye, Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönüşünü veto etmemiştir.

Turgut Özal döneminde ise, Yunanistan'ın Ege Denizi'nde petrol arama çalışmaları ve Batı Trakya'daki Türk nüfusa yapılan baskı, iki ülke arasındaki tartışma konuları olmuş, ancak Özal'ın sağduyulu ve yapıcı tavrı iki ülke ilişkilerinin gerginleşmesini önlemişti. Özal'ın bu tavrında Türkiye'nin AET'ye üyelik sürecinin etkisinin de olduğu söylenebilir. 1988 yılında İsviçre'nin Davos kentinde gerçekleştirilen Dünya Ekonomik Forumu'nda iki ülkenin liderleri bir araya gelmiş ve Türkiye-Yunanistan arasında tekrardan iyi ilişkilerin kurulması için bir dizi görüşmeler yapmışlardır; ancak Özal ile Papandreu'nun iyi niyetine rağmen iki ülke arasında çıkan bazı sorunlar bu barış ortamının devam etmesini engellemiştir.

Kıbrıs sorunu 1980'li yıllarda da devam etmiş, adada nüfus çoğunluğunun Rumların elinde olması, demokrasi kuralları gereği devletin de genel olarak Rumlar tarafından

yönetilmesine sebep oluyordu. Bu durum Kıbrıslı Türkleri rahatsız etmekteydi. Bu yüzden 15 Kasım 1983'te adanın kuzeyinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuş, bu kurulan yeni ülkeyi Türkiye, aynı gün tanımıştır.³⁶ Bu duruma başta adadaki Rum yönetimi olmak üzere, Yunanistan ve BM büyük tepki göstermişti. BM Güvenlik konseyi, bu ilanı tanımazken Türkiye haricinde KKTC'yi tanıyan tek devlet Pakistan olmuştu. KKTC'nin tanınması sorunu, günümüze kadar devam etmiş olup hem Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin hem de Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne üye olmasından dolayı, Türkiye bu konuda hiçbir zaman istediği avantajı yakalayamamıştır.

1990'lu yıllara gelindiğinde Türk-Yunan ilişkileri gergin bir şekilde devam etmiş tekrar iktidara gelen PASOK ve Papandreu, sol parti niteliği taşımasından dolayı günümüzdeki Halkların Demokrasi Partisi'nin öncülü olan Demokrasi Partisi ile yakın ilişkiler kurmakta ve Türkiye'nin PKK ile olan mücadelesini eleştirmekteydi. Bu dönemde Yunanistan'ın bir başka dış politika taktiği ise Türkiye'nin iyi ilişkilere sahip olmadığı Suriye ve Ermenistan'la iyi ilişkiler kurmaktı. Yunanistan'ın Ege Denizi'nde tekrar petrol aramaya başlaması 1990'lı yılların ortasına doğru iki ülke arasındaki gerilimi tekrar zirveye çıkartmış ve tabii ki Kıbrıs'taki çözümsüzlük süreci de devam etmişti.³⁷

1995 yılına gelindiğinde Ege Denizi'ndeki Kardak Kayalıkları iki ülke arasında sorun olmuş hem Türkiye, hem Yunanistan bu kayalıkların kendi karasuları dahilinde olduğunu iddia etmişlerdir. Bu önemsiz kayalıklar bir anda iki ülkenin ana gündem maddesi olmuş ve hem Türk askeri hem Yunan askeri bu kayalıklara kendi bayraklarını dikmek için adeta bir yarışa girmişlerdi. Gerginliğin gittikçe tırmanması üzerine, ABD duruma müdahale etmiş ve iki ülke arasında arabuluculuk yaparak, iki ordunun da adadan çekilmesini sağlamıştır. Aynı dönemlerde Rum Yönetimi'nin AB üyeliğine yaptığı başvurudan sonra Türkiye bu duruma büyük bir tepki göstermiş ve Kıbrıs'ın AB'ye üye olmasının kabul edilemez bir durum olduğunu belirtmiştir. Bu süreçte AB, Kıbrıs'ın yanında olmuş ve Türkiye'nin Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği

---

³⁶ A.e., s. 414

³⁷ A.e., s. 610

konusunda itiraz etmemesi konusunda telkinlerde bulunmuştur. Hatta, Kıbrıs'ın birliğe üyeliğinin engellenmesi halinde Türkiye'nin de Gümrük Birliği'ne üyeliğinin engelleneceğine dair mesajlar da, AB tarafında Tansu Çiller liderliğindeki Türk hükümetine verilmiştir. AB'nin kullandığı bu koz sonrası, ilerleyen süreçte Türkiye Gümrük Birliği'ne, Kıbrıs ise AB'ye üye olmuştur.³⁸

1990'lı yılların ikinci yarısında Andreas Papandreu'nun ölümü ve yerine Kostas Simitis'in başkan olmasıyla, iki ülke arasındaki ilişkilerde olumlu gelişmeler görülmeye başlandı.³⁹ Bu olumlu ilişkiler tekrar bozulması ise, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Kenya'da yakalanmasının ardından üzerinde Lazaros Mavros adına düzenlenmiş bir Kıbrıs Cumhuriyeti Pasaportu bulunmasıyla tekrar bozulmuş, bunun üzerine Yunan Dışişleri Bakanı Pangalos görevden alınmış ve yerine Yorgos Papandreu getirilmiştir. Papandreu ve Dışişleri Bakanımız İsmail Cem'in özverili çabaları sayesinde iki ülke ilişkileri tekrar iyiye gitmeye başlamış ve 17 Ağustos 1999'daki Marmara Depremi ile birkaç ay sonra Yunanistan'da yaşanan 5.9 şiddetindeki depremin ardından iki ülkenin birbirlerinin yardımına koşan ilk ülkeler olmasından dolayı belki de tarih boyunca Türk-Yunan ilişkilerinin en pozitif olduğu dönem yaşanmıştır.⁴⁰ Kıbrıs sorunundaki çözümsüzlük ise bu dönemde de devam etmiştir. Kıbrıs Rum tarafının, AB ile üyelik görüşmelerine başlaması ve Rusya'nın Güney Kıbrıs'a füze sistemi yerleştirmek istemesi bu dönemin tartışma konularından olmuştur.

2000'li yılların başında ise Yunanistan'ın ılımlı siyasetçisi Yorgos Papandreu ve İsmail Cem'in samimi ilişkilerinin de katkısıyla yaşanan depremlerden sonra, iki halkın birbirlerinin acılarını en samimi şekilde paylaşması Türkiye-Yunanistan ilişkileri için oldukça anlamlı olmuştur.⁴¹ Türkiye'nin bu barışçıl tavrı, AB nezdinde de takdir edilmiş ve bu yakınlaşmanın sonucu olarak 1999 Helsinki Zirvesi'nde aday ülke olarak kabul edilmiştir. İyileşen bu ilişkiler Yunanistan'a da birçok avantaj

---

³⁸ M. Murat Erdoğan, Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2006, s. 147-149

³⁹ Sönmezoğlu, **2.Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası**, s. 610

⁴⁰ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 196

⁴¹ **A.e.**, s. 196-197

kazandırmış, Kıbrıs politikasında Türkiye, ilişkilerin bozulmaması adına Yunanistan'a bazı tavizler vermiştir.

2002 yılında yapılan genel seçimlerde Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara gelmişti. AKP iktidarının, ilk önemli dış politika konusu Kıbrıs sorunu olmuş ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın hazırladığı Annan Planı adı verilen bir tez ortaya atılmıştı. Bu teze göre, adadaki İngiliz üsleri hariç tutularak diğer bölgeler federal bir şekilde birleştirilecek, bakanlıkların üçte biri Türklere ait olacak ve başbakanlık 10 ayda bir Türkler ve Rumlar arasında el değiştirecekti. Bu planı AKP hükümeti olumlu karşılamış ancak KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş hem BM'e hem de AKP iktidarıyla bu konuda ters düşmüş ve planı sert bir dille eleştirmişti. 2004 yılının Nisan ayında adada yapılan referandumda, Rumlar plana %75.38 oranında ret verirken, Türkler ise %64.91 oranında evet demiştir. Bu sonuçla adadaki çözümsüzlük devam ederken, uluslararası arenada barış isteyen tarafın Türkler olduğu, Rumların ise çözümsüzlükten yana olduğu anlayışı hakimiyet kazanmıştır.

AKP iktidarında iki ülke ilişkileri genelde olumlu seyretmiştir; ancak Yunanistan'daki son seçimden sosyalist bir parti olan SYRIZA'nın birinci parti çıkmasıyla, ilerleyen dönemlerde ilişkilerin nasıl seyredeceği geniş merak uyandırmakta, SYRIZA'nın Türkiye'den HDP ile olumlu ilişkiler kurması, ülkede AKP iktidarının devam etmesi halinde iki ülke ilişkilerinin tekrar bozulacağına dair şüpheler uyandırmaktadır.

SONUÇ

Türkler ve Yunanlılar, yaklaşık 1000 yıldır aynı coğrafyada komşu olarak beraber yaşamaktadırlar. Osmanlı devletinin, Yunanlıların yaşadığı tüm toprakları fethetmesi 1400'lü yıllarda olmuş, bu tarihten Yunanistan'ın bağımsızlığına kadar olan dönemde Osmanlı egemenliğinde yaşayan Rumlar, Osmanlı Devleti'nin hoşgörü politikasından en iyi şekilde yararlanmışlardı. Yunanistan'ın bağımsızlığından Cumhuriyet'in ilanına kadar bu coğrafya da azınlık olarak yaşamaya devam eden Rumlar ile Türkiye'nin diğer halkları kardeşçe yaşamaya devam etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla yeni devlet, milliyetçi ve azınlıkları baskı altına alan ve sindirmeye çalışan bir politika izlemiş, bu politika azınlıklar üzerinde baskılara yol açmıştır. 1950'de hükümet değişirken, devletin azınlıklarla ilgili politikası pek değişmemiş ve birçok etken bir araya gelerek 6-7 Eylül Olaylarının yaşanmasına sebep olmuştur

1000'li yıllardan günümüze dek birçok önemli soruna sahip olmuş Türk-Yunan ilişkileri, Cumhuriyet'in ilanından sonra iki ülke liderlerinin samimi gayretleriyle, olumlu bir çizgide seyretmiş; ancak İngiltere kontrolünde olan Kıbrıs adasındaki Rumların, İngiltere'den bağımsızlıklarını kazanmak amacıyla ayrılıkçı hareketlere başvurması, Yunanistan'ın da Megali İdea ülküsü bağlamında adadaki Rumlara destek vermesiyle, Kıbrıs önemli bir sorun haline gelmiş, ilk başlarda olayın tarafları Yunanistan ve İngiltere olsa da, İngiltere adada Türklerin de yaşadığını ve Kıbrıs'ın eski sahibinin Türkler olduğunu belirterek Türkiye'yi de olayların içine çekmiş ve Yunanistan ile karşı karşıya getirmiştir. İngiltere'nin çabalarıyla bir anda Türkiye de kendisini bu anlaşmazlığın içinde bulmuş ve Kıbrıs konusunda taraf olmasıyla beraber, ilk olarak adadaki İngilizleri hedef alan Rum direnişçiler yerli ve sivil Türk halkını da hedef almaya başlamıştır. Bu süreçte Yunanistan, bu konuyu BM gündemine taşımış, İngiltere bunun üzerine daha da tedirgin olmuş ve iki ülkeyi Londra'da organize edilecek bir konferansa çağırmıştır

Hükümetler arasındaki anlaşmazlık süreci devam ederken Türkiye'de Hürriyet Gazetesi'nin başyazarlığını yapan Hikmet Bil, Başbakan Menderes'in talimatıyla Kıbrıs Türktür adlı bir dernek kurmuştur. İktidar tarafından desteklenen bu dernek,

ilk başlarda Kıbrıs konusunda halkta farkındalık yaratmak için kurulsada ilerleyen zamanlarda özellikle yazılı basını kullanarak halkı tahrik edici ve direkt İstanbul'da yaşayan Rumları hedef gösteren bazı eylemler ve söylemlerde bulunmuştur. Tarih boyunca devam eden Türk-Yunan rekabetinden de etkisiyle, Türk yazılı basını milliyetçi söylemlerde bulunmuş ve bu söylemleri kullanırken yakın zamanda gerçekleşen Kurtuluş Savaşı'nda yaşananları da okuyucularının zihninde canlı tutmaya çalışarak, halkı Rumlara karşı kışkırtmaya çalışmıştır. Olaylardan önce, İstanbul Rum basını ve Patrikhane de devamlı hedef gösterilmiş, Patrikhaneye yönelik saldırı girişimleri ile Rum gazetelerinin yakılma eylemlerinin sıradan bir hale gelmesi, yaşanacak olayların adeta habercisi olmuştu. Rum gazeteleri ve Patrikhane ise, tarafsız davranmaya çalışsa da bazen istem dışı olarak milliyetçi duygularla Yunanistan'ı desteklediğini belli etmiş ve Yunanistan'ın ile Kıbrıslı Rumların adadaki emellerine, Türk halkının istediği şekilde bir tepki verememişti. Bu durum da Rum basını ve Patrikhane üzerinden Rumlara karşı oluşan tepkinin daha da artmasına yol açmıştı.

Başbakan Adnan Menderes'in, 24 Ağustos 1955'te Liman Lokantası'nda Kıbrıs sorunu ile ilgili verdiği milliyetçi söylemler içeren nutku da, halkın özgüveninin artmasına neden olmuş ve gösterecekleri milliyetçi reaksiyonlarda hükümetinde yanlarında olacağına dair umutlarını arttırmıştır. Olaylardan önce, İstanbul Rum basını ve Patrikhane de devamlı hedef gösterilmiş ve Patrikhaneye yönelik saldırı girişimleri ile Rum gazetelerinin yakılma eylemlerinin sıradan bir hale gelmesi, yaşanacak olaylar hakkında ipuçları vermişti.

İngiltere'nin organize ettiği Londra Konferansı devam ederken, Selanik'teki bombalama hadisesi yaşanmış ve bu haberin İstanbul'da duyulması üzerine, İstanbul başta olmak üzere Ankara ve İzmir'de istenmeyen vahim olaylar yaşanmıştır. Akşamın ilk saatlerinde bombalama hadisesini protesto etmek amacıyla KTC tarafından bir miting düzenlenmiş, bu mitingde KTC yetkililerinin tahrik edici söylemleriyle daha da motive olan öfkeli kalabalık, İstiklal Caddesi'ne yönelerek buradaki Rumların gayrimenkullerine saldırmaya başlamışlardır. Bu saldırılar, çok kısa bir zamanda Beyoğlu sınırlarını aşmış ve İstanbul'da Rumların yaşadığı tüm bölgelere yayılmıştır. Saldırganlar, Rumların evlerine, dükkanlarına, okullarına,

kiliselerine hatta mezarlıklarına saldırmış, saldırmakla kalmayıp bu söz konusu yerleri yağmalamışlardır. Bu saldırılar sonucunda meydana gelen can kaybı kesin olarak belirlenememiş, Türk resmi kaynaklarına göre üç, Türk basınına göre on bir, Yunan basınına göre ise on beş ila on yedi arasında can kaybı vakası görülmüştür. Olayların meydana geldiği gece, ne yazık ki birçok tecavüz hadisesi de yaşanmış olup, bu vakaların bir kısmı hastane kayıtlarına yansımıştır. Can kaybının, olayların şiddetine göre bir hayli az olması, daha önceden bazı azınlıkların yaşadığı evlerin kapılarına işaret konulması, saldırganların ellerindeki sopaların genellikle aynı ebatta olması, olayların daha önceden planlanmış olabileceğine dair önemli ipuçları vermektedir. Olayların yaşanmasının ardından, Kıbrıs sorunu BM gündeminden çekilmiş ve bu durum şüphesiz İngiltere'ye avantaj sağlamıştır. Bu durum göz önüne alındığında İngiltere'nin, olaylarda parmağı olduğuna dair şüpheler artmaktadır.

Bu vahim hadiselerin yaşanmasının ardından iktidar, gerçek suçluları arama yoluna başvurmamış, olaylarla ilgisi olmadığı çok net belli olan komünistleri suçlayarak daha önceden fişlenen kırk beş komünisti tutuklamıştır. Muhalefetin baskısıyla, bu komünistler daha sonra serbest bırakılmış, bu sefer olayların sorumlusu olarak KTC yetkilileri gösterilmiştir. KTC mensupları da yargılandıkları dava sonrasında aklanmışlardır. KTC'nin aklanmasından, DP iktidarının darbeyle devrilmesine kadar olan süreçte hükümet, olayların gerçek faillerinin bulunmasıyla ilgili hiçbir çalışma yapmamıştır. Bu durum, DP'nin eleştiri aldığı konulardan birisi olmuştur.

1960 darbesinden sonra kurulan Yassıada Mahkemesi ise, tamamen DP'yi suçlu göstermeye çalışan ve objektiflikten uzak bir mahkemeydi. Parti içindeki bazı kişilerin birbirleri aleyhinde konuşmaları ile beraber Londra Konferansı sırasında Dışişleri Bakanı Zorlu'nun Başbakan Menderes'e gönderdiği ve olayların ısmarlanması talimatını verdiği iddia edilen telgrafi, mahkemenin gidişatında etkili olmuş olup DP hükümeti olayların tek sorumlusu olarak belirlenmiştir. Mahkeme, Yunan yargısının aldığı kararı aynen onaylayarak Atatürk'ün evine atılan bombanın da, Türk istihbaratı tarafından hükümetin teşvikiyle Selanik'e götürüldüğü ve eve yerleştirildiğini kabul etmiştir. Bu mahkemenin, askeri darbe sonrası kurulmuş olması ve birçok sebebi olan bu olayların sorumlusu olarak sadece DP iktidarını göstermesi, aldığı kararlara günümüzde de şüphesiz yaklaşılmasını sağlamaktadır.

Olayların ardından DP hükümeti, yaraları sarmak adına yoğun bir çaba sarf etmiş, Cumhurbaşkanı Celal Bayar önderliğinde kurulan yardım komitesi, olaylardan maddi olarak zarar gören vatandaşların, zararlarını karşılamak amacıyla hasar tespit çalışmaları yapmıştır. Komite, bu hasar tespit çalışmalarına göre yaklaşık 6 bin 500 TL civarında ödeme yapmıştır. Olaylardan sonra, iktidarın gönül almak için yaptığı bazı girişimler de Yunanistan'ı şımartmış ve Kıbrıs konusunda maalesef elini güçlendirmiştir. Öte yandan yaşanan bu olaylar, Yunanistan'ın Batı Trakya Türkleri üzerinde yoğun bir baskı kurmasına da sebep olmuştur.

Genel kanının aksine, İstanbul'daki Rum nüfus sayısı olaylardan sonra fazla azalmamış, DP'nin sağduyulu politikası, Yunanistan'ın ülkeye büyük bir göçün olmasını engellemek için bürokratik engeller çıkarması, Patrikhane ve İstanbul Rum basının göçü engellemek için gösterdiği çaba ve şehirde yaşayan Rumların Bizans İmparatorluğu'nun başkenti olan bu topraklarda yaşamak için kendilerine son bir şans vermeleri, yaşananlardan sonra büyük bir Rum göçünün olmasını engellemiştir. Rumların, İstanbul'u asıl terk ediş süreci, 1964 yılına gelindiğinde devam eden Kıbrıs sorununun etkisiyle Atatürk ve Venizelos arasında imzalanan ve iki ülke vatandaşlarının, diğer ülkeye serbestçe girebileceği, seyahat yapabileceği, ikamet edebileceği ve ticaret yapabileceğini öngören Türkiye ile Yunanistan Arasında İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesi'nin Türkiye tarafından tek taraflı olarak feshedilmesiyle başlamış, 1974'te iyice yükselen Kıbrıs tansiyonunun etkisiyle bu terk ediş süreci devam etmiş ve günümüzde ülkemizde yaşayan Rum nüfus sayısı maalesef 2 bin 500 dolaylarına düşmüştür. Özellikle 1999'da yaşanan Marmara Depremi'nden sonra Yunanistan'ın Türkiye'ye hemen yardım etmesi ve iki ülkenin dışişleri bakanları İsmail Cem ile Yorgo Papandreu'nun samimi ilişkileri, iki ülkenin ilişkilerinin iyileşmesine sebep olmuş ve bu olumlu ilişkiler günümüze kadar devam etmiş, Kıbrıs sorununun da eski önemini ve heyecanını yitirmesiyle birlikte, geride kalan Rum vatandaşlarımız daha rahat bir yaşam sürmeye başlamışlardır.

Ülkemiz tarihi için oldukça üzücü sonuçlara sebep olan ve uzun yıllardır bu topraklarda yaşayan Rum vatandaşlarımızın, atalarının yaşadığı toprakları ne yazık ki terk etmesine neden olan bu vahim olayların yaşanmasında, kesin olarak bir sorumlu belirlenemese de, İngiltere başta olmak üzere dış güçlerin etkisi olmuş bunun

haricinde Türk halkı, hükümeti, muhalefeti, basını ve devletin de olayların yaşanmasında çeşitli oranlarda katkıları olmuştur. Yunan hükümetinin de Kıbrıs konusunda gösterdiği uzlaşmaz tutum olayların yaşanmasında etkili olan diğer faktörler arasındadır. Tarih boyunca gerginlik içinde seyreden Türk-Yunan ilişkileri ve Kurtuluş Savaşı yıllarında Batı Anadolu'daki Yunan ordularının, yerli Türk halka uyguladığı şiddet de Türk milletinin aklından o dönemlerde hala silinmemiş ve Yunanistan ile Rumlara karşı önyargı oluşmasına sebep olmuştur. Bu önyargı ile birlikte Rumların, Türklere göre daha zengin ve varlıklı bir hayat sürmesi de, Türklere bir komplekse yol açmıştı. O dönemlerde Batı Trakya'daki Türklere karşı uygulanan baskı ve asimilasyon politikası da Yunanistan'a ve buradaki Rumlara karşı olan antipatiyi arttırmıştır. Bu sebeple, bu durumu da olayların yaşanmasında etkili olan faktörler arasında sayabiliriz. Dikkat çekilmesi gereken en önemli noktalardan birisi de, 6-7 Eylül'de de görüldüğü gibi basının gündem oluşturma, kamuoyu yaratma, haberleri çarpıtarak hedef kitleyi tahrik etme ve insanları şiddete yönlendirme gibi özellikleri bazen çok tehlikeli sonuçlara sebep olabilmektedir. Tüm bu faktörler birleşerek olayların yaşanmasına sebep olmuş ve bu üzücü hatıraların açtığı yaralar hala tam anlamıyla sarılamamıştır. Bize düşen görev, geçmişteki hatalardan ders almak ve ülkemizde beraber yaşadığımız diğer etnik ve dini azınlıklara karşı, karşılıklı hoşgörü ve saygı ilkesini benimsemek, dış etkilerin ve içerideki tahrikçilerin hareket alanını en aza indirgeyerek bilinçli bir şekilde davranmak, ileri de pişmanlık duyulacak bu ve bunun gibi hadiselerin tekrardan yaşanmasına vesile olmamaktır.

KAYNAKÇA

- Andrianopulu, Konstantina: İstanbul Rum Basınının Tepkisi ve 6/7 Eylül Olayları, **Tarih ve Toplum Dergisi**, Sayı: 237
2003
- Ahmad, Feroz- Ahmad,
Bedia Turgay: **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1971
- Ahmetoğlu, Muharrem: “Şaibeli Bir Seçimin Anatomisi”, (Çevrimiçi), <http://akademikperspektif.com/2012/04/09/şai-beli-bir-secimin-anatomisi/>, Erişim Tarihi: 07.04.2015
- Akar, Rıdvan: “İki yıllık Gecikme: 6-7 Eylül 1955”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı: 117, 2003
- Albayrak, Mustafa: “Türkiye’nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960)”, **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. XVI, Sayı: 46, 2000
- Arkun, Kemal: **Doğu ve Batı’nın Sultanı Tuğrul Bey**, İstanbul, Akademisyen Yayınevi, 2010
- Armaoğlu, Fahir: “1955 Yılında Kıbrıs Meselesinde Türk

- Hükümeti ve Türk Kamuoyu'', **Ankara Üniversitesi Siyasi İlimler ve Hukuk Dergisi**,
C. XIV, Sayı: 2, 1959
- Aydar, Kemal: ''Bizim Olanları İsteyeceğiz'', **Vatan**,
03.09.1955
- Aydemir, Şevket Süreyya: **İkinci Adam**, C. III, İstanbul, Remzi Kitabevi,
2006
Ayın Tarihi, Sayı:262, Eylül 1955
- Babaoğlu, Resul: ''6/7 Eylül 1955 Olaylarının Türkiye Rumları
Üzerindeki Etkileri: 1955-1959, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih
Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi
Bilim Dalı**, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır,
- Babaoğlu, Resul: ''6/7 Eylül Olayları'nın Muhtemel Failleri
Üzerine Bir Değerlendirme'', **The Journal of
Academic Social Science Studies**, Volume 6
Issue 2, 2013
- Babaoğlu, Resul: ''Türkiye Rum Cemati ve 6-7 Eylül 1955
Olayları'', **History Studies International
Journal of History**, Sayı:4, 2012
- Başaran, Pakize: **Ben Yaşarken 27 Mayıs 1960 ve Öncesi**,

- İstanbul, Simurg Yayınları, 2008
- Benlisoy, Foti: “6/7 Eylül Olayları Öncesinde Basında
Rumlar, **Toplumsal Tarih Dergisi**, C. XIV,
Sayı:81, 2000
- Beşiktaşlıyan, Sevag: “Nubar Terziyan 6-7 Eylül’ü Anlatıyor”,
Agos, 29.09,2015
- Birand, Mehmet Ali- Dündar,
- Can- Çaplı, Bülent: **Demirkırat**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1993
- Bölükbaşı, Süha: **Barışçı Çözumsuzlük**, Ankara, İmge Kitabevi
Yayıncılık, 2001
- Brian, Alfred William: **Human Rights and the End of Empire:
Britain and the Genesis of the European
Convention**, New York, Oxford University
Press, 2001
- Burçak, Rıfki Salim: **Türkiye’de Demokrasiye Geçiş**, İstanbul,
Olgaç Matbaası, 1979
- Büyükoğlu, Özcan: “ İstanbul Yağmalandığında Teğmendim”,
(Çevrimiçi), <http://silivriyiz.com/silivri-9528>,
Erişim Tarihi: 01.05.2015
- Can, Sadık: “Demokrat Parti Dönemi 1950-1960”,
(Çevrimiçi), <http://www.sadikcan.com/12-konu->

demokrat-parti-donemi-1950-1960.html, Erişim

Tarihi: 09.04.2015

Çoker, Fahri:

6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri

Çoker Arşivi, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt

Yayınları, 2005

Dağlıoğlu, Emre Can:

“1964 Tehciri İstanbul Rumlarının Sonu Oldu”,

Agos, 30.01.2014

Değirmencioğlu, Serdar M.:

“6-7 Eylül ve Çocuklar”, **Evensel Gazetesi**,

15.09.2012

Demir, şerif:

“Adnan Menderes ve 6-7 Eylül Olayları”,

İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve

İnkılap Tarihi Enstitüsü Yakın Dönem

Türkiye Araştırmaları Dergisi, Sayı:12, 2007

Demirer, Mehmet Arif:

6-7 Eylül Olaylarına 50.Yılda Yeni Bakış,

Hangi Derin Devlet, İstanbul, Demokratlar

Kulübü Yayınları, 2006

Demirkent, Işın:

Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan 1. Kılıç

Arslan, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları,

2014

Dere, Mehmet:

“Türkiye’de Azınlık Okulları (1945-2007),

Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler

Öğretimi Programı Dalı, Yüksek Lisans Tezi,

Niğde, 2008

Dikerdem, Mahmut:

Ortadoğu'da Devrim Yılları (Bir Büyükelçinin

Anıları), 2.bs., İstanbul, Cem Yayınları, 1990

Dinamo, Hasan İzzet:

6-7 Eylül Kasırgası, İstanbul, May Yayınları,

1971

Doğan, İbrahim:

“6-7 Eylül’ün Faturası 300 Milyon Dolar”,

Aksiyon Dergisi, Sayı:741, Şubat 2009

Ecevit, Bülent:

“Fatih Bizi Affet”, **Ulus**, 09.09.1955

Ecevit, Bülent:

“Resmi İzahlara Göre 6 Eylül Hadisesi”, **Ulus**,

14.09.1955

Erdem, Hamit:

“6-7 Eylül (1955) Olayları, İstanbul-İzmir”,

(Çevrimiçi), [http://www.toplumsol.org/6-7-](http://www.toplumsol.org/6-7-eylul-1955-olaylari-istanbul-izmir-hamit-erdem)

eylul-1955-olaylari-istanbul-izmir-hamit-erdem,

Erişim Tarihi: 15.05.2015

Erdoğan, M. Murat:

“Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye Avrupa

Birliği İlişkileri, **Ankara Üniversitesi Sosyal**

Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset

Bilimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora

Tezi, Ankara, 2006

- Fırat, Melek: **1923-1939 Yunanistan’la İlişkiler, Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Der. Baskın Oran, C. I, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001
- Fooley, Charles: **General Grivas Hayatım**, Çev. Cumhur Atay, İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2012
- Fooley, Charles- Scobbie, W.I: **The Struggle for Cyprus**, California, Hoover Institution Press, 1975
- Gansere, Daniele: **Nato’s Secret Armies: Operation GLADIO And Terrorism in Western Europe**, Taylor&Francis, 2004
- Genç, Gültekin: ‘‘53. Yılında 6-7 Eylül Olayları’’, (Çevrimiçi), <http://www.birikimdergisi.com/guncel/53-yilinda-6-7-eylul-olaylari>, Erişim Tarihi: 01.05.2015
- Gökçal, Olgun: ‘‘6/7 Eylül 1955 Olayları ve Türk Basını, **9 Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006
- Güllapoğlu Fatih: **Tanksız Topsuz Harekat: Psikolojik Harekat**, İstanbul, Tekin Yayınevi, 1991

- Gürcan, Gürhan: “6-7 Eylül 1955 Olayları”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006
- Gürsoy Naskali, Emine: **Yassıada Zabıtları-II 6-7 Eylül Olayları Davası**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2005
- Güven, Dilek: **Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 EYLÜL OLAYLARI**, 1 bs., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005
- Güven, Dilek: “6-7 Eylül Olayları (1)”, **Radikal**, 06.09.1955
- Güven, Dilek: “6-7 Eylül Olayları (2)”, **Radikal**, 07.09.1955
- Hazou, Elias: “Christofias Comments Spark EOKA Storm” **Cyprus Mail**, 12.04.2015
- Hülagü, Metin: “Türkiye, Yunanistan ve Avrupa İlişkilerinde Kıbrıs, **Ata Dergisi**, Sayı: 12, 2004
- Hür, Ayşe: “6-7 Eylül’de Devletin Muhteşem Örgütlenmesi, **Taraf**, 07.09.2008
- Hüseyinglü, Ali: “The Development of Minority Education at the South-easternmost Corner of the EU: The Case of Muslim Turks in Western Thrace, Greece”,

Sussex Üniversitesi Uluslararası İlişkiler

Bölümü, Doktora Tezi, 2012

İşçimen, Özgür:

“İsmet İnönü ve Milli Şeflik Dönemi”,

(Çevrimiçi), [http://www.iktisadi.org/ismet-inonu-](http://www.iktisadi.org/ismet-inonu-ve-milli-seflik-donemi.html)

ve-milli-seflik-donemi.html, Erişim Tarihi:

06.04.2015

Kesik, Muharrem:

1071 Malazgirt, İstanbul, Timaş Yayınları, 2014

Kılıç, Abdullah:

“Yassıada Gerçeği”, **Zaman**, 29.05.2010

Keskin, Yusuf Ziya:

“Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze

Yansımaları”, **Erzincan Üniversitesi Sosyal**

Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.V, Sayı: 1, 2012

Kılıç, Ecevit:

“Bombayı Atan da Vali Oldu”, **Sabah**,

25.12.2008

Kırlıdökme Mollaoğlu, Ferhan:

“Sultan 1. Bayezid Dönemine Ait Grekçe Bir

Anlatı, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi**

Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi,

OTAM, Sayı:24, 2008

Kocabaşoğlu, Uygur:

“6/7 Eylül Olaylarından Sonra Hasar Tespit

Çalışmaları Üzerine Birkaç Ayrıntı”, **Toplumsal**

Tarih Dergisi, Sayı: 81, 2000

Koçoğlu, Yahya:

Azınlık Gençleri Anlatıyor, İstanbul, Metis

- Yayınları, 2001
- Kohen, Sami: ‘‘50 Yıl Sonra’’, **Milliyet**, 06.09.1955
- Küçükdağ, Yusuf-Arabacı, Caner: ‘‘**Selçuklular ve Konya**’’, Konya, Selçuklu Belediyesi, 1994
- Macar, Elçin: **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003
- Mercan, Faruk: ‘‘Bombacı da, Mit Elemanı da Değildim’’, Aksiyon, Sayı: 457, 2003
- Millas, Herkül: ‘‘6-7 Eylül Neden Hala Gündemde’’, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı: 277, 2008
- Mütercimler, Erol: **Kıbrıs Barış Harekatının Bilinmeyen Yönleri**, İstanbul, Yaprak Yayınevi, 1990
- Mütercimler, Erol- Öke, Mim Kemal: **Düşler ve Entrikalar Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004
- Nesin, Aziz: **Salkım Salkım Asılacak Adamlar**, İstanbul, Adam Yayınları, 1985
- Okyar, Ali Fethi: **Üç Devirde Bir Adam**, İstanbul, Tercüman Yayınları, 1980
- ‘‘Olaylar’’, **Tarih ve Toplum**, Sayı: 33, 1986

- Öymen, Altan: **Öfkeli Yıllar**, İstanbul, Doğan Kitap, 2009
- Öymen, Altan: “Rahmetli Menderes’i Saygıyla Anarken”,
Radikal, 21.09.2012
- Özdemir, Enver: “1. Haçlı Seferi/2 (Baron Haçlı Ordusu)”,
(Çevrimiçi), <http://www.istanbulistan.net/olay/i-hacl-seferi-2-baron-hacl-ordusu/>,
Erişim Tarihi: 14.03.2015
- Özdoğan, Cemalettin: **Özeleştir-i-Basının Prestij Sorunu**, İzmir, 1993
- Dimitri, Pentzopoulos: **The Balkan Exchange of Minorities and Its Impact on Greece**, Londra, Hurst & Company, 2002
- Phillips John: “The Tragicomedy of Cyprus”, **Harper’s Magazine**, Sayı: 212, 1956
- Rado, Şevket: “Hepimizden Beklenen Vazife”, **Akşam**, 08.09.1955
- Robinson, Richard Douglas: **The First Turkish Republic: A Case Study in National Development**, Massachuset, Harward University Press, 1965
- Rosides, Genne: “Britain’s Role, the U.S Response and Lessons For Today”, **Greek News**, 13.09.2005

- Sakin, Serdar: ‘‘6-7 Eylül Olayları Sonrasında Türk Kamuoyunun Tutumu’’, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. III, Sayı:12, 2010
- Soyer, Dündar: **Cumhuriyetle Adım Adım Olaylar (1940-1960)**, İstanbul, Buke Yayınları, 2000
- Soysal, İsmail: **Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2008
- Sönmezoğlu, Faruk: **2. Dünya Savaşı’ndan Günümüze Türk Dış Politikası**, İstanbul, Der Yayınları, 2000
- Sönmezoğlu, Faruk: **Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Kıbrıs Politikası (1945’den Günümüze)**, Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi, Ed. Mustafa Bıyıklı, İstanbul, Gökkuşbe Yayınları, 2008
- Sönmezoğlu, Faruk: **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, haz. Ülke Arıboğan, Gülden Ayman, Beril Dedeoğlu, 4. bs., İstanbul, Der Yayınları, 2010
- Tıraş, Mehmet: ‘‘6/7 Eylül’de Ne Vahşetler Yaşandı Ama Siyasilerden Kimse Hatırlamadı’’, (Çevrimiçi), <http://www.duzceyerelhaber.com/Mehmet-TIRAS/28008-67-Eylulde-ne-vahsetler-yasandi-ama-siyasilerden-kimse-hatirlamadi> , Erişim

Tarihi: 15.05.2015

- Toker, Metin: **Tek Partiden Çok Partiye**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1970
- Toluner, Sevin: **Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977
- Topuz, Hıfzı: ‘‘6-7 Eylül Olayları ve Aknoz Paşa’nın Yasakları’’, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:81, 2000
- Tuncer, Erol: **1950 Seçimleri**, Ankara, TESAV, 2010
- Uygun, Gökçe: ‘‘Rumları Sarsan 2 Gün’’, **Gazete Kadıköy**, 12.09.2014
- Ünal, Oğuz: **Horasan’dan Anadolu’ya Türk Tarihi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2014
- Vilayetlerimizin Tarihi**, Tekirdağ, Trifdruk Matbaacılık Sanayii, 1968
- Whitman, Louis: **Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece**, Human Right Watch, 1990
- Yalman, Ahmet Emin: ‘‘Kıbrıs Ruhu’’, **Vatan**, 04.08.1955
- Yüksek Adalet Divanı Kararları**, İstanbul, Kabaici Yayınevi, 2007

Yararlanılan Gazeteler

Akşam, 07.09.1955

Akşam, 11.09.1955

Apoyevmatini, 21.09.1955

Cumhuriyet, 30.07.1955

Cumhuriyet, 07.09.1955

Cumhuriyet, 02.01.1956

Cyprus Mail, 01.04.1955

Cyprus Mail, 07.04.1955

Demokrat İzmir, 28.08.1955

Demokrat İzmir, 07.09.1955

Demokrat İzmir, 20.09.1955

Ege Ekspres, 4 Temmuz 1955.

Ege Ekspres, 07.09.1955

Embros, 15.09.1955,

‘‘Hanedan Torununu 82 Kişi Uğurladı’’, Hürriyet, 20.05.2004

‘‘Hükümetin Tedbirleri’’, Zafer, 08.09.1955

Hürriyet, 27.08.1955

Hürriyet, 28.08.1955

Hürriyet, 29.08.1955

Hürriyet, 31.08.1955

Hürriyet, 01.09.1955

Hürriyet, 02.09.1955

Hürriyet,05.09.1955

Hürriyet, 06.09.1955

Hürriyet, 07.09.1955

İstanbul Ekspres, 06.09.1955,

‘‘Kıbrıs Türktür’’, **Ulus**, 04.09.1955

Milliyet, 24.06.1955

Milliyet, 07.09.1955

Milliyet, 08.09.1955

Milliyet, 11.09.1955

‘‘Mithat Perin Öldü’’, **Hürriyet**, 02.01.2001

Tan, 13.09.1955

Tercüman, 07.09.1955

Ulus, 22.06.1955.

Ulus, 07.09.1955

Ulus, 13.09.1955

Vatan, 27.08.1955

Vatan, 04.09.1955

Yeni Asır, 05.09.1955

Yeni Asır, 07.09.1955

Yeni Sabah, 06.09.1955

Yeni Sabah, 07.09.1955

Zafer, 01.09.1955

Zafer, 07.09.1955

Yararlanılan Diğer Çevrimiçi Kaynaklar

‘‘09 Nisan 1970 Mora İsyanı Son Buldu’’, (Çevrimiçi), <https://birincibaris.wordpress.com/2011/04/09/09-nisan-1770-mora-isyani-son-buldu/>, Erişim Tarihi: 05.04.2015

‘‘1964 Sürgünü: Meslekleri Yasaklanan Rumlar’’, (Çevrimiçi), <http://bianet.org/bianet/siyaset/159943-1964-surgunu-meslekleri-yasaklanan-rumlar>, Erişim Tarihi: 01.08.2015

‘‘6-7 Eylül 1955, Kan-Gözyaşı ve Ölüm’’, (Çevrimiçi), <https://ozgurgelecek.net/secme-makaleler/6711-6-7-eyluel-1955-kan-goezya-ve-oeuem.html>, Erişim Tarihi: 12.05.2015

‘‘6-7 Eylül’de Doğanlar Bugün 55 Yaşında’’, (Çevrimiçi), <http://bianet.org/bianet/azinliklar/124609-6-7-eylul-de-doganlar-bugun-55-yasinda>, Erişim Tarihi: 10.05.2015

‘‘6-7 Eylül Olayları’’, (Çevrimiçi), <http://www.sabah.com.tr/fotohaber/yasam/6--7-eylul-olaylari>, Erişim Tarihi: 17.09.2015

‘‘6-7 Eylül Yassıada Duruşmalarının En Can Alıcı Bölümlerinden Biridir...’’, (Çevrimiçi), <http://bianet.org/bianet/siyaset/122323-6-7-eylul-yassiyada-durusmalarinin-en-can-alici-bolumlerinden-biridir>, Erişim Tarihi: 01.08.2015

‘‘Batı Trakya’’, (Çevrimiçi), <http://www.iskecemuhtulugu.org/batitrakya.php>, Erişim Tarihi: 28.10.2015

‘‘Selanik ve Yanya Fethedildi’’ (Çevrimiçi), <http://www.e-tarih.org/sayfa.php?sfid=394>, Erişim Tarihi: 04.04.2015

‘‘Türk-Yunan İlişkileri Kronolojisi’’, (Çevrimiçi), <http://www.osmanli-devleti.com/turk-yunan-iliskileri-kronolojisi.html>, Erişim Tarihi: 05.04.2015

‘‘Yunanistan’ın Osmanlı İmparatorluğu’ndan Bağımsızlık Süreci’’, (Çevrimiçi), <http://www.batitrakya.org/kose-yazilari/baris-hasan/yunanistanin-osmanli-impatorlugundan-bagimsizlik-sureci.html>, Erişim Tarihi: 05.04.2015

Yararlanılan Raporlar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 010.09/108.337.1.41

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 010.09.108.337.2

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 010.09.109/340.45

AESF, **Fahri Çöker Dosyası**, 6 Eylül Hadiseleri Hasar Endeksi

Diğer Kaynaklar

Mihail Vasilyadis ise Mülakat, 22.09.2015

Dündar, Can: **O Gün (Utaç Gecesi) Belgeseli**

EKLER

EK- 1

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

-4-

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

bu sizin işinizi güçleştirecektir. Fakat vaziyeti bütün çıplaklığı ile bilmenizde faide vardır. Bunun için sizi Yunan Nazırı ile görüşmeden evvel ziyaret etmek istedim. İlk mülayemetimizde Yunanistan'a self-determination'a gidecek herhangi bir taviz yolu göstermeniz meselenin istikbali ve halli yolunda faide değil ancak mahzur tevhit edecektir." Nazır kendilerinin kararlaşmış ve kat'ilemiş bir fikirleri olmadığını bildirerek vaziyetimizi vazih olarak açıklamış olmağımıza teşekkür etti ve ayrıldık.

Muhtelif İngiliz gazetecileriyle ve nihayet bugün Hariciye Nazırı ile yaptığımız görüşmelerden aldığımız intiba İngilizlerin muhtemel bir hal çaresi olarak Adaya ileride bir self-determination fırsatı verileceği vaadi ile Yunanlılara taviz vermek suretiyle bir hal çaresi bulunabileceğini düşünmekte olduklarını, fakat Zati Devletlerinin beyanatı ve burada iki gündür yaptığımız mülakatlar ve beyanatlar neticesinde tebellür eden hattı hareketimizin bunları güçlendirdiği merkezindedir. Ancak, bizim haklarımızda ne dereceye kadar ısrar edeceğimiz hususunda tereddüd sahibi oldukları müahade edilmektedir. Bu sabahki mühalemelerimiz gayet nazikane cereyan etmekle beraber gayet kat'i ifadeler altında geçti ve bizim haklarımızı savunmamız hususunda cesaretimizi kıracak bir eda takınmadılar. Fakat ifadeleriyle haklarımızda musır davranacağımıza kendilerini teyakkun ettirdiğimizi zannediyorsak da bu sahada çok çalışılması icabettiğini anlamaktayız. Bu sebeble gerek biz gerek gazetecilerimiz bu yolda gayret sarfediyoruz. Tarafı Devletlerinden bu hususta ilgililere verilecek emirlerin pek faydeli olacağını saygılarımızla arz ederiz.

Berkol

(İşbu şifre telgraf sureti Milli Birlik Komitesi Genel Sekreterliğinin talebi üzerine, Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Bürosu tarafından, ikinci defa, 3 nüsha olarak çıkartılmıştır.)

İşbu şifre telgraf suretinin Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Bürosundaki dosyasında muhafaza edilen aslının ayna olduğu tasdik olunur.

Ankara, 2 Kasım 1940

Dışişleri Bakanlığı Vekalet Katiplik.

010 09 109340 4

EK- 3

EK- 4

EK-5

EK- 6

Milliyet
 Halkın Gazetesi
 KURUCUSU: İST. İZMİR GAZİLERİ

ANADOLU KURUCUSU 44
 TUNAFAKULU
 (80-80)
 1955

Çarşamba
 7
 1955

Selânikte Atatürk'ün evine yapılan tecavüz karşısında dün İstanbul ve İzmirde cereyan eden hâdiseler üzerine

ÖRFİ İDARE İLÂN EDİLDİ

Akşamın erken saatlerinde çıkan hâdiseler sabaha kadar devam etti. Şehrimizde bazı mağazalar tahrip edildi.

RESMİ TEBLİĞ

İstanbul, 10. Ocak 1955
 Sayın Vali Bey, İstanbul'da geçen gece yarısı ve sabah saatlerinde bazı mağazaların tahrip edildiği ve bazı vatandaşların yaralandığı hâdiseler üzerine İstanbul'da bir örfî idare ilân edilmiştir.

Yer yer yangınlar çıkarıldı, zarar oldukça mühimdir.

Dün Ankara'ya hareket eden olan Reisimizler Celâl Bayar ve Bayraktar Akhan Hükümeti çünk hâdiseler üzerine sabaha karşı yarı yolda İstanbul'a döndüler.

Atamızın Selânikte doğduğu eve ve Konsolosluğumuza bomba atıldı

